ŞOLOHOV

Pămînt desţelenit

*

89

BIBLIOTECA
PENTRU TOŢI

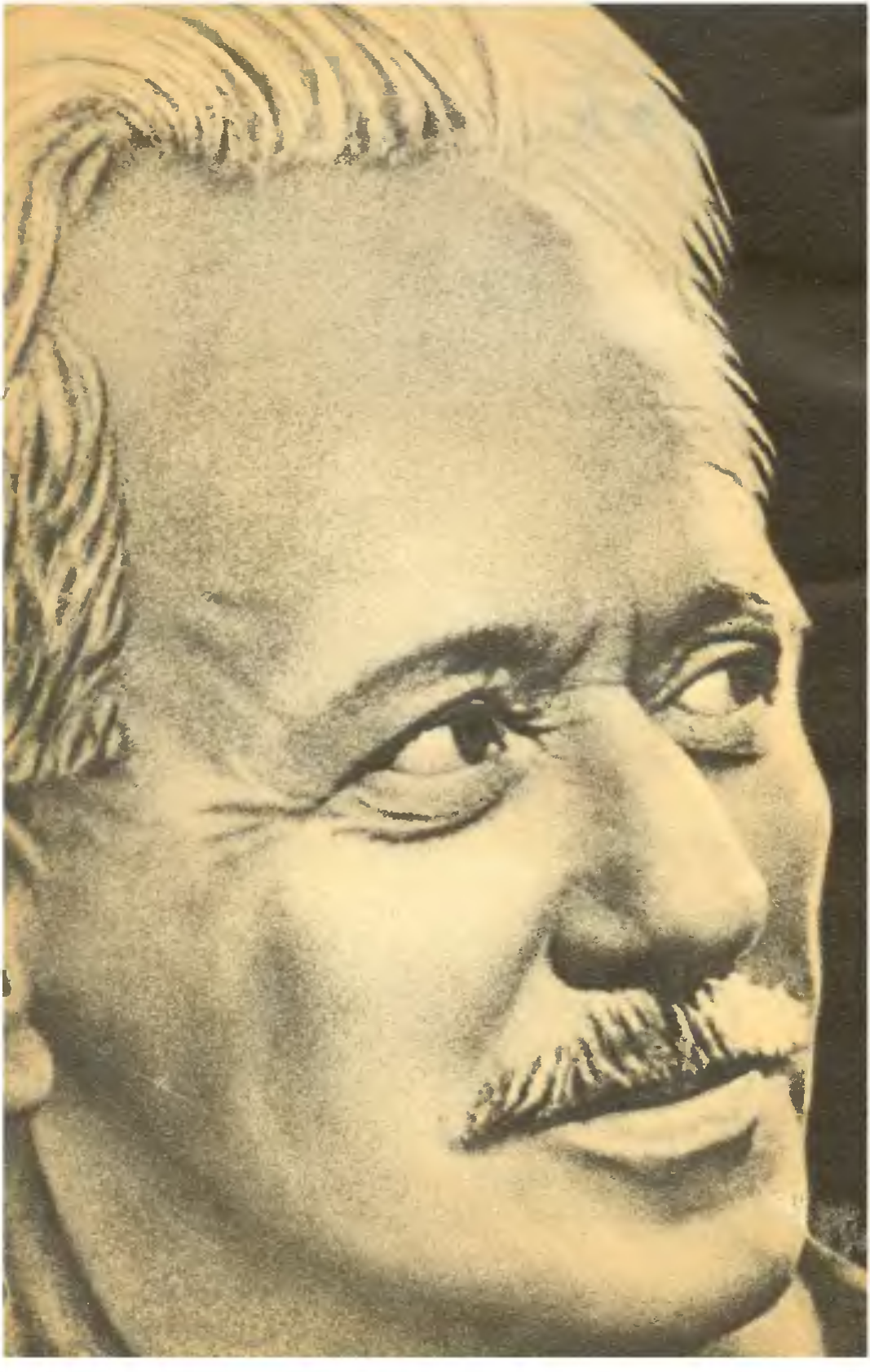

MIHAIL ŞOLOHOV

Pămînt desţelenit

Vol. I

1961

BIBLIOTECA PENTRU TOŢI

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Traducere de *M. Sevastos*

М. Шолохов
ПОДНЯТАЯ ЦЕЛИНА
Издание второе

Государственное Учебно-педагогическое
Издательство Министерства Просвещения *Р.С.Ф.С.Р*
Москва 1957

ROMANUL LUI ŞOLOHOV „PĂMÎNT DESŢELENIT"

Mihail Alexandrovici Şolohov este unul din cei mai proeminenţi reprezentanţi ai literaturii timpului nostru. Creaţia şolohoviană, caracterizată prin semnificaţii sociale şi filozofice de o surprinzătoare profunzime ca şi prin forma ce atinge culmile perfecţiunii artistice, a depăşit aria literaturii sovietice, intrînd în patrimoniul culturii universale contemporane.

Scriitorul-cetăţean, comunistul Mihail Şolohov, folosind cel mai concludent argument — imensa forţă a operei sale — demonstrează în mod strălucit în faţa întregii omeniri marea vitalitate, inepuizabilele resurse şi superioritatea metodei de creaţie a realismului socialist.

Partinitatea comunistă constituie trăsătura dominantă a creaţiei şolohoviene, trăsătură ce decurge în mod firesc din însăşi logica interioară a evenimentelor şi destinelor umane înfăţişate. Totodată Mihail Şolohov este un cunoscător inegalabil al vieţii cu marile ei drame şi bucurii, al conflictelor sociale şi personale, al sufletului omenesc şi, fără îndoială, al peisajului rus pe care-l înfăţişează cu o plasticitate sculpturală. Artistul Şolohov nu descrie viaţa : ea pulsează, ni se deschide în mod nemijlocit, noi o vedem, o trăim şi ne identificăm cu ea. Aceasta este una din particularităţile măiestriei lui Şolohov care frapează, uimeşte şi cucereşte pe cititor.

Personalitatea omului şi artistului Şolohov s-a format în anii Puterii sovietice, biografia lui confundîndu-se cu a milioanelor de luptători activi pentru triumful orînduirii socialiste. Totodată Şolohov alături de A. Serafimovici, V. Maia-

kovski, D. Furmanov, A. Fadcev, F. Gladkov, K. Trenov, B. Lavreniov etc. se situează printre pionierii literaturii sovietice.

Mihail Şolohov s-a născut în anul 1905, în staniţa Vioşenskaia, din regiunea Donului, unde trăieşte şi în prezent. După ce urmează gimnaziul pînă la vîrsta de 13 ani, el participă la evenimentele războiului civil, înrolîndu-se în detaşamentele roşii ce luptau împotriva bandelor contrarevoluţionare din regiunea Donului. Din anul 1922 îl găsim la Moscova unde lucrează ca muncitor, schimbînd mai multe profesii. În anul 1926 se reîntoarce în ţinutul natal, dedicîndu-se în exclusivitate creaţiei literare şi activităţii obşteşti. În anii următori scriitorul ia parte în mod nemijlocit la opera de colectivizare a agriculturii. În perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei Şolohov participă la luptele de la Smolensk, Rostov pe Don şi Stalingrad, şi parcurge apoi împreună cu Armata Sovietică victorioasă drumul pînă la Berlin.

Mihail Şolohov este un cunoscut activist pe tărîm obştesc, un eminent luptător pentru pace şi prietenie între popoare. Scriitorul a fost ales deputat al Sovietului Suprem în toate legislaturile şi a reprezentat Uniunea Sovietică la numeroase întîlniri şi congrese internaţionale.

Pentru marile sale merite literare a fost distins cu Premiul de Stat I. V. Stalin (1941) şi V. I. Lenin (1960).

Prin întreaga sa viaţă de militant entuziast şi neobosit pentru cauza socialismului Mihail Şolohov este adînc ancorat în realitatea sovietică pe care o cunoaşte în mod profund şi multilateral. Experienţa de viaţă şi impresiile acumulate de el în calitate nu de simplu spectator, ci de participant activ la marile evenimente ale istoriei Uniunii Sovietice i-au furnizat un material generos pe care l-a fructificat cu măiestrie în opera sa.

Artistul Mihail Şolohov manifestă o vădită predilecţie pentru situaţiile complexe, pline de contradicţii, de un accentuat dramatism. El ne înfăţişează acele momente ale istoriei în care pasiunile ating tensiunea maximă, cînd atît clasele

sociale angajate în luptă, cît şi indivizii izolaţi îşi valorifică întregul lor potenţial moral dezvăluindu-şi în modul cel mai pregnant calităţile şi defectele.

Asemenea momente importante în istoria poporului sovietic au fost Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, colectivizarea agriculturii şi Marele Război pentru Apărarea Patriei. Mihail Şolohov înfăţişează aceste evenimente grandioase în operele sale, bine cunoscute publicului romînesc : volumul de nuvele *Povestiri de pe Don* (1925), romanul de largă respiraţie epică *Donul liniştit* (1926—1940), romanul *Pămînt desţelenit* (1932—1960), nuvelele *Şcoala urii* (1943) şi *Soarta unui om* (1956), şi romanul aflat în lucru *Ei au luptat pentru patrie* din care în ţara noastră de curînd s-au editat într-un volum separat capitolele terminate.

Tematica operei lui circumscrie o mare perioadă istorică în care s-au produs transformări sociale fundamentale, de o importanţă covîrşitoare pentru umanitate : apariţia şi triumful orînduirii socialiste în Uniunea Sovietică. Privită sub acest raport opera şolohoviană — în pofida marei ei diversităţi tematice şi a aspectelor de viaţă înfăţişate — are un caracter unitar : ea reprezintă o amplă frescă a formării şi evoluţiei conştiinţei omului sovietic, a călirii caracterului comunist în focul marilor bătălii de clasă. Romanele lui marchează etapele principale ale acestui proces.

Donul liniştit ne înfăţişează într-o manieră inegalabilă marea confruntare istorică dintre nou şi vechi, revoluţie şi contrarevoluţie în regiunea cazacilor de la Don, confruntare dramatică şi necruţătoare, încheiată în mod logic la sfîrşitul războiului civil prin victoria categorică a revoluţiei. *Donul liniştit* este romanul căzăcimii mijlocaşe care, în majoritatea ei fiind prizoniera prejudecăţilor seculare, inoculate şi cultivate cu grijă de ţarism, devine temporar forţa de şoc a contrarevoluţiei pentru ca, într-un tîrziu, înţelegînd marea sa eroare, să pornească pe drumul deschis de revoluţia socialistă, despărţindu-se pentru totdeauna de trecutul său. Astfel drama acelei părţi a căzăcimii care s-a aflat vremelnic în

antagonism cu poporul Rusiei revoluționare, își găsește unica rezolvare posibilă : cu conștiința purificată de racilele trecutului, ea trece — în urma evenimentelor sîngeroase — în lagărul revoluției. Eroul central al epopeii șolohoviene este poporul, condus de comuniști, în conștiința căruia înmuguresc ideile socialismului

În înțelegerea profundelor semnificații sociale și filozofice ale romanului, o importanță covîrșitoare o deține figura tragică a cazacului Grigori Melehov. Complexă și contradictorie, dotată cu incontestabile calități morale, figura lui Grigori Melehov este unică în literatura universală atît prin perfecțiunea realizării artistice, cît și prin mesajul de un vibrant umanism pe care îl transmite. Dubla natură socială a cazacului mijlocaș Grigori Melehov — este în același timp și muncitor și proprietar — generează în conștiința lui contradicții care, datorită particularităților temperamentale și de educație, sînt amplificate la proporții ce le fac ireductibile De aici decurg căutările lui chinuitoare, instabilitatea și inconsecvența lui politică, repetatele treceri dintr-un lagăr politic în celălalt, încercarea absurdă de a găsi o „a treia cale" în afară de socialism și capitalism, fapte care duc la secătuirea resurselor lui morale și se soldează în mod inevitabil cu o zguduitoare tragedie personală.

Împreună cu poporul, sau împotriva lui ; altă cale nu există. Numai apărarea consecventă a intereselor maselor populare, situarea fermă pe pozițiile avansate ale revoluției creează condițiile necesare dezvoltării personalității umane. Cei care ignoră acest adevăr elementar sînt condamnați în mod implacabil la pieire morală Acesta este mesajul vibrant transmis de Mihail Șolohov prin epopeea sa

Romanul *Pămînt desțelenit* (vol. I a apărut în anul 1932, vol. II — în 1960) reia prezentarea evenimentelor din mediul cazăcesc petrecute la aproape un deceniu după cele înfățișate în romanul *Donul liniștit*. Referindu-se la alte condiții istorice, Mihail Șolohov revine la vechea sa temă : formarea caracteru-

lui omului sovietic în procesul luptei pentru socialism. Războiul civil s-a terminat de mult. Foștii combatanți reîntorși la căminele lor s-au integrat în activitatea pașnică, bandele contrarevoluționare au fost stîrpite. Construirea socialismului a intrat într-o nouă etapă : colectivizarea totală a agriculturii, atragerea pe făgașul socialismului a țăranilor individuali. Sub îndrumarea încercatului lor conducător — partidul comunist — oamenii sovietici au declanșat ofensiva generală împotriva ultimelor rămășițe capitaliste. Aceasta a fost perioada cînd în conștiința milioanelor de țărani s-au produs transformări radicale, a avut loc un salt calitativ, o adevărată revoluție.

Abordarea unor noi aspecte de viață dintr-o nouă etapă istorică a dus implicit la înfățișarea unor noi tipuri umane, de noi conflicte — sociale, psihologice și de moravuri — diferite de cele prezentate în romanul anterior.

Spre deosebire de romanul *Donul liniștit* în care scriitorul a consemnat schimbările survenite în conștiința oamenilor în condițiile cuceririi puterii politice de către proletariat, *Pămînt desțelenit* este romanul reeducării micului proprietar, al formării conștiinței lui socialiste. În *Pămînt desțelenit* scriitorul ne arată procesul sinuos și complex, adeseori dureros și plin de contradicții, al eliberării conștiinței țăranului de simțul de proprietate și, în consecință, trecerea lui definitivă în lumea socialismului. Conflictul principal al romanului are un pronunțat caracter social, identificîndu-se cu conflictul fundamental al epocii. Acesta este conflictul dintre socialism și capitalism, revoluție și contrarevoluție și, în ultimă instanță, dintre umanism și antiumanism, conflict care aduce în scenă forțele antagoniste, pe de o parte, ale poporului ce construiește noua orînduire sub conducerea partidului și, pe de altă parte, ale chiaburimii sprijinite de rămășițele albgardiste.

Acest conflict se conturează distinct și viguros chiar din primul capitol al romanului. În stanița Gremeacii-Log, protejat de întunericul nopții, sosește esaulul Polovțev care ia legătura cu fostul său subaltern, chiaburul Ostrovnov, pentru a organiza o acțiune contrarevoluționară și a înăbuși în față

procesul colectivizării. In ziua următoare sosește și comunistul Semion Davîdov, unul din cei 25 000 de muncitori pe care partidul i-a trimis la sate pentru sprijinirea și îndrumarea țăranilor în opera de transformare socialistă a agriculturii. Davîdov și Polovțev sînt antipozi. Confruntarea acestor două tipuri are o excepțională valoare generalizatoare. Ele reprezintă două ideologii, două lumi, două atitudini diametral opuse față de popor și viitorul său.

In jurul lor gravitează celelalte personaje înfățișate în roman, grupate în două tabere distincte, între care se duce o necruțătoare luptă de clasă. În jurul lui Davîdov și al comuniștilor Nagulnov și Razmiotnov se grupează marea masă a căzăcimii sărace și mijlocașe, hotărîtă să organizeze colhozul: Maidannikov, Ușakov, Șalîi etc.; în jurul lui Polovțev și a ajutorului său, porucicul Liatievski — chiaburii, elementele contrarevoluționare: Ostrovnov, Tit Borodin, Lapșin, Frol Damaskov, Atamanciukov etc.

Mihail Șolohov aduce în arena politică aceste două forțe adverse într-un moment decisiv pentru existența lor, cînd se hotărăște cine pe cine va învinge, în momentul cînd ele sînt obligate să arunce în luptă toate resursele de care dispun. Aceasta nu este numai o confruntare politică, ci, totodată, și o confruntare de ordin ideologic și moral. De aceea ea constituie verificarea majoră, fără drept de apel, a viabilității și valorii idealurilor pe care aceste forțe le reprezintă. În această mare confruntare istoria și-a pronunțat verdictul fără rezerve în favoarea socialismului.

Milioanele de mici proprietari i-au urmat pe comuniști, au ales drumul fericirii și bunei stări, despărțindu-se pentru totdeauna de mica proprietate. Confruntarea s-a soldat cu victoria categorică și definitivă a orînduirii socialiste, cu înfrîngerea completă a contrarevoluției.

Au triumfat în mod firesc idealurile nobile și progresiste, luminoase și profund umaniste ale revoluției socialiste. Adversarii acestor idealuri, lipsiți de țeluri care să reprezinte o cît de mînimă valoare morală și socială, s-au dovedit izolați de

popor şi au fost zdrobiţi. „Patrioţi fără patrie, comandanţi fără armată, cartofori fără para chioară în buzunar" ei au suferit un răsunător faliment politic şi moral fiind alungaţi din arena istoriei.

Dînd caracterelor şi evenimentelor înfăţişate în roman o admirabilă motivare socială şi psihologică, Mihail Şolohov ridică această concluzie dictată de mersul istoriei la rangul de adevăr imuabil.

În centrul romanului său Mihail Şolohov îi plasează pe comunişti, lupta lor plină de abnegaţie pentru construirea socialismului la sate. Momentul istoric grandios reclamă caractere eroice. Dar grandoarea momentului istoric nu-l copleşeşte pe artist. De aceea el nu face nici un fel de concesii romantismului convenţional, nu abdică de la viziunea strict realistă atît a evenimentelor cît şi a caracterelor înfăţişate.

Comuniştii — eroii lui Mihail Şolohov — sînt prezentaţi cu veracitate, la dimensiunile pămîntenilor, a oamenilor înzestraţi cu calităţi şi defecte omeneşti. Sfera de manifestare a eroismului lor nu este ineditul, ci cotidianul, viaţa şi activitatea de toate zilele, cu succesele şi inerentele înfrîngeri temporare. Comuniştii înfăţişaţi de Şolohov sînt oameni, dar oameni animaţi de nobilele idealuri ale socialismului şi de aceea plăsmuiţi dintr-un material deosebit. Ei au caractere diferite, diferită este şi dotarea lor cu calităţi şi defecte. Dar trăsătura definitorie a profilului lor moral o constituie subordonarea intereselor personale celor generale, devotamentul nemărginit faţă de idealurile luminoase ale Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Ei sînt mai întîi de toate luptători consecvenţi pentru fericirea poporului. În aceasta rezidă eroismul, frumuseţea morală, sensul profund umanist al întregii lor activităţi. Aceasta îi uneşte în marea armată a partidului comunist.

O deosebită semnificaţie o capătă în romanul lui Şolohov problema raporturilor dintre comunişti şi mase. În persoana lui Davîdov şi Nagulnov scriitorul creează două tipuri de comunişti care — într-o anumită perioadă — înţeleg în mod diferit sarcinile muncii politice. Nagulnov, comunist devotat partidu-

lui, dar cu o insuficientă pregătire politico-ideologică, nu sezisează noul conținut al epocii. El perpetuează de aceea metodele utilizate în condițiile războiului civil, neînțelegînd la început că ele sînt perimate și, în noile condiții, aduc prejudicii grave cauzei partidului. Nagulnov în activitatea sa substituie munca de convingere prin constrîngere. În locul cuvîntului convingător care să acționeze asupra conștiinței cazacilor el preferă să folosească amenințarea cu naganul.

Stîngismului lui Nagulnov, scriitorul i-l opune pe Davîdov, care, fără îndoială, este cea mai luminoasă figură a romanului și totodată una din cele mai realizate figuri de comuniști din literatura sovietică. Davîdov întruchipează trăsăturile tipice ale eroului pozitiv al epocii : fermitate ideologică, înțelepciune politică, tact în munca cu masele, grijă nemărginită față de om și, în același timp, intransigență necruțătoare față de dușmanii poporului. În activitatea sa Davîdov pleacă de la convingerea că forța partidului izvorăște din legătura indestructibilă cu masele. Comuniștii pot conduce masele numai în măsura în care le explică politica partidului, convingîndu-le de justețea ei. Davîdov este de aceea nu numai conducătorul, dar și îndrumătorul și educatorul cazacilor săraci și mijlocași din Gremeacii-Log. Aceasta este sfera principală în care se manifestă personalitatea încercatului comunist. În activitatea sa de educator o impresie ce lasă o amprentă adîncă în conștiința oamenilor o produce exigența pe care Davîdov o manifestă față de sine. Exemplul personal oferit de Davîdov în nenumărate împrejurări este impresionant și contaminant. Conduita adoptată de Davîdov la ședința ce a urmat imediat după „răscoala femeilor" este în această privință edificatoare. Înțelepciunea, larga viziune politică, profundul umanism de care a dat dovadă Davîdov, i-a cucerit chiar și pe acei cazaci care mai continuau să manifeste față de el rezerve sau scepticism. Această imagine a comunistului Davîdov este întregită de scena în care el este înfățișat în cîmp, la arat, însuflețindu-i pe colhoznici în întrecerea socialistă. Imaginea muncitorului industrial, care pășește în urma plugului, pentru a le demon-

stra colhoznicilor că se poate munci mai mult şi mai bine, primeşte aici o mare semnificaţie simbolică. Prin activitatea sa neobosită Davîdov desţeleneşte nu numai pămîntul ; în acelaşi timp desţeleneşte şi conştiinţa oamenilor, o fertilizează, treziudu-i la un nou mod de viaţă, socialist.

Sub influenţa binefăcătoare a lui Davîdov şi a celorlalţi comunişti, în conştiinţa cazacilor săraci şi mijlocaşi înfăţişaţi în roman se afirmă noul, încolţesc mugurii noii conştiinţe socialiste, se formează profilul lor moral, caracteristic pentru omul sovietic.

Arătînd în mod veridic, profund şi multilateral importanţa covîrşitoare a comuniştilor în viaţa şi evoluţia spirituală a colhoznicilor, Mihail Şolohov relevă în acelaşi timp şi aspectul celălalt : rolul jucat de mase în procesul de creştere şi de maturizare politică a însăşi comuniştilor. În romanul său Mihail Şolohov îl înfăţişează pe Davîdov şi pe ceilalţi comunişti nu numai în ipostaze de învăţători, ci totodată şi de ucenici. Învăţînd maselc, ei în acelaşi timp învaţă de la ele, îşi îmbogăţesc experienţa politică, se formează ca autentici conducători de tip nou. În această privinţă nu poate fi omis rolul jucat de I. Şalîi şi alţii în formarea lui Davîdov. Dragostea şi încrederea de care se bucură Davîdov din partea maselor sînt în acelaşi timp exigente şi critice. Ea constituie acel factor care îl susţine şi-l ajută să înfrîngă lipsurile ivite în procesul său de creştere. Davîdov a învăţat să cunoască mai bine adevărata faţă a duşmanului de clasă, să fie mereu vigilent, să cunoască şi să preţuiască mai mult oamenii şi totodată a învăţat să-şi vadă mai bine propriile greşeli săvîrşite în munca politică şi să înţeleagă rătăcirile vremelnice din viaţa sa personală.

Înfăţişînd perioada colectivizării Mihail Şolohov surprinde în romanul său aspectele esenţiale ale luptei duse de comunişti şi mase pentru victoria socialismului.

Adversar declarat al soluţiilor simpliste şi artificiale, standardizate, elaborate după scheme gata confecţionate, Şolohov profesează un realism riguros, fidel pînă la amănunt adevărului

vieții. El ne zugrăvește realitatea în toată complexitatea ei, cu toate contradicțiile care îi sînt proprii, evitînd prezentarea liniară și schematică a evenimentelor și personajelor. În romanul *Pămînt desțelenit* perioadele de tensiune alternează cu momente de acalmie sau relaxare, victoriile cu insuccese parțiale, episoadele dramatice cu cele de un comic inegalabil. Cititorul asistă la socializarea „totală", inclusiv a păsărilor de curte, pentru ca după aceea să fie martorul răzvrătirii femeilor care-l bat cumplit pe Davîdov. El asistă la succesele obținute de colhoz și la sabotajele puse la cale de Polovțev și Ostrovnov, la asasinarea bestială a soților Hoprov și la peripețiile pline de haz ale lui moș Șciukar, la consolidarea colhozului de la moartea tragică a comuniștilor Davîdov și Nagulnov. În acest roman, considerat pe bună dreptate o capodoperă a literaturii sovietice, scriitorul ne înfățișează multiplele fațete ale vieții din perioada luptei pentru colectivizarea agriculturii în regiunea Donului.

Această trăsătură caracteristică realismului șolohovian se evidențiază pregnant în zugrăvirea personajelor romanului, profund tipice pentru mediul și perioada înfățișată.

Personajele, înzestrate cu o personalitate puternic conturată, primesc, în creația lui Șolohov, o temeinică motivare socială. Nici un personaj, chiar episodic fiind, nu rămîne în afara conflictelor sociale descrise în roman. Personajele acționează și evoluează conform logicii lor interioare, determinate de clasa, educația, experiența de viață și temperamentul lor. De aici decurge o particularitate specific șolohoviană a procedeelor de construcție a personajelor ; autorul explică activitatea prezentă, înfățișată în roman, prin trecutul personajului, prin acel bagaj de experiență și convingere pe care el le-a acumulat pînă în momentul intrării sale în scenă. De aceea scriitorul acordă un loc important antecedentelor personajului, face ample incursiuni în trecutul lui și ne comunică faptele semnificative care au concurat la formarea caracterului și concepției lui despre lume.

Faptele petrecute cu ani în urma celor înfăţişate în roman explică ura feroce a lui Polovţev, Liatievski şi Ostrovnov faţă de Puterea sovietică. Ele explică şi motivul pentru care acesta din urmă a reuşit un timp îndelungat să-şi desfăşoare activitatea duşmănoasă de subminare a colhozului fără să fie demascat. Comportarea lui Tit Borodin din perioada războiului civil este concludentă pentru a înţelege de ce el — care a fost combatant în Armata Roşie — în perioada colectivizării devine duşman al socialismului. Biografia lui Şciukar consemnează, cu acurateţea unui letopiseţ, faptele importante referitoare la persoana lui chiar înainte ca el să apară pe lume. Deşi îşi face apariţia în paginile romanului la o vîrstă venerabilă, cititorul cunoaşte totul despre viaţa lui: de ce se numeşte Şciukar, cîţi cai a avut şi unde i-a cumpărat, de ce boli suferă, cum şi unde s-a îmbolnăvit, de ce este atît de „curajos"; cititorul află că el este un mare ghinionist începînd chiar de la vîrsta de două săptămîni cînd toate au început să meargă pe dos faţă de spusele prezicătoarei care i-a vestit un viitor strălucit etc. Acelaşi procedeu este folosit de autor şi în legătură cu ceilalţi eroi: Davîdov, Nagulnov, Razmiotnov, Maidannikov, Arjanov etc.

Motivarea activităţii prezente desfăşurate de personaje prin trecutul lor se îmbină la Şolohov cu înfăţişarea evoluţiei caracterului lor sub influenţa evenimentelor descrise în roman. Nici un personaj nu este prezentat static. Conflictele sociale şi de ordin personal zugrăvite în roman determină evoluţia personajelor. Ele se călesc din punct de vedere moral şi politic sau se dezumanizează, în funcţie de atitudinea pe care o adoptă faţă de popor şi socialism. Astfel asistăm la procesul dezumanizării treptate dar inevitabile a duşmanilor revoluţiei şi în acelaşi timp, sîntem martorii procesului de călire a caracterului comunist, de formare a trăsăturilor morale superioare, caracteristice omului sovietic, la luptătorii pentru cauza socialismului.

Evoluția diametral opusă a personajelor, determinată de atitudinea lor față de socialism, capătă în romanul lui Șolohov o profundă semnificație : cu cît ideile pentru care luptă oamenii sînt mai mărunte și mai josnice, cu atît și caracterul lor devine mai mărunt și josnic, ei fiind supuși procesului necruțător de dezumanizare. Și invers — cu cît aceste idei sînt mai generoase, cu atît și caracterul lor devine mai generos, mai luminos.

Astfel romanul lui Șolohov conține un înflăcărat mesaj în favoarea luptei pentru libertatea și viitorul fericit al omenirii, pentru socialism.

Pentru publicul romînesc, romanul *Pămînt desțelenit* mai are o semnificație cu totul deosebită. Sensurile lui adînci, cu implicații ample de ordin moral și politic, răspund în mod direct la numeroase probleme ridicate de procesul transformării socialiste a agriculturii în patria noastră. De aceea, pe lîngă satisfacția provocată de lectura operelor de mare valoare, romanul lui Șolohov oferă și o lectură de stringentă actualitate pentru noi.

Cel de al treilea roman al lui Mihail Șolohov, *Ei au luptat pentru patrie,* ne introduce în atmosfera evenimentelor eroice din timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Înfățișîndu-i pe ostașii sovietici, scriitorul ne dezvăluie trăsături ale profilului moral al omului sovietic, deosebite nu numai de reprezentanții țărilor capitaliste dar chiar și de omul sovietic din perioada anterioară. Aceștia sînt reprezentanții unei mari puteri industriale, ai muncii mecanizate, dotați cu un larg orizont cultural și intelectual. Mecanizatorul Zviaghințev chiar și pe front nu a renunțat să studieze cărțile tehnice necesare în profesia sa, iar minerul Lopahin afirmă fără înconjur că este intelectual : altfel n-ar fi putut extrage 3 norme de cărbune într-un schimb. Totodată, prin cultură ei se deosebesc în mică măsură de intelectualul Strelțov. În conștiința lor se manifestă din plin trăsăturile unității politico-morale ale poporu-

lui sovietic, trăsături formate în anii desăvîrşirii construcţiei socialiste.

Opera creată pînă în prezent îl situează pe Mihail Şolohov în rîndul clasicilor literaturii sovietice, fiind în acelaşi timp un demn continuator şi rival al marilor clasici ruşi din secolul al XIX-lea. Prin creaţia sa el exercită o influenţă covîrşitoare atît asupra dezvoltării literaturii sovietice contemporane, cît şi asupra tinerelor literaturi realist-socialiste din ţările de democraţie populară, inclusiv şi din patria noastră.

RADU BILAN

CAPITOLUL I

Ce frumos miroase livezile de vişini, la sfîrşitul lui ianuarie, sub suflul celui dintîi dezgheţ! În vremea prînzului, cînd încălzeşte soarele, se împrăştie undeva, în cîte un loc ferit, izul cojii de vişin abia simţit, plin de tristeţe, îmbibat de umezeala searbădă a zăpezii topite, în răsufletul străvechi şi puternic al pămîntului care se zăreşte de sub omăt, de sub frunze moarte.

Îmbinarea uşoară a feluritelor miresme stăruie deasupra livezilor, pînă-n amurgul siniliu, pînă cînd cornul verzui al lunii pătrunde printre crengile desfrunzite, pînă cînd iepurii zburdalnici îşi lasă pe zăpadă urmele lor pufoase.

După aceea, vîntul va aduce de pe tăpşanurile stepei miroznele uşoare ale pelinului pălit de geruri... adierile şi zvonurile zilei se vor potoli, iar dinspre răsărit, ca o lupoaică sură, noaptea se va furişa tăcută peste peliniţe şi bîruieni; se va strecura peste mohorul cenuşiu al miriştilor, peste brazdele unduioase ale arăturilor de toamnă, lăsînd pe cîmp, ca nişte urme, petele umbrelor din amurg.

Într-o seară de ianuarie, în 1930, un călăreţ intră în cătunul Gremeacii-Log, pe o ulicioară mărginaşă care dădea în stepă. Îşi opri lîngă pîrîu calul ostenit, cu părul de pe stinghii încreţit de promoroacă, şi descălecă.

Luna şchioapă se înălţa peste pîlcurile de plopi de pe lîngă case, deasupra grădinilor negre, care se întindeau de o parte şi de alta a hudiţei înguste, întunecoase şi

liniştite... Undeva, peste pîrîu, un cîine urla a jale, o luminiţă gălbuie licărea. Călăreţul trase cu lăcomie pe nări aerul geros, îşi scoase fără grabă mănuşile, aprinse o ţigară, strînse chinga şi îşi vîrî degetele sub pocladă. Simţind spinarea calului udă de sudoarea fierbinte, el îşi săltă sprinten în şa trupu-i mare şi-şi îndemnă calul prin vadul pîrîiaşului puţin adînc, care nu îngheţa nici în toiul iernii. Ţăcănind surd cu potcoavele pe prundişul neted de la fund, calul întinse gîtul, din mers, vrînd să bea; dar călăreţul îl zori şi calul sări pe malul lin, icnind din fundul rărunchilor.

Drumeţul, auzind glasuri şi scîrţîitul tălpicelor unei sănii, se opri din nou. Calul ciuli urechile şi întoarse capul. Pieptarul lui bătut în ţinte şi oblîncul înalt al şăii căzăceşti, ferecată în argint, intrînd în bătaia lunii, sclipiră deodată ca o fulgerare albă în întunericul ulicioarei. Călăreţul lăsă frîul pe oblînc şi îşi trase repede gluga căzăcească, făcută din păr de cămilă, care pînă atunci îi atîrnase pe spate. Îşi acoperi faţa şi porni în trap întins. Cum trecu de sanie, îşi lăsă iarăşi calul la pas, dar nu-şi scoase gluga.

Intrînd în cătun, el întrebă pe o femeie întîlnită în cale:

— Ei, mătuşă, spune-mi unde stă Iakov Ostrovnov?

— Adică Iakov Lukici, vrei să zici?

— Da, el.

— Uite, casa aceea de după plop, acoperită cu ţiglă. O vezi?

— O văd. Să trăieşti!

Descălecă în faţa casei mari, acoperită cu ţiglă; intră cu calul pe portiţă şi chemă, bătînd încet în fereastră cu coada biciuştii:

— Gospodarule! Iakov Lukici, ieşi oleacă afară.

Cu capul gol, cu haina pe umeri, gospodarul ieşi în cerdac; cercetă iscoditor pe străin şi coborî treptele.

— Cine o mai fi picat la vremea asta ? întrebă el, zîmbind pe sub mustaţa-i sură.

— Nu mă mai cunoşti, Lukici ? Aş vrea să mîn la tine. Unde să-mi duc calul la adăpost ?

— Nu, dragă tovarăşe, nu te cunosc. N-ăi fi fiind de la comitetul executiv al raionului ? Sau de la secţia agricolă ? Parcă te-aş şti... Chitesc că ţi-am mai auzit undeva glasul...

Călătorul zîmbi, încreţindu-şi buzele fără mustaţă, şi îşi desfăcu gluga :

— Îţi mai aduci aminte de Polovţev ?

Iakov Lukici se uită deodată împrejur cu spaimă, păli şi spuse în şoaptă :

— Să trăiţi... De unde veniţi, domnule esaul [1] ? Rînduim numaidecît căluţul... în grajd. Tii, cîţi ani au trecut !...

— Ehei, mai încetişor ! Multă vreme s-a scurs... Ai vreo pătură ? Nu-i nici un străin în casă ?

Oaspetele trecu gazdei dîrlogii. Calul se supuse silnic mişcărilor mîinii străine, îşi înălţă sus de tot capul, îşi încordă grumazul ; obosit, abia tîrîndu-şi picioarele de dinapoi, se îndreptă spre grajd. Lovi tare cu copita în podeaua de lemn şi sforăi, simţind miros stătut de cal străin. Omul necunoscut îi puse mîna pe bot. Degetele acestuia, deprinse cu caii, îi sloboziră cu grijă fierul searbăd al zăbalei dintre gingiile roase ; calul, mulţumit, îşi vîrî botul în fîn.

— I-am slobozit chingile, să mai stea cu şaua pe el pînă s-o mai răcori puţin... pe urmă am să i-o scot, zise gazda, aruncînd cu grijă pe cal o pătură ţinută la frig.

Apoi, cercetînd pe pipăite cum era înşăuat calul, îşi dădu seama îndată, după cît era de întinsă chinga de deasupra şi după cît de mult era slăbită cureaua de la

---

[1] *Esaul* — grad ofiţeresc în trupele cazaceşti din armata ţaristă, corespunzător gradului de căpitan (n. a.).

scări, că musafirul venea de departe şi că făcuse în ziua aceea cale lungă.

— Dar grăunţe se mai găsesc pe la tine, Iakov Lukici ?

— O ţîră. Am să-l adăp, am să-i dau şi grăuncioare. Acum poftiţi în casă, nici nu mai ştiu cum să vă spun... Ca pe vremuri, m-am dezvăţat, şi îmi vine peste mînă... zîmbi el în întuneric, încurcat, deşi ştia că oaspetele nu-i vede zîmbetul.

— Spune-mi pe nume, l-ai uitat ? zise musafirul ieşind cel dintîi din grajd.

— Cum se poate ? Doar am făcut împreună tot războiul cu nemţii şi-am mai luptat şi-n istlalt... De multe ori mă gîndeam la dumneavoastră, Alexandr Anisimovici. De cînd ne-am despărţit la Novorosiisk [1], parcă aţi intrat în pămînt. Îmi spuneam că poate aţi trecut cu cazacii peste mare, în Turcia.

Intrară în bucătărie unde era foarte cald. Drumeţul îşi scoase gluga, apoi cuşma albă, de miel, descoperindu-şi ţeasta mare, colţuroasă, acoperită cu fire rare de păr bălan. Aruncă asupra încăperii o privire fugară de sub fruntea-i de lup, teşită, cu un început de chelie. După aceea, se uită printre gene, zîmbitor, cu nişte ochi mici, albaştri-spălăciţi, care-i sticleau viu în fundul capului şi se înclină înaintea femeilor de pe laviţă — gospodina şi nora ei.

— Bună vremea, suratelor !

— Mulţumim dumitale, răspunse stăpînit gospodina, uitîndu-se cercetător şi cu luare-aminte la soţ, ca şi cum ar fi întrebat : „Oare ce fel de om ne-ai adus şi cum trebuie să ne purtăm cu dînsul ?"

— Puneţi de cină ! porunci scurt gazda, poftind musafirul în odaie, la masă.

---

[1] La Novorosiisk — unităţi zdrobite din armata lui Denikin s-au salvat cu fuga, în primăvara anului 1920, navigînd din Novorosiisk în străinătate şi în Crimeea, la generalul Vranghel (n r ruse).

Înghiţind lacom borşul cu carne de porc, acesta vorbi faţă de femei numai despre vreme şi despre tovarăşii de oaste. Falca-i de jos, uriaşă, cioplită parcă din piatră, se mişca greoi. Mesteca încet, trudit, ca un taur istovit în culcuş. După cină se ridică în picioare şi se închină la icoanele împodobite cu flori de hîrtie, prăfuite; scuturîndu-şi firimiturile de pîine de pe bluza veche, strîmtă în umeri, spuse:

— Mulţumesc pentru ospitalitate, Iakov Lukici. Acum să stăm puţin de vorbă.

Nora şi gospodina strînseră repede masa; supunîndu-se unui semn din sprîncene al gazdei, trecură în bucătărie.

CAPITOLUL II

Secretarul comitetului raional de partid, un bărbat miop, cu mişcări molatice, după ce-l privi pe Davîdov pieziş, se aşeză la birou. Se uită printre gene, încreţindu-şi pungile de sub ochi, şi începu să-i citească documentele.

Afară, vîntul şuiera în sîrmele de telegraf. Pe spinarea unui cal legat de căpăstru la gardul grădiniţei, o coţofană se plimba costiş, chiar pe greabăn, ciugulind ceva. Uneori vîntul, înfoindu-i coada, o ridica în aer; dar pasărea se aşeza iarăşi pe spinarea mîrţoagei nepăsătoare, istovită de bătrîneţe. Cu un aer biruitor, pasărea îşi juca într-o parte şi în alta ochii prădalnici, în timp ce pe deasupra staniţei pluteau, jos de tot, smocuri sfîşiate de nori. Din cînd în cînd, razele soarelui străbăteau pieziş prin nori; atunci se ivea un colţ de cer albastru, ca de vară. În astfel de clipe, dacă-ţi aruncai ochii pe fereastră, vedeai cum cotul Donului, pădurea de pe malul celălalt şi culmile îndepărtate, cu pitica moară de vînt din zare căpătau o tulburătoare gingăşie de desen.

— Va să zică, ai zăbovit la Rostov din pricina bolii ? Ei, ce să-i faci... Ceilalţi opt oameni din cei douăzeci şi cinci de mii [1] au sosit acum trei zile. S-a ţinut un miting. Le-au ieşit înainte delegaţii colhozurilor. Secretarul tăcu o clipă, dus pe gînduri, molfăind din buze. La noi, situaţia acum este foarte încîlcită. Procentul de colectivizare pe raion este de 14,8. Sînt mai ales întovărăşiri pentru cultivarea pămîntului în comun. Chiaburii şi ţărănimea ceva mai înstărită au încă rămăşiţe de datorii la colectările de cereale. Avem nevoie de oameni. Ma-re nevoie ! Colhozurile au înaintat cereri pentru patruzeci şi trei de muncitori, dar văd că aţi fost trimişi numai nouă.

De sub pleoapele-i umflate, secretarul se uită curios ; privi lung şi iscoditor, drept în luminile ochilor lui Davîdov, vrînd parcă să-şi dea seama cît cîntăreşte omul acesta.

— Va să zică, dragă tovarăşe, eşti lăcătuş. Foar-te bine ! De mult lucrezi la uzinele Putilov ? Ia o ţigară.

— De la demobilizare, de nouă ani, răspunse Davîdov, întinzînd mîna după ţigară.

Prinzînd cu privirea o urmă albastră de tatuaj pe mîna lui Davîdov, secretarul zîmbi, în colţul gurii, cu buzele lăsate în jos.

— Podoabă şi mîndrie [2]. Ai fost la marină ?

— Da.

— Aha, de aceea ai ancoră...

— Eram tînăr, ştii, pui cu caş la gură... atunci mi-am făcut-o... şi Davîdov îşi trase cu ciudă mîneca în jos,

---

[1] *Cei douăzeci şi cinci de mii* — muncitori fruntaşi din Moscova, Leningrad şi din alte oraşe, în număr de 25.000, trimişi în colhozuri şi la S.M.T.-uri pe baza hotărîrii luate de plenara Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. din noiembrie 1929, pentru a întări munca politică (n.r. ruse)

[2] Marinarii revoluţionari fuseseră porecliţi în 1917 „Podoaba şi mîndria Revoluţiei" (n.r.).

gîndind : „Eh, ai ochi buni acolo unde nu trebuie. Dar colectările de cereale cît pe ce să-ţi scape de sub nas!"

Secretarul tăcu. De pe faţa-i puhavă şi bolnăvicioasă îi pieri deodată zîmbetul convenţional, de gazdă.

— Ai să pleci, tovarăşe, chiar azi, ca împuternicit al comitetului raional, ca să înfăptuieşti colectivizarea totală. Ai citit ultimele instrucţiuni ale comitetului de ţinut ? Le cunoşti ? Aşa, pleci la sovietul sătesc din Gremeacii-Log. Ai să te odihneşti mai tîrziu ; acum nu-i vreme... Dă-ţi silinţa pentru colectivizarea sută la sută. Acolo este un artel pitic ; noi însă trebuie să înfiinţăm colhozuri gigantice. Cum organizăm o echipă volantă de agitatori, v-o trimitem. Deocamdată pleacă şi, îngrădind pe chiaburi cu băgare de seamă, înfiinţează un colhoz. Toate gospodăriile săracilor şi ale mijlocaşilor trebuie să intre în colhoz. După aceea, îngrijiţi-vă şi de un fond colectiv de seminţe trebuincioase pentru întreaga suprafaţă a colhozului. Lucrează cu luare-aminte ! Să nu te atingi de mijlocaşi ! În Gremeacii-Log se află o celulă de partid formată din trei comunişti. Secretarul celulei şi preşedintele sovietului sătesc sînt băieţi de ispravă, au fost pe vremuri partizani roşii... Şi, molfăind iarăşi în gol cu buzele, secretarul adăugă : ...cu toate urmările care decurg din aceasta. Ai înţeles ? N-au nivelul politic cine ştie ce ridicat... pot da greş. Dacă se ivesc greutăţi, vino la raion. Uf ! Păcat că n-avem încă legătură telefonică. Şi încă ceva : secretarul celulei, decorat cu „Steagul Roşu", e un om cam aspru, numai ghimpi, şi toţi ascuţiţi.

Bătu toba cu degetele pe încuietoarea servietei şi, văzînd că Davîdov se ridicase, adăugă cu vioiciune :

— Aşteaptă, încă ceva : trimite-mi zilnic situaţiile cu un călăreţ special. Pune băieţii la treabă ! Acum du-te la responsabilul organizatoric şi, pe urmă, la drum ! Am să-ţi fac rost de cai de la comitetul executiv raional. Aşa, dă-i înainte cu colectivizarea sută în sută. După procent îţi vom preţui şi munca. Vom face un colhoz gigantic din

optsprezece sate. Ce zici ? Colhozul Krasnîi Putiloveţ ! şi secretarul zîmbi mulţumit de comparaţie.

— Dar parcă mi-ai spus să fiu cu băgare de seamă în privinţa chiaburilor, întrebă Davîdov. În ce fel s-o iau ?

— Uite cum — şi secretarul zîmbi cu un aer ocrotitor — sînt unii chiaburi care-şi îndeplinesc îndatoririle la colectările de cereale, dar sînt şi alţii care nu şi le îndeplinesc din încăpăţînare. Cu aceştia din urmă e simplu : le aplici articolul 107 [1] şi basta ! În ce priveşte pe cei dintîi, lucrul este mai complicat. Dumneata, de pildă, ce-ai face ?

Davîdov se gîndi puţin...

— Le-aş aplica... o nouă cotă.

— Halal ! Nu, tovarăşe, asta nu merge. Aşa poţi zdruncina încrederea în măsurile noastre. Ce-au să spună atunci mijlocaşii ? Uite ce au să spună : „Va să zică, aşa-i Puterea sovietică ? Uite cum îl mai suceşte pe ţăran !" Lenin ne învaţă să ţinem socoteală cu strănicie de starea de spirit a ţărănimii, şi dumneata spui : „O nouă cotă". Nu, frate, astea-s copilării.

— Copilării ? Davîdov se îmbujoră la faţă. După părerea dumitale... pesemne Stalin a greşit ?

— Ce-are a face aici Stalin ?

— I-am citit cuvîntarea rostită la conferinţa marxiştilor celora, cum le zice... Acei cu chestia pămîntului, care... cum dracu-i cheamă ? Agricoli, mi se pare !

— Teoreticieni în probleme agrare ?

— Întocmai !

— Ei, şi ce-i cu dînşii ?

---

[1] Drept răspuns la sabotajul chiaburimii, care se eschiva cu reavoinţă de la predarea către stat a surplusului de cereale şi care se dedea la o speculă fără frîu, Puterea sovietică a aplicat chiaburilor articolul 107 din codul penal, care pedepseşte pe duşmanii statului sovietic (n r. ruse).

— Cere *Pravda*[1] cu cuvîntarea asta.

După ce şeful cancelariei aduse *Pravda*, Davîdov căută textul cu ochi lacomi.

În aşteptare, secretarul, zîmbind, îl privea drept în faţă.

— Ce spune tovarăşul Stalin ? Uite. Cum vine asta ?... „Deschiaburirea nu trebuia admisă atîta vreme cît ne aflam pe punctul de vedere al îngrădirii..." Şi mai departe... uite : „Dar acum ? Acum lucrurile stau altfel. Acum avem posibilitatea să pornim o ofensivă hotărîtă împotriva chiaburimii, să sfărîmăm împotrivirea ei, s-o lichidăm ca clasă"... Ca clasă, ai priceput ? Atunci de ce să nu mai aplici o cotă ? De ce să nu-i strivim de tot ?

Zîmbetul se şterse de pe faţa secretarului, care deveni grav.

— Acolo se spune mai departe că deschiaburirea se face de către masa săracă şi mijlocaşă care intră în colhoz. Nu-i aşa ? Citeşte.

— Alta !

— Alta ? izbucni secretarul întărîtat şi glasul începu să-i tremure. Dumneata ce propui ? Măsuri administrative împotriva tuturor chiaburilor, fără nici o deosebire. Şi asta într-un raion unde colectivizarea a ajuns numai la 14 la sută, unde mijlocaşul de-abia se pregăteşte să intre în colhoz. Lucrînd aşa, îţi poţi rupe gîtul într-o clipită. Uite, ne vin numai oameni care nu cunosc situaţia locală. Stăpînindu-se, secretarul urmă cu glas mai domol : Cu astfel de vederi, poţi să dai cu oiştea în gard la fiecare pas...

— Rămîne de văzut.

— Fii sigur că-i aşa cum spun eu ! Dacă o asemenea măsură ar fi fost necesară şi potrivită, comitetul de ţinut

---

[1] *Pravda* din 29 decembrie 1929 a publicat cuvîntarea lui I. V. Stalin „În jurul problemelor politicii agrare a U.R.S.S.", rostită la 27 decembrie 1929 la conferinţa teoreticienilor marxişti în problemele agrare (n. r. ruse)

ne-ar fi dat un ordin scurt : „Distrugeţi-l pe chiabur !..." Atuncea, pof-tim ! Cît ai zice „peşte" ! Ai la îndemînă miliţia şi întreg aparatul... Deocamdată însă, pe chiaburul care doseşte grîu îl pedepsim numai în parte, economiceşte, prin judecătoria populară, pe temeiul articolului 107.

— Adică dumneata crezi că argaţii, săracii şi mijlocaşii sînt împotriva deschiaburirii bogătanilor ? Ţin ei cu chiaburii ? Crezi că mai trebuie să-i ridicăm noi împotriva chiaburilor ?

Secretarul ţăcăni tare din încuietoarea servietei şi răspunse cu răceală :

— Poţi răstălmăci după capul dumitale orice cuvînt al conducătorului ; dar pentru raion răspunde biroul comitetului raional, răspund eu personal. Acolo unde te trimitem, sileşte-te să urmezi linia noastră, nu una născocită de dumneata. Iar pe mine, te rog să mă ierţi : n-am timp să mai stau de vorbă. Mă aşteaptă şi alte treburi, încheie el şi se sculă.

În obrajii lui Davîdov iarăşi năvăli sîngele, dar răspunse stăpînindu-se :

— Eu voi urma linia partidului. Iar dumitale, tovarăşe, îţi spun pe şleau, muncitoreşte : linia dumitale e greşită, politiceşte greşită. Hotărît !

— Eu răspund pentru linia mea... Iar vorba asta „muncitoreşte" sună a învechit, ca...

Zbîrnîi telefonul. Secretarul puse mîna pe receptor. În cameră începu să se adune lume. Davîdov plecă la responsabilul organizatoric.

„Şchioapătă de picioruşul drept...[1] Hotărît ! îşi zise el, ieşind de la comitetul raional. Am să recitesc întreaga cuvîntare ţinută de tovarăşul Stalin în faţa teoreticienilor în probleme agrare. Să fi greşit eu ? Nu, măi frate, să am iertare ! Din pricina îngăduinţei tale, chiaburul şi-a

[1] *Şchioapătă da picioruşul drept...* — figură de stil, aşa se spunea despre adepţii oportuniştilor de dreapta (n r. ruse)

luat nasul la purtare. Şi mai spuneau cei de la comitetul de district că ar fi un «băiat de ispravă». Uite, chiaburii au rămăşiţe la colectările de cereale. Una e să-i îngrădeşti şi alta să-i smulgi din rădăcină, ca pe nişte sabotori ce sînt. De ce nu ridici masele ?" se adresă Davîdov secretarului, urmînd discuţia în gînd. Ca totdeauna, argumentele cele mai convingătoare îi veniră în minte mai tîrziu. Acolo, la comitetul raional, tulburat şi aprins, ridicase cea dintîi întîmpinare care-i venise în minte. Ar fi trebuit să aibă mai mult sînge rece. Mergea plescăind prin băltoacele amorţite de ger, se împiedica în grunjurii de balegă, înghe̦ţaţi, din piaţa tîrgului.

— Păcat că am isprăvit prea repede ! Altfel te-aş fi strîns cu uşa, rosti cu glas tare Davîdov ; dar îndată tăcu înciudat, văzînd o femeie care trecea pe lîngă el, cu zîmbetul pe buze.

Intrînd în „Casa cazacului şi a ţăranului", Davîdov îşi luă geamantănaşul şi surîse, amintindu-şi că, pe lîngă două schimburi, ciorapi şi un costum, bagajul lui de căpetenie erau : şurubelniţe, cleşte, raşpe, o daltă crucişă, un compas de grosime, o cheie suedeză şi alte scule simple, pe care şi le adusese din Leningrad. „Nici vorbă să le pot întrebuinţa ! Îmi ziceam : voi avea prilejul, cine ştie, să lecuiesc vreun tractoraş ; dar pe aici — nici urmă de tractor. Ca împuternicit al comitetului, am să mă împart peste tot. O să le dăruiesc vreunui fierar colhoznic, lua-le-ar dracu de scule !" hotărî el, aruncîndu-şi geamantanul în sanie.

Caii bine hrăniţi trăgeau uşor sania. Era o sanie de Crimeea, cu spătar vopsit în culori pestriţe, ţipătoare. De îndată ce ieşi din staniţă, pe Davîdov îl luă cu frig. Degeaba îşi vîra şapca în gulerul de miel, ros, al paltonului şi îşi înfunda şapca în cap. Vîntul şi gerul umed îl pătrundeau pe la guler şi pe la mîneci, făcîndu-l să dîr-

dîie de frig. Îi înghețaseră mai cu seamă picioarele, încălțate în niște ghete ponosite „Skorohod“ [1].

De la staniță pînă la Gremeacii-Log erau douăzeci și opt de kilometri de drum, pe o spinare de deal neumblată. Șleahul roșiatic din pricina bălegarului dezghețat trecea pe culmea dealului. De jur împrejur, cît vedeai cu ochii, se întindeau zăpezi pustii. Pe de lături se plecau trist, acoperite de omăt, măciuliile peliniței și ale ciulinilor. Numai de pe coasta rîpelor, pămîntul privea lumea cu ochi mari, lutoși. Acolo, zăpada — spulberată de vînt — dezgolise pămîntul. Dar surpăturile rîpelor și ale viroagelor erau umplute pînă sus de clădăria troienelor.

Ținîndu-se cu mîna de spătarul săniei, Davîdov alergă o bună bucată de vreme ca să-și încălzească picioarele ; apoi sări în sanie, se cuibări și ațipi. Șuierau șinele tălpicelor, colții potcoavelor se împlîntau în zăpadă cu un cronțănit sec, orcicul din dreapta zdrăngănea. Uneori Davîdov vedea, printre genele încărcate de promoroacă, cum zbucneau în soare — ca niște fulgerări violete — aripile ciorilor care se înălțau năvalnic din drum ; apoi o ațipire dulce îi închidea iarăși ochii.

Îl trezi frigul care-i strîngea inima ca într-o menghine. Deschise ochii și, printre lacrimile în care străluceau toate culorile curcubeului, văzu soarele rece, măreața întindere a stepei mute, cerul plumburiu pe chenarul zării ; și, nu departe, pe căciula albă a unei măgure, zări o vulpe galben-roșcată cu sclipiri de foc. Vîna șoareci de cîmp. Se ridica în două labe ; făcea un salt ca șarpele, cădea pe picioarele de dinainte și începea să scurme, învăluindu-se într-o strălucitoare pulbere de argint. Iar coada, unduindu-i molatic, plutea parcă, și se așternea pe zăpadă ca o limbă de flacără roșie.

[1] Ghete făcute în fabrica de încălțăminte „Skorohod“ din Leningrad (n.r. ruse).

Ajunseră la Gremeacii-Log pe înserate. In curtea largă a sovietului sătesc era o sanie de doi cai, goală. Lîngă cerdac, fumînd, stăteau grămadă vreo şapte cazaci. Caii, cu părul înăsprit de sudoarea îngheţată, se opriră în faţa cerdacului.

— Bună ziua, cetăţeni! Unde-i grajdul?

— Bine-ai venit sănătos! răspunse pentru toţi un cazac în vîrstă, ducîndu-şi mîna la marginea căciulii de blană de iepure. Grajdul, uite-l colo, tovarăşe. Cel acoperit cu stuf.

— Ia-o într-acolo! porunci Davîdov vizitiului şi sări din sanie, scund şi îndesat cum era. Porni în urma ei, frecîndu-şi obrajii cu mănuşa. Cazacii se îndreptară şi ei spre grajd, nedumeriţi de ce noul-sosit — după cît se părea, un slujbaş (care pronunţa pe „g“ [1] aspru, rusesţe) — se duce după sanie şi nu intră de-a dreptul în cancelaria sovietului sătesc.

Pe uşile grajdului ieşea, în rotogoale calde, abur de bălegar. Vizitiul opri caii. Davîdov începu, cu mîna sigură, să desfacă orcicul din nodurile şleaurilor. Cazacii, îmbulziţi în jurul săniei, se uitară unul la altul. Un unchiaş, îmbrăcat într-o şubă albă, femeiască, îşi miji ochii cu viclenie, desprinzîndu-şi ţurţurii din mustăţi:

— Bagă de seamă, tovarăşe, că zvîrle!

Davîdov, care tocmai slobozise pofilul de sub coada calului, se întoarse spre unchiaş, zîmbi cu buzele-i învineţite, arătîndu-şi gura ştirbă de un dinte din faţă.

— Am slujit la mitraliere, tătucule, şi am umblat cu cai mai ceva decît ăştia!

— Dar dintele de care eşti ştirb... nu ţi l-o fi scos vreo iapă nărăvaşă? întrebă un cazac negru ca un corb, cu o barbă creaţă, care-i ajunsese pînă la nări.

Cazacii începură să rîdă fără răutate. Scoţînd îndemînatic gura hamului, Davîdov răspunse cu o glumă:

---

[1] In regiunea Donului, ca în toată Ucraina, locuitorii pronunţă sunetul „g“ ca „h“ (n r).

— Nu, dintele l-am pierdut mai demult, la un chef. Da-i mai bine așa : nu s-or teme femeile c-am să muşc. Nu-i așa, moşule ?

Cazacii primiră bine gluma, iar unchiaşul clătină din cap cu o prefăcută mîhnire.

Davîdov întinse cazacilor ţigări şi îşi aprinse şi el una ; pe urmă se îndreptă spre sovietul sătesc.

— Du-te, du-te, acolo-i preşedintele. Acolo-i şi secretarul nostru de partid, zise unchiaşul, care se ţinea scai de Davîdov.

Cazacii mergeau alături, trăgînd lung din ţigară. Le plăcuse foarte mult că noul-sosit nu era ca ceilalţi şefi care veneau de la raion. N-a sărit din sanie şi n-a trecut printre oameni cu geanta subsuoară, ţişnind drept în sovietul sătesc, ci el singur s-a apucat să deshame şi să ajute pe vizitiu, dînd dovadă că e îndemînatic şi se pricepe să umble cu caii. Dar, în acelaşi timp, erau şi uimiţi.

Bărbosul cel oacheş nu se putu stăpîni :

— Cum nu ţi-i scîrbă, tovarăşe, să umbli cu caii ? Parcă asta-i treabă de slujbaş ? Vizitiul ce hram poartă ?

— Straşnic ni-i de-a mirare, recunoscu deschis unchiaşul.

Davîdov n-apucă să răspundă.

— D-apoi e fierar ! izbucni dezamăgit un căzăcel cu mustaţa bălană, arătînd mîinile lui Davîdov, care avea palmele plumburii din pricina muncii la metale, iar unghiile pline de crestături vechi.

— Lăcătuş, îl îndreptă Davîdov. Dar voi, ce căutaţi la soviet ?

— Din *enteres*, răspunse pentru toţi unchiaşul, oprindu-se pe cea dintîi treaptă de la intrare. Am vrea să ştim cu ce treburi ai venit pe la noi ? Poate tot cu colectările de grîne...

— Am venit pentru colhoz.

Unchiaşul şuieră prelung, a pagubă, dîndu-se cel dintîi în lături din faţa intrării.

•

În încăperea joasă duhnea un miros acru de cenuşă şi de cojoace dezgheţate la căldură. Lîngă masă, cu faţa spre Davîdov, sta un om înalt, cu umerii drepţi, ridicînd fitilul lămpii. Pe cămaşa kaki îi strălucea decoraţia „Steagul Roşu". Davîdov înţelese că acesta-i secretarul celulei de partid din Gremeacii-Log.

— Eu sînt împuternicitul comitetului raional. Dumneata eşti secretarul celulei, tovarăşe ?

— Da, sînt secretarul celulei, Nagulnov. Ia loc, tovarăşe. Preşedintele sovietului vine numaidecît.

După ce bătu cu pumnul în perete, Nagulnov se apropie de Davîdov. Avea pieptul lat şi picioarele strîmbe ca ale cavaleriştilor. Deasupra ochilor gălbui, cu luminile neobişnuit de mari — parcă de smoală — i se îmbinau sprîncenele negre, stufoase. Ar fi avut acea frumuseţe de bărbat care, fără să-ţi sară în ochi, ţi se întipăreşte totuşi în minte — dacă nu l-ar fi stricat croiala hulpavă a nărilor clobanţului de uliu, nu mare, dar coroiat, şi tulburea împăienjenire a ochilor.

Din camera de alături veni un cazac scurt şi îndesat, cu căciulă sură de capră, dată pe ceafă, cu surtuc făcut din postav de manta şi cu pantaloni căzăceşti cu lampas, vîrîţi în ciorapi de lînă albă.

— Dumnealui e preşedintele sovietului, Andrei Razmiotnov.

Zîmbind, preşedintele îşi mîngîie cu palma mustaţa bălaie, creaţă, şi întinse grav mîna lui Davîdov.

— Dar dumneata cine eşti ? Împuternicitul comitetului raional ? Aha ! Actele dumitale... Le-ai văzut, Makar ? Ai venit, pesemne, în chestia colhozului ? zise el, şi îl cercetă pe Davîdov cu o naivă lipsă de sfială,

clipind des din ochii limpezi ca cerul de vară. Pe fața-i oacheșă, de mult nerasă, cu o cicatrice albastră care-i brăzda pieziș fruntea, se vădi un aer de nerăbdătoare așteptare.

Davîdov se așeză la masă, vorbi despre sarcinile puse de partid în vederea colectivizării complete, și propuse să se țină chiar a doua zi o adunare a sărăcimii și a activului.

Arătîndu-i cum stau lucrurile, Nagulnov începu să vorbească despre întovărășirea din Gremeacii-Log.

Razmiotnov îl ascultă, tot atît de încordat, și pe dînsul, strecurînd ici-colo o vorbă, fără să-și ia palma de pe obrazul smead, îmbujorat.

— Aici, la noi, avem o așa-zisă întovărășire pentru cultivarea în comun a pămîntului. Apoi, ce să vă spun, tovarășe muncitor, asta-i o adevărată bătaie de joc, nu colectivizare, și-i pagubă curată pentru Puterea sovietică, zise Nagulnov, vădit tulburat. În întovărășirea asta au intrat optsprezece gospodării — tot sărăcie lucie. Și ce-a ieșit de aici ? Numai o batjocoră. Au pus totul împreună ; dar cele optsprezece gospodării n-au decît patru cai și o pereche de boi, iar guri sînt o sută șapte. Cum s-o scoată la capăt ? Li se dau într-adevăr împrumuturi pe termen lung, pentru mașini și vite de muncă. Iau ei împrumuturile, dar înapoi n-au să le poată da nici după termenul cel lung. Și iată de ce : dacă ar avea un tractor, ar fi altă treabă. Tractor însă nu li s-a dat, și cu boi nu te procopsești degrabă. Trebuie să adaug că ei fac o politică vătămătoare, și eu de mult i-aș fi pus pe fugă, fiindcă s-au oploșit pe lîngă Puterea sovietică, parcă-s vițelul cel închircit : de supt, sug, dar de crescut, nu cresc. Parte dintre dînșii spun : „Ehei, de dat tot au să ne dea. Iar de luat de la noi, pentru datorii — n-au ce lua." De aceea, disciplina s-a dus dracului, iar întovărășirea asta n-are multe zile. Strașnic gînd să-i strîngem pe toți în colhoz ! Are să fie o minune, nu altceva ! Dar

cazacii — s-o ştii de la mine — sînt oameni îndărătnici. Va trebui să-i frîngem...

— Face parte vreunul dintre voi din întovărăşirea asta? întrebă Davîdov cercetîndu-i pe rînd.

— Nu, răspunse Nagulnov. În 1920 am făcut parte dintr-o comună agricolă care în urmă s-a desfăcut, fiindcă fiecare trăgea spuza pe turta lui. Eu m-am lăsat de orice proprietate. Am mare pică pe ea; de aceea mi-am dat boii şi inventarul, comunei vecine Nr. 6 (care e în fiinţă şi azi), iar eu cu nevasta am rămas fără nimic. Razmiotnov nu putea da o astfel de pildă: e văduv şi n-are decît o mamă bătrînă. Dacă ar fi intrat în întovărăşire, n-ar fi scăpat de gura lumii, cum nu scapi de spini cînd treci prin mărăcini. Oamenii ar fi spus: „Ne-a pus în cîrcă baba, ca-n povestea cu ţiganul, iar el nici nu iese la muncă pe cîmp". Aici îi treabă cu socoteală. Cît priveşte cel de-al treilea membru al celulei, care acuma-i plecat, îi ciung. I-a rupt mîna treierătoarea. N-are omul obraz să intre în artel; sînt destule guri acolo şi fără dînsul.

— Da, întovărăşirea noastră merge prost de tot, încuviinţă Razmiotnov. Preşedintele ei, unul Arkaşka Losev, e tare prost gospodar. Au şi găsit pe cine să aleagă! Cu alegerea asta, trebuie să recunoaştem, am nimerit-o anapoda. Nu se cădea să-i încredinţăm locul acesta.

— De ce? întrebă Davîdov, în timp ce cerceta lista gospodăriilor de chiaburi, cu avutul fiecăruia.

— Fiindcă-i om cu beteşug, zise Razmiotnov, zîmbind. Ar fi trebuit, după feleşagul lui, să se facă negustor. Asta îi e şi boala: tot schimbă şi vinde. A dus întovărăşirea la sapă de lemn! A cumpărat odată un taur de prăsilă; apoi s-a răzgîndit şi l-a schimbat pe o motocicletă. Şi-a bolmojit membrii din comitet; cu noi nu s-a sfătuit. Într-o zi, ce să vezi? Aduce de la gară o motocicletă. Am rămas ca trăsniţi; ne-am apucat cu mîinile de cap. Care va să zică, a adus-o; dar nimeni nu ştia să umble

cu ea. Chelului tichie de mărgăritar îi lipseşte!... Îţi vine să rîzi, dar să şi plîngi de ciudă. A dus-o în staniţă. Oameni pricepuţi o cercetară şi-şi dădură părerea : „Ne-ar ieşi mai ieftin s-o vopsim şi pe urmă s-o dăm de rîpă". Îi lipseau nişte piese care pot fi făcute numai în uzine. Le-ar fi trebuit preşedinte unul ca Iakov Lukici Ostrovnov. Acela-i om cu scaun la cap! A adus de la Krasnodar grîu nou de soi, care creşte pe uscăciune ; ştie să ţie zăpada pe arătură pînă se topeşte. Are totdeauna roada cea mai bună. A crescut vite de rasă. Cam mîrîie cînd îl strîngem în chingi cu dările, e drept, dar îi gospodar bun, are şi diplomă de onoare.

— Ca gînsacul sălbatic printre gîştele de casă, aşa se ţine deoparte şi tot bate laturile, zise Nagulnov, clătinînd din cap cu îndoială.

— Da de unde! E de-ai noştri, rosti cu convingere Razmiotnov.

CAPITOLUL III

În noaptea cînd esaulul Polovţev, comandantul sotniei în care slujise Iakov Lukici Ostrovnov, sosi în casa acestuia, amîndoi stătură multă vreme de vorbă. Iakov Lukici era socotit în sat om cu cap, şiret, care ştia să se păzească ca un vulpoi. Totuşi, nu se putu ţine deoparte de lupta înverşunată ce izbucnise prin sate, fiind prins şi el de vîltoarea întîmplărilor. Din ziua aceea, viaţa lui Iakov Lukici începu să alunece pe un povîrniş primejdios.

În seara aceea, după cină, Ostrovnov îşi scoase punga cu tutun, se aşeză pe o ladă, îşi strînse picioarele încălţate numai în ciorapi groşi de lînă şi prinse să vorbească, vărsîndu-şi tot amarul care-i mocnea în inimă de ani de zile.

— Ce să mai vorbim, Alexandr Anisimovici? Viaţa nu ne încîntă de loc, nu ne aduce nici o bucurie. De-abia începuseră cazacii noştri să prindă seu, să se chivernisească oleacă. Prin 1926 şi 1927 dările erau, să zicem, potrivite. Acum însă, toate s-au întors iar pe dos. Prin staniţa dumneavoastră se aude ceva despre colectivizare?

— S-aude, răspunse scurt oaspetele, trecîndu-şi limba pe foiţa de ţigară şi uitîndu-se cu băgare de seamă la gazdă, pe sub sprîncene.

— Va să zică, peste tot îi foc şi pară cu pacostea asta. Uite, de-o pildă, să-ţi spun cum stau lucrurile cu mine: În 1920 după retragere m-am întors acasă. Mi-au rămas la Marea Neagră două perechi de cai şi tot avutul. Am găsit pereţii goi. De-atunci am muncit zi şi noapte. Mai întîi m-au obijduit tovarăşii cu predările obligatorii; mi-au luat tot grîul, pînă la cel din urmă bob. Apoi, am şi pierdut socoteala obijduielilor. Ba, socoteala aş putea s-o fac; ei te asupresc şi-ţi dau şi ţidulă la mînă, ca să nu uiţi. Iakov Lukici se sculă, vîrî mîna după oglindă şi zîmbi pe sub mustaţa-i tuşinată, scoţînd un sul de hîrtii: Uite-le, astea-s chitanţele pentru ceea ce am predat în 1921: am dat şi grîne, şi carne, şi unt, şi piele, şi lînă, şi păsări, chiar vite întregi am dus la centrul de colectare. Acestea sînt procesele-verbale pentru impozitul unic sătesc, pentru autoimpunere, ţidula pentru asigurare... Am plătit şi pentru fumul din horn, şi pentru vita din bătătură... În curînd o să am un sac de hîrtii. Într-un cuvînt, Alexandr Anisimovici, am dus-o cum am dus-o; m-am hrănit şi eu pe pămîntul ista şi i-am hrănit şi pe alţii pe lîngă mine. Nu o dată mi-au luat ei şapte piei de pe mine, dar pielea îmi creştea la loc. La început, mi-am făcut rost de o pereche de juncani, care s-au ridicat. Pe unul l-am dat statului pentru carne. Am vîndut maşina de cusut a nevestei şi am cumpărat alt juncan. După cîtăva vreme, prin 1925, mi-au ridicat încă o pereche de boi şi două

vaci. Nu mi-au luat dreptul de vot ; pe urmă m-au trecut printre mijlocaşii înstăriţi.

— Dar cai ai ? vru să afle oaspetele.

— Aşteptaţi un pic, ajung şi la cai. Am cumpărat de la o vecină un tretin de sînge curat, dintr-o iapă de Don (una mai rămăsese în tot satul). Mi-am crescut o iepuşoară, ce să spun : o mîndreţe ! Mică de statură, nu-i bună de cavalerie (îi lipsesc doi centimetri [1]), da iute cum nu-i alta ! La expoziţia agricolă a districtului am luat cu ea premiu şi diplomă, ca pentru o iapă de rasă. Am început să ascult cu luare-aminte poveţele agronomilor şi m-am pus să-mi îngrijesc pămîntul ca pe o muiere bolnavă. Am cel mai frumos porumb din sat. Recolta mea e mai bună decît a celorlalţi. M-am deprins să tratez sămînţa şi să ţin zăpada pe ogor. Semăn grîu de primăvară numai în arătura de toamnă. Ies cel dintîi la arat. Într-un cuvînt, am ajuns gospodar de frunte. Am şi diplomă de la direcţia agricolă a districtului. Poftim, uitaţi-vă !

Oaspetele aruncă o privire fugară după degetul lui Iakov Lukici, la foaia cu pecete de ceară roşie încadrată în ramă de lemn, atîrnată lîngă icoane, alături de portretul lui Voroşilov.

— Da, mi-au dat şi diplomă, iar agronomul a şi dus la Rostov un snop din grîul meu, de soiul *garnovka*, să-l arate stăpînirii, urmă cu mîndrie Iakov Lukici. La început, cîţiva ani, am semănat cîte cinci deseatine. Pe urmă, cînd am prins seu la rărunchi, mi-am încordat toate puterile. Am semănat douăsprezece, douăzeci şi chiar douăzeci şi opt de deseatine, uite-aşa. Munceam eu, cu feciorul şi nevastă-mea. Numai de două ori am tocmit un om la lucru, cînd erau muncile în toi. Ce spunea pe atunci Puterea sovietică ? Seamănă cît mai mult ! Şi eu semănam. Dar acum, Alexandr Anisimovici,

[1] În timpul ţarismului, cazacii trebuiau să-şi facă slujba militară cu calul lor propriu, înalt de cel puţin 1,44 m (n.r. ruse).

binefăcătorul meu, credeţi-mă ce vă spun — mă tem. Mă tem că cele douăzeci şi opt de deseatine au să-mi iasă pe nas ; au să mă scoată chiabur. Preşedintele sovietului nostru, fost partizan roşu, tovarăşul Razmiotnov, adică Andriuşka, cum îi spunem noi, dînsul m-a băgat în păcatul ista, arză-l mama focului ! „Iakov Lukici, îmi zicea el, seamănă «maximul», cît poţi mai mult, ajută Puterea sovietică : are mare nevoie de grîu." Aveam eu îndoieli şi pe atunci, dar acum parcă mă tem că „maximul" ista are să-mi pună juvăţul de gît. Să mă bată dumnezeu dacă n-are să iasă aşa !

— La voi se înscriu oamenii în colhoz ? întrebă oaspetele, stînd lîngă laiţă, cu mîinile la spate, lat în umeri, căpăţînos, îndesat ca un sac plin de grăunţe.

— În colhoz ? Pînă acum nu ne prea strîngeau cu uşa ca să intrăm. Da mîine are să fie o adunare a sărăcimii. Astăzi, pe înserate, au umblat din casă în casă şi ne-au dat de ştire. Ai noştri ne bat capul încă de la crăciun : „Intră şi intră !" Da oamenii nu vor în ruptul capului. Nu s-a înscris nimeni. Cine-şi pune capul teafăr sub evanghelie ? Pesemne au să umble şi mîine cu „peţitul". Se spune că în ia-seară a sosit un muncitor de la raion ca să ne mîie pe toţi la colhoz. S-a dus cu traiul nostru. Strîngător am fost, mi-am făcut bătături în palme, ba m-am ales şi cu gheb în spate ! Iar acum pune totul în aceeaşi oală : şi vita, şi grîul, şi pasărea, şi casa care va să zică ? Vorba ceea : dă-ţi, bade, nevasta şi tu du-te la... asta-i. Spuneţi şi dumneavoastră, Alexandr Anisimovici : eu adică să aduc în colhoz doi boi (o pereche am apucat s-o vînd), o iapă cu mînz, tot inventarul, grînele, iar altul... o traistă cu păduchi. Punem amîndoi totul laolaltă şi împărţim cîştigul pe din două. Se poate să nu-ţi ieşi din sărite după toate astea ? El, poate, a stat toată viaţa pe cuptor — visînd, ca vrabia, mălai — pe cînd eu... ce să-mi mai bat gura ! Mi-a ajuns pînă aici ! Şi Iakov Lukici îşi duse la gît

latul mîinii aspre. Da să nu mai vorbim de asta. Dumneavoastră cum o mai duceți? Aveți slujbă la vreo instituție sau v-ați apucat de vreun meșteșug?

Musafirul se apropie de el, se așează pe un scăunel și începu să-și răsucească altă țigară. Se uita atent în fundul pungii cu tutun, pe cînd Iakov Lukici îi cercета cu privirea gulerul strîmt al vechii bluze, încheiată la gît, din care se revărsa un grumaz brun și vînjos, cu vine umflate de amîndouă părțile, sub mărul lui Adam.

— Ai slujit în sotnia mea, Lukici... Îți mai aduci aminte cînd eram, mi se pare, la Ekaterinodar[1]? Pe vremea retragerii, stăteam de vorbă cu cazacii despre Puterea sovietică. Ții minte? De pe atunci, le spuneam: „Măi băieți, amarnic vă mai înșelați! Au să vă strîngă în chingi comuniștii și au să vă pună cu botul pe labe. Are să vă vină mintea la cap, dar o să fie prea tîrziu." Tăcu o bucată de vreme; luminile ochilor albaștri i se făcură mici de tot, cît gămălia de bold; urmă cu un zîmbet ușor: N-am avut eu dreptate? Din Novorosiisk, n-am plecat cu ai mei. N-am izbutit. Am fost trădați și părăsiți de voluntari și de aliați[2]. Am intrat în Armata Roșie și am comandat un escadron, care a fost trimis pe frontul polonez... Aveau o comisie pentru verificarea foștilor ofițeri... Comisia aceasta m-a dat afară din slujbă, m-a arestat și m-a trimis înaintea tribunalului revoluționar. Tovarășii m-ar fi dat gata, nici vorbă, sau m-ar fi trimis într-un lagăr de concentrare. Și ia ghici de ce? Un porc de cîine, din aceeași staniță cu mine, m-a pîrît că am luat parte la execuția lui Podtiolkov[3]. Pe

---

[1] Astăzi Krasnodar (n r. ruse).

[2] *Armata de voluntari* — armată contrarevoluționară albgardistă în anii intervenției străine și ai războiului civil *Aliații* — țările Antantei: Anglia, Statele Unite, Franța și alte state (n r. ruse).

[3] Podtiolkov Feodor Grigorievici a fost președinte al Comitetului militar-revoluționar și al Consiliului comisarilor poporului din Republica Sovietică a Donului (n r. ruse)

drum spre tribunal am fugit... Am umblat fugar multă vreme : m-am ascuns sub alt nume, iar în 1923, m-am întors în staniţă la mine. Am păstrat bine documentul din care se vedea că am fost comandant de escadron. Apoi, am şi dat peste nişte băieţi de treabă. Într-un cuvînt, am scăpat cu viaţă. La început, mă purtau pe la district, la Donceka [1]. Am putut să mă strecor şi m-am făcut învăţător. Am fost învăţător pînă în ultima vreme. iar acum... Acum s-au schimbat lucrurile. Uite, mă duc cu treburi la Ust-Hopiorskaia şi am trecut pe la tine, ca la un vechi camarad de oaste.

— Aţi fost învăţător ? Buun... Sînteţi, va să zică, om învăţat, tobă de carte. Spuneţi-mi, ce ne mai aşteaptă ? Unde o să ajungem cu colhozurile ?

— La comunism, frăţioare. La comunism sadea. Am citit şi pe Karl Marx şi faimosul *Manifest al Partidului Comunist*. Ştii care are să fie sfîrşitul istoriei cu colhozul ? La început, colhoz, apoi comună — adică desfiinţarea cu desăvîrşire a proprietăţii. N-au să-ţi ia numai boii, ci şi copiii, ca să-i crească statul. Toate vor fi comune : copiii, nevestele, ceştile, lingurile... Tu o să ai poftă să mănînci tăiţei cu măruntaie de gîscă ; dar ei au să te hrănească cu cvas. Ai să ajungi iobag, lipit pămîntului

— Dar dacă n-am să vreau ?

— Parcă au să te întrebe !

— Adică, cum vine asta ?

— Uite aşa.

— Bună treabă !

— Cred şi eu ! Acum, te întreb eu pe tine : mai este chip de trăit aşa ?

— Nu-i chip.

— Dacă-i aşa, atunci trebuie să facem ceva, trebuie să luptăm.

---

[1] *Donceka* — comisia extraordinară din ţinutul Donului pentru combaterea contrarevoluţiei, sabotajului şi a speculei (n.r. ruse).

— Ce spui, Alexandr Anisimovici! Am încercat noi, am luptat... Nu se poate face nimic. Nici nu-mi trece prin gînd aşa ceva!

— Încearcă. Musafirul veni lîngă gazdă, aproape de tot; aruncă o privire către uşa bine închisă dinspre bucătărie, se îngălbeni deodată şi începu să vorbească cu glas scăzut: Ţi-o spun de-a dreptul: mă bizui pe tine. Cazacii din staniţa noastră se pregătesc de răscoală. Să nu-ţi închipui că lucrăm fără socoteală. Avem legături cu Moscova, cu generali care slujesc acum în Armata Roşie, cu ingineri care lucrează în fabrici şi uzine, şi chiar mai departe: cu străinătatea. Da, da! Dacă ne vom organiza laolaltă şi vom porni chiar acum, atunci la primăvară, cu ajutorul puterilor străine, tot ţinutul Donului va fi curăţat. Semănăturile de primăvară ai să le faci cu sămînţa ta şi numai pentru tine... Aşteaptă, ai să vorbeşti pe urmă. Prin părţile noastre sînt mulţi care ţin cu noi. Trebuie numai să-i unim şi să-i adunăm. Pentru asta, mă şi duc la Ust-Hopiorskaia. Nu te alături şi tu de noi? În organizaţia noastră avem peste trei sute de cazaci, foşti soldaţi. Avem grupe de luptă la Dubrovskoe, Voiskovoi, Tubianskoi, Malîi Olhovaţki şi în alte cătune. Trebuie să înjghebam o astfel de grupă şi la voi, în Gremeacii... Ei, ce zici?

— Oamenii cîrtesc împotriva colhozului şi a colectărilor de grîne...

— Stai! Nu-i vorbă de oameni, ci de tine. Eu pe tine te întreb ce zici.

— Parcă astfel de lucruri se pot hotărî bătînd din palme?... Doar îţi pui capul pe butuc.

— Mai gîndeşte-te... La un ordin, pornim deodată, din toate satele. Ocupăm staniţa voastră raională, iar pe miliţieni şi pe comunişti îi luăm unul cîte unul, ca din oală, de pe la casele lor. După aceea, focul se va întinde şi fără vînt.

— Dar cu ce?

— O să se găsească! Parcă tu n-ai nimic?

— Mai știi?... Se tăvălea pe undeva o rugină de armă... model austriac, mi se pare...

— Noi, numai să începem, că peste o săptămînă vapoarele străine au să ne aducă tunuri și arme. O să avem și avioane. Ei, ce zici?

— Lăsați-mă să mă gîndesc, domnule esaul! Nu mă siliți așa, deodată...

Cu fața încă palidă, oaspetele se sprijini de laiță și urmă, cu glas surd:

— Nu la colhoz chemăm noi oamenii și nici nu silim pe nimeni. Ești slobod să faci ce poftești... numai să-ți ții gura, Lukici, c-apoi uite: șase-s pentru tine și numai al șaptelea... și musafirul învîrti ușor cu degetul butoiașul revolverului, care țăcăni în buzunar.

— În privința asta, să n-aveți nici o grijă. Da treaba asta-i cu primejdie. N-o ascund: mi se încrîncenă carnea să apuc pe calea asta. Da nici viața așa nu-i de îndurat. Tăcu o clipă, apoi urmă: De n-ar fi fost prigoniți bogătașii, eu, cu strădania mea, poate aș fi ajuns fruntea satului. Dacă viața ar fi fost slobodă, cine știe? Poate aș fi fost în stare să țin și un automobil! zise gazda cu amărăciune, după un răstimp de tăcere. Dar cînd mă gîndesc să purced singur la asta... Au să-mi sucească gîtul, la iuțeală!

— De ce singur? îl întrerupse cu ciudă oaspetele.

— De, zic și eu într-o doară; dar fiindcă a venit vorba, spuneți-mi: ce au să facă ceilalți? Oamenii, adică norodul, oare o să pornească?

— Norodu-i ca o turmă de oi. Trebuie numai să-l conduci. Ei, te-ai hotărît?

— V-am spus doar, Alexandr Anisimîci...

— Vreau să știu hotărît: da, ori ba?

— Văd că n-am încotro, am să mă hotărăsc. Dar dați-mi un răgaz de chibzuială. Mîine dimineață, am să vă spun cuvîntul cel din urmă.

— În afară de asta, trebuie să-i atragi pe cazacii cei mai de nădejde. Caută-i pe aceia care au vreo pică împotriva Puterii sovietice, zise Polovțev de data asta cu ton poruncitor.

— Cu traiul de acum, toți au cîte o pică.

— Dar feciorul tău în ce ape se scaldă?

— Unde-i mîna, acolo-i și degetul. Încotro mă duc eu, merge și el.

— Îi băiat de nădejde?

— Bun cazac, răspunse gazda cu mîndrie potolită.

În casa mare[1] așternură pentru musafir, pe jos, lîngă cuptor, o pătură cenușie marcată și o șubă. El își scoase cizmele, dar nu se dezbrăcă: adormi, cum își atinse fața de perna rece cu miros de puf...

...Înainte de revărsatul zorilor, Iakov Lukici își trezi mama, o bătrînă de optzeci de ani, care dormea în odăița de alături. Îi povesti pe scurt de ce anume venise fostul său comandant. Lăsînd să-i atîrne de pe cuptor picioarele pline de varice, cu încheieturile schilodite de reumatism, bătrîna îl asculta cu palma făcută pîlnie la urechea-i gălbuie.

— Mă blagoslovești, mamă? zise Iakov Lukici, îngenunchind în fața ei.

— Pornește, fătul meu, pornește asupra lor, afurisiții! Domnul să te blagoslovească! Închid bisericile... N-au chip popii să trăiască de răul lor... Pornește!

Cînd se lumină de ziuă, Iakov Lukici își trezi oaspetele.

— M-am hotărît! Aștept porunca.

— Citește și iscălește!

Polovțev scoase o hîrtie din buzunarul de la piept și i-o întinse.

„Cu dumnezeu înainte! Eu, cazac din Marea Oaste a Donului, mă înscriu în liga Eliberarea Donului nostru băștinaș, și mă leg ca, la ordinul șefilor mei, să lupt pînă la

[1] *Casa mare* — camera mare, folosită numai în ocazii deosebite (n.r.).

cea din urmă picătură de sînge, din toate puterile şi cu toate mijloacele, împotriva comuniştilor-bolşevici, duşmanii blestemaţi ai credinţei creştineşti şi asupritorii poporului rus. Mă leg să-mi ascult fără crîcnire şefii şi comandanţii. Mă leg să-mi aduc toată averea pe altarul patriei pravoslavnice. Drept care iscălesc."

CAPITOLUL IV

Treizeci şi doi de oameni, sărăcimea şi activul din Gremeacii-Log, ascultau ţinîndu-şi răsuflarea. Davîdov nu era meşter la cuvîntări. Dar toţi îl ascultară, la început, cum nu l-ar fi ascultat nici pe povestitorul cel mai iscusit.

— Eu, tovarăşi, sînt de felul meu muncitor la uzina „Krasnîi Putiloveţ". Partidul comunist şi clasa muncitoare m-au trimis aici ca să vă ajut la organizarea colhozului şi la nimicirea chiaburului care suge sîngele nostru, al tuturora. Am să fiu scurt. Trebuie să vă uniţi în colhoz şi să puneţi laolaltă pămîntul, vitele şi toate uneltele. De ce numaidecît colhoz ? Fiindcă nu mai putem s-o ducem aşa mai departe ! Avem greutăţi cu pîinea, fiindcă chiaburul lasă să putrezească în pămînt grîul, pe care nu-l poţi lua de la dînsul decît cu de-a sila. Voi însă aţi fi bucuroşi să daţi, dar nici voi n-aveţi cît vă trebuie. Uniunea Sovietelor nu se poate îndestula numai cu grînele căpătate de la ţăranii săraci şi mijlocaşi. Trebuie să semănăm mai mult. Dar cum poţi semăna mai mult, avînd un plug de lemn sau unul cu un singur brăzdar ? Nu ne poate scoate din nevoi decît tractorul. Hotărît ! Nu ştiu cît poate ara la Don un plug într-o toamnă...

— Dacă te ţii de coarnele plugului, de cum se crapă de ziuă pînă amurgeşte, poţi răsturna, pînă-n iarnă, douăsprezece deseatine.

— Ho-ho! Douăsprezece? Da dacă pămîntu-i tare?

— Ce mai vorbe de clacă! răsună un glas ascuţit de femeie. La plug, trebuie să înjugi trei, ba chiar şi patru perechi de boi buni. De unde să-i iei? Se mai găseşte cîte o pereche de mortăciuni de juncani şi încă nu la toţi... Încolo, cei mai mulţi au boi de cei cu uger. Cu bogătanii, e altă socoteală: lor le merg toate din plin...

— Da nu-i vorba de asta! Ia-ţi mai bine poala fustei între dinţi şi mai taci din gură! se amestecă un glas răguşit de bas.

— Firoscos mai eşti! Învaţ-o pe nevastă-ta, nu pe mine!

— Da cu tractorul cît se ară?

Davîdov aşteptă să se facă linişte, apoi răspunse:

— Cu un tractor, să zicem cu unul de-al nostru de la uzinele „Putilov", condus de tractorişti buni şi încercaţi, poţi ară într-o zi şi într-o noapte, cu două schimburi, tot douăsprezece deseatine.

Admirarea scoase exclamaţii de mirare. Unul, mai uluit, făcu:

— Tii!

— Aşa mai înţeleg şi eu! Ehei, să ari cu un armăsar ca-ăsta... răbufni cu sete un glas şuierător.

Davîdov îşi trecu palma peste buzele uscate de tulburare, apoi urmă:

— Iată, noi, la uzină, facem tractoare pentru voi. Săracul sau mijlocaşul nu-şi poate cumpăra tractor. Nu-l ţine cureaua. De aceea, ca să-l cumpere, trebuie să se unească împreună argaţii, săracii şi mijlocaşii. Tractorul e o maşină, cum ştiţi cu toţii, care lucrează în pagubă, dacă o mîi pe o fîşie de pămînt. Tractorului îi trebuie lărgime. Iar de la arcelurile mici, tragi tot atîta folos cît lapte mulgi de la ţap.

— Ba încă şi mai puţin! bubui un glas gros, în rîndurile din fund.

— Atunci, ce-i de făcut? urmă Davîdov, fără să ia în seamă întreruperea. Partidul a prevăzut colectivizarea completă, ca să vă remorcheze cu tractorul şi să vă scoată din nevoi. Ce a spus tovarăşul Lenin înainte de a muri? Numai colhozul îl scapă de sărăcie pe ţăranul muncitor. Altfel, s-a dus pe copcă... Căpcăunul de chiabur îi suge tot sîngele pînă-l seacă. Şi voi trebuie să porniţi fără şovăire pe drumul arătat. În alianţă cu muncitorii, colhoznicii au să le vină de hac la toţi chiaburii şi vrăjmaşii. Vă vorbesc pe şleau! Şi acum, să trec la întovărăşirea voastră. E prea mică, fără putere... De aceea, treburile îi merg foarte prost. Prin asta, daţi numai apă la moara altuia... Într-un cuvînt, ce mai turavura, de aici nu iese decît pagubă. Întovărăşirea asta trebuie să fie prefăcută în colhoz şi să ajungă sîmburele în jurul căruia se vor strînge mijlocaşii...

— Stai puţin, să spun şi eu o vorbuliţă! zise ridicîndu-se Diomka Uşakov, cel saşiu şi ciupit de vărsat, care fusese cîtăva vreme membru al întovărăşirii.

— Cere întîi cuvîntul şi pe urmă glăsuieşte! îl dăscăli aspru Nagulnov, care stătea la masă, alături de Davîdov şi de Andrei Razmiotnov.

— Vorbesc eu şi fără să cer cuvîntul! răspunse Diomka şi îşi încrucişă atît de tare ochii, încît parcă se uita în acelaşi timp şi la prezidiu şi la cei din adunare. Da oare de ce, să avem iertare, am lucrat în pagubă şi am ajuns o povară pentru Puterea sovietică? De ce, mă rog, am trăit din mila cooperativei de credit? Din pricina drăguţului de preşedinte al întovărăşirii! Din pricina lui Arkaşka Menok.

— Spui minciuni ca un „element"[1]! răsună în rîndurile din fund un glas piţigăiat de cocoşel. Şi Arkaşka, dînd din coate, îşi făcu loc spre masa prezidiului.

---

[1] „*Element*" — prescurtare de la „element duşmănos" (n.r.).

— Am s-o dovedesc! Diomka păli, ochii i se apropiară de rădăcina nasului. Fără să ia în seamă că Razmiotnov bătea în masă cu pumnul ciolănos, el se întoarse spre Arkaşka: Nu scapi tu cu una, cu două! N-am sărăcit fiindcă eram prea puţini în colhoz, ci din pricina schimburilor tale! Iar pentru „element", am să mă răfuiesc cu tine, după toată asprimea legii! N-ai schimbat buhaiul pe o motocicletă fără să întrebi pe nimeni? Da, ori ba? Cui i-a trăsnit prin cap să schimbe găinile ouătoare cu...

— Iar tai piroane! se apără din mers Arkaşka.

— Nu te ţineai de noi să dăm pe o trăsurică trei berbeci bătuţi şi o viţică? Negustor de piei de cloşcă! Asta eşti! zise, triumfător, Diomka.

— Potoliţi-vă! Ce vă încăieraţi ca nişte cocoşi? încercă Nagulnov să-i înduplece. Muşchii feţei începură să-i joace sub pielea care i se înroşise.

— Cer cuvîntul, în ordinea înscrierii! se rugă Arkaşka, ajuns în sfîrşit lîngă masă.

Îşi strînse în pumn bărbuţa bălaie şi era gata să înceapă, cînd Davîdov îl dădu în lături.

— Să isprăvesc eu... acum, te rog, lasă-mă să vorbesc... Aşa că, după cum vă spuneam, tovarăşi, numai colhozul poate să ne...

— N-avem nevoie de agitaţie! Noi intrăm în colhoz, cu măruntaie cu tot, îl întrerupse partizanul Pavel Liubişkin, care şedea lîngă uşă.

— Sîntem pentru colhoz!

— Laolaltă prinzi mai multă putere!

— Numai să se lucreze cu cap!

Liubişkin acoperi strigătele tuturor. Se ridică de pe scaun, îşi scoase căciula mohorîtă: înalt, lat în spate, astupă toată uşa.

— Ciudat om mai eşti! Ce faci agitaţie pentru Puterea sovietică? Noi doar am pus-o aici în picioare pe vremea războiului civil şi am sprijinit-o cu umerii, ca să nu se clatine. Ştim ce-i acela colhoz şi sîntem gata să intrăm

în el. Daţi-ne maşini ! zise el, întinzîndu-şi palma aspră. Tractorul e bun lucru, nici vorbă : da voi, muncitorii, aţi făcut prea puţine. De aceea vă cam ocărîm ! N-ai de ce să te apuci, aici e buclucul. Dacă lucrezi cu boii, cu o mînă ţii cornul plugului, iar cu cealaltă îţi ştergi lacrimile. Pentru asta n-ai nevoie de colhoz. Înainte de înfiinţarea colhozurilor, mă gîndeam să trimit lui Kalinin o scrisoare, rugîndu-l să ajute plugarii, pentru a porni spre o viaţă nouă. Căci în anii de la început era ca şi pe vremea vechiului regim : plăteşte-ţi dările la stat, iar încolo — trăieşte cum ştii. Ce rost mai are Partidul Comunist Rus ? Ei, de învins am învins noi ; dar după aceea ce urmează ? Iarăşi ca-n vremea veche ? Umblă după plug, dacă ai ce înjuga. Da dacă n-ai ? Nu-ţi rămîne decît să întinzi mîna la uşa bisericii, sau să te pui la pîndă sub pod, cu o măciucă. S-a dat voie bogătanilor să ia în arendă pămînt şi să năimească argaţi... Aşa spunea oare revoluţia ? Aţi legat-o la ochi ! Dacă întrebi : „Pentru asta am luptat ?" atunci slujbaşii, care nici n-au mirosit praful de puşcă, îşi bat joc de vorbele acestea, iar îndărătul lor se hlizesc tot felul de ticăloşi albi ! Nu, frate, tu lasă-te de cuvîntări ! Am auzit noi multe vorbe frumoase. Tu dă-ne maşina pe datorie sau pe grîne, dar nu un *bucker* [1] sau un plug din acelea uşoare, ci o maşină bună ! Dă-ne tractorul despre care ne-ai vorbit. Adică de ce am căpătat eu asta ? încheie el şi păşi spre masă, drept peste genunchii celor ce şedeau pe bănci. Lîngă masă, îşi ridică poala cămăşii, ţinînd-o pe piept cu bărbia. Pe pîntecele-i smead şi pe şold, se vedeau nişte cicatrice groaznice, care-i zbîrciseră pielea. De ce am căpătat darul ista de la cadeţi [2] ?

---

[1] *Bucker* — plug pentru arătură superficială (n.r.).

[2] Membri ai partidului constituţional democrat, reacţionar, în Rusia ţaristă (n.r.).

— Neruşinatule! Incaltea, de ce nu ţi-ai dat nădragii jos? ţipă piţigăiat, mînioasă foc, văduva Anisia, care şedea lîngă Diomka Uşakov.

— Ai fi vrut? zise Diomka, şi îşi încrucişă dispreţuitor ochii asupra ei.

— Tacă-ţi gura, mătuşă Anisia! Nu mi-i ruşine să-mi arăt rănile faţă de un muncitor. Să vadă şi el! Că, dacă am să duc şi mîine acelaşi trai ca acum, apoi tot un drac, n-o să am cu ce acoperi toată comedia asta! Şi aşa nu mi-a rămas din nădragi decît numele. Ferească sfîntul să trec ziua pe lîngă vreo fată, că trage o spaimă de moarte!

In spate, porniră şoapte şi izbucniră hohote de rîs. Liubişkin îşi roti privirea aspră împrejur şi iarăşi se auzi pîlpîitul potolit al lămpii.

— Pesemne m-am bătut cu cadeţii [1] ca bogătanii să trăiască iarăşi mai bine decît mine. Ei să mănînce plăcinte, iar eu pîine cu ceapă? Aşa să fie, tovarăşe muncitor? Nu-mi mai face cu ochiul, Makar! Vorbesc numai o dată pe an; mie mi-i îngăduit să vorbesc aşa!

— Zi-i înainte, îi spuse Davîdov făcîndu-i semn cu capul.

— Ii zic mai departe. Am semănat anul acesta trei deseatine de grîu. Am trei copilaşi, o soră schiloadă şi nevasta bolnavă. Am predat eu grîu cît se cuvenea după plan?... Spune, Razmiotnov!

— Ai predat, dar nu mai fă atîta gălăgie.

— Ba am să fac. Da chiaburul Frol Rvanîi... mama lui...

— Ei, ei! şi Nagulnov bătu cu pumnul în masă.

— Frol Rvanîi a predat cît scrie în plan? Nu-i aşa că n-a predat?

— Apoi, tocmai pentru asta l-a şi amendat judecata şi i s-au luat grînele, se băgă în vorbă Razmiotnov, cu ochii strălucitori, ascultîndu-l cu o vădită plăcere.

---

[1] Aici în sensul de gardişti albi (n.r.ruso).

„Acum aş vrea să te văd aici, melcule!" îşi aminti Davîdov de secretarul comitetului raional.

— Ei, şi anul ista tot Frol Ignatici are să fie! Iar la primăvară are să vie să mă năimească din nou — şi Liubişkin îşi trînti căciula neagră la picioarele lui Davîdov. Ce-mi tot vorbeşti de colhoz?! Tăiaţi mai întîi vinele chiaburului, pe urmă mergem cu toţii! Daţi-ne maşinile lui, boii lui, puterea lui, atunci da, zic şi eu, avem să fim deopotrivă! Deocamdată, aud numai vorbe şi iar vorbe. „Să-l nimicim pe chiabur!" iar el creşte din an în an, ca brusturele, şi are să ne întunece şi soarele.

— Dă-ne averea lui Frol. Că ne-o schimbă Arkaşka Menok pe vreun *iroplan*, se amestecă Diomka.

— Hă, hă, hă!...

— Asta a nimerit-o bine!

— Vă iau martori pentru ocară!

— Ptiu! Nu ne lăsaţi să ascultăm. Sst!

— Ce naiba nu vă astîmpăraţi odată, diavolilor?

— Ia mai tăceţi din gură!...

Davîdov izbuti cu greu să potolească zgomotul stîrnit.

— Tocmai asta-i politica partidului nostru! Atunci, de ce să baţi apa în piuă? Pe chiaburi trebuie să-i nimicim ca clasă, iar averea lor s-o dăm colhozului. Hotărît! Degeaba ţi-ai trîntit căciula sub masă, tovarăşe partizan. Capul tău o să mai aibă nevoie de dînsa. Pămîntul n-are să mai fie arendat, nici oamenii năimiţi ca argaţi. Pînă acum am fost nevoiţi să-i răbdăm pe chiaburi. Ne dădeau mai multe grîne decît colhozurile. Astăzi, lucrurile stau cu totul altfel. Tovarăşul Stalin a făcut bine socoteala cînd a spus: să-i înlăturăm pe chiaburi! Averea lor s-o dăm colhozurilor... Te plîngeai că n-ai maşini... S-au dat colhozurilor cinci sute de milioane de ruble, ca să mai prindă putere. Ce zici de asta? Ai auzit de aşa ceva? Atunci, de ce atîta vorbă de clacă? Mai întîi trebuie să înjghebezi colhozul şi numai după aceea să te îngrijeşti de maşini. Pe cînd tu vrei să cumperi hamurile, şi după

aceea, pe măsura lor, să-ţi alegi calul. De ce rîzi ? Aşa-i, cum îţi spun eu.

— Întinde-o, Liubişkin, cu dosul înainte !

— Hă, hă...

— Apoi noi vrem să intrăm cu dragă inimă în colhoz !

— Vorba ceea cu hamurile... a adus-o bine...

— Chiar şi în ia-seară !

— Înscrie-ne chiar acum !

— Duceţi-ne, să-i zdrobim odată pe chiaburi.

— Cine se înscrie în colhoz să ridice mîna, propuse Nagulnov.

La numărătoarea mîinilor ieşiră treizeci şi trei. Cineva, din zăpăceală, ridicase amîndouă mîinile.

Din pricina căldurii, Davîdov îşi scoase paltonul şi haina, îşi desfăcu gulerul cămăşii ; aşteptă, zîmbind, să se potolească larma.

— Sînteţi oameni cu mintea luminată... hotărît ! Dar credeţi că, o dată intraţi în colhoz, treaba-i gata ? Nu, nu-i destul ! Voi, sărăcimea, sînteţi sprijinul Puterii sovietice. Voi, lăstari plini de sevă, pe lîngă că intraţi voi înşivă în colhoz, trebuie să trageţi în urma voastră şi inima şovăitoare a mijlocaşului !

— Da cum să-l tragi, dacă nu vrea ? Ce, îi bou, să-l legi cu frînghia de coarne şi să-l duci după tine ? zise Arkaşka Menok.

— Fă-l să înţeleagă ! Ce fel de luptător eşti pentru dreptatea noastră, dacă nu-l poţi convinge pe altul ? Mîine se ţine adunarea. Votează tu „pentru", dar convinge-l şi pe vecinul mijlocaş să facă la fel. Acum să trecem la dezbaterea chestiei chiaburilor. Rămîne să hotărîm dacă-i izgonim din ţinutul Caucazului de nord ; iar dacă nu, ce să facem cu dînşii ?

— Să-i trimitem de aici !

— Să-i tăiem din rădăcină !

— Nu, mai bine să-i smulgem cu rădăcină cu tot, decît să-i tăiem din rădăcină, îl îndreptă Davîdov, şi spuse lui

Razmiotnov: Citeşte lista chiaburilor. Vom trece chiar acum la aprobarea deschiaburirii lor.

Andrei scoase dintr-o geantă o foaie de hîrtie şi o înmînă lui Davîdov.

— Frol Damaskov. I se cuvine pedeapsa asta proletară?

Toate mîinile se ridicară deodată în sus. Însă la numărătoare, Davîdov văzu că unul se abţinuse.

— Nu eşti de părere? îl întrebă Davîdov, ridicîndu-şi sprînceana presărată cu picături de sudoare.

— Mă abţin, răspunse scurt un cazac domol, cu figura ştearsă, care nu votase.

— De ce? îl cercetă Davîdov.

— Fiindcă-i vecinul meu şi mi-a făcut mult bine. Iată de ce nu pot ridica mîna împotriva lui.

— Părăseşte numaidecît adunarea! porunci Nagulnov, cu glas tremurător, ridicîndu-se parcă în scări.

— Nu, nu merge aşa, tovarăşe Nagulnov, îl întrerupse aspru Davîdov. Nu pleca, cetăţene! Lămureşte-ţi purtarea! După tine, Damaskov e chiabur, ori nu?

— Nu mă pricep în treburile astea. Eu nu ştiu carte. Daţi-mi voie, vă rog, să părăsesc adunarea.

— Ba nu. Arată-ne ce milostenii ai primit de la dînsul.

— Totdeauna m-a ajutat, îmi dădea boii, îmi împrumuta seminţe... şi cîte şi mai cîte... Da eu nu vînd stăpînirea. Eu sînt pentru stăpînire...

— Te-a rugat să te pui pentru dînsul? Te-a mituit cu bani sau cu grîne? Mărturiseşte, nu te teme! intră în vorbă Razmiotnov. Spune odată, ce ţi-a făgăduit? adăugă şi zîmbi stînjenit fiindu-i ruşine pentru omul acesta, şi din pricina întrebărilor lui, fără ocol.

— Da poate nu mi-a făgăduit nimic. Tu de unde ştii?

— Minţi, Timofei! Eşti un vîndut şi, va să zică, slugoi la chiabur! strigă cineva din sală.

— Spuneţi-mi cum vreţi, n-am ce vă face...

Davîdov îl întrebă, ca şi cum i-ar fi pus cuţitul la gît :

— Eşti pentru Puterea sovietică, ori pentru chiaburi ? Cetăţene, nu fă de ruşine clasa săracilor. Spune adunării curat : cu cine ţii ?

— Ce să ne mai batem capul cu dînsul ! îl întrerupse mînios Liubişkin. Cu o sticlă de votcă, îl cumperi cu zdrenţe cu tot. Măi, Timofei, mi-i şi silă să mă uit la tine !

Timofei Borşciov, cel ce nu votase, răspunse în sfîrşit, cu prefăcută umilinţă :

— Sînt pentru stăpînire, ce vă legaţi de mine ? Numai neştiinţa m-a încurcat...

La cea de a doua votare, el ridică mîna, dar fără chef.

Davîdov îşi notă, pe scurt, în carnet : „Timofei Borşciov e îmbrobodit de duşmanul de clasă ! Trebuie prelucrat !"

Adunarea trecu pe listă, într-un glas, încă patru gospodării chiabureşti.

Dar cînd Davîdov citi „Tit Borodin" şi adăugă : „Cine-i pentru ?" adunarea, încurcată, tăcu. Nagulnov, stînjenit, schimbă o privire cu Razmiotnov. Liubişkin se puse să-şi şteargă cu căciula sudoarea de pe frunte.

— De ce tăceţi ? Ce-i ? şi Davîdov, nedumerit, se uită la oamenii care şedeau rînduri-rînduri ; dar, neîntîlnind nici o privire, îşi îndreptă ochii spre Nagulnov.

— Uite despre ce-i vorba, începu acesta cu un ton nehotărît, Borodin ista sau Titok, cum îi zicem noi, a intrat voluntar în Gărzile Roşii, în 1918, împreună cu noi. Era de neam sărac şi s-a bătut straşnic. A fost rănit şi a primit un ceas de argint, drept cinstire pentru purtarea lui din timpul Revoluţiei. Şi să vezi, tovarăşe muncitor, cum ne-a rănit el inima ! Cînd s-a întors acasă, s-a apucat de gospodărie, cum îşi înfige dulăul colţii într-un stîrv... A început să se îmbogăţească, cu toate că noi îl povăţuiam... Muncea zi şi noapte, părul îi crescuse vîlvoi, umbla vara şi iarna numai în nişte nădragi de

pînză de in. S-a procopsit cu trei perechi de boi şi c-o vătămătură, ridicînd greutăţi prea mari. Şi tot nu-i ajungea! A prins a năimi cîte doi-trei argaţi. Şi-a înjghebat o moară de vînt, şi-a cumpărat o locomobilă cu aburi, de cinci cai putere, şi-a întocmit şi o presă de ulei... s-a pus pe negustorie de vite. Nici el nu prea mînca, dar argaţii umblau mai mult flămînzi, cu toate că munceau cîte douăzeci de ceasuri pe zi; încă şi noaptea se sculau de vreo cinci ori, să dea fîn la cai, să rînească sub vite. L-am chemat de multe ori la celulă şi la soviet. Am căutat să-l ruşinăm, dojenindu-l. Îi spuneam: „Leapădă-te, Tit, de toate astea!. Nu te pune în calea scumpei noastre Puteri sovietice! Doar pentru dînsa ai suferit şi tu pe fronturi, împotriva albilor..." Nagulnov oftă şi îşi dădu mîinile în lături: Da ce poţi să faci, dacă intrase necuratul într-însul? Îl mistuie lăcomia de a stăpîni! Îl chemam din nou, îi aminteam luptele şi suferinţele comune, cercam să-l înduplecăm, îl ameninţam că-l facem una cu pămîntul dacă ni se pune în drum, dacă ajunge burjui şi nu vrea să aştepte revoluţia mondială.

— Mai pe scurt! îl rugă nerăbdător Davîdov.

Glasul lui Nagulnov tremură şi scăzu.

— Despre asta nu se poate vorbi mai pe scurt. E o durere care ne sîngerează inima... El, adică Titok, ne răspunde: „Eu ascult de porunca Puterii sovietice: sporesc însămînţările. Iar cît priveşte argaţii, legea îmi dă dreptul să-i ţin: nevastă-mea e bolnavă. Nu eram nimic, şi azi sînt totul, lumea-i a mea, de aceea am şi luptat. Da şi Puterea sovietică, zice, nu se sprijină pe d-alde voi. Eu, cu braţele mele, îi dau de rumegat, pe cînd voi, numai vă fîţîiţi cu geanta subsuoară. Vă cunosc eu, pînă-n măduva oaselor!" Cînd îi vorbim de război şi de greutăţile purtate împreună, îi tremură, cîteodată, o lacrimă în gene; da el n-o lasă să curgă în voie, îşi întoarce capul în altă parte, îşi zăvorăşte inima cu şapte lăcăţi şi ne spune: „Ce-a fost, a fost!" I-am ridicat

dreptul de vot. El a început să stăruie în dreapta şi în stînga. A trimis jalbe la ţinut şi la Moscova. După cîte mă pricep, posturile de vază din instituţiile centrale sînt date pe mîna unor revoluţionari încercaţi, care ştiu una şi bună: o dată ce ai trădat, eşti vrăjmaş şi nu ţi se cuvine nici o cruţare!

— Totuşi, fii mai scurt...

— Isprăvesc îndată. N-a fost repus în drepturi şi a rămas tot aşa. Argaţilor, într-adevăr, le-a dat drumul...

— Nu înţeleg: pentru ce-mi spui toate astea? zise Davîdov, uitîndu-se ţintă în ochii lui Nagulnov.

Acesta îşi plecă genele scurte, arse de soare, şi răspunse:

— Iată de ce a tăcut adunarea. Am vrut numai să arăt cine ne-a fost Tit Borodin, chiaburul de astăzi, în trecutul scump tuturora.

Davîdov, cu buzele strînse, se întunecă la faţă:

— Ce-mi vii cu povestiri jalnice? A fost partizan? Cinste lui pentru asta! A ajuns chiabur? Ni-i duşman! Trebuie să-l strivim. Mai încape vorbă?

— N-am luat cuvîntul de milă. Nu tăbărî degeaba asupra mea, tovarăşe!

— Cine este pentru deschiaburirea lui Borodin? întrebă Davîdov, şi-şi roti ochii asupra adunării.

Şovăitoare, mîinile se ridicară, totuşi, una cîte una...

După adunare, Nagulnov îl pofti pe Davîdov să doarmă la dînsul.

— Mîine o să-ţi găsim casă, zise el şi ieşi, bîjbîind prin tinda întunecoasă a sovietului.

Mergeau alături. Zăpada scîrţîia... Desfăcîndu-şi larg scurta blănită, Nagulnov începu să vorbească cu glas coborît:

— M-am bucurat, dragă tovarăşe muncitor, cînd am auzit că tot pămîntul plugarilor trebuie pus laolaltă în colhoz. De mic copil, urăsc proprietatea. Tot răul vine de la ea, cum au scris, cu drept cuvînt, învăţaţii tovarăşi

Marx şi Engels. Chiar sub Puterea sovietică, oamenii, ca nişte porci la troacă, se bat şi se îmbrîncesc din pricina aceleiaşi molime afurisite! Da ce era înainte, sub vechiul regim? Ţi-i groază să te şi gîndeşti! Tata era cazac înstărit, avea patru perechi de boi şi cinci cai. Aveam semănături întinse: şaizeci, şaptezeci şi chiar o sută de deseatine. Eram o casă cu mulţi copii şi toţi munceam. Ne descurcam singuri. Gîndeşte-te şi dumneata: aveam trei fraţi însuraţi. Şi iată că mi-a rămas întipărită în minte o întîmplare, care m-a făcut duşman al proprietăţii. Într-o zi, porcul vecinului a intrat la noi în grădina de zarzavat şi a stricat cîteva cuiburi de cartofi. Mama l-a văzut, a luat dintr-un ceaun o cană de apă clocotită şi mi-a spus: „Makarka, alungă-l, că eu am să mă aţin la portiţă". Aveam pe atunci vreo doispre zece ani. Bineînţeles, l-am fugărit pe nenorocitul acela de porc. Mama l-a opărit cu apă clocotită. Părul parcă a început să-i fumege. Porcul a crăpat. Vecinul a prins pică pe noi. Peste o săptămînă ne-au ars pe cîmp douăzeci şi trei de clăi de grîu. Tata a înţeles cine a făcut isprava asta, nu l-a răbdat inima şi l-a dat în judecată. S-a iscat o duşmănie între dînşii că nu se mai puteau vedea în ochi unul pe altul! Numai un păhăruţ, două să fi băut, şi bătaia era gata! S-au judecat ei aşa vreo cinci anişori, pînă au ajuns şi la moarte de om... În cîşlegi, feciorul vecinului a fost găsit ucis pe arie. Avea pieptul străpuns cu furca, în cîteva locuri. Am înţeles eu, după unele semne, că treaba asta o făcuseră fraţii mei. S-au pornit cercetări: ucigaşul însă n-a fost descoperit. S-a încheiat un proces-verbal precum că flăcăul a fost omorît la beţie. Atunci am plecat de acasă şi m-am tocmit argat. Apoi m-a prins războiul. Stăteam uneori culcat la pămînt... Neamţul bătea în noi cu obuze de cele grele: fum negru, amestecat cu pămînt, se ridica pînă-n nori. Şedeam şi-mi ziceam: „Pentru cine, pentru avutul cui îndur eu spaima morţii?" Da, singur, de frica obuzelor, îmi venea să mă

prefac în cui şi să mă înfig în pămînt, pînă la floare. Of, mămulico, ce grozăvie era! Mi-au venit la nas şi gaze, am fost otrăvit. Şi acum mi-i greu să sui dealul, nu mă mai ţine răsuflarea, sîngele mi se urcă la cap, nici nu mă pot urni din loc. Pe front, m-au luminat nişte oameni cu scaun la cap şi m-am întors bolşevic. În timpul războiului civil, cîte năpîrci n-am tăiat, fără cruţare! La Kastornaia am suferit o contuzie. De atunci, am rămas cu „ducă-se pe pustii". Iar acum, semnul acesta — Nagulnov îşi puse pe decoraţie palma uriaşă, în timp ce, în glas, îi tremurau note noi, pătrunse de o ciudată duioşie — semnul acesta îmi încălzeşte azi inima. Eu, dragă tovarăşe, mă simt acuma ca pe vremea războiului civil: parcă-s pe poziţie... Să ne facem luntre şi punte, să-i atragem pe toţi în colhoz. Să ne apropiem din ce în ce mai mult de revoluţia mondială.

— Îl cunoşti bine pe Tit Borodin? îl întrebă Davîdov, păşind gînditor.

— Cum nu! Am fost prieteni, dar ne-am despărţit, tocmai fiindcă el ţine din cale afară la avere. În 1920, am fost împreună la potolirea unei răscoale a chiaburilor, într-o plasă din ţinutul Doneţului. Două escadroane şi o unitate cu misiune specială pentru lupta cu contrarevoluţia au pornit la atac. Dincolo de sat, au rămas mulţi răsculaţi, căzuţi sub sabie. Noaptea, iată că vine Titok acasă, ducînd cîteva boccele. Cînd le-a scuturat, s-au risipit pe jos opt picioare retezate. „Ai înnebunit!... i-a spus un tovarăş. Cară-te de-ndată cu astea de-aici!" Iar Tit i-a răspuns: „N-au să se mai răscoale ticăloşii! Iar mie au să-mi prindă bine pentru mai multe perechi de cizme. Am să-mi încalţ toată casa." A pus picioarele pe cuptor să se dezgheţe; apoi a început să le descalţe. Descosea turetcile cu sabia, ca să le scoată mai uşor. A dus apoi picioarele goale şi le-a vîrît într-o şiră de paie. „Le-am înmormîntat!" a spus el. Dacă am fi aflat atunci de istoria asta, l-am fi împuşcat pe loc, ca pe-o năpîrcă.

Da tovarăşii nu l-au pîrît. Mai pe urmă, l-am descusut eu, dacă-i adevărat. „Aşa a fost, zice, nu puteam să le scot, că se înţepeniseră de ger ; atunci le-am retezat cu sabia. Sînt ciubotar şi parcă mă durea inima să las să putrezească în pămînt bunătate de cizme. Acuma însă, zice, şi pe mine mă apucă groaza. Noaptea, mă trezesc cîteodată şi o rog pe femeia mea să-mi facă loc la perete, că mi-i frică la marginea patului..." Ei, am ajuns şi-acasă.

Nagulnov intră în ogradă. Clampa uşii zdrăngăni.

CAPITOLUL V

Andrei Razmioţnov a plecat la oaste în 1913, petrecut de toţi ai lui. După rînduiala de pe vremea aceea, trebuia să facă armata cu calul său. N-avea însă cu ce să cumpere, nu numai calul, dar nici echipamentul trebuitor unui cazac. Moştenise de la răposatul său tată numai o sabie, cu teacă roasă, fără luciu, rămasă de la bunicul. Cît o trăi, Andrei n-o să uite amărăciunea umilinţei îndurate! La adunarea staniţei, bătrînii hotărîră să-l trimită la oaste pe socoteala obştei : i-au cumpărat un căluţ ieftin, roib, o şa, două mantale, două perechi de pantaloni, cizme... Bătrînii i-au spus lui Andrei : „Te trimitem, Andriuşka, pe socoteala obştei. Vezi, nu uita bunătatea noastră, să nu ne faci staniţa de ruşine, slujeşte ţarul, aşa cum se cuvine..."

La întreceri, feciorii cazacilor bogaţi se tăleau cu caii lor de preţ, care se trăgeau din herghelia Korolkov sau cu armăsarii de rasă de la Provalie, cu şeile scumpe, cu căpestrele bătute în argint, cu straiele lor nou-nouţe... Staniţa luă în primire lotul lui Andrei şi îl dădu în arendă tot timpul cît el se bătu pe fronturi, apărînd bogăţia şi viaţa îndestulată a altora. Pe frontul german, Andrei dobîndi de trei ori crucea „sfîntului Gheorghe". Trimitea regulat nevestei şi mamei prima de decorat. Din asta

trăia bătrîna lui mamă, împreună cu nora. Cam tîrziu putu el să-i îndulcească bătrîneţele amărîte de lacrimi.

Spre sfîrşitul războiului, nevastă-sa se tocmi, de cu toamnă, la treierat, strînse cîţiva bănuţi şi plecă pe front, să-şi vadă bărbatul. Regimentul 11 de cazaci de pe Don, din care făcea parte Andrei, era în refacere. Femeia stătu acolo zile numărate. Petrecu în braţele bărbatului cîteva nopţi, care se mistuiră repede, ca fulgerările din zare, în timpul verii. Dar, parcă multă vreme se cere pentru păcatul unei păsărele, pentru fericirea unei femei însetate de dor ? Se întoarse de acolo cu ochii luminoşi şi, după sorocul cuvenit, fără un ţipăt sau o lacrimă, născu de-a dreptul pe o arătură, pe neaşteptate, un băieţaş care semăna leit cu Andrei.

În 1918, Razmiotnov veni la Gremeacii-Log pentru scurtă vreme. Stătu în sat puţin timp. Drese proptelele înfurcite şi căpriorii putrezi de la şură, ară două deseatine de pămînt şi, după aceea, într-o bună zi, începu să-şi alinte feciorul, jucîndu-se cu dînsul de dimineaţa pînă seara. Îl aşeza călare pe ceafa-i groasă care mirosea a sudoare de soldat, şi alerga prin casă rîzînd. Văzînd cum i se adună lacrimi în colţul ochilor limpezi, care aveau de obicei o căutătură răutăcioasă, femeia păli : „Andriuşa, nu cumva te duci ?“ „Mîine ; pregăteşte-mi de-ale gurii !“

A doua zi, Razmiotnov, Makar Nagulnov, Liubişkin, din regimentul căzăcesc de gardă, Tit Borodin şi încă opt cazaci întorşi de pe front se adunară dis-de-dimineaţă în faţa casei lui Andrei. Caii înşeuaţi, de toate culorile, îi duseră dincolo de moara de vînt. Şi multă vreme se învolbură pe şleah colbul uşor al primăverii, ridicat de copitele cailor cu potcoave de vară.

În ziua aceea, stoluri de gîşte sălbatice şi de cocori cu aripi negre zburau de la miazăzi spre miazănoapte, fără un ţipăt, fără glas, trecînd repede pe deasupra satului

Gremeacii-Log şi a apelor revărsate, peste stepă, pe toată întinderea albastră, în înălţimile largi şi pustii.

La Kamenskaia [1] Andrei se despărţi de tovarăşi îndreptîndu-se cu una din unităţile lui Voroşilov spre Morozovskaia [2]—Ţariţîn. Makar Nagulnov, Liubişkin şi ceilalţi ajunseră la Voronej. Peste trei luni, la Krivaia Muzga, Andrei, uşor rănit de schija unei grenade, se întîlni din întîmplare, la ambulanţa sanitară, cu un om din părţile lui. Află că, după sfărîmarea detaşamentului lui Podtiolkov la Gremeacii-Log, nişte cazaci albi din acelaşi sat cu el, vrînd să se răzbune împotrivă-i fiindcă trecuse de partea roşiilor, îşi bătuseră joc în chip sălbatic de nevastă-sa. Aflase de asta tot satul ; iar Evdokia, neputînd suferi ruşinea asta mare, îşi făcuse seama.

...O zi geroasă. Sfîrşitul lui decembrie. În Gremeacii-Log, casele, şurile, gardurile de nuiele, copacii stăteau sub podoaba albă a promoroacei. După deal departe, bătălia era în toi. Tunurile generalului Guselşcikov bubuiau surd. Spre seară, Andrei, pe un cal în spume, intră la galop în sat. Ţinea minte totul. N-avea decît să-şi închidă ochii şi să se lase purtat de fuga năvalnică a amintirilor, spre trecut. Portiţa scîrţîi. În ogradă, cu răsuflarea tăiată, îşi duse de căpăstru calul, care se clătina de oboseală. Mama îi ieşi fuga înainte, din tindă, cu capul gol.

Ah, cum i-au străpuns auzul bocetele bătrînei după moartă !

— Dragul ma-a-mei ! I s-au închis pe veci o-chi-şo-rii senini !..

Parcă intrase într-o ogradă străină. Şi-a legat calul de parmaclîcul pridvorului şi a dat buzna în casă. Cu ochi ca de mort, duşi în fundul capului, a cercetat odaia pustie, leagănul gol.

— Dar copilul unde-i ?

---

[1] Fostă staniţă, acum oraşul Kamensk-Şahtinski (n r.ruse).

[2] Fostă staniţă, acum oraşul Morozovsk (n r ruse).

Mama şi-a ascuns faţa în şorţ. A clătinat numai din capul sur, cu părul rar.

I-a smuls cu greu răspunsul :

— Nu ţi-am putut scăpa îngerașul ! O săptămînă după Duniuşka... de scarlatină.

— Nu ţipa... Ah, de-aş putea vărsa măcar o lacrimă ! Cine şi-a bătut joc de Evdokia ?

— Anikei Deviatkin a tîrît-o pe arie... Pe mine, m-au bătut cu biciul... A chemat pe flăcăi. A lovit-o cu teaca peste mînuţele ei albe. S-a întors toată neagră... Numai ochii îi rămăseseră în cap...

— E-n sat ?

— Nu. A plecat.

— Este cineva de-ai lui acasă ?

— Nevastă-sa şi bătrînul. Andriuşa, să nu-i pedepseşti ! Nu răspund ei pentru păcatul altuia...

— Tu !... Tu vrei să mă înveţi ?!

Andrei se întunecă la faţă. Simţi cum i se taie răsuflarea. Îşi sfîşie cheotorile mantalei, gulerul tunicii şi al cămăşii. Îşi lipi de ceaunul cu apă pieptul gol, costeliv, şi bău, muşcînd cu dinţii marginea de schijă. Pe urmă, se sculă şi întrebă, fără să-şi ridice ochii :

— Măicuţă ! A lăsat pentru mine vreun cuvînt înainte de a-şi da sufletul ?

Mama se îndreptă spre ungherul din faţa ei şi scoase, de după icoane, o bucată de hîrtie îngălbenită. Cuvintele lăsate cu limbă de moarte răsunară, rostite parcă de glasul ei : „Andriuşenka, dragul meu ! M-au spurcat, blestemaţii, şi-au bătut joc de mine şi de dragostea ce-ţi port. N-am să te mai privesc şi n-am să mai văd lumina zilei. Nu mă lasă sufletul să trăiesc cu o boală urîtă. Andriuşenka, floricica mea dragă ! Noapte după noapte nu mai dorm şi-mi ud perna cu lacrimi. Dragostea noastră mi-o amintesc şi n-am s-o uit nici pe ceea lume. Mă doare inima numai după copil şi după tine... că viaţa împreună şi dragostea ne-au fost aşa de scurte ! Cînd ţi-i aduce

altă femeie în casă, o rog, în numele lui dumnezeu, să aibă milă de băieţaşul nostru. Să-ţi fie şi ţie milă de orfanul meu! Spune mamei să-i dea surioarei fustele şi şalurile mele şi bluzele. Ea-i fată de măritat: au să-i trebuiască..."

Andrei ajunse în goană la casa lui Deviatkin. Descălecă, trase sabia din teacă şi se aruncă în pridvor. Văzîndu-l, tatăl lui Anikei Deviatkin, un bătrîn înalt, cu părul alb, îşi făcu cruce şi îngenunche înaintea icoanelor.

— Andrei Stepanîci! atît apucă să spună şi-şi plecă fruntea la picioarele lui Andrei.

Nu rosti nici un cuvînt mai mult, nici nu-şi mai ridică din pămînt chelia trandafirie.

— Ai să-mi răspunzi pentru fiul tău!...

Andrei apucă cu stînga barba albă a bătrînului, izbi uşa cu piciorul şi, ca o furtună, îl tîrî în pridvor. Bătrîna căzu în nesimţire lîngă cuptor. Nora lor, nevasta lui Anikei, îşi strînse copiii grămadă (erau de toţi şase) şi, bocindu-se, se repezi în pridvor. Alb, ca un ciolan lins de vînturi, Andrei cu un umăr scos înainte îşi ridică sabia deasupra gîtului lui Deviatkin, cînd, deodată, o droaie de copii mucoşi — şi mai mari şi mai mici, cu plînsete, ţipete şi urlete — începură să-i furnice printre picioare.

— Taie-i pe toţi! Toţi sînt ţînci din sămînţa lui Anikei. Taie-mă şi pe mine! ţipă Evdokia, nevasta lui Anikei, şi se năpusti asupra lui Andrei, desfăcîndu-şi cămaşa roză; sînii uscaţi şi zbîrciţi i se bălăbăneau.

Iar la picioarele lui Andrei, viermuiau plozii, care de care mai mărunt... Se dădu înapoi, se uită sălbatic împrejur şi îşi vîrî sabia în teacă. Se îndreptă spre cal, poticnindu-se la fiecare pas, pe loc drept. Bătrînul se ţinu de dînsul pînă la portiţă, plîngînd de bucurie şi de spaima prin care trecuse. Căută să-i cadă înainte şi să-i sărute scara şeii; dar Andrei, cu o strîmbătură de scîrbă, îşi trase piciorul şi spuse cu glas răguşit:

— Ai avut noroc de copilaşi !...

Acasă, se puse pe băut basamac, trei zile şi trei nopţi în şir. Plîngea beat. A doua noapte, dădu foc şurii în care se spînzurase de o grindă Evdokia. A patra zi, buhăit şi groaznic la faţă, îşi luă liniştit rămas bun de la maică-sa ; strîngîndu-i capul la piept, ea îi văzu, pentru întîia oară, fire albe în moţul lui bălai.

Peste doi ani, Andrei se întoarse în Gemeacii-Log de pe fronul polonez. Mai petrecu un an prin ţinuturile Donului de Sus, cu un detaşament de colectare. Pe urmă, se apucă de gospodărie. Mama îl sfătuia adesea să se însoare ; el nu-i răspundea niciodată. Într-un rînd, ea stărui îndeosebi să capete un răspuns :

— Însoară-te, Andriuşa ! Nu mă mai ţin puterile să umblu cu ceaunul. Orice fată te-ar lua cu drag. Fi, la care să trimitem peţitori ?

— Nu mă însor, mămucă... nu mai stărui !

— O ţii una şi bună ! Uite, te-a bătut bruma pe la tîmple. Cît ai să te mai gîndeşti ? Pînă ai să fii alb de tot ? De maică-ta nici nu-ţi pasă ! Şi eu, care mă gîndeam să-mi legăn nepoţeii... Am şi adunat părul de la două capre să împletesc copilaşilor ciorăpiori... Să-i spăl, să-i scald ; asta mi-i treaba ! Mi-i greu să mai mulg vaca ; nu mă mai ascultă degetele. Şi izbucni în plîns. Ce căpcăun am născut ! Se încăpăţînează ca un catîr : doar pufneşte. De ce taci, necuratule ?

Andrei îşi luă căciula şi, tăcut, ieşi din casă. Dar bătrîna nu se lăsa cu una, cu două. Începură vorbe cu vecinele, şoapte, sfaturi...

Andrei, posomorît, dădea acelaşi răspuns :

— După Evdokia nu mai aduc pe nimeni în casă.

Necazul ei de mamă o făcu să se întoarcă împotriva nurorii moarte.

— L-a vrăjit, şerpoaica ! spunea ea bătrînelor cu care se întîlnea pe vreo ulicioară lăturalnică, sau cu care şedea pe înserate la taclale prin vecini. Ea s-a spînzurat, iar lui

îi ia viaţa. Nu vrea altă nevastă. Da mie parcă mi-i uşor ? Ehei, soro ! Mă uit la nepoţii altora şi mă îneacă lacrimile. Alte bătrîne au bucurie şi mîngîiere. Numai eu stau singură ca ţîncul pămîntului în vizuină...

În acelaşi an, Andrei se încurcă cu Marina, văduva vagmistrului Mihail Poiarkov, căzut lîngă Novocerkask. Marina împlinise în toamna aceea patruzeci de ani. Totuşi, în trupul ei plin şi vînjos, ca şi pe faţa smeadă, mai păstra frumuseţea care nu bate la ochi, ca frumuseţea stepei.

Într-o zi de octombrie, Andrei tocmai îi acoperea casa cu rogoz. Înainte de a amurgi, ea îl chemă înăuntru. Întinse repede masa, îi puse înainte o strachină cu ciorbă, îi aruncă pe genunchi un ştergar alb, înflorat, şi se aşeză în faţa lui, sprijinindu-şi în palmă obrazul colţuros. Andrei îi privea tăcut, pe furiş, capul mîndru, cu un coc mare, negru şi lucios. Avea un păr des, aspru la înfăţişare, ca o coamă de cal, dar care i se cîrlionţa, pe lîngă urechile mititele, neastîmpărat şi pufos, ca la copii. Marina îl privea drept în faţă, mijindu-şi uşor ochii negri, puţin oblici, prelungi ca migdala.

— Să-ţi mai torn ? îl întrebă ea.

— De ce nu, se învoi Andrei şi-şi şterse cu palma mustaţa bălaie.

Era gata să înceapă iarăşi a mînca. Marina i se aşeză din nou în faţă, ţintuindu-l cu o privire ascuţită, parcă în aşteptare. Fără să vrea, Andrei îi zări pe grumazul rotund o vinişoară albăstrie bătînd năvalnic. Cuprins deodată de tulburare, îşi puse lingura deoparte.

— Ce-i cu tine ? îl întrebă ea şi sprîncenele i se ridicară, nedumerite, ca două aripi negre.

— M-am săturat. Îţi mulţumesc. Vin mîine dimineaţă să isprăvesc.

Marina ocoli masa. Un zîmbet îi descoperi încet şiragul dinţilor deşi. Lipindu-şi de el sînii mari şi moi, îl întrebă, în şoaptă :

— Dar, poate, rămîi să dormi la mine ?

— Şi asta se poate, nu găsi altceva de spus Andrei, adînc tulburat.

Iar Marina, ca răzbunare pentru acest răspuns neghiob, îşi înclină în semn de închinăciune boiul plin şi zise :

— Îţi foarte mulţumesc, binefăcătorule ! Ţi s-a făcut milă de o biată văduvă... Şi eu, păcătoasa, care mă temeam, zicîndu-mi că poate n-ai să mă vrei...

Suflă repede în opaiţ. Aşternu patul prin întuneric, trase zăvorul dinspre tindă şi spuse dispreţuitor, chiar cu un pic de ciudă :

— Nu prea ai sînge de cazac. Te-a făcut vreun tinichigiu din Tambov.

— Cum aşa ? se înciudă Andrei şi parcă nu mai voia să-şi scoată cizma din picior.

— Iac-aşa, la fel ca şi mulţi alţii. După ochi ai părea semeţ, dar te fîstîceşti în faţa unei muieri. Şi încă ai căpătat cruci la război ! Cu spelcele între dinţi, desfăcîndu-şi cozile, ea îşi urmă, nedesluşit, vorba : Îţi aduci aminte de Mişa al meu ? Era mai mic la stat decît mine. Tu-mi eşti deopotrivă, el însă părea ceva mai scund. Apoi, Mişa îmi era drag pentru curajul lui. La cîrciumă, nu se lăsa mai prejos faţă de cel mai tare. Chiar dacă-i umplea nasul de sînge, tot nu se da bătut. Poate de asta s-a şi prăpădit. Ştia el de ce-l iubeam... isprăvi ea cu mîndrie.

Andrei îşi aminti de povestirile cazacilor din sat, care slujiseră într-un regiment cu bărbatul Marinei şi care fuseseră martorii morţii lui. Fiind în recunoaştere, el şi-a dus plutonul la atac împotriva unei patrule de ostaşi roşii, de două ori mai numeroasă, care i-au pus pe fugă cu o puşcă-mitralieră, au ucis patru cazaci, iar pe Mihail Poiarkov au izbutit să-l despartă de ai săi, căutînd să-l prindă. Trăgînd din goană şi foarte de aproape, el a ucis trei ostaşi roşii, care îl urmăreau. Ca cel mai bun soldat la exerciţiile de călărie, din regiment, Poiarkov a început

să facă, cotit, tot felul de figuri, căutînd să scape de gloanțe. Și ar fi scăpat ; dar calul a dat într-o groapă și, căzînd, i-a rupt piciorul. Atunci a venit sfîrșitul aprigului vagmistru...

Andrei zîmbi, amintindu-și povestirea despre moartea lui Poiarkov.

Marina se culcă ; respirînd des, se lipi toată de el. După jumătate de ceas, îi șopti urmînd vorba începută :

— L-am iubit pe Mișka, fiindcă era îndrăzneț, dar pe tine... uite, pe tine te iubesc așa, fără nici o pricină... și își apăsă pe pieptul lui Andrei urechea micuță, care-i ardea.

Lui i se păru că ochii ei nedomoliți ardeau în semiîntuneric, ca focul din ochii calului nărăvaș, nedat încă la brazdă. Abia înainte de a se crăpa de ziuă, ea îl întrebă :

— Vii mîine să isprăvești acoperișul ?

— Cum să nu viu ?! se miră Andrei.

— Ba să nu vii...

— Adică de ce ?

— Nu te prea pricepi la acoperișuri. Moș Șciukar e mai îndemînatic, izbucni ea în rîs. Te-am chemat într-adins !... Cum puteam să te momesc altfel ? Uite ce pagubă mi-ai făcut ! Trebuie să refacă acoperișul de la capăt.

Peste două zile, moș Șciukar făcea din nou acoperișul, ocărînd față de gazdă lucrul netrebnic al lui Andrei.

De atunci, Andrei începu să vină la Marina în fiecare noapte. Dulce îi părea dragostea femeii cu zece ani mai mare decît dînsul : dulce, că un măr păduret, bătut de cea dintîi brumă.

În sat, se află repede despre legătura lor și oamenii o judecau fiecare în fel și chip. Mama lui Andrei plînse și se jelui vecinilor : „Ce rușine ! s-a înhăitat cu o babă !“ Apoi se împăcă cu gîndul și se potoli. Niurka, fata vecinului, cu care Andrei glumea și se hîrjonea uneori, se feri

multă vreme de dînsul. Se întîlniră însă o dată față în față, pe cînd culegeau vreascuri în pădure, pe locurile unde zăpada era spulberată de vînt. Ea păli.

— Te-a îmbrobodit baba ? îi spuse Niurka, cu un zîmbet pe buzele-i înfiorate de tremur, fără să încerce măcar a-și ascunde lacrimile ce-i străluceau în gene.

— Ba m-a și orbit ! încercă Andrei să scape cu o glumă.

— Una mai tînără n-ai fi nimerit ? zise Niurka, îndepărtîndu-se.

— D-apoi eu cum sînt ? Ia te uită ! adăugă Andrei și își scoase căciula, arătînd cu mănușa spre capul lui brăzdat de fire albe.

— Și eu, proasta, care mă îndrăgostisem de tine, așa sur cum ești. Atunci, rămîi sănătos ! încheie ea și plecă jignită, ținînd capul sus.

Makar Nagulnov i se adresă scurt :

— Nu ești de laudă, Andriuha ! Are să facă din tine un vagmistru, și un mic proprietar. Ei, lasă, lasă, nu vezi că glumesc ?

— Ia-o cu cununie, îi spuse odată, îmbunată, maică-sa Să-mi fie noră.

— Nu face, răspunse în doi peri Andrei...

Marina parcă lepădase din spate douăzeci de ani. Îl întîmpina noaptea, luminînd în întuneric cu ochii ei cam piezișî, plini de o lucire stăpînită. Îl îmbrățișa cu o putere bărbătească și, pînă în faptul zorilor, obrajii săi oacheși, puțin colțuroși, rămîneau rumeni ca vișina. Parcă se întorsese vremea cînd era fată ! Îi broda pungulițe pentru tutun, făcute din felurite bucăți de mătase colorată. Îi urmărea, supusă, orice mișcare, căutînd să-i placă în toate. Apoi se deșteptară într-însa, cu o putere elementară, gelozia și spaima să nu-l piardă. Începu să se ducă pe la adunări, numai ca să-l urmărească dacă nu se ține cumva de muie-

rile tinere. Dacă nu-i fug ochii după vreuna... La început, Andrei privi ca o povară această dădăcire neașteptată. O înjura : apoi se deprinse și se simți chiar măgulit, în mîndria lui de bărbat. Biruită, Marina îi dădu toată îmbrăcămintea rămasă de la răposat. Și iată că Andrei, care pînă atunci umbla în zdrențe, începu să se fudulească, fără rușine, prin sat, ca moștenitor al răposatului, în pantalonii și în bluzele de postav ale vagmistrului, care se vedeau bine că sînt scurte, strîmte la mînecă și la guler.

Își ajuta drăguța la gospodărie. Îi aducea de la vînat cîte un iepure sau cîte un ciorchinar de potîrnichi. Dar Marina nu trecea niciodată măsura, îi făcea parte dreaptă și mamei lui, cu toate că avea împotrivă-i un simțămînt de dușmănie ascunsă.

Ea se descurca de altfel destul de bine și singură și se putea lipsi cu ușurință de ajutor bărbătesc în gospodărie. Adesea, Razmiotnov o urmărea cu tainică plăcere cum ridica în furcă un snop de grîu de trei puduri, legat cu funie de volbură trandafirie, sau cum, urcată pe secerătoare, zvîrlea cu repeziciune, de sub aripile țăcănitoare, palele de orz, cu bob mașcat. Era voinică și îndemînatică, ca un bărbat. Chiar și calul îl înhăma bărbătește, sprijinindu-se cu talpa în lemnul cercului și strîngînd cureaua dintr-o dată.

Cu anii, dragostea lui pentru Marina ajunse deprindere, înrădăcinîndu-i-se în inimă. Își mai aducea aminte, din cînd în cînd, de nevasta lui dintîi ; dar amintirile nu-i mai pricinuiau aceeași durere sfîșietoare. Numai cîteodată, cînd se întîlnea cu băiatul cel mare al lui Anikei Deviatkin (acesta fugise în Franța), pălea : atît de mare era asemănarea dintre tată și fiu.

Pe urmă, luat iarăși de treburi, de lupta pentru o bucată de pîine și de grijile zilnice, simțea cum mînia i se topește ; iar durerea-i surdă, dar chinuitoare încă, i se potolea... ca și săgetătura care, cîteodată, îl mai încerca

la cicatricea de pe frunte, amintire lăsată cîndva de sabia unui ofiţer maghiar.

*

De la adunarea sărăcimii, Andrei se duse de-a dreptul la Marina. Aşteptîndu-l, ea torcea. În odăiţa joasă, bine încălzită, vîrtelniţa sfîrîia adormitor. Un ieduţ, creţ şi poznaş, alerga cu copitele-i micuţe prin încăperea dată pe jos cu lut, încercînd să sară în pat.

Razmiotnov se încruntă mînios.

— Mai opreşte-ţi popul!

Marina îşi ridică de pe tălpica vîrtelniţei piciorul încălţat într-un papuc cu vîrful ascuţit şi, îndreptîndu-şi spinarea lată, ca o crupă de cal, se întinse mulţumită.

— Ce-a fost la adunare?

— Mîine începem să-i scărmănăm pe chiaburi.

— Zău?

— Sărăcimea a intrat azi în colhoz, pînă la unul, răspunse Andrei; se întinse pe pat, fără să-şi scoată haina şi luă în braţe ieduţul — un şumuiag călduţ de lînă. Mîine, să dai şi tu cerere!

— Ce cerere?! se miră Marina.

— De intrare în colhoz.

Ea se îmbufnă şi împinse vîrtelniţa spre cuptor, izbind-o cu piciorul.

— Da ce! te-ai prostit? Ce să caut eu acolo?

— Hai, Marina, să nu ne certăm pentru asta. Trebuie să intri în colhoz. Altfel, oamenii au să spună despre mine: „Pe alţii îi ademeneşte în colhoz, dar pe Marina lui o ţine deoparte". Are să-mi crape obrazul de ruşine.

— Nu intru! Fie ce-o fi, nu intru! Marina trecu pe lîngă pat; el îi simţi mirosul de sudoare şi de trup încălzit.

— Atunci, bagă de seamă, o să tăiem poala şi o să ne căutăm fiecare de drum.

— Mă ameninţi?

— Nu te amenințț, dar nu-i chip altfel.

— N-ai decît ! Auzi, să le duc văcuța ? Dar eu cu ce-am să rămîn ? Păi, chiar tu ai să vii și ai să-mi ceri să-ți dau de mîncare.

— Laptele are să fie obștesc.

— Poate și femeile au să fie obștești ? Cu asta mă sperii ?

— Ți-aș trage o mamă de bătaie, dar n-am chef.

Îmbrînci jos ieduțul, întinse mîna spre căciulă și-și strînse fularul pufos în jurul gîtului, ca un șireang.

„Pe fiecare drac trebuie să-l rogi și să-l îndupleci ! Pînă și Marișka se burzuluiește. Ce are să mai fie mîine la adunarea obștei. Mîncăm și bătaie, dacă îi zorim prea mult", își spunea el, necăjit, îndreptîndu-se spre casa lui. Multă vreme nu fu chip să adoarmă. Se zvîrcoli în așternut. Auzi cum se sculă maică-sa de două ori, ca să vadă de aluat. În șură, un cocoș cînta, de rupea pămîntul. Andrei se gîndea cu îngrijorare la ziua de mîine. Îl prinse teama, ca nu cumva Davîdov, om rece la suflet și aspru (cum i se părea), să-i îndepărteze de colhoz pe mijlocași, printr-o faptă nechibzuită. Dar își aminti de statura lui zdravănă, turnată parcă dintr-o bucată, și de fața-i concentrată, strînsă ghem, cu zbîrcituri aspre în colțul gurii, cu ochi deștepți și puțin batjocoritori... Își aminti că, la adunare, Davîdov se plecase spre dînsul, pe la spatele lui Nagulnov și, adiind din gura-i stîrbă o răsuflare oțărîtă și curată, ca de copil, îi spusese, pe cînd vorbea Liubișkin : „Partizanul e bun băiat. Dar voi l-ați lăsat în părăsire, nu l-ați educat. Hotărît ! Trebuie prelucrat." Amintindu-și, Andrei își zise cu bucurie : „Nu, ăsta n-o să ne dea de rușine. Mai degrabă, va trebui să-l ținem în frîu pe Makar, să nu ne facă una boacănă, iute cum e. Dacă lui Makar îi cade hamul sub coadă, s-a dus dracului căruța. Da, s-a dus dracului... Ce s-a dus dracului ? Căruța... Dar ce caută aici căruța ? Makar... Titok... Mîine..."

Furişîndu-se, somnul îi stinse cunoştinţa. Adormi. Surîsul îi alunecă încet de pe buze, ca o picătură de rouă de pe marginea unei frunze.

CAPITOLUL VI

Sosind pe la şapte dimineaţa la sovietul sătesc, Davîdov găsi acolo vreo paisprezece săraci din Gremeacii-Log.

— Vă aşteptăm de mult, de dimineaţă, zîmbi Liubişkin, luînd mîna lui Davîdov în laba-i zdravănă.

— Ardeam de nerăbdare... îl lămuri moş Şciukar, unchiaşul cel îmbrăcat în şubă femeiască, albă, care şuguise cu dînsul, în ograda sovietului sătesc, în ziua sosirii lui.

Se socotea de atunci prieten cu Davîdov, şi-i vorbea, spre deosebire de ceilalţi, cu o familiaritate amicală. Chiar spusese, cu un pic mai înainte : „Cum hotărăsc eu cu Davîdov, aşa rămîne. Alaltăieri, am stat mult la taclale împreună. Am vorbit şi *sirios*, am şi glumit... dar, mai mult, am pus la cale *planturile :* cum să înfiinţăm colhozul. Vesel om, ca şi mine..."

Davîdov îl recunoscu după şuba albă şi îl jigni, fără să-şi dea seama :

— Dumneata eşti, moşule ? Vezi, alaltăieri, cînd ai aflat la ce-am venit, parcă erai amărît. Azi te-ai şi făcut colhoznic. Bravo !

— Eram grăbit... n-aveam cînd... de aceea am şi plecat... mormăi moş Şciukar, îndepărtîndu-se şoldiş de Davîdov.

Se hotărî ca oamenii, împărţiţi în două grupuri, să înceapă a scoate din casă pe bogătani. Un grup trebuia să pornească în susul satului, altul — în partea de jos. Dar Nagulnov, căruia Davîdov îi propuse să conducă întîiul grup, nu voi, cu nici un chip. Privirile oamenilor se îndreptară spre dînsul. El îşi pierdu cumpătul şi îl trase pe Davîdov deoparte.

— Ce-nseamnă fasoleala asta ? îl întrebă rece Davîdov.

— Mai bine m-aş duce cu celălalt grup în partea de jos.

— Care-i deosebirea ?

Nagulnov îşi muşcă buzele ; răspunse, întorcîndu-şi capul :

— Despre asta... Ei, la urma urmei, tot ai să afli : nevastă-mea... Luşka... trăieşte cu Timofei, băiatul lui Frol Damaskov, chiaburul. Nu vreau ! Au să umble vorbe. Mă duc în partea de jos. Să meargă Razmiotnov cu grupul cel dintîi.

— Ei, măi frate, dacă ar fi să ne temem de palavrele lumii... Dar nu ţin numaidecît... Hai cu mine în grupul al doilea.

Deodată, Davîdov îşi aduse aminte că chiar în aceeaşi zi, cînd nevasta lui Nagulnov le adusese prînzişorul, îi văzuse deasupra sprîncenei o urmă veche de vînătaie. Încruntîndu-se şi sucindu-şi gîtul, de parcă i-ar fi intrat după guler o hoaspă de fîn, îl întrebă :

— Tu i-ai făcut vînătaia ? O baţi ?

— Nu. N-am bătut-o eu.

— Atunci, cine ?

— El.

— Care „el" ?

— Care el ! Timoşka... feciorul lui Frol...

Davîdov tăcu cîteva clipe, nedumerit, apoi spuse cu ciudă :

— Ducă-se dracului ! Nu pricep nimic ! Haidem. Despre asta om vorbi mai pe urmă.

Şi aşa, Nagulnov, Davîdov, Liubişkin, moş Şciukar şi încă trei cazaci ieşiră de la sovietul sătesc.

— Cu cine începem ? întrebă Davîdov, fără să se uite la Nagulnov. După schimbul de vorbe avut, amîndoi nu se mai simţeau în apele lor, fiecare în felul său.

— Cu Titok.

Mergeau pe uliţă tăcuţi. Din ferestre femeile se uitau la ei lung, iscoditor. La început, se luă după dînşii o

droaie de copii, dar Liubişkin sooase dintr-un gard de nuiele o vargă ; băieţii, ghicindu-i rostul, se lăsară păgubaşi Aproape de casa lui Titok, Nagulnov spuse, ca pentru sine :

— În casa asta să fie sediul colhozului. E încăpătoare. Iar din şuri să facem grajduri.

Casa era într-adevăr mare. Titok o cumpărase din satul vecin, Tubiansk, în 1922, anul de foamete, pe-o vacă stearpă şi pe jumătate sac de făină. Foştii ei stăpîni muriseră pînă la unul. Nu mai era cine să-l dea pe urmă în judecată pentru acest tîrg necinstit. El strămută casa desfăcută la Gremeacii-Log, o înveli din nou, îşi dură o şură şi un grajd de bîrne, statornicindu-se pe veci... Pe cornişa vopsită galben-închis se vedea încă din uliţă inscripţia cu litere slavone, făcută cu măiestrie de un zugrav :

„*T. K. Borodin, anul de la Christos 1923*".

Davîdov cercetă casa plin de curiozitate. Cel dintîi intră pe portiţă Nagulnov. Cînd clănţăni încuietoarea, ţîşni de sub hambar un dulău mare, sur ca lupul, în lanţ. Se repezi fără să latre, se ridică în două labe cu pîntecele-i pufos, alb-luciu ; se înăbuşea, horcăia din pricina zgărzii care-l strîngea de gît şi mîrîia surd. Se zvîrlea înainte, se răsturna pe spate, cercă de cîteva ori să rupă lanţul ; dar, neizbutind, porni în goană spre grajd ; şi, deasupra cîinelui, răsuna melodios inelul lanţului care luneca pe sîrma întinsă.

— Cînd te înşfacă o dihanie ca asta, nu mai scapi, mormăi moş Şciukar privindu-l chiorîş, cu teamă şi ţinîndu-se, pentru orice întîmplare, cît mai aproape de gard.

Intrară buluc în casă. Nevasta lui Titok, o femeie înaltă şi slabă, adăpa într-o albie un viţel. Aruncă asupra oaspeţilor neaşteptaţi o privire bănuitoare. La salutul lor, ea mormăi ceva care semăna a fi : „dracu v-a adus".

— E acasă Tit ? o întrebă Nagulnov.

— Nu-i.

— Atunci unde-i ?

— Nu ştiu, i-o întoarse scurt gazda.

— Ştii de ce-am venit, Perfilievna ? Noi... începu tainic moş Şciukar ; dar Nagulnov îl fulgeră cu ochii atît de aspru, încît unchiaşul îşi înghiţi scuipatul într-un icnet, tuşi şi se aşeză pe laiţă, strîngîndu-şi însă ţanţoş poalele şubei albe, de blană netăbăcită.

— Caii vi-s acasă ? o întrebă Nagulnov, ca şi cînd niçi n-ar fi băgat de seamă primirea neprietenoasă.

— Acasă.

— Dar boii ?

— Nu-s. Da ce treabă aveţi ?

— Cu tine nu puteın... dădu să înceapă iarăşi moş Şciukar.

Dar de data asta Liubişkin, păşind de-a-ndaratelea spre uşă, îl trase de poalele şubei. Moşul, tîrît năvalnic în tindă, nici n-apucă să-şi isprăvească vorba.

— Unde-s boii, zici ?

— S-a dus cu dînşii Tit.

— Unde ?

— Ţi-am spus doar că nu ştiu.

Nagulnov făcu un semn cu ochiul către Davîdov şi ieşi în curte. Îl ameninţă din mers cu pumnul pe Şciukar, sfătuindu-l :

— Tacă-ţi fleanca cînd nu te întreabă nimeni ! Apoi se întoarse spre Davîdov. Prost de tot ! Trebuie să vedem ce-i cu boii. Să nu le fi făcut vînt !

— Atunci să ne lipsim de boi...

— Ce spui ! izbucni înspăimîntat Nagulnov. Are cei mai buni boi din sat. Nu le ajungi cu mîna la vîrful coarnelor. Se poate una ca asta ? Trebuie să punem mîna şi pe Titok şi pe boii lui.

Şi vorbind ceva în şoaptă cu Liubişkin, amîndoi porniră spre ocolul vitelor, iar de acolo după şură, apoi — pe arie. Peste vreo cinci minute, Liubişkin, înarmat cu o jordie, sili dulăul să bată în retragere gonit sub hambar,

iar Nagulnov scoase din grajd un cal înalt, sur, îi puse un căpăstru în cap, îl înhăţă de coamă şi se aruncă pe el.

— Ce te-a apucat, Makar ? Fără să ceri voie, faci pe stăpînul în bătătură străină ? începu să ţipe gazda, ieşind fuga din pridvor, cu mîinile în şold. Are să vină el, bărbatu-meu... îi spun eu şi-o să-ţi arate el ţie.

— Nu zbiera ! Aş sta şi eu de vorbă cu dînsul dac-ar fi acasă. Tovarăşe Davîdov, vino puţin încoace !

Nedumerit de purtarea lui Nagulnov, Davîdov se apropie de dînsul.

— De pe arie duc pînă la drum urme de boi proaspete. Se vede că Tit a mirosit ceva şi a pornit cu boii să-i vîndă. Sania doar e în şură. Muierea spune minciuni ! Voi plecaţi şi isprăviţi deocamdată cu Kocetov. Pînă atunci, eu trag o fugă călare la Tubianskoi. Numai într-acolo putea să pornească. Rupe-mi o nuia de mînat calul.

Nagulnov ieşi la drum de-a dreptul peste arie. În urma lui se ridică un nor alb, aşternîndu-se încet pe gardurile de nuiele, pe lujerii buruienilor, ca o pulbere de argint cristalină, strălucitoare, ce te orbea. Urmele boilor, şi alături de ele copitele unui cal mergeau pînă la drum, unde se pierdeau. Nagulnov galopă înspre Tubianskoi vreo sută de stînjeni. În drum, pe alocuri, unde se ridicaseră troiene, văzu aceleaşi urme, uşor acoperite de zăpada spulberată de vînt. Îşi încetini mersul, încredinţat că-i pe drumul cel bun. Călări aşa vreo verstă şi jumătate, cînd, deodată, la un alt troian, urmele nu se mai zăriră. Întoarse calul în loc, sări jos şi cercetă cu băgare de seamă dacă urmele nu fuseseră cumva acoperite de ninsoare. Zăpada însă era neatinsă, feciorelnică. Tocmai la poalele troianului se zăreau, ca nişte cruciuliţe, urme de coţofană. După ce trase o înjurătură, Nagulnov porni înapoi, la pas, uitîndu-se într-o parte şi-n alta a drumului. Dădu repede peste urme. Boii cotiseră din drum, nu departe de imaş. Mergînd în trap repede, pierduse urmele. Acum îşi dădu seama că Titok se îndreptase de-a dreptul peste deal,

spre cătunul Voiskovoi. „Îi duce, pesemne, la vreun cunoscut", își zise el luîndu-se după urme și stăpînind avîntul calului. De partea cealaltă a dealului, lîngă „Rîpa morților", dădu peste o balegă pe zăpadă. Se opri. Balega era proaspătă, de-abia amorțise, prinzînd pe deasupra o pojghiță subțire de gheață. Nagulnov își pipăi în buzunarul scurtei blănite mînerul rece al revolverului. Coborî rîpa la pas. După o jumătate de verstă zări, nu departe, după un pîlc de stejari desfrunziți, un călăreț și o pereche de boi legați cu o frînghie de coarne. Călărețul mîna boii cu funia, ținîndu-se gheboșat în șa. Pe după umeri i se ridica fum albastru de tutun, care se topea dus de vînt înspre Nagulnov.

— Înapoi!

Titok își opri iapa care începu să necheze; se uită îndărăt, scuipă țigara și trecu înaintea boilor, spunînd cu glas scăzut:

— Ce-o mai fi și asta? Aho-aho... stați!

Nagulnov se apropie. Titok îl întîmpină, privindu-l lung.

— Încotro?

— Mă duceam să vînd boii, Makar. Nu mă ascund.

Titok își suflă nasul. Își șterse grijuliu cu mănușa mustățile roșcate, pe oală, ca de mongol. Se înfruntau fără să descalece. Caii se miroseau, sforăind. Pe chipul îmbujorat, ars de vînt, al lui Nagulnov, se citea întărîtarea. Titok se arăta liniștit, tăcut.

— Întoarce boii și mînă-i acasă! porunci Nagulnov trecînd alături.

Titok șovăi o clipă... Frămînta hățurile și, cu ochii închiși pe jumătate, își înclina somnoros capul. Într-un zăbun sur, țesut de casă, cu glugă peste cușma ruptă cu apărătoare la urechi, parcă era un uliu ațipit. „Dacă are ceva sub zăbun, acum are să descheie copca", își spunea Nagulnov, privindu-l țintă cum sta nemișcat. În sfîrșit,

Titok parcă se trezi deodată şi îşi îndemnă boii cu funia ; porniră înapoi pe urmele lor.

— O să mi-i luaţi ? Mă deschiaburiţi ? întrebă Titok după o lungă tăcere, fulgerînd pe Nagulnov cu albul vînăt al ochilor, pe sub gluga trasă pe sprîncene.

— Bine ai ajuns ! Te mîn ca pe o năpîrcă de prizonier ! răcni Nagulnov nemaiputîndu-se stăpîni.

Titok se zgribuli. Nu mai scoase nici un cuvînt pînă pe deal ; apoi îl întrebă :

— Ce-aveţi să faceţi cu mine ?

— Te trimitem de aici. Dar parcă-ţi iese ceva de sub zăbun. Ce ai acolo ?

— E o armă retezată, răspunse Titok şi se uită chiorîş la Nagulnov, desfăcîndu-şi poalele zăbunului.

Din buzunarul surtucului i se ivi, ca un ciolan îngălbenit, patul mînjit al unei arme retezate, cioplit neîndemînatic.

— Dă-o încoace !

Şi Nagulnov întinse mîna ; Titok i-o înlătură liniştit.

— Nu, n-o dau ! zîmbi, dezgolindu-şi de sub mustăţile pleoştite dinţii negri, afumaţi de tutun. Arunca spre Nagulnov priviri ascuţite, ca de dihor, pline de oarecare veselie : N-o dau ! Îmi luaţi averea... mai vreţi şi tot ce mi-a mai rămas : arma retezată ? Chiaburul trebuie să aibă armă retezată, aşa scrie la gazetă. Neapărat — armă retezată... Poate am să-mi cîştig cu dînsa pîinea cea de toate zilele. Ce zici ? N-am nevoie de corespondenţi[1] săteşti...

Rîdea clătinînd din cap, fără să-şi ia mîinile de pe oblînc.

Nagulnov nu mai stărui să-i ia arma retezată. „Las' că te pun eu cu botul pe labe cînd om ajunge în sat !" îşi zise el.

---

[1] În anii colectivizării, chiaburii omorau pe acei consăteni care, în calitate de corespondenţi locali, scriau în ziare despre stările de lucruri din satele lor (n.r.).

— Tu, Makar, te gîndeşti : oare de ce-o fi plecat el la drum, cu arma retezată ? urmă Titok. M-a împins păcatul... O am dracu ştie de cînd : am ádus-o din războiul civil. Se tăvălea şi ea pe undeva, ruginise. Am curăţat-o şi am uns-o frumos... îmi ziceam : poate are să-mi prindă bine împotriva unei fiare sau a vreunui făcător de rele. Ieri am aflat că aveţi de gînd să vă puneţi pe capul chiaburilor. Numai nu mi-a dat prin minte că porniţi chiar azi... Altfel, m-aş fi pornit cu boii la drum de cu noapte...

— De la cine ai aflat ?

— Ehei, pe toate ai vrea să le ştii. E plină lumea de zvonuri. Da-a-a. Şi m-am sfătuit as'noapte cu nevastă-mea să dăm boii pe mîna unor oameni de încredere. Anna am luat-o cu mine, voiam s-o îngrop în stepă, să nu care cumva să mi se găsească în ogradă. Dar îmi părea rău după ea... cînd colo, hop şi tu. Cum te-am văzut, pe loc am simţit cum mă furnică ceva în genunchi ! rosti el cu vioiciune, jucîndu-şi ochii batjocoritori şi împingînd calul lui Nagulnov cu pieptul iepei.

— Lasă şaga, Titok, pentru mai tîrziu. Acum poartă-te cumsecade.

— Ha-ha ! Da mie tocmai acum mi-i a şugui. Am dobîndit prin luptă o viaţă îndestulată, am apărat puterea cea dreaptă, şi ea îmi pune unghia în gît... glasul i se curmă deodată.

Din clipa aceea Titok îşi urmă drumul în tăcere ; îşi strunea iapa într-adins, căutînd să-l lase pe Makar înaintea lui cel puţin cu o jumătate lungime de cal. Acesta însă, din băgare de seamă, îşi strunea şi el calul. Boii se îndepărtaseră mult.

— Mişcă-te, mişcă-te ! îi spuse Nagulnov privindu-l cu încordare, strîngîndu-şi revolverul în buzunar. Îl ştia el pe Titok. Îl ştia ca nimeni altul. Nu rămîne în urmă ! Dacă ai de gînd să tragi, tot n-ai să poţi, n-ai să ai timp !

— Fricos te-ai mai făcut ! zîmbi Titok.

Îşi lovi calul cu funia şi trecu înainte.

CAPITOLUL VII

Andrei Razmiotnov ajunse cu grupa lui la Frol Damaskov cînd acesta îşi lua prînzul cu toţi ai casei. În jurul mesei stăteau : Frol, un bătrînel mărunt şi uscăţiv, cu o bărbuţă ascuţită şi cu nara stîngă sfîşiată ; îşi sluţise faţa încă din copilărie, căzînd dintr-un măr (de aici şi porecla de Rvanîi [1]) ; nevastă-sa, o bătrînă zdravănă şi arătoasă ; feciorul lor, Timofei, un flăcău de douăzeci şi doi de ani şi o fată de măritat.

Înalt şi frumos, semănînd cu maică-sa, Timofei se sculă de la masă, îşi şterse cu o cîrpă buzele rumene, cu pufuşor tineresc în locul mustăţii, şi se uită pe sub gene cu ochii îndrăzneţi, bulbucaţi. Era un băiat dezgheţat, cel mai bun cîntăreţ cu armonica din sat, după care se scurgeau ochii tuturor fetelor. Arătă cu mîna spre scaune :

— Poftiţi, şedeţi, dragi trimişi ai stăpînirii !

— N-avem timp de stat, zise Andrei, scoţînd dintr-o geantă o foaie de hîrtie. Adunarea sărăcimii a hotărît, cetăţene Frol Damaskov, să te scoatem din casă, să-ţi luăm toată averea, cu vite cu tot. Aşa încît, sfîrşeşte-o, ia-ţi prînzul şi părăseşte casa. Noi începem chiar acum cu trecerea averii în inventar...

Frol aruncă lingura şi se sculă în picioare.

— Adică de ce ?

— Te desfiinţăm, ca pe unul care faci parte din clasa chiaburilor, îl lămuri Diomka Uşakov.

Scîrţiind din pîslarii buni, cu talpă de piele, Frol intră în casa cea mare şi aduse de acolo o hîrtie.

— Uite ţidula : ai iscălit-o chiar tu, Razmiotnov.

— Ce ţidulă ?

— Că am dat toate grînele datorate.

— Grînele n-au nici o legătură cu asta.

— Atunci de ce mă goniţi din casă şi-mi luaţi averea ?

— Ţi-am spus doar ! Aşa a hotărît sărăcimea.

---

[1] *Rvanîi* — în ruseşte „sfîşiatul" (n. r.).

— Aşa lege nu se află ! răcni furios Timofei. — V-aţi pus pe prăpăd ! Tătuţă, plec la comitetul executiv raional. Unde-i şaua ?

— Umblă pe jos dacă vrei să te duci la comitetul executiv raional. Cal nu-ţi dau !

Aşezîndu-se la colţul mesei, Andrei scoase un creion şi nişte foi de hîrtie...

Nasul sfîşiat al lui Frol se învineţi, capul începu să-i tremure. Aşa cum stătea, se prăbuşi dintr-o dată la pămînt, mişcîndu-şi cu greu limba, înnegrită şi umflată.

— Mama... Mama voastră ! Prădaţi-ne ! Tăiaţi-ne în bucăţi !

— Scoală-te, tătuţă, pentru dumnezeu ! se porni pe plîns fata, apucîndu-l de subsuori.

Frol îşi veni în fire. Se ridică de jos, se întinse pe o laiţă şi ascultă cu gîndul aiurea cum Diomka Uşakov, împreună cu lungul şi ruşinosul Mihail Ignationok, dictau lui Razmiotnov :

— Un pat de fier cu bile albe, o saltea, trei perne, două paturi de lemn.

— O poliţă cu vase de bucătărie. Să le trecem pe fiecare ? Dă-le încolo, scrie-le cu hurta !

— Douăsprezece scaune, o laviţă cu spetează. O armonică cu trei rînduri de clape.

— Armonica n-o dau, se repezi Timofei smulgînd-o din mîna lui Diomka. Să nu te bagi, zbanghiule, că-ţi strivesc nasul !

— Cînd te-oi atinge eu, o să-ţi meargă fulgii !

— Dă-ncoace cheile de la cufere, gospodino.

— Nu le da, mămucă ! Lasă-i să le spargă, dacă au astfel de drepturi !

— Avem dreptul să le spargem ? întrebă înviorîndu-se Demid Molciun [1], care nu vorbea decît la mare nevoie.

[1] *Molciun* — în ruseşte „tăcutul" (n.r.).

De obicei, el lucra mulțește și fuma tăcut cu cazacii strînși pe hudiță, în zilele de sărbătoare. Ședea tăcut la adunări. Răspundea îndeobște foarte rar la întrebările acelora cu care vorbea. Zîmbea cu un aer jalnic și vinovat.

Pentru dînsul, lumea largă era plină de zgomote de prisos. Acele zgomote umpleau cu vîrf și îndesat toată viața, nu se potoleau nici noaptea, îl împiedicau să asculte liniștea, tulburau tăcerea înțeleaptă, întinsă peste pădure și stepă, o dată cu începutul toamnei. Lui Demid nu-i plăcea larma oamenilor. Trăia tocmai la capătul cătunului. Era muncitor bun și cel mai voinic din partea locului. Soarta însă îl năpăstuia și-l obijduia ca o mamă vitregă... Slujise cinci ani ca argat la Frol Damaskov, apoi se însurase și se așezase la gospodăria lui. Nu apucase bine să se înfiripeze, că focul i-a ars casa. Peste un an, alt pojar nu i-a lăsat în curte decît bîrne pîrlite, care miroseau a fum. Puțin după aceea îl lepădă și nevasta, spunîndu-i: „Doi ani am trăit cu tine și n-am auzit din gura ta două vorbe. Mi-i destul. Te las să stai singur. De-aș fi trăit în pădure cu un lup, tot mi-ar fi fost mai vesel. Cu tine poți să-ți pierzi și mințile. Începusem să vorbesc singură..."

Și doar femeia se deprinsese cu el. Drept e că, la început, se ținea de capul lui, plîngînd: „Mai schimbă o vorbă cu mine, Demiduška! Spune-mi măcar un cuvințel!" Demid îi răspundea numai cu un surîs liniștit, copilăresc, scărpinîndu-și pieptul păros. Cînd nu mai putea răbda cicăleala nevestei, îi spunea cu glas gros parcă pornit din măruntaie: „Ești curat gaiță!" Și se ducea de acasă. Nu se știe de ce, gura lumii îl socotea om mîndru și șiret, unul dintre aceia căruia nu-i sufli în borș. Poate fiindcă s-a ferit toată viața de zurbagii și de zarva lumii.

Tocmai din pricina asta își ridicase Andrei capul, auzind deasupra lui tunetul surd al glasului lui Demid.

— Dreptul ? întrebă din nou Andrei, uitîndu-se la Molciun ca şi cum l-ar fi văzut pentru întîia oară. Avem dreptul !

Cu paşi greoi de urs murdărind podeaua cu ghetele-i ponosite şi ude, Demid porni spre casa cea mare. Zîmbind, el îl dădu uşor în lături, ca pe o creangă, pe Timofei care stătea în uşă. Trecu pe lîngă poliţa cu vase de bucătărie, care începură să zdrăngănească jalnic, sub greutatea paşilor săi, şi se îndreptă spre ladă. Se chinci şi răsuci cu degetele lacătul greu. Peste cîteva clipe, lacătul rupt zăcea pe ladă ; iar Arkaşka Menok, uitîndu-se la Demid foarte uimit, izbucni încîntat de puterea lui :

— Uite cu cine mi-aş schimba puterile !

Andrei nu dovedea cu inventarierea. Din casa cea mare, din tindă, Diomka Uşakov, Arkaşka şi mătuşa Vasilisa — singura femeie din grupa lui Andrei — strigau pe toate glasurile, unul după altul :

— O şubă femeiască de Don.

— Un cojoc.

— Trei perechi de cizme cu galoşi.

— Patru bucăţi de postav !

— Andrei ! Razmiotnov ! Aicea, băiete, e atîta marfă, că n-ajunge o căruţă s-o cari ! Şi stambă, şi satin negru, şi cîte şi mai cîte...

Îndreptîndu-se spre casa cea mare, Andrei auzi din tindă bocetul fetei, ţipetele mamei şi glasul lui Ignationok, care căuta să le domolească. Andrei deschise larg uşa :

— Ce s-a întîmplat ?

Fata gazdei, cîrnă, umflată de plîns, urla cît o ţinea gura, rezemîndu-se de uşă. Lîngă ea se învîrtea, cotcodăcind, maică-sa ; Ignationok, roşu ca racul, zîmbea stingherit, trăgînd fata de poale.

— Ce te fîţîi pe aicea...?!

Andrei, neînțelegînd despre ce-i vorba, se înecă de mînie și-i dădu lui Ignationok un ghiont zdravăn. Acesta căzu pe spate, cu picioarele în sus, niște picioare lungi, încălțate în pîslari rupți.

— Tot ce facem aici are însemnătate politică! Am pornit atacul împotriva vrăjmașului și tu te hîrjonești cu fetele prin unghere! Am să te trimit în judecată pentru...

— Stai, așteaptă! zise Ignationok, sărind speriat în picioare. Să mă hîrjonesc cu dînsa? Uită-te mai bine cum și-a îmbrăcat nouă fuste! Eu vreau s-o împiedic și tu mă îmbrînceștl...

De-abia atunci, Andrei băgă de seamă că, folosindu-se de vînzoleala din gospodărie, fata scosese din casa cea mare o boccea cu îmbrăcăminte și izbutise într-adevăr să-și pună un vraf de rochii de lînă. Grămădită într-un colț, ea își trăgea în jos poalele fustelor. Părea ciudat de neîndemînatică și de scundă, din pricina atîtor rochii care-i încurcau mișcările. Andrei simți dezgust și milă pentru ochii ei umezi, roșii ca ai iepurilor de casă. Trînti ușa și spuse lui Ignationok:

— N-o mai dezbrăca! Ducă-se pe pustii cu ce-a apucat să pună pe dînsa. Bocceaua însă ia-i-o!

Inventarierea averii aflate în casă se apropia de sfîrșit.

— Cheile de la hambar! ceru Razmiotnov.

Frol, negru ca un butuc ars, făcu un semn cu mîna:

— N-am nici o cheie.

— Sfarmă lacătele! porunci Andrei lui Demid.

Îndreptîndu-se spre hambar, acesta luă resteul de la un jug.

Lacătul de două kilograme fu sfărîmat anevoie; cu toporul.

— Bagă de seamă să nu tai ușorul! Acum hambarul e al nostru. Umblă gospodărește. Ușurel! Ușurel! îl îndemna Diomka, pe cînd Molciun lovea icnind.

Începu măsurătoarea grîului.

— Ce-ar fi să-l dăm prin ciur chiar acum ? Uite, într-o despărţitură a hambarului este un ciur, propuse Ignationok, beat de bucurie.

Ceilalţi izbucniră în rîs ; glumiră încă multă vreme pe socoteala lui, în timp ce turnau în baniţe boabele maşcate de grîu.

— S-ar putea da de aici şi statului vreo două sute de puduri, zise Diomka Uşakov, înotînd pînă la genunchi în grîul pe care-l zvîrlea cu lopata, spre gura despărţiturii hambarului ; îl lua în palmă şi-l lăsa să i se scurgă printre degete...

— Greu trebuie să mai tragă bobul la cîntar !

— Ce mai vorbă ! Aur curat, nu grîu ! Dar se vede că a stat îngropat în pămînt : e puţin încins.

Arkaşka Menok şi încă un flăcău din grupă trebăluiau prin curte. Arkaşka îşi mîngîia bărbuţa roşcată şi arăta balega de vacă în care se vedeau grăunţe nemistuite de porumb.

— Cum să nu facă treabă boii lor ? Aici ei mănîncă grăunţe curate, pe cînd la tovărăşia noastră chiar şi fînul nu se dă decît cu ţîrîita.

De la hambar veneau glasuri vesele, hohote de rîs, colb cu mireasmă de grîu şi uneori cîte-o vorbă deochiată... Andrei intră iarăşi în casă. Gospodina şi fiică-sa adunau ceaune şi vase într-un sac. Cu mîinile încrucişate pe piept, ca un mort, Frol zăcea pe-o laiţă, numai în ciorapi. Timofei, astîmpărat acum, îi aruncă lui Andrei o privire plină de ură şi se întoarse cu faţa spre fereastră

În casa cea mare, Andrei îl văzu pe Molciun stînd chircit ; purta pîslarii cei noi ai lui Frol, cu talpă de piele... Fără să vadă că intrase Andrei, scotea înainte miere dintr-o garniţă mare, cu o lingură de masă, şi mînca cu ochii pe jumătate închişi de plăcere, plescăind din limbă ; pe barbă i se prelingeau picături galbene, lipicioase...

CAPITOLUL VIII

Nagulnov şi Titok se întoarseră în sat pe la amiază. În lipsa lor, Davîdov inventariase averea a două gospodării de chiaburi şi-i dăduse afară pe stăpîni; se întoarse apoi în curtea lui Titok unde, împreună cu Liubişkin, măsură şi cîntări grîul din hambar. Moş Şciukar puse oilor ogrinji în iesle; cînd îl văzu venind pe Titok ieşi repede din ocolul oilor.

Titok umbla prin ogradă cu zăbunul descheiat, cu capul gol. Vru să se îndrepte spre arie, însă Nagulnov îl strigă din urmă:

— Întoarce-te îndată, ori te închid în hambar!...

Era mînios, tulburat, muşchii obrajilor i se zbăteau mai tare decît de obicei... Nu băgase de seamă unde şi cum izbutise Titok să-şi arunce arma. Cînd se apropiară de arie, Nagulnov îl întrebă:

— Nu-mi dai arma? Altfel ţi-o luăm cu de-a sila.

— Lasă gluma! zise Titok zîmbind. Pesemne ţi s-a năzărit...

Arma n-o mai avea sub zăbun. Să se întoarcă înapoi s-o caute era o prostie; tot n-ar fi găsit-o în zăpada mare, în buruieni. Înciudat pe sine însuşi, Nagulnov povesti totul lui Davîdov. Acesta, care îl urmărise tot timpul cu luare-aminte pe chiabur, se apropie de dînsul:

— Cetăţene, dă arma! Aşa o să fii mai liniştit.

— N-am avut nici o armă! Nagulnov are pică pe mine, răspunse Titok şi zîmbi, jucîndu-şi ochii de dihor.

— Atunci trebuie să te arestăm şi să te trimitem la raion.

— Pe mine?

— Da, pe tine. Ce credeai? Că vom ţine seama de trecutul tău? Ascunzi grîul, pregăteşti...

— Pe mine? întrebă înc-o dată Titok, aplecîndu-se înainte, gata parcă să facă o săritură. Răsuflarea-i era ca un şuierat.

Veselia-i prefăcută, stăpînirea de sine, sîngele rece, totul îl părăsi într-o clipă. Cuvintele lui Davîdov dezlănțuiră furia sălbatică, îngrămădită în sufletul lui, dar stăpînită pînă atunci. Făcu cîțiva pași spre Davîdov, care se dădu îndărăt. Se poticni de-un jug în mijlocul ogrăzii, se plecă și smulse iute resteul de fier. Nagulnov și Liubișkin se repeziră spre Davîdov. Moș Șciukar o luă la fugă ca să iasă din curte, dar parcă era un făcut : se împiedică de poalele prea lungi ale șubei, căzu și începu să zbiere sălbatic :

— A-ju-tor ! Săriți, oameni buni ! Moarte de om !

Davîdov îl apucă de mîna stîngă pe Titok, care izbuti să-i dea o lovitură în cap cu dreapta. Davîdov se clătină, totuși rămase în picioare. Sîngele din rana adîncă îi curgea șiroaie în ochi, orbindu-l. Davîdov, împleticindu-se, lăsă mîna lui Titok. Își acoperi ochii cu palma. O altă lovitură îl prăbuși în zăpadă. În aceeași clipă, Liubișkin îl cuprinse pe Titok de mijloc : nu-l putu ține, cu toată puterea lui. Smulgîndu-i-se din mîini, Titok porni în goană spre arie, dar la poartă îl ajunse Nagulnov și-l lovi cu tocul revolverului în ceafa lată, cu păr des.

Nevasta lui Titok mări și mai mult învălmășeala. Văzînd că Liubișkin și Nagulnov se luaseră după omul ei, ea se năpusti spre hambar și dădu drumul dulăului din lanț. Zuruind din zgarda-i de fier, acesta făcu o raită prin ogradă și se aruncă asupra lui moș Șciukar, fiind atras de țipetele lui de spaimă, ca și de șuba-i întinsă pe zăpadă. Moș Șciukar sări de jos ca ars și se apără din răsputeri de dulău, cu picioarele, încercînd să smulgă un par din gardul de nuiele. Clătinîndu-se sub scuturăturile puternice ale cîinelui, moșul tăbîrci cîțiva pași, în spinare, dihania care-și înfipsese colții în gulerul lui. După încercări deznădăjduite, izbuti să scoată un par din pămînt. Dulăul se feri în lături scheunînd, după ce apucă în clipa din urmă să sfîșie șuba în două.

— Dă-mi *livorverul*, Makar !... urlă fornăit moș Șciukar, care prinsese curaj ; dar ochii parcă-i erau ieșiți din cap. Dă-mi-l cît nu mi-a trecut furia ! Am să-i fac fe fe-lul și cîinelui și stăpînei lui !...

În vremea asta, oamenii îl ajutară pe Davîdov să intre în casă și îi tunseră părul din jurul rănii unde izvora, încă, un sînge negru cu bășici. În ogradă, Liubișkin înhăma telegarii lui Titok la o sanie de doi cai, în vreme ce înlăuntru, la o masă, Nagulnov scria repede :

„Tovarășului Zaharcenko, împuternicitul raional al G.P.U.-ului.

Trimit la dispoziția dumneavoastră pe chiaburul Borodin Tit Konstantinovici, fiind un ticălos element contrarevoluționar. La inventarierea averii sale, acest chiabur a atacat pe tovarășul Davîdov, trimis la noi ca unul dintre cei douăzeci și cinci de mii de muncitori, fiind în exercițiul funcțiunii, și a izbutit să-l lovească de două ori în cap cu un resteu de fier.

În afară de aceasta, declar că am văzut la Borodin o armă retezată, model rusesc, pe care nu i-am putut-o lua din pricina împrejurărilor, aflîndu-ne pe un deal și temîndu-mă de vărsare de sînge. Arma a aruncat-o pe furiș în zăpadă. Cînd o vom găsi, vă vom trimite-o ca dovadă la dosar.

Secretar al celulei P.C. (b) al U.R.S.S. din Gremeacii-Log și decorat cu ordinul «Steagul Roșu».

M. Nagulnov"

Titok, urcat în sanie, rugă să i se dea apă și să fie chemat Nagulnov.

— Ce vrei ? îl întrebă Nagulnov din pridvor.

— Ține minte, Makar ! răcni Titok bălăbănindu-și mîinile legate, ca un om beat. Ține minte : au să ni se mai încrucișeze în viață drumurile ! Acum m-ai călcat tu în

picioare, odată şi odată am să te calc eu. Oricum, tot eu am să te omor! Pune cruce prieteniei noastre.

— Ia-o din loc, contrarevoluţionarule!

Nagulnov făcu cu mîna a lehamite. Caii porniră, ieşind la galop din ogradă.

CAPITOLUL IX

Pe sub seară, Andrei Razmiotnov dădu drumul grupei de ţărani săraci care-l ajutaseră, şi trimise cea din urmă căruţă cu bunuri confiscate de la gospodăria lui Gaev, pe care-l deschiaburise, la casa lui Titok, unde erau cărate toate lucrurile chiaburilor; iar după aceea, se duse la sovietul sătesc. Dimineaţa se înţelesese cu Davîdov să se întîlnească acolo, cu un ceas înainte de adunarea gene rală care trebuia să înceapă la căderea serii.

Încă din tindă, Andrei văzu lumină în camera din colţ a sovietului. Intră, deschizînd larg uşa. La zgomotul uşii, Davîdov, care stătea aplecat asupra carnetului de note, îşi înălţă capul legat cu o fîşie de pînză albă şi zîmbi:

— Uite-l şi pe Razmiotnov. Şezi jos. Socotim cît grîu s-a descoperit la chiaburi. Ei, cum a mers la tine?

— A mers... Dar de ce eşti legat la cap?

Nagulnov, meşterind dintr-o gazetă un abajur de lampă, spuse cam în silă:

— Asta-i isprava lui Titok. Cu un resteu. Pe Titok l-am trimis lui Zaharcenko la G.P.U.

— Aşteaptă o clipă... îţi povestim îndată, zise Davîdov, împingînd pe masă abacul. Pune o sută cincisprezece. Este? O sută opt...

— Stai! Stai! mormăi îngrijorat Nagulnov, mişcînd cu băgare de seamă bilele.

Andrei îi privi cîtva timp, apoi rosţi cu voce înăbuşită. Buzele începuseră să-i tremure:

— De-acum nu mai lucrez.

— Cum nu mai lucrezi ? Unde ?

Şi Nagulnov dădu abacul la o parte.

— Nu mă mai duc la deschiaburiri. Ce-ai holbat aşa ochii ? Nu cumva te-ap că damblaua ?

— Ce ? Te-ai îmbătat ? îl întrebă neliniştit Davîdov, privindu-i cu luare-aminte faţa pe care se citea o îndîrjită hotărîre. Ce-i cu tine ? Ce vrei să spui cu „nu mai lucrez" ?

Cînd îi auzi glasul liniştit, de tenor, Andrei îşi ieşi din fire şi începu să strige, bîlbîindu-se, turbat la culme :

— Nu-s deprins ! Eu... eu... nu-s deprins să mă războiesc cu copiii... Pe front, e altceva ! Acolo dai în oricine, cu sabia, cu ce-ţi cade la mînă... Eu nu mă mai duc !

Şi glasul lui Andrei urca tot mai sus, mai sus, gata-gata să se frîngă, ca sunetul unei coarde întinse. Dar scoase numai un oftat răguşit, şi urmă pe neaşteptate, în şoaptă :

— Treabă-i asta ? Ce-s eu ? Călău ? Sau crezi că am inimă de piatră ? M-a înmuiat războiul ! Prinse iarăşi să ţipe : Gaev are unsprezece copii. Ce de-a urlete, cînd am venit noi ! Nu s-auzea nici în cer, nici în pămînt. Mi s-a făcut părul măciucă. Cînd am apucat să-i dăm afară din casă, am închis ochii, mi-am astupat urechile, am fugit din ogradă. Femeile boceau ca după mort ; pe noră au stropit-o cu apă... copiii....

— Plîngi ! Asta uşurează, îl sfătui Nagulnov, fără să-şi ia de la el ochii aprinşi, strîngîndu-şi puternic cu palma muşchiul feţei care i se zbătea, pînă-i amorţi obrazul.

— Da, am să plîng ! Eu... poate... şi pe băiatul meu...

Andrei se întrerupse, rînji şi se întoarse scurt, cu spatele spre masă.

Se făcu tăcere.

Davîdov se ridică încet de pe scaun. Tot atît de încet i se întindea pe obrazul nepansat o vineţeală uşoară. Urechea îi păli. Se apropie de Andrei, îl apucă de umeri

şi îl întoarse uşor. Vorbea înăbuşindu-se, cu privirea ţintă în ochii lui Andrei :

— Ţi-i milă de ei... Ţi se rupe inima după dînşii... Dar ei au avut milă de noi ? Plîngeau duşmanii la lacrimile copiilor noştri ? Plîngeau pe orfanii celor ucişi ? Ai ? Pe tata l-au dat afară din fabrică, după o grevă... l-au surghiunit în Siberia... Mama a rămas cu patru copii... Eu, cel mai mare, eram pe atunci de nouă ani... N-aveam ce mînca, şi mama... uită-te la mine ! Mama bătea uliţile... ca noi să nu crăpăm de foame. Îşi aducea „musafirii" în cămăruţa noastră ; locuiam la subsol... Ne rămăsese un singur pat... Noi ne culcam pe jos... după o perdea... Şi eu aveam nouă ani... Veneau la dînsa bărbaţi beţi... Eu astupam cu mîna gura surioarelor mele, ca să nu urle... Cine ne ştergea lacrimile ? Mă auzi ?... Dimineaţa luam rubla aceea blestemată... Davîdov îşi întinse spre faţa lui Andrei palma bătătorită, scrîşnind chinuit din dinţi. Luam rubla cîştigată de mama şi mă duceam la pîine... Trînti deodată în masă cu pumnul lui negru, izbindu-l ca un baros : Măi ! Cum mai poate să-ţi fie milă ?

Se făcu din nou tăcere. Nagulnov îşi înfipse ghearele în marginea mesei : o ţinea cum îşi ţine uliul prada. Andrei tăcea. Răsuflînd greu, cu sughiţuri, Davîdov se plimbă cîteva clipe prin cameră, apoi îl cuprinse pe Andrei pe după umeri şi se aşeză cu dînsul pe o laiţă, spunîndu-i cu glas dogit :

— Măi, deşteptule ! Ai venit aici şi te-ai şi pus pe urlat : „N-am să mai lucrez... copiii... milă..." Îţi mai aduci aminte ce-ai spus ? Ia să stăm puţin de vorbă. Ţi-i milă de familiile de chiaburi pe care le scoatem din case ? Nu, zău ! Tocmai de aceea îi şi gonim, ca să nu ne pună bețe-n roate cînd noi făurim o viaţă nouă, fără astfel de... ca să nu mai fie ceea ce a fost... Tu eşti în Gremeacii-Log Puterea sovietică, iar eu trebuie să mai fac pe agitatorul cu tine ? Zîmbi greu, în silă. Noi le facem vînt de-aici chiaburilor, îi trimitem la Solovki. Ei

şi ? N-or să crape ! Or munci, i-om hrăni. Iar cînd vom fi făurit viaţa cea nouă, copiii aceştia nu vor mai fi copii de chiaburi. Clasa muncitoare îi va reeduca.

Scoase un pachet de ţigări, dar degetele îi tremurau. Multă vreme nu putu să apuce ţigara.

Nagulnov era galben ca un mort. Andrei îl privea lung ; deodată, spre mirarea lui Davîdov, acesta se ridică repede ; în aceeaşi clipă, ca aruncat de o trambulină, sări în picioare şi Nagulnov.

— Năpîrcă ! şopti el cu un şuierat, strîngîndu-şi pumnii. Aşa slujeşti revoluţia ? I-ni-mă mi-loa-să ? Dar eu... pune la un loc o mie de moşnegi, copilaşi şi muieri... Spune-mi că trebuie să-i fac praf... Pentru revoluţie... Eu îi culc la pămînt pe toţi cu mitraliera ! răcni sălbatic Nagulnov.

În luminile ochilor săi, foarte mari, lărgite încă de tulburare, fulgera o furie năprasnică. Începu să facă spume la gură.

— Nu răcni aşa ! Şezi jos ! rosti îngrijorat Davîdov.

Andrei se repezi spre Nagulnov, răsturnînd un scaun. Rezemat de perete, Nagulnov îşi dădu capul pe spate şi, rostogolindu-şi ochii, strigă ascuţit şi prelung :

— Pe toţi îi tai... şi Nagulnov se prăbuşi pe o coastă ; în timp ce cu mîna stîngă cerca s-apuce o teacă pe care o căuta în gol, cu dreapta trăgea convulsiv prăseaua unei săbii nevăzute...

Andrei de-abia izbuti să-l prindă-n braţe. Simţi cum se încordaseră toţi muşchii lui Makar, îngreuiat dintr-o dată, şi cum i se întinseră picioarele, ca un arc de oţel.

— La apucat... Ţine-i picioarele ! strigă Andrei lui Davîdov.

*

Cînd ajunseră la şcoală, sala era ticsită de lumea venită la adunare. Nu încăpuseră înăuntru toţi. Cazaci, femei şi fete stăteau îngrămădiţi în coridor şi în pridvor. Pe

uşile larg deschise ieşeau aburi amestecaţi cu fum de tutun.

Nagulnov, palid, cu sînge închegat pe buzele strivite, trecu cel dintîi pe coridor. Coji de seminţe plesneau sub paşii lui apăsaţi. Cazacii îl cercetau în tăcere, făcîndu-i loc să treacă. La vederea lui Davîdov, se porniră şopote.

— Aista-i Davîdov ? întrebă tare o fată cu broboada înflorată, arătînd spre dînsul cu băsmăluţa plină de seminţe de floarea-soarelui.

— Cel cu palton... nu-i cine ştie ce răsărit...

— Măruntel, dar vînjos... uite ce ceafă are, ca buhaii cei buni ! Ni l-au trimis de sămînţă, începu să rîdă o femeie, privindu-l printre gene, cu ochi cenuşii, rotunzi...

— Da, lat în spate, n-am ce zice. Aista, fetelor, cînd v-o strînge în braţe... rosti fără sfială Natalia, nevasta unui soldat. jucîndu-şi sprîncenele făcute.

— Nu cumva i-au şi crăpat capul ? Uite că-i legat...

— Poate că-l dor măselele...

— Nu ; asta-i isprava lui Titok...

— Fetelor ! Porumbiţelor ! Ce holbaţi aşa ochii la omul ista străin ? Dar eu sînt mai prejos ? zise un cazac mai copt, cu obrazul vînăt de atîta rîs.

Hohotind, cuprinse în braţele-i lungi un cîrd de fete şi le îndesă în perete. Izbucniră ţipete. Pe spinarea cazacului răsunară îndesat, ca pe o tobă. pumnii fetelor.

Davîdov asudă pînă ajunse la uşa sălii de clasă. Mulţimea duhnea a ulei din sămînţă de floarea-soarelui, a ceapă, a mahorcă. Fetele şi femeile tinere răspîndeau un miros dulceag de pomadă şi de găteli ţinute în cufere. În şcoală parcă plutea un zumzet surd de albine. Chiar şi oamenii mişunau într-o volbură neagră şi clocotitoare, ca un stup de albine care roieşte.

— Îndrăcite fete mai aveţi, rosti stingherit Davîdov cînd se urcă pe scena înjghebată din scînduri subţiri, unde se aflau rînduite alături două pupitre şcolăreşti.

Davîdov şi Nagulnov se aşezară. Razmiotnov deschise adunarea ; prezidiul adunării fu ales fără nici o greutate.

— Tovarăşul Davîdov, împuternicitul comitetului raional de partid, are cuvîntul, zise Razmiotnov. O să vorbească despre colhoz.

Tăcu. Vuietul de glasuri se potoli treptat ca apele care se retrag.

Davîdov se sculă în picioare şi îşi potrivi pansamentul la cap. Vorbi cam o jumătate de oră ; spre sfîrşit, cu o voce răguşită. Oamenii tăceau, duhoarea sporea din ce în ce. La lumina slabă a celor două lămpi, Davîdov vedea numai luciul feţelor asudate ale celor din întîile rînduri ; încolo, totul se cufunda în semiîntuneric. Nu-l întrerupse nimeni. Dar cînd isprăvi şi întinse mîna spre paharul cu apă, porni o ploaie de întrebări :

— Totul trebuie pus în comun ?

— Şi casele ?

— Colhozul e vremelnic sau pe veci ?

— Ce are să fie cu gospodarii individuali ?

— O să li se ia pămîntul ?

— Şi o să înfulecăm împreună ?

Davîdov răspunse pe larg şi aşezat. Cînd era vorba de lucruri încurcate de agricultură, îi veneau în ajutor Nagulnov şi Andrei. Se dădu citire statutului model. Cu toate acestea, întrebările nu se mai isprăveau. În sfîrşit, un cazac cu căciulă de vulpe şi cu o scurtă neagră, blănită, descheiată de sus pînă jos, se ridică din mijlocul sălii şi ceru cuvîntul. Lampa atîrnată arunca o lumină piezişă asupra căciulii de vulpe şi smocurile roşii de păr parcă luau foc, fumegînd.

— Eu sînt un plugar mijlocaş şi vă spun, cetăţeni, că... bineînţeles... colhozul e, nici vorbă, un lucru bun, dar trebuie să chibzuim bine. Nu se poate face aşa, cu una, cu două... baţi din palme — şi gata : pune-te masă, strînge-te masă ! Tovarăşul împuternicit al partidului spunea adică : Strîngeţi-vă numai la un loc toate puterile

şi încă veţi fi în cîştig! Aşa spunea, cică, şi tovarăşul Lenin. Tovarăşul împuternicit se pricepe prea puţin la munca cîmpului. N-a mers, cred, după plug în viaţa lui, că doar e un muncitor... îmi închipui că nici nu ştie din care parte trebuie să te apropii de bou. De aceea a şi greşit puţintel. După capul meu, uite cum s-ar cădea să fie rînduiţi oamenii în colhoz: cei harnici şi care au vite, într-un colhoz; sărăcimea în altul, cei înstăriţi, de asemenea; iar leneşii să fie goniţi aiurea ca să înveţe acolo cum trebuie să muncească. Nu-i destul să strîngi oamenii la un loc, cu asta n-ai făcut nici o scofală... tocmai ca-n povestea cu lebăda care bate din aripi, căutînd să zboare, în timp ce racul o apucă de tîrtiţă şi o trage îndărăt, iar ştiuca chiteşte cum să sară în apă...

Adunarea rîse stăpînit. În fund se auzi un ţipăt de fată. Un glas supărat strigă:

— Măi, voi de colo, care sînteţi mai slabi de înger! Afară de-aici!

Omul cu căciula de vulpe îşi şterse fruntea şi gura cu batista şi grăi mai departe:

— Oamenii trebuiesc adunaţi aşa cum îşi potriveşte boii gospodarul cel bun. Se ştie doar că el şi-i împerechează după putere şi înălţime. Dar să vezi ce-are să iasă dacă înjugi boi nepotriviţi. Cel tare trage vîrtos, cel slab stă pe loc; atunci şi celălalt este nevoit să se oprească. Ce fel de treabă-i asta? Tovarăşul spunea: Tot satul, afară de chiaburi, într-un colhoz... Ştii unde ajungi? Vorba ceea: Măi Ipate, vin' de ne desparte!...

Liubişkin se sculă, îşi mişcă oţărît mustăţile negre zburlite şi, întorcîndu-se spre cel ce vorbea, îi răspunse:

— Ce bine şi dulce vorbeşti tu uneori, măi Kuzma! De-ai fi muiere, nu m-aş mai sătura ascultîndu-te! (Rîsul trecu prin mulţime ca un murmur.) Vrei să convingi adunarea ca pe Palaga ta.

Sala izbucni în hohote de rîs. Din lampă săltă un vîrf ascuţit de flacără, ca o limbă de şarpe. Toată adunarea

înţelese că Liubişkin bate şaua, vorba asta ascunzînd pesemne ceva necuviincios şi hazliu. Chiar şi în ochii lui Nagulnov licări un surîs. Davîdov tocmai voia să întrebe care-i pricina rîsului, cînd Liubişkin acoperi cu glasul lui vuietul mulţimii :

— Glasul e-al tău, dar cîntecu-i străin ! Ţie ţi-ar prii să alegi aşa oamenii. Asta ai învăţat-o pesemne de pe cînd eraţi în tovărăşie cu Frol Rvanîi la maşină ! Anul trecut vi s-a luat motorul, acum l-am scărmănat pe Frol al tău de i-au mers fulgii ! V-aţi adunat în jurul motorului lui Frol ca într-un fel de colhoz, dar acela era colhoz de chiaburi. Ai uitat cum ne jupuiaţi la treierat ? Nu luai una din opt ? N-ăi fi vrînd cumva să te alături şi acum de bogătani ?

Se făcu o gălăgie aşa de mare, că Razmiotnov izbuti cu mare greutate s-o potolească. Multă vreme izbucniră strigătele, ca primăvara ropotele grindinii.

— Cu artelul vostru, aţi pus bănişori la chimir !

— Nici cu tractorul nu poţi strivi păduchii ştia !

— Ţi-au cîştigat inima chiaburii !

— Lingăule !

— Cap de dovleac !

După aceea ceru la rînd cuvîntul Nikolai Liuşnea, un mijlocaş sărăntoc.

— Fără multă vorbă ! îi spuse Nagulnov. Socoteala-i limpede şi aşa.

— Adică, cum vine asta ? Da poate că vreau să spun ceva împotrivă ! Sau n-am voie să vorbesc împotriva părerii tale ? Eu zic aşa: în colhoz se intră de bunăvoie... Vrei — intri... nu vrei — stai deoparte. Aşa că noi vrem să stăm deoparte.

— Care „noi" ? îl întrebă Davîdov.

— Plugarii, adică.

— Vorbeşte pentru tine, tătucă ! Fiecare are limba lui şi poate să vorbească.

— Pot să vorbesc şi pentru mine. Adică pentru mine şi vorbesc. Eu vreau să stau deoparte... să văd ce trai are să fie în colhoz. O fi bine — vin şi eu ; o fi rău — de ce să mă bag ? Numai peştele prost se vîră-n vîrşă...

— Aşa-i !

— Să mai aşteptăm cu intratul !

— Lasă să încerce alţii traiul cel nou !

— Intră, măi, numaidecît ! Ce să mai încerci ?

— Are cuvîntul Ahvatkin. Dă-i drumul !

— Eu, dragi cetăţeni, o să vă spun ceva despre mine : am stat împreună cu fratele meu drept, cu Petro. Şi n-a mers ! Ba se încăierau muierile de nu le despărţeai nici cu apă — aşa se păruiau... ba noi, eu şi Petro, nu ne înţelegeam ! Şi voi vreţi să strîngeţi tot satul la un loc ! Are să fie un talmeş-balmeş ! Cînd om porni în stepă la arat, o să iasă numaidecît bătaie : că Ivana a gonit prea tare boii mei, sau eu n-am văzut de caii lui... Miliţia n-o să se poată clinti din sat. Toată lumea are să umble cu mutra plină de sînge. Unul are să lucreze mai mult, altul mai puţin... Munca noastră-i felurită, nu stai ca la strung în uzină. Acolo, ţi-ai făcut opt ceasuri — îţi iei bastonaşul şi-ţi vezi de drum...

— Ai fost vreodată într-o uzină ?

— N-am fost, tovarăşe Davîdov, dar ştiu

— Habar n-ai de muncitori ! Dacă n-ai fost într-o uzină şi n-ai văzut cu ochii, atunci de ce trăncăneşti ? Vorba asta despre muncitori cu bastonaşul în mînă e stîrnită de chiaburi.

— Bine, fie şi fără bastonaş. Care va să zică ţi-ai făcut orele, poţi să pleci. Pe cînd la noi, cu noaptea-n cap te scoli şi te duci la arat. Pînă se întunericeşte te trec zeci de sudori... pe tălpi îţi sîngerează băşici cît oul de găină ; iar noaptea — du-te cu boii la păscut... nici n-ai cînd închide ochii ; că de nu se satură boul, nu trage la plug. Eu am să mă trudesc pentru colhoz, iar altul — cum ar fi Kolîba al nostru — are să doarmă pe brazdă. Puterea

sovietică spune că în sărăcime nu-s trîntori, că asta-i o născocire a chiaburilor; dar nu-i adevărat. Kolîba toată viața a zăcut pe cuptor. Tot satul știe că într-o iarnă, căutînd odată scăpare pe cuptor, adormise cu picioarele întinse spre ușă. Dimineața s-a trezit cu promoroacă pe picioare și cu o coastă arsă de cărămida cuptorului. Așa-i de leneș omul ista — că nu se poate scula de pe cuptor ca să se ducă afară pentru nevoile lui. Cum să lucrezi cu unul ca ista ? Nu mă înscriu în colhoz !

— Are cuvîntul Kondrat Maidannikov. Te ascultăm.

Un cazac de statură potrivită, care purta o zeghe sură, își făcu loc din fundul sălii, spre scenă. Moțul ieșit de soare al budionovkăi [1] se legăna printre cușme mițoase și căciuli cu urechi, șaluri și basmale femeiești în fel de fel de culori.

Ajuns la scenă, el se așeză cu spatele spre prezidiu și începu, fără grabă, să scotocească prin buzunarele șalvarilor.

— Îți citești cuvîntarea ? îl întrebă zîmbind Diomka Ușakov.

— Scoate-ți căciula !

— Dă-i drumul pe de rost !

— Aista și-a scris pe hîrtie toată viața.

— Ha, ha ! Știu-tor de ca-a-rte !

Maidannikov scoase din buzunar un carnet slinos și se apucă să răsfoiască paginile mîzgălite de o mînă neîndemînatică.

— Nu vă grăbiți cu rîsul, să nu plîngeți la urmă ! începu mînios Maidannikov. Da, scriu cu ce mă hrănesc. Acuși am să vă citesc și vouă. Am ascultat fel de fel de cuvîntări, dar nici una acătării. Prea puțin vă gîndiți la viață...

---

[1] *Budionovka* — nume dat unei capele asemănătoare celor purtate de ostașii lui Budionnîi (n.r.).

Davîdov îl urmărea cu luare-aminte. Cei din față zîmbiră a rîde. Un murmur trecu valuri-valuri prin toată școala.

— Am o gospodărie de mijlocaș, rosti Maidannikov cu glas sigur, stăpîn pe sine. Anul trecut am semănat cinci deseatine. După cum știți, am o pereche de boi, un cal, o vacă, nevastă și trei copii. Mîini de lucru — uite-le : o pereche. Am cules nouăzeci de puduri de grîu, optsprezece de secară și douăzeci și trei de ovăz. Eu am nevoie de șaizeci de puduri pentru hrana casei și de zece puduri pentru păsări. Ovăzul e al calului. Ce pot să vînd eu statului ? Să zicem, mai vînd cîte o pasăre, îmi duc bobocii de rață la tîrg și mai scot cîte ceva ! Se posomorî și ridică glasul : Pot eu cu banii aiștia să mă încalț, să mă îmbrac, să cumpăr gaz, chibrituri, săpun ? Ca să-ți potcovești calul la tuspatru picioarele, n-ai nevoie de parale ? De ce tăceți ? Mai pot eu trăi așa ? Mai merge cînd ai o recoltă bună sau chiar slăbuță. Da dacă te pocnește o secetă ? Ce te faci ? Călugăr ? Atunci cu ce drept mă sfătuiți să nu intru în colhoz și mă trageți la o parte ? Ar putea să-mi fie acolo mai rău ? Minciună ! Aceeași poveste-i cu toți mijlocașii ! Atunci de ce vă împotriviți și bateți capul și altora ? Vă spun eu îndată de ce.

— Trage-le, Kondrat ! răcni cu însuflețire Liubișkin.

— Las' că le-o trag eu să mă pomenească ! Sînteți împotriva colhozului, fiindcă nu vedeți lumina zilei din pricina văcuței și a gospodăriei voastre cît o cușcă de graur. Vorba ceea : „Măcar că-i mucoasă, da-i a mea !" Partidul Comunist al U.R.S.S. vă împinge la o viață nouă ; voi — ca vițelul cel orb : îl duci la vacă sub uger, el zvîrle din picioare și dă din cap. Și dacă vițelul nu suge, n-are mult de trăit ! Asta-i tot ; eu chiar acum mă pun să fac declarație de intrare în colhoz și-i îndemn și pe alții. Iar cine nu vrea, să nu-l împiedice și pe altul.

— Socoteala-i limpede, cetăţeni ! zise Razmiotnov ridicîndu-se. Lămpile ni se sting şi-i tîrziu. Să ridice mîna cine-i pentru colhoz. Ridică mîna numai capul gospodăriei.

Din două sute şaptesprezece capi de familie, ridicară mîna numai şaizeci şi şapte.

— Cine-i împotrivă ?

Nu se ridică nici o mînă.

— Nu vreţi să intraţi în colhoz ? îi întrebă Davîdov. Va să zică a avut dreptate tovarăşul Maidannikov ?

— Nu voim ! se auzi un glas fornăit de femeie.

— Maidannikov al tău nu-i pentru noi literă de evanghelie.

— Aşa am apucat din moşi-strămoşi...

— Nu ne sili !

Cînd se potoliră vociferările, o voce întîrziată, plină de ură, răsună în rîndurile din fund, în întunericul luminat numai de licăririle ţigărilor :

— Nu ne mîna cu de-a sila ! Titok ţi-a luat o dată sînge ; asta ţi se mai poate întîmpla...

Davîdov simţi ca o plesnitură de bici. Într-o linişte de mormînt, el rămase cîteva clipe tăcut, alb ca varul, cu gura ştirbă întredeschisă ; apoi răcni, răguşit :

— Glas de vrăjmaş ! Puţin sînge zici că mi-au luat ? Am să mai trăiesc eu pînă o să vă facem una cu pămîntul pe toţi cei ca tine ! Dar dacă va trebui, îmi voi da tot sîngele pentru partid... pentru partidul nostru, pentru cauza muncitorilor ! Auzi tu, năpîrcă de chiabur ! Tot sîngele, pînă la cea din urmă picătură !

— Cine-a strigat ? întrebă Nagulnov, ridicîndu-se.

Razmiotnov sări de pe scenă. O bancă din fund pîrîi. Un grup de vreo douăzeci de oameni ieşiră cu zgomot în coridor. Se sculau pe rînd şi cei din mijlocul sălii. Un geam se sparse zăngănind ; cineva lovise un ochi al ferestrei. Prin spărtură pătrunse aer proaspăt într-o volbură de aburi albi.

— Nu cumva o fi strigat Timoşka lui Frol Rvanîi ?...

— Afară din sat cu dînşii !

— Nu, ăsta-i Akimka. Au venit şi cazacı din Tubianskoi.

— Daţi-i afară ! Arză-i-ar focul de zurbagii !

Adunarea se sfîrşi tîrziu, după miezul nopţii. Oamenii vorbiră şi pentru colhoz, şi împotriva colhozului — pînă ce răguşiră, pînă ce li se întunecă înaintea ochilor. Ici-colo, şi chiar lîngă scenă, potrivnicii se luau în beţe ; apucîndu-se de piept, ei căutau să-şi dovedească unul altuia dreptatea. Cumătrul şi vecinul lui Kondrat Maidannikov îi sfîşie acestuia cămaşa pînă la buric. Cît pe ce să se încaiere. Diomka Uşakov era gata să vină în ajutorul lui Kondrat, sărind peste bănci, peste capetele celor ce şedeau ; dar Davîdov îi despărţi pe cumetri. Şi Diomka, cel dintîi. începu să-l înţepe pe Maidannikov :

— Ei, Kondrat, trudeşte-ţi mintea şi spune cîte ceasuri trebuie să ari pentru o cămaşă sfîşiată ?

— Socoteşte mai bine tu : la muierea ta, cîţi...

— Oho ! Pentru astfel de glume vă dau afară din adunare.

Demid Molciun dormea liniştit culcat sub o laiţă în rîndurile din fund, ca sălbăticiunile, cu capul în curentul care trăgea pe sub uşă. Îşi acoperise numai capul cu poalele zeghei, ca să nu-l supere zgomotul. Femeile în vîrstă, venite şi la adunare cu ciorapi de împletit, moţăiau ca găinile pe stinghii, scăpînd pe jos ghemele şi undrelele. Mulţi plecaseră. Iar cînd Arkaşka Menok, care luase de nenumărate ori cuvîntul, vru să mai spună ceva în apărarea colhozului, nu-i mai ieşi din gît decît un fel de sîsîit de gînsac mînios. Arkaşka îşi pipăi mărul lui Adam şi dădu amărît din mînă. Totuşi nu se putu stăpîni şi, aşezîndu-se la loc, îi arătă lui Nikolai Ahvatkin, înverşunatul duşman al colhozului, ce are să i se întîmple după colectivizarea totală : cu unghia îngălbenită de tutun a degetului celui mare apăsă pe cealaltă unghie — şi trosc ! Nikolai se mărgini să scuipe, suduind în şoaptă.

CAPITOLUL X

Kondrat Maidannikov se întorcea acasă de la adunare. Deasupra lui, sus, ardea „Găinuşa", ca un rug nestins. Era atîta linişte că s-auzea de departe cum crapă de ger pămîntul, cum şuşuie cîte o creangă îngheţată. Acasă, se duse drept la staul şi puse boilor în iesle un braţ mic de fîn. Dar, aducîndu-şi aminte că mîine îi va duce la grajdul comun, le dădu fîn cît putu cuprinde cu braţele, vorbind cu glas tare :

— Iaca, a venit şi vremea despărţirii... Mişcă-te, plešuvule ! Patru ani am muncit împreună — cazacul pentru bou şi boul pentru cazac... Şi nici o procopseală. Voi, niciodată sătui, eu — veşnic amărît ! De aceea vă şi schimb pentru o viaţă laolaltă. Hei, ce-ai ciulit urechile ? Parc-ai înţelege cu adevărat.

Împinse cu piciorul boul din brazdă, îi feri la o parte cu mîna botul bălos care rumega ; şi, întîlnindu-i ochiul liliachiu, îşi aminti, deodată, cum îl aşteptase acum cinci ani ! Vaca cea bătrînă primise atît de tainic buhaiul. încît nici văcarul, nici Kondrat nu băgaseră de seamă. Toamna, multă vreme nu avea nici un semn că-i a făta. Privind-o, Kondrat îşi spunea amărît : „A rămas stearpă, afurisita !" Ea dădu semn abia la sfîrşitul lui noiembrie, cu o lună înainte de a făta, ca toate vacile bătrîne. De cîte ori nu se trezea Kondrat în nopţile reci, ca ghiontit de cineva : îşi trăgea pîslarii, şi alerga numai în izmene în staulul cald să vadă dacă n-a fătat ! Era un ger năprasnic şi viţelul putea să-ngheţe pînă să-l isprăvească ea de lins... În nopţile din urmă, Kondrat aproape că nu mai dormea.

Odată, nevastă-sa, Anna, intră în casă bucuroasă, ca într-o zi mare.

— Bătrînei i s-au umflat vinele. Se vede că la noapte are să fete.

Kondrat se culcă de cu seară, îmbrăcat, fără să stingă felinarul. Se duse la vacă de şapte ori! De-abia a opta oară, cînd încă nu se crăpase de ziuă, înainte chiar de a deschide uşa staulului, Maidannikov auzi un geamăt adînc şi greu. Un viţeluş mărunţel, cu nările albe, gata lins, cu părul zburlit, care tremura de-ţi făcea milă, căuta cu buzele îngheţate ugerul. Kondrat luă viţelul în braţe, îl înfăşură în poalele zeghei şi îl încălzi cu răsuflarea-i caldă, ducîndu-l într-un suflet în casă.

— Bouţ! strigă bucuros Maidannikov.

Anna îşi făcu cruce.

— Slavă ţie, doamne! Ne-a văzut nevoia cel-de-sus!

Căci Kondrat, cu un singur căluţ, era înglodat peste cap în nevoi. Bouţul a crescut mare, a muncit pentru Kondrat cu spor vara şi pe gerurile iernii, întipărindu-şi de nenumărate ori copitele despicate pe drumuri şi pe arături, la plug sau la haraba.

Acum, privindu-l, Kondrat simţi deodată un nod în gît şi o usturime la ochi. Plînse şi ieşi din staul uşurat parcă de lacrimile vărsate. Nu dormi pîn' la ziuă, fumînd tot timpul.

...Ce va mai fi şi cu colhozul? Oare au să simtă toţi şi au să înţeleagă, cum a înţeles el, că aceasta-i singura cale, de neînlăturat? Că oricît de rău ţi-ar părea să dai pe mîna obştei o vită crescută la un loc cu copiii în casa cu lut pe jos — totuşi, trebuie s-o duci. Şi ticăloasa asta de jale pentru bunul tău trebuie s-o înăbuşi, să nu-i dai drumul spre inimă... Aşa gîndea Kondrat, stînd culcat lîngă nevastă-sa, care sforăia. Se uita în adîncurile negre ale nopţii cu ochii orbiţi de întuneric. Şi-i mai treceau prin minte fel de fel de gînduri: „Dar unde o să ducem mieii, iezii? Lor doar le trebuie casă caldă şi o îngrijire acătării. Cum ai să-i deosebeşti, dacă drăcuşorii ăştia seamănă toţi unul cu altul? Au să-i încurce şi mamele şi oamenii. Dar vacile? Cum o să le cărăm nutreţul? Cîte avem să pierdem! Şi ce ne facem dacă

se împrăştie oamenii peste o săptămînă, speriaţi de greutăţi ? Atunci — la mină, părăsind Gremeacii pentru totdeauna ! N-o să mai am la ce să trăiesc aici."

Înainte de a se lumina de ziuă, îl fură somnul şi chiar şi-n somn simţea un fel de greutate şi apăsare. Nu-i venea uşor să se deprindă cu gîndul colhozului ! Cu lacrimi şi cu sînge îşi rupea buricul care-l lega de proprietate, de boi şi de lotul de pămînt din bătrîni...

Dimineaţa, îmbrăcă ceva şi scrise îndelung cererea, încruntîndu-şi chinuit fruntea brăzdată de o dungă arsă de soare. Iată ce ieşi :

„Tovarăşului Makar Nagulnov
la celula Partidului Comunist din
Gremeacii-Log

Cerere

Eu, Kondrat Hristoforov Maidannikov, mijlocaş, vă rog să mă primiţi în colhoz împreună cu nevasta şi copiii, cu averea şi cu toate vitele. Vă rog să mă lăsaţi să intru în viaţa nouă, întrucît sînt cu totul pentru ea.

K. Maidannikov"

— Ai intrat ? îl întrebă nevasta.

— Am intrat.

— Duci şi vitele ?

— Chiar acum le duc... Dar ce te-ai pus pe urlat, proasta dracului ? Nu mi-am bătut destul gura cu tine ? Te-am înduplecat şi-acum o ţii iar una şi bună ? N-ai vrut şi tu ?

— Numai de vacă îmi pare rău, Kondraşa... Sînt pentru colhoz, dar tare mă doare inima... zise ea, zîmbind şi ştergîndu-şi ochii cu şorţul.

Luîndu-se după maică-sa, izbucni în lacrimi şi Hriştişka, fetiţa lor cea mai mică, de patru ani.

Kondrat scoase din ocol vaca şi boii. Puse căpăstrul în capul calului şi mînă vitele la rîu. Le adăpă, pe urmă boii porniră singuri spre casă ; dar Kondrat, cu inima clocotind de necaz, le tăie drumul, punîndu-li-se cu calul de-a curmezişul şi-şi îndreptă toate vitele spre sovietul sătesc.

Femeile priveau stăruitor pe fereastră, cazacii se uitau prin gardurile de nuiele, fără să iasă în uliţă. Kondrat nu se simţi în apele lui ! Dar cînd cîrmi pe după colţ, văzu lîngă soviet o grămadă mare de boi, cai, oi, ca la iarmaroc. Liubişkin ieşi de pe hudiţa vecină, trăgînd o vacă legată de coarne, după care se ţinea grăbit un viţel, cu o trîmbiţă bălăbănindu-i-se la gît.

— Hai să le legăm de coadă şi să le mînăm împreună, încercă să şuguiască Liubişkin.

Era posomorît, dus pe gînduri... Nu-i fusese de loc uşor să-şi scoată vaca din ogradă. Dovadă — proaspăta zgîrietură de pe obraz.

— Cine te-a pocit ?

— N-am să te mint : muierea ! Muierea dracului s-a repezit după vacă. Apucîndu-şi cu gura vîrful mustăţii, Liubişkin rosti nemulţumit, printre dinţi : A pornit la atac ca un tanc. Aşa vărsare de sînge a fost lîngă ocol, că mi-i ruşine să dau ochii cu vecinii. S-a repezit cu o tigaie. Nu-ţi vine a crede ? „Aha, zic, vrei să baţi un partizan roşu ? Am înfipt noi colţii şi-n generali !“ şi — jap, un dupac ! Cine s-o fi uitat, ştiu că a avut strașnică panoramă...

De la sovietul sătesc, oamenii porniră la gospodăria lui Titok. De dimineaţă, încă doisprezece mijlocaşi, răzgîndindu-se peste noapte, făcură cereri şi-şi aduseră vitele.

În curtea lui Titok, Nagulnov şi doi tîmplari dădeau la rindea nişte scînduri pentru iesle — cele dintîi iesle obşteşti din Gremeacii-Log.

CAPITOLUL XI

Kondrat izbea mereu cu un tîmăcop în pămîntul înghețat, făcînd gropi pentru stîlpii staulului. Alături de el lucra de zor Pavel Liubișkin. De sub căciula lui neagră, care-i atîrna pe sprîncene, amenințătoare ca un nor de furtună, sudoarea îi curgea șiroaie ; fața i se îmbujorase. Cu gura întredeschisă, repezea lomul cu atîta putere și înverșunare, încît bulgării și lostopanele de glod înghețat zburau în toate părțile, lovind în pereți ca grindina. Înjghebară repede ieslele și vîrîră în staul douăzeci și opt de perechi de boi prețăluiți de o comisie. Nagulnov, numai într-o cămașă kaki, lipită de sudoare pe spate, intră și el în staul.

— Ai dat și tu cu bărdița de cîteva ori și poți să-ți storci cămașa ! zise Liubișkin, clătinînd din cap. Slab lucrător mai ești, Makar ! Uită-te la mine ! Hî ! Hî ! Bun îi lomul lui Titok... Hî ! Pune-ți mai repede scurta, că răcești și dai ortul popii !

Nagulnov își aruncă scurta pe umeri. Petele de roșață de pe obraz i se trecură încet-încet.

— Asta-i din pricina gazelor. Cînd lucrez sau urc un deal, îndată încep să gîfîi, și-mi bate inima... Cu stîlpul ista mîntuiți ? Foarte bine ! Uite ce gospodărie avem !

Și Nagulnov își purtă ochii aprinși, strălucitori, de-a lungul șirului de boi, legați în fața ieslelor noi care miroseau încă a scîndură proaspăt tăiată.

În timp ce oamenii duceau vacile la ocol, sosi Razmiotnov cu Diomka Ușakov. Razmiotnov îl chemă pe Nagulnov mai la o parte și-l apucă de mînă.

— Makar, prietene, nu mai fi supărat pentru ce a fost ieri... Imi erau împuiate urechile de țipătul copiilor, mi-am adus aminte de băiețelul meu și mi s-a muiat inima..

— Ar trebui să te muiem pe tine. Du-te la dracu, bocitoare ce eşti!

— Aşa-i! Te văd după ochi că nu mai ai ciudă pe mine.

— Ajunge, vorbă-lungă! Da-ncotro? Trebuie să cărăm fîn. Unde-i Davîdov?

— La soviet. Cercetează împreună cu Menok cererile de intrare în colhoz. Eu mă duc... Mi-a mai rămas o gospodărie de chiabur neatinsă — a lui Semion Lapşinov...

— Şi cînd te-ntorci iar te-apucă? zîmbi Nagulnov.

— Lasă asta! Pe cine să iau cu mine? Mare tămbălău! E un vălmăşag, ca la luptă! Unii vin cu vitele, alţii cară fîn. Cîţiva au adus şi sămînţă. I-am trimis înapoi. De sămînţă vedem noi mai pe urmă. Pe cine să-l iau ca ajutor?

— Ia-l pe Kondrat Maidannikov! Kondrat! Vino-ncoace! Du-te cu preşedintele şi deschiaburiţi-l pe Lapşinov. Nu ţi-i frică? Vezi că se găsesc unii care nu vor să se ducă: sînt firi de astea ruşinoase, cum îi, de pildă, Timofei Borşciov... Să lingă nu li-i ruşine... Da cînd îi vorba să ia înapoi lucrul prădat, nu mai pot de ruşine...

— De ce să nu mă duc? Mă duc bucuros!

Se alătură de dînşii şi Diomka Uşakov; porniră tustrei pe uliţi. Razmiotnov îl întrebă pe Kondrat, privindu-l lung:

— De ce eşti aşa bosumflat? Ar trebui să te bucuri. Uite cum s-a însufleţit satul, mişună ca un furnicar.

— Mai încet cu bucuria, are să fie greu, răspunse rece Kondrat.

— Ce are să fie greu?

— Şi semănatul, şi îngrijitul vitelor. N-ai văzut? Trei lucrează, zece stau chircuiţi pe sub gard şi fumează ţigări...

— Or lucra ei cu toţii! Aşa-i la început. Cînd n-o să aibă ce îmbuca, au să fumeze mai puţin.

La o cotitură zăcea o sanie răsturnată pe-o coastă. Alături, grămezi de fîn împrăştiat şi ţepuşele săniei, rupte. Boii dejugaţi mestecau pir care, pe albul zăpezii, părea şi mai verde. Un flăcău, fiul lui Semion Kujenkov, care intrase în colhoz, strîngea alene fînul cu o furcă în trei colţi.

— Ce umbli aşa, ca o mortăciune ? La vîrsta ta eram ca un spiriduş ! Aşa se lucrează ? Ia dă furca încoace !

Diomka Uşakov smulse furca din mîna flăcăului care zîmbea şi, opintindu-se, ridică dintr-o dată o căpiţă de fîn.

— Cum de ai răsturnat-o ? îl întrebă Kondrat, uitîndu-se lung la sanie.

— S-a hîrtoiat la un hop, nu ştii cum ?

— Dă fuga după topor la Donetkov.

Ridicară sania ; dreseră şi puseră la loc ţepuşele. Diomka o încărcă cumsecade, greblînd scuturătura de pe jos.

— Măi, Kujenkov, măi ! Eşti bun de bătut cu funia împletită în patru şi să nu zici nici pîs ! Ian te uită cît fîn au călcat boii în picioare ! Să le fi aruncat lîngă gard un braţ de fîn şi să-i fi pus să mănînce ! Cine lasă boii de capul lor ?

Flăcăul rîse şi îmboldi boii.

— Acum fînul nu mai e al nostru — e al colhozului.

— Ce spui de acest pui de lele ?

Diomka se uită chiorîş la Kondrat şi la Razmiotnov şi trase o înjurătură pipărată.

Pe cînd se făcea inventarul la Lapşinov, în curte se adunară vreo treizeci de oameni, mai cu seamă femei din vecini ; cazaci erau puţini. Cînd i se spuse lui Lapşinov, un bătrîn înalt, cu barbă ascuţită, să părăsească, fără vorbă multă, casa, un murmur trecu prin mulţimea adunată. Lumea vorbea cu glas scăzut :

— Mda ! Ia uite ! A strîns omul, a tot strîns : şi acum, poftim : ia-ţi lumea-n cap

— Proastă treabă...

— De bună seamă că-l doare! Nu?

— Pe fiecare îl seacă la inimă necazul său.

— Hotărît că nu-i place... Da sub vechiul *rigim*, să ia averea lui Trifonov pentru datorii, asta i-a plăcut?

— Cum îţi aşterni, aşa dormi.

— Bine-i face, ţapului bărbos! Acum îi ţîţîie noada...

— E păcat, cumetrelor, să vă bucuraţi de năpasta altuia. Să nu cadă şi pe capul vostru...

— Ba pe dracu! Că moşia noastră-i cît palma. Nu prea ai la ce te lăcomi!

— Vara trecută mi-a dat secerătoarea pe două zile şi, cu vorbă dulce, m-a jupuit de zece ruble. Asta-i omenie?

Lapşinov fusese socotit totdeauna ca un om bucşit de bănet. Încă înainte de război, se ştia că avea o stare bunicică, deoarece bătrînul nu se sfia să dea bani cu camătă mare şi să cumpere pe ascuns lucruri de haram. Într-o vreme stăruiau zvonuri că adăpostea în grajd cai de furat. Din cînd în cînd treceau pe la dînsul, mai mult noaptea, ţigani geambaşi. Se zicea că prin mîinile vînoase ale lui Lapşinov se perindau caii furaţi înainte de a lua drumul cel mare al Ţariţînului, Taganrogului, Uriupinskului. Tot satul ştia că, înainte de revoluţie, Lapşinov se ducea de trei ori pe an la staniţă să-şi schimbe în galbeni ecaterinovcele [1]. În 1912 s-a făcut chiar o încercare de a-l uşura la pungă. Însă Lapşinov, bătrîn puternic şi vînjos cum era, se apără cu o măciucă zdravănă de tîlharii care-l încolţiseră, şi scăpă în goana cailor. Dar nici el însuşi nu se dădea în lături, cînd îi cădea ceva la îndemînă. Îl prinseseră oamenii pe cîmp cu snopi străini: asta i se întîmplase în tinereţe. La bătrîneţe se înrăi şi mai mult: lua tot ce-i cădea la mînă. Era nemaipomenit de zgîrcit. Une-

[1] *Ecaterinovka* — bilet de bancă din timpul ţarismului, cu chipul Ecaterinei a II-a, în valoare de o sută de ruble (n.r ruse.).

ori punea în biserică o luminărică de o copeică la icoana sfîntului Nicolae din Mirlikia, o lăsa să ardă puțin, se ducea și o stingea, își făcea cruce și o punea în buzunar. O singură lumînare putea să-i ajungă un an întreg. Cînd îl mustra cineva că-i prea cărpănos și fără luare-aminte față de dumnezeu, el răspundea : „Dumnezeu e mai deștept decît voi, proștilor ! Nu-ți cere să-i aduci lumînări, ci să-i dai cinstea cuvenită. N-are de ce să mă pună la cheltuială. El doar a dat afară cu biciul pe cei ce făceau negoț în biserică."

Lapșinov primi liniștit știrea deschiaburirii. N-avea de ce se teme, căci ascunsese din timp, sau pusese în mîini sigure, tot ce avea mai de preț. Dădu chiar ajutor la inventarierea averii. Bătînd mînios din picior, bătrînul se răstea la baba lui care se bocea într-una, iar peste cîteva clipe îi spunea cu smerenie în glas :

— Nu țipa, nevastă ! Dumnezeu are să țină seamă de durerile noastre. El, milostivul, toate le vede...

— N-o fi văzînd și unde ți-a pierit cojocul cel nou de oaie ? îl întrebă serios Dementi, pe același ton.

— Care cojoc ?

— Acela cu care ai fost la biserică duminica trecută.

— N-am avut nici un cojoc nou.

— Ba ai avut, iar acum l-ai pus bine undeva !

— Ce vorbești, Dementi ? Martor mi-e unul dumnezeu. N-am avut.

— Are să te pedepsească dumnezeu, moșule ! O să-ți dea la mir.

— Ba are să-mi ajute cel-de-sus ! Degeaba crezi că... zise Lapșinov și se închină.

— Îți încarci sufletul cu păcate ! și Diomka făcu cu ochiul spre mulțime, stîrnind zîmbetul femeilor și al cazacilor.

— Nu-s vinovat înaintea domnului, pe cinstea mea !

— Ai pitit cojocul. Ai să răspunzi de dînsul la judecata de apoi !

— Pentru cojocul meu? izbucni Lapşinov, nemaiputîndu-se stăpîni.

— Pentru că l-ai pitit!

— Crezi că dumnezeu are mintea ta, flecarule? Nu se amestecă el în astfel de treburi!... N-am nici un cojoc! Nu ţi-i ruşine să-ţi baţi joc de un moşneag? Nu te ruşinezi în faţa lui dumnezeu şi a oamenilor?

— Dar ţie nu ţi-a fost ruşine ca pentru două baniţe de mei de sămînţă să-mi iei trei baniţe? îl întrebă Kondrat. Glasul lui potolit şi cam răguşit aproape nu se auzea în zarva din jur. Lapşinov însă se întoarse spre dînsul cu o vioiciune tinerească:

— Tatăl tău, Kondrat, era o faţă cinstită... măcar pentru numele lui nu mai păcătui. În sfînta scriptură stă scris: „Nu lovi pe cel căzut". Aşa faci tu? Cînd ţi-am luat trei baniţe pentru două? L-ai uitat pe dumnezeu care toate le vede!

— Ar fi vrut el, coate-goale, să-i dăm de pomană meişorul! începu să răcnească mînioasă femeia lui Lapşinov.

— Nu ridica glasul, nevastă! Dumnezeu a răbdat şi ne-a poruncit şi nouă să răbdăm. El, mucenicul, a purtat cununa de spini şi a plîns cu lacrimi de sînge...

Lapşinov şterse cu mîneca un strop de lacrimă tulbure. Femeile se potoliră şi tăcură, suspinînd. Cînd isprăvi de scris, Razmiotnov rosti aspru:

— Ei, moş Lapşinov, cară-te de aici. Lacrima ta nu moaie inima nimănui, că pe mulţi i-ai obijduit; dar acum noi singuri te pedepsim, şi fără dumnezeu. Hai, plecaţi!

Lapşinov îl luă de mînă pe băiatul său, care era cam nătîng şi bîlbîit, îi puse căciula în cap şi ieşi din casă. Mulţimea se năpusti după dînsul. În curte, bătrînul se puse în genunchi, avînd însă grijă să-şi aştearnă pe zăpadă poalele scurtei blănite. Duse degetele împreu-

nate la fruntea-i încruntată şi se închină pînă la pămînt, în tuspatru părţile.

— Hai, pleacă, pleacă ! îi porunci Razmiotnov.

Mulţimea murmura surd. Ici-colo izbucniră strigăte :

— Lasă-l măcar să-şi ia rămas bun de la casa părintească !

— Nu fă pe nebunul, Andrei ! Omul e cu un picior în groapă, şi tu...

— După viaţa lui, i-ar şedea mai bine să intre cu amîndouă ! strigă Kondrat.

Dar îl întrerupse bătrînul Gladilin, unul dintre epitropii bisericii :

— Umbli să te pui bine cu stăpînirea ? De-alde voi sînteţi buni de bătut !

— Cînd ţi-oi arde una, vulpoi bătrîn, nu mai nimereşti acasă !

Lapşinov se pleca, îşi făcea cruce şi vorbea cu glas tare, ca să-l audă toţi, mişcînd inima femeilor, înclinată spre milă.

— Rămîneţi cu bine, fraţi creştini ! Rămîneţi sănătoşi, dragii mei ! Să vă dea dumnezeu sănătate... să vă bucuraţi de bunul meu. Am trăit aici şi m-am trudit cinstit...

— Ai cumpărat lucru de haram ! îi suflă din pridvor Diomka.

— ...în sudoarea frunţii mi-am cîştigat pîinea cea de toate zilele...

— Ai ruinat oamenii, ai luat camătă, ba ai şi furat ! Căieşte-te ! Ar trebui să te înşfac de ceafă, porc de cîine ce eşti, şi să dau cu tine de pămînt !

— ...cea de toate zilele, zic : iar acum la bătrîneţe...

Femeile începură să se smiorcăie, să-şi ducă la ochi cîte un capăt de broboadă. Razmiotnov tocmai voia să-l ridice pe Lapşinov din genunchi şi să-l dea afară din ogradă... Apucase chiar să strige : „Să nu-mi faci agitaţie aici, că te..." cînd, deodată, în pridvor, unde stătea

Diomka rezemat de parmaclîc, izbucniră o larmă şi o vînzoleală neaşteptată...

Femeia lui Lapşinov ţîşni din cuhnie, ducînd într-o mînă un coş cu ouă de gîscă de sub cloşcă, iar în alta — o gîscă tăcută, orbită de zăpadă şi de soare. Diomka îi luă cu uşurinţă coşul; cît priveşte gîsca, bătrîna se încleştase de ea cu amîndouă mîinile.

— Nu pune mîna, spur-ca-tu-le, nu pune mîna!

— Gîsca e acum a colhozului!... urla Diomka, apucînd gîtul întins al gîştei.

Femeia o ţinea de picioare. Amîndoi trăgeau, fiecare spre sine, tîrîndu-se unul pe altul de-a lungul pridvorului.

— Dă-o, şpanchiule!

— Nici gînd!

— Dă-i drumul, cînd îţi spun!

— E a colhozului!... strigă Diomka, înăbuşindu-se. La primăvară... ne dă boboci... V-aţi îndopat destul pînă acum.

Despletită, cu spume la gură, bătrîna trăgea la dînsa, proptindu-se cu piciorul în prag. La început, gîsca dădu un ţipăt cumplit; apoi tăcu (se vede că Diomka îi tăiase răsuflarea), dar urma să bată din aripi cu mare iuţeală Puf şi pene albe, ca fulgii de zăpadă, zburau în pridvor. Diomka era gata-gata să biruie, smulgînd gîsca, mai mult moartă din mîinile uscate ale babei, cînd, deodată, gîtul pirpiriu al gîştei se rupse. Baba cu poalele peste cap — buf! se prăbuşi pe scara de la intrare, rostogolindu-se cu zgomot, din treaptă în treaptă. Iar Diomka, surprins, icni numai şi, cu capul de gîscă în mînă, căzu peste coşul din spate, spărgînd ouăle clocite.

O izbucnire nemaipomenită de rîs cu hohote scutură ţurţurii de la streaşină. Lapşinov se sculă din genunchi, îşi puse căciula în cap şi, trăgîndu-şi de mînă băiatul bălos şi nepăsător la toate cele, îl scoase în fugă din curte. Baba se ridică de jos, neagră la faţă de mînie şi

de durere. Își scuturâ fusta, dar cînd să întindă mîna spre gîsca fără cap ce se zbătea în prag, un ogar galben care se învîrtea pe lîngă pridvor, văzînd cum țîșnea sîngele în șiroaie din gîtul gîștei, făcu o săritură, își zbîrli părul de pe spinare, înșfăcă gîsca de sub nasul babei și o zbughi cu ea prin curte, în șuierăturile și-n hăituiala copiilor.

Diomka aruncă după femeie cu capul gîștei, care privea încă lumea cu ochi portocalii, încremeniți pe vecie într-o mirare ; apoi intră în casă. Și încă multă vreme, pe deasupra ogrăzii și a hudiței stăruiau izbucniri de rîs pe diferite tonuri, stîrnind și speriind vrăbiile de pe vreascuri.

CAPITOLUL XII

Viața la Gremeacii-Log se burzuluise, ca un cal nărăvaș ridicat în două picioare, înaintea unui obstacol greu de trecut. Ziua cazacii se strîngeau în ulicioare și-n case, se ciorovăiau și vorbeau despre colhoz, făcînd fel de fel de presupuneri. Patru zile de-a rîndul, în fiecare seară, erau convocate adunări care țineau pînă la cîntători.

În zilele acelea, Nagulnov slăbi așa de tare — de parcă zăcuse multă vreme de o boală grea. Davîdov însă, ca și înainte, își păstra o înfățișare liniștită : i se săpară numai și mai mult cutele adînci de deasupra colțului buzelor — semn al dîrzeniei. Știu să insufle încredere în sine chiar și lui Razmiotnov, care de obicei se înflăcăra ușor, dar tot atît de ușor se lăsa cuprins de o panică neîntemeiată. Andrei umbla prin cătun și, cercetînd grajdurile comune, avea în ochii săi, cam răutăcioși, un surîs plin de siguranță. Spunea adesea lui Arkașka Menok, care era capul colhozului pînă la alegerea consiliului de conducere :

— O să le răsucim noi coarnele! Toţi au să intre în colhoz!

Davîdov trimise la raion o ştafetă călare, făcînd cunoscut că deocamdată au fost atraşi în colhoz numai treizeci şi doi la sută, dar că intrarea celorlalţi merge repede.

Chiaburii scoşi din case se stabiliră pe la neamuri şi prieteni. După ce-l trimise pe Timofei de-a dreptul la procurorul districtului, Frol Rvanîi se aşeză să locuiască la prietenul său Borşciov — acela care, la adunarea sărăcimii, se abţinuse de la vot. În căsuţa strîmtă a lui Borşciov se aduna tot activul chiaburesc.

De obicei, în timpul zilei, ca să se ferească de priviri iscoditoare şi de urechi curioase, se strîngeau la Borşciov cîte unul, cîte doi, strecurîndu-se prin fundul ogrăzilor şi peste arii, de teamă să nu bată la ochi şi să nu atragă luarea-aminte a sovietului. Veneau acolo Gaev Davîd şi învechitul în rele Lapşinov care, după deschiaburire, începu să umble după pomeni ca un maniac religios. Din cînd în cînd se ivea şi Iakov Lukici Ostrovnov, ca să miroasă cum stau lucrurile. Veneau la „cartierul general" şi cîţiva mijlocaşi, duşmani hotărîţi ai colhozului, ca Nikolai Liuşnea şi alţii. În afară de Borşciov, mai dădeau pe acolo doi săraci: cazacul Atamanciukov Vasili, un om înalt, fără sprîncene, veşnic tăcut, gol ca oul, totdeauna tuns proaspăt şi bine ras; celălalt, Hoprov Nikita, un artilerist dintr-o baterie de gardă, tovarăş de militărie cu Podtiolkov. În timpul războiului civil se ferise să intre în slujba armatei albe; totuşi nimerise în 1919 în detaşamentul de reprimare al colonelului Aştîmov, calmuc de felul lui. Asta înrîuri toată viaţa lui Hoprov sub Puterea sovietică. Trei oameni din sat — Iakov Ostrovnov cu fiul său şi bătrînul Lapşinov — îl văzuseră la Kuşciovka, pe vremea retragerii albilor din 1920, în detaşamentul de pedepsire al lui Aştîmov, cu galon alb

de podhorunji [1] de-a lungul epoletului. L-au văzut cum, împreună cu alţi trei cazaci calmuci, mîna nişte muncitori arestaţi de la depoul căii ferate, ca să fie interogaţi de Aştîmov... Aceştia l-au văzut... Dar cît sînge rău nu şi-a făcut Hoprov după ce s-a întors de la Novorosiisk la Gremeacii-Log, aflînd că Lapşinov şi cei doi Ostrovnovi sînt în viaţă ! Prin cîtă groază n-a trecut zdravănul artilerist de gardă în vremea aprigei represiuni împotriva contrarevoluţiei ! El, care ţinea la potcovit orice cal, apucîndu-l de copita de dindărăt, tremura ca o tîrzie frunză de stejar arsă de cel dintîi îngheţ, cînd îl întîlnea pe Lapşinov, care zîmbea cu ochii vicleni. De dînsul se temea mai mult decît de oricine. Cînd îl întîlnea, gîfîia, abia mişcîndu-şi buzele :

— Moşule, ai milă de-un suflet de cazac... nu mă spune !

Lapşinov îl liniştea cu o prefăcută indignare :

— Ce-ţi mai trece prin minte, Nikita ? Ferit-a sfîntul ! Da eu n-am crucea atîrnată de un găetan la gît ? Şi mîntuitorul cum ne-a învăţat ? „Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi." Nici să nu-ţi treacă prin gînd · nu spun nimic ! Taie-mă — nu scot o vorbă. Aşa mi-i felul... Numai să-mi ţii partea, dacă se întîmplă ceva... La vreo adunare, poate se ridică careva împotriva mea sau îmi cade pe cap vreo năpastă de la autorităţi... Tu apără-mă, dacă o fi ceva... O mînă spală pe alta. Iar cel ce ridică sabia. de sabie va pieri. Nu-i aşa ? Voiam să te mai rog ceva : dă-mi o mînă de ajutor la arat. Dumnezeu mi-a hărăzit un băiat slab la minte : nu mi-i de nici un folos : să tocmesc un om, vine scump...

An după an, Hoprov îl tot „ajuta" pe Lapşinov ; îi ara fără plată, îi boronea arătura, treiera grîul lui Lapşinov, lucra ca puitor la batoza acestuia. Cînd ajungea acasă şi se aşeza la masă, Nikita îşi înfunda în palmele-i

[1] *Podhorunji* — grad inferior în trupele căzăceşti ţariste (n r.).

grele ca plumbul faţa lată cu mustăţi roşcovane, zicîndu-şi: „Cît are să mai ţină asta? Am să-l omor!"

Iakov Lukici Ostrovnov nu-l sîcîia cu rugăminţi şi nici nu-l ameninţa. Ştia că dacă i-ar cere ceva, şi nu numai o garafă de votcă, dar chiar un lucru mult mai de seamă, Hoprov n-ar avea curajul să nu-i dea. Cît despre votcă, Iakov Lukici bea la dînsul desişor, spunîndu-i neapărat de fiecare dată: „Mulţumesc pentru cinste".

„Sta-ţi-ar în gît!" se gîndea Hoprov, strîngîndu şi cu ură sub masă pumnii de cîte o jumătate de pud.

Polovţev locuia încă la Iakov Lukici în cămăruţa unde înainte stătuse bătrîna Ostrovnovna. Ea se mutase pe cuptor, iar Polovţev fuma aproape fără întrerupere în odăiţa ei, stînd culcat pe laiţa scurtă, proptindu-şi picioarele goale şi vînoase în cărămida fierbinte. Noaptea umbla adesea prin casa adormită (nici o uşă nu scîrţîia, căci ţîţînele erau unse grijuliu cu grăsime de gîscă). Uneori, punîndu-şi scurta blănită şi stingîndu-şi ţigara, se ducea să-şi vadă de cal în standoala pentru pleavă, unde era ascuns. Calul stătut îl întîmpina cu un nechezat tremurat şi înăbuşit: parcă ar fi ştiut că nu-i vremea să-şi arate simţămintele cu glas tare. Stăpînul îl netezea cu palmele, îi pipăia încheieturile picioarelor cu degetele lui ca de fier, înţepenite. Odată, într-o noapte din cale-afară de întunecoasă, Polovţev scoase calul din standoală şi plecă în stepă, călărind pe deşelate. Se întoarse înainte de revărsatul zorilor. Calul tot o apă, leoarcă de sudoare, răsufla repede, scuturat din cînd în cînd de un tremur puternic.

Dimineaţa, Polovţev spuse lui Iakov Lukici:

— Am fost la mine în staniţă. Acolo mă caută... Cazacii sînt gata şi aşteaptă numai ordinul.

Urmînd îndrumările lui Polovţev, Iakov Lukici luă cuvîntul la cea de a doua adunare întrunită la Gremeacii-Log, în privinţa colhozului, făcînd apel la cazaci să intre în colhoz. Davîdov se bucură nespus de cuvîn-

tarea-i aşezată, cu temei, prccum şi de faptul că după cuvintele unui om cu greutate din sat ca Iakov Lukici, care dcclarase că intră în colhoz, treizeci şi unu de ţărani dădură deodată declaraţii dc înscriere.

Iakov Lukici vorbise frumos pentru colhoz. A doua zi, însă, trecînd din casă în casă, făcu cinste din banii lui Polovţev mijlocaşilor, oameni de nădejde, porniţi împotriva colhozului şi, după ce bău şi el oleacă, le vorbi cu totul altfel :

— Ciudat om mai eşti şi tu, măi frate ! Eu sînt mai nevoit decît tine să intru în colhoz, iar să vorbesc împotrivă nu pot. Eu am trăit bine şi s-ar putea să mă treacă drept chiabur. Dar tu ce nevoie ai să te bagi ? Jug îţi trebuie ? În colhoz, măi frate, ce-au să te mai ţină din scurt, că n-ai să vezi înaintea ochilor !

Şi, încet-încet, începea să repete lecţia învăţată pe de rost despre răscoala care se aştepta şi despre comunizarea nevestelor ; iar dacă acel cu care vorbea era gata să-l asculte şi, în răutatea lui, să săvîrşească orice faptă, Lukici căuta să-l înduplece şi să-l prindă în mreje. pomenea de răfuiala care va veni atunci cînd se vor întoarce „ai noştri" de peste hotare, pînă ce-şi ajungea în sfîrşit scopul : pleca asigurîndu-se de consimţămîntul lui pentru intrarea în „uniune".

Totul mergea bine şi fără neînţelegeri. Iakov Lukici recrutase aproape treizeci de cazaci, juruindu-i cu străşnicie să nu sufle nici un cuvînt despre intrarea în „uniune", sau despre vorba avută cu dînsul. Într-o zi, însă, Ostrovnov se îndreptă spre cartierul general al chiaburilor, ca să ducă la capăt lucrul început. (Lukici şi Polovţev aveau o neclintită nădejde în deschiaburiţi şi în cei grupaţi în jurul lor ; de aceea recrutarea lor, socotită drept uşor de înfăptuit, fusese lăsată la urmă.) Dar tocmai cu acest prilej Iakov Lukici dădu greş... Încotoşmănat într-o zeghe, Ostrovnov veni pe sub seară la Borşciov. În sobiţa dintr-o odaie nelocuită ardea focul.

Erau toţi în păr. Timofei Borşciov, gazda, şedea în genunchi şi vîra pe gura sobiţei vreascuri rupte mărunt. Frol Rvanîi, Lapşinov, Gaev, Nikolai Liuşnea, Vasili Atamanciukov şi artileristul Hoprov se aşezaseră pe laiţe şi pe nişte dovleci grămădiţi într-un colţ, zugrăviţi parcă cu dungi portocalii şi negre, ca panglica crucii „Sf. Gheorghe". În picioare, cu spatele la fereastră. stătea Timofei, fiul lui Frol Rvanîi, care se întorsese chiar în ziua aceea de la reşedinţa districtului. Povestea cît de aspru îl primise procurorul şi cum, în loc să-i cerceteze jalba, voia să-l aresteze şi să-l trimită la urma lui. Cînd intră Iakov Lukici, Timofei tăcu ; dar tatăl său îl îndemnă :

— E omul nostru, Timoşa ; nu-ţi fie frică.

Timofei îşi isprăvi povestirea ; spuse scăpărînd din ochi :

— Mi-a ajuns cuţitul la os ; dac-ar fi o bandă, aş încăleca şi m-aş duce să mă răfuiesc cu comuniştii !

— Grea ni-i viaţa, grea... îi ţinu isonul Iakov Lukici. Şi măcar dacă s-ar opri lucrurile aici, ar fi cum ar fi...

— Da la ce rău încă şi mai mare ne-am mai putea aştepta ? zise cu ciudă Frol Rvanîi. Tu n-ai păţit nimic, de aceea ţi-i bine, pe cînd eu am început să duc grija zilei de mîine. În timpul ţarului, am trăit amîndoi cam totuna. Acum, tu ai început să prinzi seu, în vreme ce mie mi s-au luat şi cei din urmă pîslari pe care-i mai aveam.

— Nu de asta vorbeam : mă tem să nu iasă cumva...

— Ce să iasă ?

— Păi, război...

— Dă, doamne ! Milostiveşte-te, preasfinte Egor-biruitorule ! De-ar veni odată ! Spune doar apostolul, în evanghelie...

— Ne-am scula cu parii, ca acei din staniţa Vioşenskaia în o mie nouă sute nouăsprezece...

— I-aş jupui de vii... ehei... hm-m !

Atamanciukov, care fusese rănit la gît lîngă staţia Filonovskaia, rosti cu glas de fluier ciobănesc, subţirel şi nedesluşit :

— Oamenii sînt întărîtaţi. I-ar sfîşia cu dinţii.

Iakov Lukici dădu a înţelege cu băgare de seamă că, prin staniţele vecine, n-ar fi linişte şi că în unele locuri oamenii ar fi început, cică, să-i înveţe minte pe comunişti, căzăceşte, ca-n vremea veche, cînd învăţătura se dădea foarte simplu : atamanii care nu erau pe placul cazacilor, fiindcă trecuseră de partea Moscovei, erau vîrîţi în saci şi bîldîbîc în apă ! Vorbea încet, măsurat, cîntărindu-şi fiecare cuvînt. Strecură în treacăt că-i nelinişte pretutindeni în ţinutul Caucazului de miazănoapte, că în staniţele de jos femeile şi fuseseră comunizate ; că comuniştii, cei dintîi, se culcau pe faţă cu nevestele altora, şi că, la primăvară, se aşteaptă o debarcare. Despre asta i-ar fi spus un ofiţer cunoscut, care slujise în acelaşi regiment cu dînsul şi care trecuse acum o săptămînă prin Gremeacii-Log. Iakov Lukici tăinuia un singur lucru : că ofiţerul acela se ascunde şi acum la dînsul.

Nikita Hoprov, care tăcuse pînă atunci, îl întrebă :

— Uite, ce să ne spui, Iakov Lukici : să zicem că ne răsculăm şi că-i omorîm pe comuniştii noştri. Da ce ne facem după aceea ? Cu miliţia o scoatem noi la capăt. Da cînd or începe să vină de la gară trupe împotriva noastră ? Cum ne descurcăm ? Cine ne-o duce împotriva lor ? Ofiţeri n-avem ; iar noi, oameni fără carte, ne călăuzim după stele... La război, unităţile nu merg la întîmplare ; drumul şi-l găsesc pe plan, la statele-majore se fac hărţi... Mîini avem noi, da cap de unde să luăm ?

— Se va găsi şi cap ! îl asigură cu foc Iakov Lukici. Ofiţerii vor ieşi ei la iveală. Ei sînt mai învăţaţi decît comandanţii roşii. Din iuncherii de altădată au ieşit şefi, cu multă învăţătură. Da roşii ce fel de comandanţi au ?

la-l chiar pe Makar Nagulnov al nostru. Să taie capete, asta ştie. Da să comande el o sotnie ? Cît îi hăul ! Poate el să citească o hartă ?

— Şi de unde au să iasă ofiţeri ?

— Au să-i nască muierile ! izbucni necăjit Iakov Lukici. Ce te-ai agăţat de mine ca scaiul de coada oii ? „De unde, de unde !" Da de unde vrei să ştiu eu ?

— Au să vină din străinătate. Au să vină, de bună seamă ! le dădea nădejde Frol Rvanîi şi, simţind parcă pe limbă bucuria unei răsturnări şi dulceaţa sîngeroasă a răzbunării, îşi umflă cu plăcere singura-i nară întreagă, trăgînd cu un fîsîit aerul îmbîcsit de fum.

Hoprov se ridică, împinse cu piciorul dovleacul pe care şezuse şi, netezindu-şi mustăţile stufoase şi roşcate, rosti apăsat :

— Aşa o fi, nu zic ba ! Numai că acuma cazacii s-au învăţat minte. Au mîncat o bătaie soră cu moartea pentru răzmeriţele lor. N-au să mai meargă. Kubanul n-are să ne sprijine.

Zîmbind pe sub mustaţa-i căruntă, Iakov Lukici susţinu :

— Au să se ridice toţi ca un singur om ! Are să se aprindă şi Kubanul... Ştiţi doar cum îi la bătaie : acum eşti dedesubt, cu umerii lipiţi de pămînt, acum stai tu călare pe vrăjmaş.

— Nu, fraţilor, spuneţi ce-ţi spune, eu nu mă apuc de treaba asta ! urmă Hoprov, înfiorat de hotărîrea-i năvalnică. Eu nu mă ridic împotriva stăpînirii şi nici nu-i sfătuiesc pe alţii. Tu, Iakov Lukici, degeaba împingi oamenii la astfel de lucruri... Ofiţerul care a mas ia tine e om străin, neştiutor. El doar tulbură apa şi apoi bate laturile : iar de plătit, tot noi plătim. În războiul civil, ofiţerii ne-au împins împotriva Puterii sovietice, au trîntit galoane pe epoleţii cazacilor, au scos dintr-înşii la iuţeală ofiţeri proaspeţi, în timp ce ei înşişi au dat dosul pe la comandamente ca să se plimbe cu domnişoare subţiri

în pulpe... Îţi mai aduci aminte, cînd a fost vorba de răfuială, cine a plătit oalele sparte pentru toţi ? În Novorosiisk, roşii tăiau în port capetele calmucilor, iar ofiţerii şi alte mărimi pluteau în timpul acela cu vapoarele spre ţări calde. Toată armata Donului se grămădise ca o turmă de oi la Novorosiisk. Da generalii unde erau ?... Ehei ! Şi fiindcă veni vorba, aş vrea să te întreb : ofiţerul acela, care a mas la tine, nu cumva se ascunde şi acum în casa ta ? De vreo două ori am băgat de seamă că duci apă cu căldarea în standoală... Chiar mă întrebam : de ce o fi ducînd Lukici apă acolo ? Pe cine dracu o fi adăpînd ? Pe urmă am auzit un cal nechezînd.

Hoprov se desfăta, văzînd cum faţa lui Lukici se făcea cenuşie, ca şi mustăţile lui. Toţi se zăpăciră şi se speriară. O bucurie sălbatică umplea pieptul lui Hoprov, cînd îşi arunca vorbele unele după altele, ascultîndu-şi glasul, parcă de departe, cum ai asculta un glas străin.

— Nu-i la mine nici un ofiţer, răspunse cu glas surd Iakov Lukici. Mi-a nechezat iapa, n-am dus nici o apă, în standoală car cîteodată zoi... Am acolo un porc...

— Cunosc eu glasul iepuşoarei tale, nu mă prosteşti tu pe mine ! Da la urma urmei, ce treabă am eu ? Nu mă bag, nu m-amestec. Voi n-aveţi decît să faceţi ce vreţi...

Hoprov îşi puse căciula, aruncă o privire în juru-i şi se îndreptă spre uşă. Lapşinov îi aţinu calea. Barba albă îi tremura. Se îndoi din şale printr-o mişcare oarecum ciudată şi, desfăcîndu-şi larg mîinile, întrebă :

— Te duci să ne vinzi, iudo ? Te-au cumpărat ? Dar dacă om spune şi noi că ai fost cu calmucii în detaşamentul de pedepsire...

— Nu te pripi, moşule ! rosti Hoprov, cu o furie stăpînită, ridicîndu-şi pumnul de fier pînă-n dreptul bărbiei lui Lapşinov. Mai întîi, am să mă denunţ eu însumi. Am să spun : am fost în detaşamentul de pedepsire, am fost

podhorunji. Judecați-mă... da-a-ar și voi ăștia de aicea, băgați de seamă! Iar tu, ghiujule... Și tu... Aici Hoprov se înăbuși; din pieptul lat îi ieșeau șuiere ca din niște foale de potcovar. Tu... tu mi-ai supt sîngele. Măcar o dată să mă bucur de ce-ai să pățești!

Fără să-și facă vînt mîinii, Hoprov dădu lui Lapșinov o scurtă lovitură de pumn drept în față și ieși trîntind ușa. Nici nu se uită la bătrînul căzut în prag. Timofei Borșciov aduse o căldare goală. Lapșinov se așeză în genunchi, cu capul plecat deasupra căldării. Din nări îi țîșnea sînge negru, ca dintr-o vînă tăiată. În tăcerea apăsătoare nu s-auzeau decît plînsul cu sughițuri și scrîșnetul dinților lui Lapșinov, ca și șiroaiele de sînge care-i curgeau de pe barbă, picurînd cu un zgomot surd pe peretele căldării.

— Ne-am dus dracului, zise deschiaburitul Gaev, cel cu familie numeroasă.

Îndată sări în picioare Nikolai Liușnea care, fără să-și ia rămas bun sau să-și pună căciula în cap, zbucni pe ușă afară. După dînsul, ieși cu pas măsurat Atamanciukov, spunînd la plecare subțire și răgușit:

— Să ne împrăștiem, altfel o pățim.

Iakov Lukici rămase cîteva clipe tăcut. Inima parcă i se umflase și i se oprise în gît. Răsufla greu. Sîngele îi zvîcnea năvalnic la tîmple. Fruntea i se acoperi de o năduşeală rece. Se ridică după ce plecaseră cei mai mulți. Îl ocoli cu dezgust pe Lapșinov, care stătea aplecat asupra căldării, și spuse încet lui Timofei Rvanîi:

— Hai cu mine, Timofei!

Acesta își puse în tăcere haina și căciula. Ieșiră din casă. Prin sat se stingeau ultimele lumini.

— Încotro? îl întrebă Timofei.

— La mine.

— De ce?

— Ai să afli, iuțește pasul.

Iakov Lukici trecu anume pe lîngă sovietul sătesc.

Luminile erau stinse. Ferestrele se vedeau negre, ca niște guri căscate. Intrară în curtea lui Iakov Lukici. Acesta se opri lîngă pridvor. Atinse mîneca hainei lui Timofei.

— Așteaptă oleacă aici. Te chem îndată.

— Bine.

Iakov Lukici bătu în ușă. Nora trase zăvorul.

— Mata ești, tată ?

— Eu.

Închise bine ușa și, fără să intre în odaia lui, ciocăni în ușa cămăruței. Un glas gros, cam răgușit, întrebă :

— Care-i acolo ?

— Eu sînt, Alexandr Anisimovici. Se poate ?

— Intră.

La măsuța din fața ferestrei astupată cu un șal negru, Polovțev scria ceva. Acoperi cele scrise cu mîna-i mare și vînoasă ; își întoarse capul cu fruntea lată :

— Ei, ia spune ! Cum merg treburile ?

— Rău !... S-a întîmplat o nenorocire !

— Ce-i ? Spune mai repede !...

Polovțev sări în picioare, vîrî în buzunar foaia scrisă și își încheie grăbit gulerul bluzei. Sîngele-i veni în față, se îmbujoră. Se aplecă puțin înainte, încordat ca o fiară, gata-gata să se arunce asupra prăzii.

Iakov Lukici îi povesti dezlînat cele petrecute. Polovțev îl ascultă fără să scoată un cuvînt. Din orbitele lor adînci, ochii mici, albaștri, îl țintea pătrunzător pe Iakov Lukici. Îndreptîndu-se încet din șale, Polovțev își strîngea și-și desfăcea pumnii. În sfîrșit, el își strîmbă cumplit buzele rase și făcu cîțiva pași spre Iakov Lukici ·

— Ti-că-lo-su-le ! Spune, hodorog bătrîn, vrei să mă nenorocești ? Vrei să duci de rîpă cauza ? Ai și dus-o pe jumătate, cu dobitocia ta. Ce ți-am poruncit eu ? Ce ți-am po-run-cit ? Trebuia mai întîi să-i miroși pe fiecare în parte, unul cîte unul, să vezi în ce ape se scaldă, iar tu dai de-a dreptul ca boul în rîpă... Șoapta-i groasă,

surdă, ciocotitoare, îl făcu pe Iakov Lukici să păleasca, îngrozindu-l, zăpăcindu-l încă şi mai mult. Acum ce-i de făcut ? Hoprov v-a şi denunţat ? Ei ? Încă nu ? Dar vorbeşte odată, ciotul dracului ! Nu ? Încotro a pornit ? L-ai urmărit ?

— Nu l-am urmărit... Alexandr Anisimovici... binefăcătorule, sîntem pierduţi !

Iakov Lukici se apucă de cap. Pe faţa lui smeadă, o lacrimă se rostogoli gîdilîndu-i pielea şi căzu pe mustaţa-i căruntă. Polovţev scrîşni din dinţi :

— Zît ! Trebuie să facem ceva, nu să... Băiatul tău e-acasă ?

— Nu ştiu... dar am adus cu mine un om.

— Pe cine ?

— Pe fiul lui Frol Rvanîi.

— Aha ! De ce l-ai adus ?

Privirile li se încrucişară. Se înţeleseră fără cuvinte. Cel dintîi îşi plecă ochii Iakov Lukici. Cînd îl întrebă Polovţev : „E om de încredere ?", el dădu numai din cap, în tăcere. Ofiţerul îşi smulse furios scurta din cui, scoase de sub perne revolverul de curînd curăţat şi îi învîrti butoiaşul : la deschizături fulgerară — într-un mănunchi rotund, sclipitor — capetele de nichel ale gloanţelor îndesate în butoiaş. Încheindu-şi scurta, Polovţev comandă, răspicat, ca-n luptă :

— Ia toporul. Du-mă pe drumul cel mai scurt. Cîte minute avem de mers ?

— Nu-i departe, a noua casă...

— Are familie ?

— Numai nevastă.

— Vecinii sînt pe aproape ?

— Într-o parte-i aria ; în cealaltă, grădina.

— Dar sovietul sătesc ?

— E departe.

— Hai !

În timp ce Iakov Lukici se ducea după topor în şură, Polovţev îl strînse de cot cu mîna stîngă pe Timofei şi-i spuse încet :

— Să-mi asculţi ordinele fără crîcnire ! Cînd ajungem acolo, flăcăule, spune-i cu glas schimbat că eşti străjerul sovietului sătesc şi i-ai adus o hîrtie. Trebuie să deschidă el însuşi uşa.

— Bagă de seamă, tovarăşe... nu ştiu cum te cheamă... Hoprov e voinic ca un taur. Dacă nu umbli cu luare-aminte, te poate da gata numai cu un pumn, aşa că... începu să vorbească, dezgheţat, Timofei.

— Gura ! îl întrerupse Polovţev şi întinse mîna spre Iakov Lukici. Dă-l încoace. Arată-ne drumul.

Vîrî în cingătoare, sub scurtă, coada de frasin a toporului, caldă şi umedă din mîna lui Iakov Lukici, şi-şi ridică gulerul.

Tustrei mergeau tăcuţi pe hudiţă. Pe lîngă statura mare şi vînjoasă a lui Polovţev, Timofei părea un băieţandru. Mergea alături de esaulul care călca cu pas legănat şi căuta tot timpul, stăruitor, să-i vadă faţa. Dar îl împiedicau întunericul şi gulerul ridicat...

Săriră gardul spre arie.

— Călcaţi după mine ; ca să rămînă o singură urmă ! porunci în şoaptă Polovţev.

Păşeau pe zăpada neatinsă, ca lupii, unul după altul. Cînd ajunse la portiţă, Iakov Lukici, apăsîndu-şi mîna pe şoldul stîng, murmură amărît :

— Doamne...

Polovţev arătă uşa.

— Bate !... mai mult îl ghici decît îl auzi Timofei, după felul cum i se mişcară buzele.

Zăngăni uşor clanţa ; auzi îndată cum degetele omului străin cu căciula albă, care stătea la dreapta uşii, descheiau mînios cheotorile scurtei aproape rupîndu-le. Timofei bătu încă o dată. Iakov Lukici se uită cu groază la un căţel care ieşi tîrîndu-se de sub o grapă lăsată în

ogradă. Dar cățelul, înghețat, hămăi o dată aproape fără glas, scheună un timp și se îndreptă spre beciul acoperit cu stuf.

*

Hoprov ajunse acasă cu capul greu de gînduri. Pe drum se mai liniști puțin. Nevasta îi dădu să mănînce. Mîncă fără poftă și spuse trist :

— Marie, aș mînca un pepene murat.

— Ca să-ți treacă mahmureala ? zise ea, zîmbind.

— Nu, azi n-am băut. Mîine, Mașutka, am să mă destăinuiesc autorităților că am făcut parte din detașamentul de pedepsire. Așa nu pot s-o mai duc.

— Ce-ți mai trece prin cap ! Nu ești în toate mințile ? Nu mai înțeleg nimic.

Nikita zîmbi răsucindu-și mustața roșcată, stufoasă ; cînd era gata de culcare, rosti serios :

— Pregătește-mi pesmeți sau coace-mi azimă pentru drum. Mă duc să mă bage la popreală.

Pe urmă, Hoprov rămase multă vreme pe gînduri, cu ochii deschiși, fără să asculte sfaturile nevestei : „Mă dau pe mine în gît, dar îl spun și pe Ostrovnov, se gîndea el. Lasă să-i bage și pe dînșii la răcoare, ticăloșii ! Dar eu ce pot păți ? Doar n-au să mă împuște. Stau vreo trei ani, tai ceva lemne în Ural și ies de acolo curat. Atunci nimeni n-are să se mai lege de trecutul meu și nici n-am să mai slugăresc pe alții pentru păcatele mele. O să spun deschis cum am nimerit la Aștîmov. Am să spun așa : fugeam de front... cine, mă rog, are chef să-și vîre singur capul teafăr sub sabie ? N-au decît să mă judece, pedeapsa-i mai ușoară după atîta trecere de vreme. Am să le spun totul ! Oameni n-am împușcat cu mîna mea, iar cît privește bătaia cu cnutul... am bătut și cazaci dezertori, și pe unii pentru bolșevism... Pe vremea aceea, eram prost ca ciubota : nu știam ce-i pe lume..."

Adormi. În curînd, o bătaie la uşă îl trezi din somn. Nu se ridică: „Cui naiba i s-a năzărit să vină pe vremea asta?" Bătaia se auzi din nou. Cu un oftat de ciudă, Nikita se ridică încet şi vru să aprindă lampa. Trezindu-se, Maiia îi şopti:

— Iar e vreo şedinţă. Nu face lumină. Nu-ţi dau pace nici ziua, nici noaptea... Parcă a dat strechea într-înşii, afurisiţii!

Nikita ieşi desculţ în tindă.

— Care-i acolo?

— Eu sînt, bădie Nikita, de la soviet.

Un glas copilăresc necunoscut... Nikita simţi un fel de nelinişte, o umbră de spaimă; întrebă:

— Care eşti măi, şi ce vrei?

— Eu sînt, Kujenkov Nikolai. Ţi-am adus o hîrtue de la preşedinte; te cheamă să vii îndată la soviet.

— Vîr-o pe sub uşă.

...Afară urmă o clipă de tăcere... O privire fioroasă, poruncitoare, fulgeră de sub căciula albă de miel. Timofei, zăpăcit o clipă, găsi repede ce să spună:

— Trebuie să iscăleşti. Deschide.

Înăuntru se aud paşii nerăbdători ai lui Hoprov şi lepăitul tălpilor goale prin tinda dată cu lut pe jos. Zăvorul ţăcăneşte. În întunericul din pervazul uşii răsare statura albă a lui Hoprov. În aceeaşi clipă, Polovţev îşi propteşte piciorul stîng în prag şi, făcîndu-şi vînt, îl loveşte cu muchia toporului drept între ochi.

Ca boul ameţit de o lovitură de ciocan înainte de tăiere — aşa se prăbuşeşte Nikita în genunchi, apoi se răstoarnă moale, pe spate.

— Intră! Trage zăvorul! porunceşte în şoaptă Polovţev.

Caută bîjbîind clanţa, fără să lase din mînă toporul. Deschide larg uşa odăii. Într-un ungher, pe pat, se aude foşnetul aşternutului şi un glas speriat de femeie:

— Ai răsturnat ceva? Cine-i acolo, Nikituşka?

Polovțev lasă toporul și se năpustește spre pat cu mîinile întinse.

— Vai, oameni buni!... Cine-i... Ajut...

Timofei dă buzna-n casă, lovindu-se cumplit de prag. Aude în ungher horcăituri și vînzoleală. Polovțev tăbărîse asupra femeii, înăbușindu-i fața cu o pernă. Îi răsucește și îi leagă mîinile cu un ștergar. Îi simte căldura trupului voinic, care se zbate încercînd să scape, și bătaia năvalnică a inimii ca a unei păsări prinse. Deodată, și numai pentru o clipă, izbucnește într-însul o dorință ascuțită ca o arsură; dar, mugind, își vîră repede mîna sub pernă și desface gura femeii ca la cal. Femeia nu mai țipă înăbușit și prelung; el îi înfundă gura pînă-n gît, cu o fustă mototolită.

Polovțev lasă pe Timofei lîngă femeia legată și trece în tindă, gîfîind ca un cal bolnav de răpciugă.

— Un chibrit!

Iakov Lukici aprinde un chibrit. La pîlpîirea lui slabă, Polovțev se apleacă asupra lui Hoprov, care stă răsturnat la pămînt. Artileristul zace cu picioarele ghemuite stîngaci, cu obrazul lipit de lutul de pe jos. Mai răsuflă... Pieptu-i lat și musculos se ridică din cînd în cînd. Chibritul se stinge. Polovțev îi caută pipăind locul loviturii.

— Lăsați-mă să plec... sînt slab de fire: nu pot vedea sînge, șoptește Iakov Lukici.

Parcă-l scutură frigurile și simte cum i se moaie picioarele. Dar Polovțev, fără să-i răspundă, îi ordonă:

— Adu toporul. E acolo... lîngă pat. Și apă.

Apa îl trezește pe Hoprov din leșin. Polovțev, cu genunchiul pe pieptul lui, îl întreabă în șoaptă, cu răsuflarea șuierătoare:

— Ne-ai denunțat, trădătorule! Ei, un chibrit!

Chibritul luminează iarăși cîteva clipe fața lui Hoprov cu un ochi pe jumătate deschis. Mîna lui Iakov Lukici tremură și, o dată cu ea, tremură și luminița. Luciri galbene joacă în tindă pe mănunchiurile de stuf care atîrnă

din tavan. Chibritul arzînd pînă la capăt frige unghiile lui Iakov Lukici, dar el nu simte durerea. Polovțev pune de două ori întrebarea : apoi începe să răsucească degetele lui Hoprov. Gemînd, acesta se întoarce deodată pe pîntece și încet, cu mare greutate, se ridică în patru labe și se scoală. Încordîndu-se cu un icnet, Polovțev încearcă să-l răstoarne din nou pe spate ; dar puterea de urs a artileristului îl ajută să se ridice în picioare. Hoprov îl apucă pe Iakov Lukici cu mîna stîngă de curea, iar cu dreapta cuprinde gîtul lui Polovțev. Acesta își vîrî capul între umeri, ferindu-și gîtlejul spre care se întind degetele reci ale lui Hoprov, și strigă :

— Lumină ! Lua-te-ar dracu ! Fă lumină, n-auzi ?

Bîjbîind cu mîinile în întuneric, Polovțev nu poate nimeri coada toporului. Găsindu-l, se smulge din brațele lui Hoprov, într-o cumplită încordare, îi dă o dată cu ascuțișul și apoi înc-o dată. Hoprov cade și, în cădere, se lovește cu capul de laiță. Din izbitură căldarea se răstoarnă de pe laiță cu un bubuit asurzitor : parc-ar fi tras cu pușca. Scrîșnind din dinți, Polovțev dă celui căzut ultimele lovituri. Apoi îl împinge cu de-a sila pe Iakov Lukici în odaie, închide după dînsul ușa și-i spune în șoaptă :

— Cîrpă ce ești ! Ține muierea de cap. Trebuie să aflăm dacă a apucat să ne denunțe, ori nu. Tu, flăcăule, lasă-i-te pe picioare !

Polovțev se prăvălește cu pieptul peste femeia legată. O întreabă, rostind răspicat fiecare cuvînt :

— Aseară, după ce ți-a venit bărbatul acasă, s-a mai dus undeva : la soviet, sau în altă parte ?

În semiîntunericul din odaie, vede ochii femeii, înnebuniți de groază, umflați de lacrimile neplînse, și fața-i vînătă, înăbușită. Se îngrețoșează. Ar vrea să iasă cît mai repede la aer... Crud și cu dezgust, Polovțev o apasă cu degetele după urechi. Ea se zvîrcolește în dureri îngrozitoare și, pentru scurt timp, le-

şină. Venindu-şi în fire, femeia aruncă cu limba căluşul cald şi ud de scuipat; dar nu ţipă, ci se roagă încet, în şoaptă, frîntă, înecîndu-se:

— Oameni buni!... Oameni buni, fie-vă milă! Spun totul!

Îl ghiceşte pe Iakov Lukici. Sînt doar cumetri: au botezat împreună, acum şapte ani, pe nepotul ei de soră; anevoie, ca o bîlbîită, îşi mişcă buzele zdrobite, sfîşiate. Se roagă:

— Cumetre... dragă!... Ce ai cu mine?

Speriat, Polovţev îi acoperă gura cu palma lată. Cu o ultimă licărire de nădejde, încearcă să-i trezească mila, sărutîndu-i palma cu buzele-i însîngerate. Numai să trăiască! E cuprinsă de groază!

— A fost bărbatul tău undeva, ori nu?

Femeia clătină din cap, negînd. Iakov Lukici îl apucă pe Polovţev de mînă:

— Domn... domn... Xan Anisimîci! Nu vă atingeţi de dînsa. O s-o băgăm în sperieţi. N-are să spună. N-are să sufle o vorbă cît va trăi.

Polovţev îl îmbrînceşte în lături. Pentru întîia oară în aceste clipe grele îşi şterge faţa cu dosul mîinii, zicîndu-şi: „Ne-ar denunţa chiar mîine! Dar e femeie, cazacă... şi eu, ofiţer: mi-i ruşine... Dracul s-o ia! Am să-i acopăr ochii ca să nu vadă..."

Înfăşurîndu-i capul cu poala cămăşii de pînză groasă, Polovţev îşi opreşte o clipă ochii pe trupul frumos al femeii acesteia de treizeci de ani, care nu avusese copii. Zace pe o coastă, cu un picior îndoit, ca o mare pasăre albă împuşcată... În semiîntunericul din odaie, Polovţev vede adîncitura dintre sîni şi pîntecele arămiu, acoperindu-se deodată de sudoare lucie. „A înţeles de ce i-am acoperit faţa. Dracul s-o ia!" îşi zice Polovţev şi, icnind, izbeşte cu ascuţişul toporului în capul femeii acoperit cu cămaşa...

Iakov Lukici simte deodată cum un tremur prelung cuprinde trupul cumetrei sale. În nări îl loveşte un miros respingător de sînge proaspăt. Clătinîndu-se, de-abia poate ajunge la sobă : o greaţă cumplită îl zguduie, întorcîndu-i măruntaiele pe dos...

În pridvor Polovţev, clătinîndu-se ca un om beat, îşi lipi buzele de parmaclîc şi începu să soarbă fulgii de zăpadă proaspeţi, pufoşi, căzuţi de curînd. Ieşiră tustrei pe portiţă. Timofei rămase în urmă, făcu un ocol mare şi se îndreptă spre cîntecul melodios al unei armonice cu două rînduri de clape, care se auzea dinspre şcoală. Acolo, lîngă şcoală, tineretul juca.

Timofei îşi făcu drum pînă în mijlocul cercului şi-l rugă pe cîntăreţ să-i dea puţin armonica.

— Timoşa, cîntă-ne „Ţigăneasca" cu înfloriturl, îl rugă o fată.

Timofei voi să ia armonica din mîna stăpînului ei, dar o scăpă. Rîse încet, întinse iarăşi mîinile şi scăpă din nou armonica, neizbutind să-şi petreacă cureaua pe după umărul stîng. Degetele nu-l ascultau. Le mişcă rîzînd şi dădu îndărăt armonica.

— E afumat rău !

— Ia uitaţi-vă, fetelor, nu cumva o fi beat ?

— Frumos îi mai şade !

Fetele se feriră. Nemulţumit, stăpînul armonicii suflă zăpada dintre cutele burdufului şi începu să cînte şovăielnic „Ţigăneasca". Uliana Ahvatkina, fata cea mai zdravănă, porni la joc, arcuindu-şi mîinile şi scîrţîind pe zăpadă cu tocurile joase ale ghetelor. „Trebuie de stat pînă-n ziuă, se gîndi Timofei, ca despre cineva străin : atunci n-o să se poată afla nimic dacă se fac cercetări." Se ridică, se prefăcu beat, se îndreptă pe două cărări către o fată care şedea pe pragul şcolii şi îşi puse capul pe genunchii ei...

De cum intră în casă, Iakov Lukici, verde ca o foaie de varză, se răsturnă pe pat şi nu-şi mai ridică capul de

pe pernă. Auzi cum Polovțev își săpunea mîinile deasupra albiei, plescăind, fornăind, și cum intră apoi în cămăruță. Pe la miezul nopții, Polovțev își trezi gazda:

— Chiseliță ai? Dă-mi să mănînc puțin.

Iakov Lukici se uita la dînsul de sub pernă, cu un singur ochi. După ce bău zeama, Polovțev luă o pară răsfiartă și o mîncă cu clefăituri; apoi ieși pufăind din țigară, în timp ce-și mîngîia pieptul gol și puhav. În cămăruță, ofițerul își lipi picioarele goale de cuptorul încă fierbinte. Îi plăcea să-și încălzească noaptea picioarele, care îl sîcîiau din pricina reumatismului. Răcise în 1916, trecînd Bugul iarna, înot, pe vremea cînd slujea cu credință și cu dreptate pe măria-sa împăratul: de atunci trăgea la căldură și la încălțăminte caldă de pîslă.

CAPITOLUL XIII

Într-o săptămînă de ședere la Gremeacii-Log, un șir de probleme grele se ridicaseră în fața lui Davîdov... Noaptea, după ce venea de la sovietul sătesc sau de la sediul colhozului instalat în casa încăpătoare a lui Titok, Davîdov se plimba multă vreme prin odaie, fumînd. Citea apoi ziarele *Pravda* și *Molot*[1] aduse de factor, iar gîndurile îl duceau iarăși la oamenii din Gremeacii-Log, la colhoz, la întîmplările din timpul zilei. Ca un lup împresurat, căuta să se elibereze din cercul gîndurilor legate de colhoz, aducîndu-și aminte de atelier, de prieteni și de munca lui. Se întrista puțin gîndindu-se că multe lucruri se vor fi schimbat acolo în lipsa lui, că nu mai putea sta, nopți întregi, deasupra schițelor motorului de tractor, încercînd să găsească o nouă soluție pentru modificarea cutiei de viteze, că la strungul lui capricios și atît de pretențios lucrează acum altcineva; că tovarășii

[1] *Molot* — ziar care apărea la Rostov pe Don (n.r. rusă)

l-au şi uitat, poate, după ce au rostit atîtea cuvinte calde la plecarea muncitorilor din detaşamentul celor „douăzeci şi cinci de mii". Şi, dintr-o dată, îi venea în minte iarăşi Gremeacii-Log, ca şi cum cineva i-ar fi întors cu o mînă sigură în creier o manivelă, îndreptîndu-i gîndurile pe altă cale.

Cînd plecase la ţară, nu era de loc un orăşean naiv ; totuşi desfăşurarea luptei de clasă, iţele ei încurcate şi formele-i deseori ascunse, nezărite, nu i se păruseră pe atunci atît de încîlcite cum le găsi chiar din primele zile de la sosirea sa în Gremeacii. Nu putea înţelege încăpăţînata împotrivire a unor mijlocaşi de a intra în colhoz, cu toate marile foloase ale gospodăriei colective. Nu putea găsi cheia pentru cunoaşterea multor oameni şi a relaţiilor dintre ei. Titok, ieri partizan, astăzi chiabur şi vrăjmaş, Timofei Borşciov, om sărac, ia pe faţă apărarea unui chiabur. Ostrovnov, un gospodar luminat, intrase conştient în colhoz şi, totuşi, Nagulnov îl privea cu neîncredere şi cu duşmănie. Gîndul i se opri la toţi oamenii din Gremeacii-Log... Nu-i înţelegea în multe privinţe, împiedicat parcă de un val nesimţit şi nevăzut. Satul era pentru dînsul ca un motor complicat, de un model nou ; Davîdov încerca să-l cunoască atent, cu încordare, să-i studieze mecanismul, să-i pipăie fiecare piesă şi să prindă orice meteahnă în bătaia de fiecare zi, puternică şi fără odihnă, a acestei maşini ingenioase...

Misterioasa asasinare a ţăranului sărac Hoprov şi a nevestei sale îl făcu să ghicească că în maşina asta lucrează un arc tainic. Simţea nelămurit că este o legătură cauzală între moartea lui Hoprov şi colectivizare — acest curent nou care bătea năvalnic în zidul putred al gospodăriei fărîmiţate. În dimineaţa cînd se găsiră cadavrele lui Hoprov şi al nevestei lui, el stătu mult timp de vorbă cu Razmiotnov şi cu Nagulnov. Aceştia se pierdeau, şi ei, în bănuieli şi-n presupuneri. Hoprov era om sărac. Fusese în trecut cu albii : nu se-amesteca în viaţa ob-

ştească şi se rezema cu un umăr, cine ştie din ce pricină, de chiaburul Lapşinov. Presupunerea cuiva că omorul avusese drept scop prădăciunea era de necrezut, deoarece nu i se luase nimic din gospodărie şi, de altfel, nici n-aveai ce lua. Razmiotnov era de altă părere :

— L-o fi obijduit pe careva din partea părţii femeieşti ! S-o fi ţinut cu nevasta vreunuia. De aici poate i s-a şi tras moartea.

Nagulnov tăcea. Nu-i plăcea să vorbească în bobote. Dar cînd Davîdov făcu presupunerea că vreun chiabur fusese părtaş la omor şi propuse scoaterea lor neîntîrziată din sat, Nagulnov îl susţinu cu hotărîre.

— Pe Hoprov l-a curăţat cineva din tabăra chiaburilor, nu mai încape vorbă. Să trimitem viperele astea în ţinuturile îngheţate !

Razmiotnov ridică din umeri, rîzînd :

— Nici vorbă că trebuie să-i trimitem de aici. Împiedică lumea să intre în colhoz. Numai că nu din pricina lor a păţit-o Hoprov. El n-avea nici o legătură cu dînşii. E drept că Hoprov se rezema pe Lapşinov, că muncea mereu la el ; dar crezi că făcea asta de sătul ce era ? Nevoia te duce unde nu ţi-i voia. Iată de ce s-a oploşit pe lîngă Lapşinov. Nu aruncaţi totul în spatele chiaburilor. Nu vă ţineţi de bazaconii, măi fraţilor ! Orice aţi zice, la mijloc e o muiere !

De la reşedinţa raionului veniră un judecător de instrucţie şi un medic. Se făcu autopsia cadavrelor. Fură interogaţi vecinii lui Hoprov şi ai lui Lapşinov. Dar judecătorul de instrucţie nu putu da de firul care l-ar fi dus la descoperirea făptaşilor şi a mobilului crimei. A doua zi, la 4 februarie, adunarea generală a colhoznicilor luă în unanimitate hotărîrea să evacueze familiile de chiaburi dincolo de hotarele ţinutului Caucazul de Nord. Adunarea confirmă conducerea colhozului aleasă de delegaţi. Fură aleşi Iakov Lukici Ostrovnov (candidatura lui fusese susţinută cu căldură de Davîdov şi de

Razmiotnov, cu toate întîmpinările lui Nagulnov), Pavel Liubişkin, Diomka Uşakov şi Arkaşka Menok, ieşit cu greutate ; în sfîrşit, ca al cincilea membru, Davîdov fu ales de toţi fără nici o împotrivire. La acest rezultat contribuise adresa primită în ajun, în care se spunea că comitetul raional de partid — de acord cu uniunea agricolă raională — propune candidatura tovarăşului Davîdov pentru locul de preşedinte al Consiliului de conducere a colhozului, ca împuternicit al organizaţiei raionale de partid şi ca unul dintre cei „douăzeci şi cinci de mii".

La adunarea generală se încinse o îndelungată discuţie asupra denumirii ce urma să se dea colhozului. La sfîrşit Razmiotnov ţinu o cuvîntare :

— Sînt împotriva numelui de „Cazacul roşu". Numele ăsta şi-a trăit traiul. Cu cazacii îşi speriau muncitorii copiii, pe vremuri : „Vine cazacul !" Eu propun, iubiţi tovarăşi şi acum colhoznici, să cinstim calea scumpă spre socialism, dînd colhozului nostru numele tovarăşului Stalin.

Andrei era mişcat de-a binelea. Cicatricea de pe frunte i se îmbujorase. Pentru o clipă, ochii aprigi i se acoperiră de un văl de lacrimi : dar îşi reveni şi glasul îi deveni mai hotărît.

— Să urăm, fraţilor, tovarăşului nostru Iosif Vissarionovici viaţă lungă, ca să ne conducă ! Propun să-i dăm numele lui. Afară de asta, am să vă povestesc o întîmplare : cînd apăram Ţarîţînul, l-am văzut şi l-am auzit cu ochii şi cu urechile mele pe tovarăşul Stalin, în prima linie de foc. Împreună cu Voroşilov, el era atunci în Consiliul militar revoluţionar. Purta haină civilă. La inspecţie şi pe linia de foc ne spunea să fim dîrji...

— Te-ai abătut de la chestie, Razmiotnov, îl întrerupse Davîdov.

— M-am abătut ? Atunci să mă iertaţi. Dar ţin din tot sufletul la numele acesta.

— Toate astea le cunoaştem... Şi cu sînt de părere să dăm colhozului numele tovarăşului Stalin. Dar atunci ne luăm o răspundere mare, zise Davîdov. Nu putem face de rîs numele acesta! Va trebui să lucrăm cu atîta sîrguinţă, încît să-i întrecem pe toţi cei din jurul nostru.

— Sîntem cu totul de această părere, se bagă în vorbă moş Şciukar.

— Bineînţeles! adăugă zîmbind Razmiotnov. Ca preşedinte al sovietului, iubiţi tovarăşi, vă spun cu toată autoritatea: nume mai potrivit decît cel al tovarăşului Stalin nu putem găsi. Uite, mie, de pildă, mi s-a întîmplat să văd, în o mie nouă sute nouăsprezece, cum infanteria noastră roşie a luat cu asalt, lîngă satul Topolki, iezătura de pe rîul Ţulim, aproape de moara de apă...

— Iar ai început cu amintirile, zise Davîdov. Condu te rog dezbaterile şi treci la votare!

— Vă cer iertare. La vot, cetăţeni! Ce să-i faci? Cînd îţi aduci aminte de război, începe să te rîcîie la inimă; îţi tot vine să povesteşti... încheie zîmbind Razmiotnov, parcă ruşinat; şi se aşează jos.

Adunarea hotărî în unanimitate să dea colhozului numele tovarăşului Stalin.

•

Davîdov stătea tot la Nagulnov. Dormea pe un cufăr, despărţit de patul conjugal printr-o perdea de stambă, nu tocmai înaltă. În prima odaie locuia gazda, o văduvă fără copii. Davîdov îşi dădea seama că îl stinghereşte pe Makar; dar în agitaţia şi cu grijile de la început, n-avusese timp să-şi caute locuinţă. Luşka, soţia lui Nagulnov, se purta cu dînsul tot atît de îndatoritoare ca şi la început. Totuşi, de cînd Makar îi destăinuise întîmplător că nevastă-sa trăieşte cu Timofei Rvanîi, Davîdov avea faţă de ea o răceală rău ascunsă, simţindu-se stînjenit de şederea-i vremelnică la dînşii. Dimineaţa, fără să intre în vorbă cu Luşka, Davîdov se uita la ea pe furiş. Nu părea să aibă mai mult de douăzeci şi cinci de ani. Pis-

— Te uiți la femei, ca la proprietatea ta.

— Să te ia dracul! Anarhist sucit ce ești! Proprietate, proprietate! Dar familia există? Iar tu... îngădui desfrîul... te lași îmbrobodit! Am s-o spun în celulă!... Țăranul trebuie să ia pildă de la tine. Frumoasă pildă dai!

— Bine, am s-o omor!

— Hodoronc-tronc!

— Ascultă-mă... nu te amesteca în treaba asta... îl rugă Makar, oprindu-se în mijlocul drumului. Am să mă descurc eu și singur. Acum, nu-mi arde de așa ceva. Dacă ar fi de ieri, de alaltăieri, mai înțeleg... Dar așa m-am deprins... mai aștept puțin, apoi... Nu pot s-o rup din inimă... Altfel, de mult aș fi... Dar tu unde te duci? La soviet? schimbă vorba Nagulnov.

— Nu, vreau să mă duc la Ostrovnov. Mi-a venit așa să stau de vorbă cu dînsul, în gospodăria lui. E un țăran deștept. Vreau să-l pun administrator. Ce zici? Ne trebuie un om gospodar, care să prețuiască pînă și copeica colhozului. Ostrovnov pare a fi un astfel de om.

Nagulnov făcu un semn de nemulțumire.

— Iar o iei de la capăt! V-ați agățat amîndoi de Ostrovnov, tu și Andrei! Are nevoie colhozul de dînsul, cum îi trebuie chelului tichie de mărgăritar... Eu sînt împotrivă. Am să stărui să fie dat afară din colhoz! Doi ani a plătit impozitul agricol majorat, scîrnăvia de bogătan! Înainte de război a fost chiabur. Și acum să-l ridicăm?

— E bun gospodar! Dar ce? Crezi că eu îi apăr pe chiaburi?

— Dacă nu i-am fi tăiat din timp aripioarele, de mult ar fi zburat în tabăra chiaburilor.

Se despărțiră, fără să se înțeleagă, foarte nemulțumiți unul de altul.

CAPITOLUL XIV

Februarie...

Gerurile strîng şi zbîrcesc pămîntul. Soarele, în călirea-i îngheţată, răsare alb. Acolo unde vînturile au spulberat zăpada, se aude, noaptea, cum trosneşte răsunător pămîntul. Gorganele din stepă, ca nişte pepeni răscopţi, sînt scrijelate de crăpături şerpuitoare. Afară din sat, lîngă arătura de toamnă, troienele de zăpadă strălucesc aşa de orbitor, că-ţi iau ochii. De-a lungul riului, plopii par turnaţi din argint. Dimineaţa, fumurile care ies din coşurile caselor se înalţă departe, ca o pădure de trunchiuri portocalii. Pe ger, mireasma paielor de grîu de pe arii e mai puternică, amintindu-ţi de azuriul august, de răsuflarea fierbinte a vînturilor uscate, de cerul verii..

Prin ocoalele reci, boii şi vacile umblă slobode pînă dimineaţa. În zori nu mai găseşti prin iesle nici un firicel de ogrinji. Mieii şi iezii născuţi iarna nu sînt lăsaţi în ocoale. Femeile somnoroase îi duc noaptea la mamele lor ; apoi îi poartă din nou, în poală, la căldura înăbuşitoare a caselor. Un miros proaspăt şi gingaş de aer geros, amestecat cu aroma ierburilor din fîn şi cu mirozna de lapte dulce, vine de la iezi şi de la blana lor creaţă... Sub pojghiţa de gheaţă, zăpada în fire tari şi maşcate parcă-i sare zgrunţuroasă La miezul nopţii e atîta linişte, atît de singuratic e cerul îngheţat, cu risipa lui de stele sclipitoare, încît lumea îţi pare pustiită de viaţă. Prin stepa albastră, un lup trece pe zăpada neatinsă. Şi pernigele labelor fiarei nu lasă nici o urmă pe omătul împietrit, iar acolo unde ghearele smulg cîte un bulgăraş, pe pojghiţa de gheaţă rămîne o zgîrietură scînteietoare ca o urmă de mărgăritar.

Noaptea, cînd vreo iapă plină porneşte să necheze încet, simţind cum laptele năvăleşte în ugeru-i negru, de atlaz, nechezatul i s-aude la o depărtare de cîteva verste.

trui mărunți și deși îi acopereau obrajii prelungi. Fața-i stropită aducea cu oul de coțofană. Avea însă o frumusețe atrăgătoare în ochii ei negri ca păcura, în statura-i nălțuță și zveltă... Sprîncenele arcuite, mîngîioase, îi stăteau veșnic puțin ridicate ca-n așteptarea unei bucurii. Buzele-i roșii, care aveau totdeauna pe la colțuri un zîmbet gata să înflorească, nu acopereau niciodată cu totul potcoava bombată și deasă a dinților. Ea își legăna în mers umerii ușor lăsați în jos, ca și cum s-ar fi așteptat în orice clipă s-o cuprindă cineva pe la spate și să-i îmbrățișeze umerii înguști și feciorelnici. Se îmbrăca la fel cu toate femeile cazace din Gremeacii-Log. Era, poate, mai curățică.

Într-o zi, dis-de-dimineață, pe cînd își punea ghetele, Davîdov auzi după perdea glasul lui Makar :

— În buzunarul scurtei ani niște calțavete. L-ai rugat tu pe Semion să ți le aducă ? A venit ieri de la staniță și mi-a spus să ți le dau.

— Adevărat, Makaruska ? Glasul Luțkăi, caldă încă după somn, avu o tresărire de bucurie...

Sări din pat numai în cămașă și, repezindu-se spre scurta de blană a soțului, atîrnată în cui, scoase din buzunar niște jartiere, dar nu de acelea rotunde care gîtuie piciorul, ci un port-jartier orășenesc, brodat, albastru-deschis. Davîdov o văzu în oglindă. Stînd în picioare, ea își încerca jartierele pe piciorul subțire, frumos modelat, în timp ce își întindea gîtul firav ca de băiat. Îi văzu în oglindă lucirile zîmbetului din ochii ei aprinși, ca și roșeața ușoară de pe obrajii stropiți cu pistrui. Admirîndu-și ciorapul negru întins pe picior, ea se întoarse cu fața spre Davîdov. În deschizătura cămășii îi tresăriră sînii tari și arămii. Zărindu-l pe Davîdov peste perdea, ea își strînse încetișor cu mîna stîngă gura cămășii. Fără să se întoarcă, îl privi printre gene, zîmbind prelung. Ochii ei spuneau parcă, nestingheriți : „Uite cît îș de frumoasă !"

Îmbujorat la faţă, Davîdov se trînti pe cuţărul care scîrţîi. Cu degetele desfăcute, el îşi îndepărtă de pe frunte şuviţele de păr negru, lucios. „Dracu ştie! Poate să mai creadă c-o şi pîndesc. De ce m-oi fi trezit tocmai acum! Are să-şi închipuie că-mi place...!"

— Cel puţin faţă de un om străin nu-ţi arăta goliciunea, mormăi nemulţumit Makar, auzind fornăitul stingherit al lui Davîdov.

— Nu se vede.

— Ba se vede.

Davîdov tuşi după paravan.

— Şi chiar dacă se vede, uită-se sănătos! zise ea cu nepăsare, trăgîndu-şi fusta peste cap. Pe lume nu-s oameni străini, Makaruşka! Azi e străin, iar mîine, dacă vreau, e al meu. Şi, rîzînd, ea se aruncă pe pat: Tu-mi eşti cuminte, cuminţel, ca un viţeluş.

După ce luară ceva în gură, abia ieşiră pe poartă, că Davîdov îi trînti lui Nagulnov, fără ocol:

— Bună poamă de muiere mai ai!

— Asta nu te priveşte... răspunse încet Nagulnov, fără să se uite la dînsul.

— Pe tine însă te priveşte! Am să mă mut chiar astăzi. Mi-i scîrbă să mă uit la voi. Un om întreg ca tine, şi să te porţi aşa de moale cu ea. Singur mi-ai spus că trăieşte cu Rvanîi.

— Şi ce să-i fac? S-o bat?

— Nu s-o baţi, dar mai struneşte-o! Ţi-o spun pe şleau. Uite, eu sînt comunist, dar cînd îi vorba de asta, nu rabd. Aş da-o dracului! Iar pe tine te face de rîs în ochii masei şi tu taci. Unde îi sticlesc ochii toată noaptea? Ne întoarcem de la adunare şi ea încă nu-i acasă. Nu mă amestec în treburile tale...

— Eşti însurat?

— Nu. Dar văzîndu-ţi familia, nu mă mai însor cîte zile oi avea.

Februarie...

Liniştea albastră înainte de revărsatul zorilor...

Calea laptelui, pustie, păleşte...

La ferestrele întunecate ale caselor pîlpîie, ici-colo, roşcate luciri de flăcări : răsfrîngerile focurilor din vetre. Ca sub lovituri de tîrnăcop trosneşte gheaţa pe rîu.

Februarie...

*

Înainte de a se crăpa de ziuă, Iakov Lukici îi trezi pe ai casei : pe fecioru-său şi pe femei. Făcură foc în cuptor. Feciorul său, Semion, ascuţea cuţitele cu o cute. Esaulul Polovţev îşi înfăşură cu grijă obielele pe ciorapii de lînă, îşi trase pîslarii şi se duse împreună cu Semion în ocolul oilor. Iakov Lukici avea şaptesprezece oi şi două capre. Semion ştia care oaie-i a făta, care are miel... Le prinse şi, pe pipăite, alese batalii, berbecii şi cîrlanele ; le împinse, rînd pe rînd, în grajdul cald. Trăgîndu-şi pe frunte căciula albă, Polovţev înşfăcă un batal de arcul coarnelor răsucite, reci şi zgrunţuroase, îl trînti la pămînt, se culcă cu pieptul pe el, îi dădu capul pe spate şi-i tăie gîtul cu cuţitul, slobozind un şuvoi de sînge negru.

Iakov Lukici îşi are socotelile lui de gospodar. Nu vrea ca un ostaş din Armata Roşie sau un muncitor să se hrănească undeva, la vreo cantină de fabrică, din carnea oilor sale. Ei sînt sovietici. Iar Puterea sovietică l-a obijduit pe Iakov Lukici, nedîndu-i putinţa să-şi poarte gospodăria mai din larg şi să trăiască în huzur, mai sătul decît cei sătui. Puterea sovietică şi Iakov Lukici erau unul faţă de altul duşmani de moarte. Toată viaţa, Iakov Lukici a tras la bogăţie cum trage un copil spre flacăra lumînării. Încă înainte de revoluţie, el începuse să prindă seu şi multe-i treceau prin minte : ba să-şi dea băiatul la învăţătură, la şcoala de ofiţeri din Novocerkask, ba să-şi ia o presă de ulei (chiar pusese la o parte ceva părăluţe) şi să ţină pe lîngă dînsul vreo trei

argaţi. (Inima îi tresălta de bucurie numai la gîndul vieţii ca-n poveşti, ce-l aştepta.) Se gîndea chiar ca, înfiripîndu-şi o negustorie, să cumpere moara cu aburi, aproape părăsită, a lui Jorov, moşier scăpătat, fost căpetenie în oastea căzăcească. Se vedea în vis nu în şalvari de „piele de drac", ci în haină de lustrină, cu lanţ de aur pe pîntece, nu cu palmele pline de bătături, ci cu mîini albe şi moi, care să-şi lepede unghiile negre de murdărie, cum îşi leapădă şarpele pielea cînd năpîrleşte. Băiatul i-ar fi ajuns colonel şi ar fi luat de nevastă o domnişoară cu carte, iar Iakov Lukici n-ar fi mers să-i întîmpine la gară cu brişca, ci cu automobil propriu, ca moşierul Novopavlov... Ei, dar ce nu visa Iakov Lukici, cu ochii deschişi, în vremurile acelea de neuitat, cînd viaţa strălucea şi foşnea în mîinile lui ca o hîrtie de o sută de ruble, plină de culorile curcubeului. Revoluţia adiase asupra-i suflul de gheaţă al unor zguduiri nemaipomenite, pămîntul i se cutremura sub picioare. Dar el nu-şi pierduse cumpătul. Cu limpezimea de minte şi cu viclenia din firea lui, văzuse de departe vremurile de restrişte care se apropiau şi, în scurt timp, fără să-l simtă vecinii şi consătenii, îşi desfăcuse toată agoniseala... Vînduse locomobila cu aburi cumpărată în 1916, îngropase într-o ulcică treizeci de galbeni a zece ruble şi o geantă de piele plină cu argint. Vînduse vitele de prisos, restrînse întinderea semănăturilor. Se pregătise din timp. Revoluţia, războiul, frontul trecuseră pe deasupra lui, cum trece viforul stepei peste iarbă : de îndoit o îndoaie... dar ca s-o rupă sau s-o strivească, asta nu se întîmplă.

Vijelia frînge şi smulge din rădăcină numai plopul şi stejarul. Buruiana însă se înclină pînă la pămînt, se aşterne vîntului şi iarăşi se ridică. Numai că Iakov Lukici nu s-a mai putut ridica ! Iată de ce e împotriva Puterii sovietice, iată de ce traiul îi e searbăd ca viaţa unui buhai jugănit : nu-l mai îmbie nici agonisirea, nici bucuria ei îmbătătoare... De aceea, Polovţev îi e mai aproape

decît nevasta, mai scump decît propriul său fiu. Ori alături de dînsul, ca să readucă viaţa care îi strălucea odinioară foşnind ca o hîrtie de o sută de ruble, în toate culorile curcubeului, ori să dea dracului şi viaţa de azi! Din pricina asta, iată-l pe el, membru în consiliul de conducere al colhozului din Gremeacii-Log, tăindu-şi paisprezece oi. „Mai bine să arunc buturile de oaie dulăului celui negru care linge lacom sîngele aburind al oilor, la picioarele esaulului Polovţev, decît să le mîn în turma colhozului, unde să se îngraşe şi să se prăsească ca să se bucure Puterea sovietică, se gîndeşte Iakov Lukici. Bine spunea învăţatul esaul Polovţev: «Trebuie tăiate vitele! Trebuie să smulgem terenul de sub picioarele bolşevicilor! Lasă boii să crape de foame. Vom face noi rost de boi cînd om pune mîna pe putere. Au să ne trimită din America şi din Suedia. Vom înăbuşi bolşevismul prin foamete şi ruină, prin răscoală! Cît priveşte iapa, să nu-ţi pară rău, Iakov Lukici. E bine că toţi caii au trecut în proprietatea obştească. Asta ni-i la îndemînă şi ne convine... Cînd ne-om răscula şi-om pune mîna pe sate, ne va fi mai uşor să-i scoatem din grajdurile comune şi să-i înşeuăm, decît să alergăm după dînşii, căutîndu-i din ogradă în ogradă.» Gură de aur! Capul esaulului Polovţev e tot atît de ispravă cum i-s şi mîinile..."

Iakov Lukici rămase cîtăva vreme în şură, uitîndu-se cum trebăluiesc Polovţev şi Semion, jupuind trupurile oilor atîrnate de o grindă. Felinarul „Liliacul" le lumina viu pieliţa albă. Jupuitul mergea uşor. Iakov Lukici privi un leş, se uită la capul negru al oii care zăcea lîngă covată şi, deodată, se cutremură ca lovit sub genunchi. Păli.

În ochiul galben al oii, cu lumina mărită şi încă nestinsă, se vedea groaza morţii. Iakov Lukici îşi aduse aminte de nevasta lui Hoprov, de şoapta ei bîlbîită, înfiorătoare: „Cumetre! Dragă! Ce ai cu mine?" Se uită cu dezgust la leşul roz-liliachiu al oii... Ca şi atunci, mi-

rosul tare de sînge făcu să-i vină rău. Se clătină şi ieşi repede din şură.

— Nu mai pot suferi carnea... Doamne!... Nici mirosul să nu-l mai simt.

— Cine naiba te-a adus? Ne descurcăm noi şi fără tine. Prea eşti slab de înger! zise Polovţev zîmbind, şi începu să-şi răsucească o ţigară cu degetele-i pline de sînge.

Abia putură isprăvi lucrul pînă la prînzişor. Atîrnară în hambar leşurile jupuite. Femeile topiră grăsimea de la coada oilor. Polovţev se zăvorî în cămăruţă (ziua nu ieşea niciodată de acolo). I se aduse ciorbă cu carne de oaie şi jumări de la topitură. De-abia scoase nora strachina goală de la dînsul, cînd se auzi scîrţiind portiţa dinspre uliţă.

— Tătucă! A venit Davîdov la noi! strigă Semion, care, cel dintîi, îl văzuse intrînd în curte.

Iakov Lukici se făcu mai alb decît făina picluită. În tindă Davîdov îşi scutură de zăpadă ghetele cu mătura, tuşi tare şi înaintă cu paşi siguri şi apăsaţi.

„S-a sfîrşit cu mine! îşi zise Iakov Lukici. Uite-l cum umblă, porcul de cîine! Parc-ar fi stăpîn pe tot pămîntul! Merge ca la el acasă! Of, sînt pierdut! Vine pesemne să ne aresteze pentru Nikita... a aflat, vrăjmaşul!"

După o bătaie în uşă, se auzi o voce puternică de tenor:

— Pot să intru?

— Intră, vru să spună cu voce tare Iakov Lukici; dar parcă îi secase glasul: nu-i ieşi din gură decît o şoaptă.

Davîdov aşteptă o clipă, apoi deschise uşa. Iakov Lukici nu se sculă de la masă. Ba chiar îşi ridică picioarele sleite, care-i tremurau, ca să nu se audă cum îi ciocăneau mărunţel călcîiele pe podea.

— Bună ziua, gospodarule!

— Bună ziua, tovarăşe, răspunseră într-un glas Iakov Lukici şi nevastă-sa.

— E un pui de ger...

— Da, straşnic ger!

— Oare n-o să îngheţe secara? Ce zici?

— Intră, tovarăşe, ia loc, îl pofti Iakov Lukici.

„De ce s-o fi speriat, caraghiosul?" se miră Davîdov, văzînd cum păli se gazda şi cum de-abia i se mişcau buzele, tremurînd.

— Ei, ce zici de secară?

— Nu cred să îngheţe... că-i acoperită de omăt... Poate s-o atingă numai ici-colo, unde l-a spulberat vîntul...

„Începe cu grînele şi, apoi, va spune dintr-o dată: «Urmează-mă!» Poate l-a denunţat cineva pe Polovţev? Are să facă percheziţie", se gîndea Iakov Lukici. Îşi veni în fire cu încetul, sîngele îi năvăli deodată în faţă, sudoarea îi ţîşni, prelingîndu-i-se pe frunte, pe mustăţile cărunte, pe bărbia ascuţită.

— Bine-ai venit, poftim în casa cea mare.

— Am venit să stăm de vorbă... Care ţi-i numele întreg?

— Iakov, fiul lui Lukin.

— Iakov Lukici? Uite ce-i, Iakov Lukici: la adunare ai vorbit foarte bine şi cu miez, despre colhoz. Ai dreptate, bineînţeles, că colhozului îi trebuie o maşină mai bună. Dar în ce priveşte organizarea muncii, eşti greşit, asta-i lucru hotărît! Avem de gînd să te punem administrator. Aud că eşti un gospodar cu învăţătură...

— Da poftim, dragă tovarăşe! Gaşa, pune samovarul. Sau poate ai vrea să guşti o ciorbă? Sau să tai un pepene murat? Poftim, dragul nostru oaspete! Ne chemi la o viaţă nouă... Şi Iakov Lukici nu mai putea de bucurie. Parcă i se luase o piatră de pe inimă. Am gospodărit cu ştiinţă, bine-ai spus. Am vrut să-i dezbăr de obiceiurile bătrîneşti pe întunecaţii noştri ţărani... Arătură-i

asta ? Numai rîciie pămîntul ! Am o diplomă de onoare de la direcţia agricolă a districtului. Semion, adă diploma din rama de pe perete. Dar lasă, ne ducem noi acolo.

Iakov Lukici îşi petrecu oaspetele în casa cea mare, făcînd lui Semion un semn nevăzut. Acesta înţelese şi ieşi în sală să închidă cămăruţa unde se aciuase Polovţev. Se uită înăuntru şi se sperie : cămăruţa era goală. Semion trecu atunci în sală. Numai cu ciorapii de lînă în picioare, Polovţev sta lîngă uşa odăii celei mari. Făcu semn lui Semion să iasă şi îşi lipi de uşă urechea-i zgîrcioasă, ciulită ca a unei fiare de pradă. „N-are frică de nimic, diavolul ăsta !" îşi zise Semion, ieşind din sală.

În timpul iernii, sala cea mare, friguroasă din casa lui Ostrovnov era nelocuită. Într-un ungher, se punea din an în an, pe podeaua vopsită, sămînţă de cînepă. Lîngă uşă era un butoiaş cu mere murate. Polovţev se aşeză pe marginea butoiaşului. Auzea fiecare cuvînt al convorbirii. O lumină trandafirie ca de asfinţit se strecura prin ferestrele acoperite de promoroacă. Îi îngheţaseră picioarele ; iar el şedea fără să se mişte, ascultînd, cu inima strînsă de ură, glasul răguşit de tenor al duşmanului, de care-l despărţea numai uşa. „A răguşit cîinele cu mitingurile lui ! Ce te-aş mai... Ah, dacă s-ar putea chiar acum !" Şi Polovţev îşi strînse la piept pumnii umflaţi de năvala sîngelui. Unghiile i se înfipseră în palmă.

Dincolo de uşă se auzea :

— Iată ce vreau să-ţi spun, scumpe conducător al colhozului, nu mai merge să purtăm gospodăria aşa cum am apucat din bătrîni. Dacă am lua de-o pildă secara, de ce îngheaţă ea şi nu dă decît cel mult douăzeci de puduri la deseatină, iar unii nu-şi scot nici sămînţa ? Pe cînd la mine, nici nu poţi răzbate printre spice. Uneori mergeam călare pe iepuşoara mea şi legam spicele deasupra oblîncului, un spic pe care nu-l puteai cuprinde cu palma. Asta din pricină că ţineam zăpada pe cîmp şi adăpam pămîntul. Sînt oameni care taie floa-

rea-soarelui de la rădăcină. Se lăcomesc la ea, că-i bună de foc. N-au cînd — mama lor! — să-şi facă tizic vara, fiindcă lenea-i cocoană mare, le astupă ochii şi-i opreşte să vadă că tulpinele de floarea-soarelui, dacă le tai numai pălăria, ţin zăpada pe loc şi nu lasă vîntul să se plimbe în voie printre ele şi să care zăpada în rîpe. Primăvara, un astfel de pămînt e mai bun decît cea mai adîncă arătură de toamnă. Iar dacă nu ţii zăpada, ea se topeşte degeaba, apa untoasă se scurge, neavînd folos de la dînsa nici omul, nici pămîntul.

— Asta aşa-i.

— Puterea noastră sovietică, tovarăşe Davîdov, nu mi-a dat degeaba diplomă de onoare. Eu ştiu rostul lucrurilor. E drept că şi agronomii greşesc cîteodată, dar este şi mult adevăr în învăţătura lor. Uite, de pildă, eu sînt abonat la o revistă de agronomie : acolo, un om foarte învăţat, dintre aceia care-i dăscălesc pe studenţi, a scris că secara cică nu îngheaţă, ci piere, fiindcă pămîntul dezgolit, neînbrăcat de zăpadă, crapă, şi o dată cu dînsul se rup şi rădăcinile firului.

— Foarte interesant ! N-am auzit de aşa ceva.

— Aşa şi este. Eu sînt de aceeaşi părere. Ca să-mi dau mai bine seama, am cercetat singur. Sap şi mă uit : vinişoarele mărunte şi subţiri ca un fir de păr, ieşite din rădăcină, prin care bobul încolţit îşi trage din pămînt sîngele negru şi se hrăneşte, erau plesnite, rupte. Neavînd cum să se hrănească, bobul piere. Taie-i omului vinele, şi s-a sfîrşit cu dînsul ! Aşa-i şi cu bobul.

— Da, Iakov Lukici, vorbeşti cu tîlc. Trebuie să oprim zăpada. Dă-mi şi mie revistele de agronomie să le citesc.

„N-au să-ţi fie de folos. N-o să ai cînd. Puţin timp ţi-a mai rămas de trăit !" se gîndi Polovţev, zîmbind.

— Dar pe arătura de toamnă cum se ţine zăpada ? Cu garduri. Am şi născocit un fel de gard din vreascuri... Trebuie să ne luptăm şi cu viroagele, care ne iau pe an peste o mie de deseatine.

— Şi asta aşa-i. Dar ia spune-mi : ce-i de făcut, ca să fie mai cald în grajdurile noastre ? Să fie şi ieftin şi bun.

— Grajdurile ? Le facem noi şi pe ele. Punem femeile să lipească cu lut pereţii de nuiele : ăsta-i un chip. Dar putem de asemenea turna balegă uscată între doi pereţi de nuiele...

— Da-a-a... Dar cum se dă sămînţa cu saramură ?

Polovţev vru să se aşeze mai bine pe butoiaş, dar capacul lunecă şi căzu jos, cu zgomot. Esaulul scrîşni din dinţi cînd îl auzi pe Davîdov întrebînd :

— Ce-a căzut acolo ?

— S-o fi răsturnat ceva... Iarna nu locuieşte acolo nimeni. Se trec multe lemne... Dar hai să-ţi arăt o cînepă de soi... adusă din altă parte. Iarna o ţin acolo în sală. Poftim.

Polovţev ajunse dintr-o săritură la odăiţa lui. Uşa, unsă din vreme cu grăsime de gîscă, nu scîrţîi, lăsîndu-l să treacă fără zgomot...

Davîdov ieşi de la Iakov Lukici cu un vraf de reviste subsuoară, mulţumit de vizită şi mai convins ca oricînd de folosul ce-l poate aduce Ostrovnov colhozului. „Cu astfel de oameni, poţi răsturna satul într-un an ! Deştept ţăran, citit — un om şi jumătate. Şi ce bine cunoaşte gospodăria şi pămîntul ! Iată ce înseamnă calificarea ! Nu înţeleg de ce Makar se uită chiorîş la dînsul. Omul ăsta are să aducă colhozului mult bine — hotărît !" îşi spunea el, îndreptîndu-se spre sovietul sătesc.

CAPITOLUL XV

Iakov Lukici făcuse ruptoarea. După aceea în fiecare noapte oamenii porniră să taie vite în Gremeacii. Cum se întuneca, se auzea, ici-colo, behăitul scurt şi înăbuşit al unei oi, un porc sfredelea tăcerea nopţii c-un guiţat înainte de moarte... cîte un viţel mugea. Tăiau şi cei

care intraseră în colhoz şi cei cu gospodării individuale. Tăiau boi, oi, porci, chiar şi vaci; tăiau şi vite de prăsilă... În două nopţi se înjumătăţise numărul vitelor cornute din Gremeacii. Ciinii tîrau prin sat maţe şi resturi de măruntaie. Pivniţele şi hambarele erau pline de carne. În două zile, prăvălia cooperativei vîndu cam două sute de puduri de sare, care zăcuseră în depozit peste un an şi jumătate. „Taie-le, că nu mai sînt ale noastre!" „Tăieţi-le, că tot are să ia carnea la colectare!" „Taie-le, că ai să te ştergi pe bot de carne în colhoz!" începu să umble un zvon viclean. Oamenii tăiau. Se ghiftuiau de carne. Toţi, de la mic la mare, se îmbolnăviseră de stomac. La prînz, mesele se îndoiau sub povara cărnii fierte şi fripte. În vremea mesei, toţi aveau buzele unse. Fiecare ţigăia ca la praznic. Amcţiţi de atîta mîncare, toţi umblau cu ochii holbaţi.

Printre cei dintîi, moş Şciukar jertfi o mînzată. El şi baba încercară s-o atîrne de grindă, ca să le vină mai uşor de jupuit. Se căzniră mult şi bine, dar în zadar (viţica era grea de atîta grăsime). Încercînd să ridice viţica de pulpă, pe bătrînă o apucă chiar durerea de şale. O săptămînă încheiată veni la dînsa o babă doftoroaie să-i pună pe şale un ceaunaş înfierbîntat. A doua zi de dimineaţă, moş Şciukar trebui să gătească singur de mîncare şi, fie de supărare, că i se betejise baba, fie de prea mare lăcomie, mîncă la prînz atîta piept de juncă, încît după aceea nu ieşi din curte cîteva zile în şir, şi de dimineaţă pînă seara se mistuia într-una, cu tot frigul, în răsărita din dosul şurii. Cine trecea în vremea aceea pe lîngă cocioaba aproape năruită a lui moş Şciukar, îi vedea căciula iţindu-se, neclintită, dintre tulpinele de floarea-soarelui din grădina de zarzavat; apoi se ivea şi moş Şciukar dintr-o dată, şchiopătînd către casă, fără să-şi arunce ochii pe uliţă. Cu mers chinuit, abia tîrîndu-şi picioarele, moşul ajungea pînă la uşă; dar, deodată, ca şi cum şi-ar fi amintit ceva ce nu

suferea întîrziere, se întorcea pe loc şi pornea din nou spre răsărită în trap mărunţel. Şi iarăşi căciula moşului se ivea nemişcată şi vajnică deasupra tulpinelor de floarea-soarelui. Iar gerul pişca, în vreme ce vîntul mătura zăpada din grădină, îngrămădind în jurul moşului troiene cu vîrful ţuguiat...

A doua zi spre seară, de îndată ce află că aproape toţi îşi taie vitele, Razmiotnov dădu fuga la Davîdov:

— Stai în casă?

— Citesc. Davîdov îndoi pagina unei cărţulii gălbui şi zîmbi, pe gînduri: — Aşa carte, zic şi eu, măi frate! Asta te prinde de-ţi ia răsuflarea! începu el să rîdă, arătîndu-şi gura ştirbă şi ridicîndu-şi mîinile scurte şi vînjoase.

— Tu citeşti romane sau vreo carte de cîntece, şi în sat...

— Măi, prostule! Romane? Carte de cîntece, spui? În hohote de rîs, Davîdov îl aşează pe Andrei pe un scăunel în faţa lui şi-i puse în mînă cărţulia. E raportul tovarăşului Andreev la şedinţa activului de partid din Rostov. Face cît zece romane. Hotărît! M-am apucat să citesc şi am uitat de mîncare. De bună seamă că s-a răcit.

Pe faţa cam smeadă i se citea necazul şi părerea de rău. Se sculă în picioare şi, cu mîinile în buzunar, se îndreptă spre bucătărie.

— Ai să mă asculţi odată? îl întrebă înciudat Razmiotnov.

— Cum să nu! Cum să nu te-ascult. Vin îndată.

Davîdov aduse din bucătărie o strachină de lut cu ciorbă rece şi se aşează. Muşcă deodată o bucată zdravănă din pîine şi începu s-o mestece. Muşchii feţei îi jucau sub pielea rumenă de pe umerii obrazului. Îşi opri în tăcere asupra lui Razmiotnov ochii cenuşii obosiţi, pe jumătate închişi. Pe faţa ciorbei se sleise grăsimea de

vacă ca niște steluțe strălucitoare, portocalii, și un ardei roș ca focul sclipea plutind pe deasupra.

— Ciorbă de carne ? îl întrebă răutăcios Andrei, arătînd strachina cu degetu-i îngălbenit de tutun.

Aproape înecîndu-se, Davîdov zîmbi silit și dădu afirmativ din cap, plin de mulțumire.

— Carnea de unde-i ?

— Nu știu. Dar ce-i ?

— Ce să fie ? Au tăiat jumătate din vitele satului.

— Cine ? Și Davîdov învîrti între degete o bucată de pîine, pe care o dădu apoi la o parte.

— Diavolii ! Cicatricea de pe fruntea lui Razmiotnov se făcu stacojie. Halal președinte de colhoz ! Vrei să faci un colhoz gigant ! Chiar colhoznicii tăi taie vitele ! Iată cine. Tot așa și gospodarii individuali. Au turbat ! Taie pe capete. Și, se spune, taie chiar boi.

— Prost obicei ai : răcnești ca la miting... zise înciudat Davîdov, apucîndu-se iarăși de ciorbă. Vorbește liniștit, ca lumea. Cine taie și de ce ?

— Știu eu de ce ?

— Veșnic țipi și urli... Cînd te-auzim, dacă am închide ochii, ne-am crede în 1917.

— Lasă c-o să țipi și tu !

Razmiotnov spuse ceea ce știa despre tăierea vitelor care începuse în sat. La urmă, Davîdov mîncă aproape fără să mestece. Tonul glumeț parcă i-l luase cineva cu mîna. La coada ochiului i se adunară zbîrcituri adînci. Fața parcă îi îmbătrînise.

— Du-te îndată și convoacă adunarea generală. Cheamă-l pe Nagulnov... sau, mai bine, lasă, trec eu pe la dînsul.

— De ce s-o convocăm ?

— Cum de ce ? Să oprim tăierea vitelor ! Să izgonim pe vinovați din colhoz și să-i dăm în judecată. E un lucru de mare însemnătate. Hotărît ! Iar ne pun chiaburii bețe în roate ! Na, aprinde-ți o țigară, și la drum...

Ba nu, stai! Fiindcă veni vorba, am uitat să mă fălesc cu ce-am primit.

Pe faţa lui Davîdov trecu un zîmbet fericit, aprinzîndu-i ochii. Nu-şi putu ascunde bucuria, oricît ar fi căutat să-şi strîngă, aspru, buzele.

— Am primit azi un pachet din Leningrad... Mi l-au trimis băieţii...

Aplecîndu-se, Davîdov scoase de sub pat o lădiţă şi, îmbujorat de bucurie, îi ridică capacul. În lădiţă erau puse în neorînduială pachete de ţigări, o cutie cu dulciuri, cărţi, o tabacheră de lemn, sculptată, şi alte lucruri, în pachetele şi-n legături.

— Tovarăşii şi-au adus aminte de mine... Uite ce mi-au trimis... Astea-s, măi frate, ţigări de ale noastre, din Leningrad. Iată şi ciocolată. Ce-mi trebuie mie? Am s-o dau la nişte copii... Dar darurile n-au în sine atîta însemnătate. Totu-i că mi le-au trimis. Nu-i aşa? Asta-i mai de seamă: şi-au adus aminte şi mi-au trimis... Am primit şi-o scrisoare...

Glasul îi era neobişnuit de cald. Pentru întîia oară. Andrei îl vedea pe tovarăşul Davîdov atît de fericit şi de mişcat. Tulburarea lui trecu nu ştiu cum şi la Razmiotnov. Vrînd să-i spună ceva plăcut, el mormăi:

— Foarte bine. Eşti un băiat de ispravă: de aceea, peseinne, ţi-au şi trimis. Aici, uite, sînt lucruri care fac parale bune.

— Nu-i vorba de asta. Înţelege-mă... Eu, fir-ar al dracului, sînt om fără de neamuri, n-am nici nevastă... n-am pe nimeni. Hotărît! Şi, deodată, uite! Un pachet... Hotărît, e ceva care te mişcă. Ia priveşte cîte iscălituri sînt pe scrisoare.

Îi întinse cu o mînă pachetul de ţigări, iar cu cealaltă ţinea scrisoarea acoperită de numeroase semnături. Îi tremurau mîinile.

Aprinzînd o ţigară din Leningrad, Razmiotnov il întrebă:

— Ei, eşti mulţumit de noua locuinţă ? Gazda-i de treabă ? Ce-ai făcut cu spălatul ? Ai putea da mamei să-ţi spele. Sau înţelege-te cu gazda... Cămaşa de pe tine nici cu sabia n-o străpungi şi miroase a sudoare ca un cal aprins.

Davîdov se împurpură uşor, apoi roşi la faţă de-a binelea.

— Da, aşa-i... Cît am stat la Nagulnov, nu-mi era la îndemînă... De cusut, mă coseam singur. Iar de spălat — tot eu... Apoi, de la sosire n-am făcut încă baie. Hotărît ! Flanela tot aşa... Nu-i săpun la prăvălie. M-am rugat de gazdă. Ea-mi spune : „Dă-mi săpun". Am să scriu băieţilor să-mi trimită săpun de rufe. Locuinţa-i bunişoară. Nu-s copii, pot să citesc în linişte... şi îndeobşte...

— Adu rufele la mama. Are să ţi le spele. Să nu-ţi fie oarecum. Bătrîna-i femeie cumsecade.

— Mă descurc eu, n-avea grijă. Mulţumesc. Trebuie să facem o baie pentru colhoz, asta da. Avem s-o facem, hotărît ! Acum du-te şi adună oamenii.

Cum îşi isprăvi ţigara, Razmiotnov plecă. Davîdov se apucă, fără nici un rost, să aşeze din nou pachetelele în lădiţă. Oftă, îşi îndreptă gulerul lărgit al flanelei galbene-cenuşii ; după ce-şi netezi părul negru, pieptănat peste cap, începu să se îmbrace.

În drum, Davîdov se abătu pe la Nagulnov. Acesta îl întîmpină, încruntîndu-şi sprîncenele stufoase şi privind în lături.

— S-au pus pe tăiat vitele... Nu se îndură să se despartă de avutul lor. Mare tulburare a pus stăpînire pe sufletul micului burjui... nici nu găsesc cuvinte, mormăi el, dînd mîna lui Davîdov. Apoi se întoarse către nevastă-sa, spunîndu-i aspru : Lukeria, lasă-ne singuri. Stai puţin cu gazda. Faţă de tine nu pot să vorbesc.

Luşka, posomorîtă, trecu în bucătărie. După ce Timofei Rvanîi plecase o dată cu familiile chiaburilor,

Luşka nu-şi mai afla locul. Sub ochii umflaţi, i se adînceau cearcăne albăstrii ca apa lacului. Chiar nasul i se ascuţise, ca la morţi. Pesemne îi căzuse greu la inimă despărţirea de iubitul ei. La plecarea chiaburilor care se duceau în ţinuturile reci, de miazănoapte, toată ziua fără ruşine dăduse tîrcoale ogrăzii lui Borşciov, aşteptîndu-l pe Timofei. Iar spre seară, cînd căruţele încărcate cu familiile şi cu boarfele chiaburilor se puseră în mişcare, Luşka, apucată de năbădăi, scoase un ţipăt groaznic şi căzu jos, zbătîndu-se în zăpadă. Timofei dădu să se repeadă spre ea, de lîngă căruţă, dar Frol Rvanîi îl opri cu un strigăt năprasnic. Timofei porni după căruţă şi, muşcîndu-şi buzele care i se albiseră de o ură înverşunată, îşi întorcea adesea capul spre Gremeacii-Log.

Vorbele lui pline de duioşie au amuţit pentru totdeauna, ca frunzele de plop... Luşka n-avea să le mai audă, pesemne, niciodată. Cum să nu se usuce, muieruşca, de dor şi de sfîrşală ? Cum să nu se prăpădească ? Cine are să-i mai spună, privind-o cu dragoste drept în lumina ochilor : „Ce bine îţi şade, Luşa, în fusta asta verde ! Eşti mai ceva decît o ofiţereasă din vremea veche !" Cine o să-i mai şoptească vorbele cîntecului : „Frumuseţeo, plec departe... Chipul tău îmi place foarte." Numai Timofei, prin linguşiri şi printr-o îndrăzneală neruşinată, pornită din inimă, izbutise să-i răscolească sufleţelul.

Din ziua aceea, ea se înstrăinase cu totul de bărbatul său. Makar îi vorbise liniştit, cumpănit şi neobişnuit de mult.

— Poţi să rămîi cu mine încă cîteva zilişoare, cît mai vrei să stai aici. Pe urmă, strînge-ţi toate catrafusele, elasticurile şi borcănaşele de pomadă, şi vezi-ţi de drum, încotro ţi-o spune inima. Te-am iubit ; de aceea am şi răbdat atîta ruşine. Acum însă funia a ajuns la par. Te-ai încurcat cu feciorul unui chiabur — am tăcut. Dar dacă te apuci să boceşti în faţa oamenilor de ispravă din colhoz, apoi asta le pune capac la toate. Cu tine, fetiţo,

nu numai că n-am să mai apuc revoluţia mondială, dar am să intru în groapă de-a binelea. În viaţa mea eşti o povară de prisos, pe care o port în spate. M-am hotărît să lepăd povara asta. Ai înţeles ?

— Am înţeles, răspunse Luşka şi tăcu.

În aceeaşi seară, Davîdov şi Makar avură o convorbire între patru ochi.

— Te-a făcut muierea de rîs. Cum ai să te mai uţi în ochii mulţimii de colhoznici, Nagulnov ?

— Iar începi...

— Buştean nesimţitor ! Cîrpă !

Gîtul lui Davîdov se înroşi. I se umflară vinele de la tîmple.

— Cum să mai vorbesc cu tine ? Nagulnov se plimba prin odaie liniştit, pocnindu-şi degetele şi zîmbind şiret : Cum nu nimeresc un cuvînt, te şi agăţi de mine : „Anarhistule ! Deviatorule !" Tu ştii cum mă uit eu la femeie şi pentru ce i-am răbdat batjocura ? Ţi-am mai spus, pare-mi-se, că nu-mi arde mie de ea. Te-ai gîndit vreodată la coada oii ?

— Nu-u-u... Davîdov îşi tărăgănă vorbele, uluit de neaşteptata întorsătură pe care o luase micul discurs al lui Makar.

— Ba eu m-am gîndit : ce-i trebuie oii coada pe care i-a dat-o firea ? Parcă n-ar avea nici un rost. Calul sau dulăul gonesc muştele cu coada. Dar oaia are atîrnate de coadă vreo patru ocale de grăsime. De scuturat şi-o scutură ea, dar nu poate alunga muştele. Coada asta îi ţine vara de cald... Se prind scaieţii de ea...

— Ce are a face scripca cu iepurele ?

Davîdov începu să clocotească în tăcere.

Nagulnov însă urmă netulburat :

— După socoteala mea, coada i-a fost dată ca să-şi acopere ruşinea. Nu i-i la îndemînă. Dar ce te-ai face în locul oii ? Tot aşa şi cu mine : am nevoie de muiere, adică de nevastă, ca oaia de coadă. Gîndul meu e numai

la revoluţia mondială. Pe dînsa, draga de ea, o aştept. Pe cînd muierea — ptiu! şi atîta tot... Muierea merge aşa, printre altele. Fără dînsa, iarăşi nu se poate. Dacă-i rea de muscă, ducă-se dracului. I-am şi spus-o: „Învîrteşte-te şi tu, dacă simţi nevoie; bagă însă de seamă să nu-mi aduci vreun plod, sau vreo boală, că-ţi sucesc gîtul!" Iar tu, tovarăşe Davîdov, nu pricepi nimic din toate astea. Eşti ca un metru de oţel care se strînge în bucăţi. Şi la revoluţie te uiţi altfel... Ce te legi de capul meu pentru păcatele muierii? Dar că s-a încurcat scîrba cu chiaburul şi a bocit după dînsul, duşmanul de clasă, pentru asta am să-i fac vînt din casă. S-o bat, n-am inimă. Încep o viaţă nouă şi nu vreau să-mi pîngăresc mîinile. Pe cînd tu, cred că i-ai fi tras o mamă de bătaie, nu-i aşa? Atunci, care-i deosebirea dintre tine, comunist şi — să zicem — un om din alte vremuri, un slujbaş oarecare? Ăştia şi-au bătut totdeauna nevestele. Aice-i aici! Nu, măi frate, nu-mi mai pomeni de Luşka. Mă răfuiesc eu singur cu dînsa... tu nu te băga unde nu-ţi fierbe oala. Muierea-i lucru foarte serios! Multe atîrnă de ea. Nagulnov zîmbi visător, apoi urmă cu înflăcărare: Cînd o să ştergem toate hotarele, eu cel dintîi am să strig: „Duceţi-vă şi însuraţi-vă cu femei de alt sînge!" Toţi au să se amestece. Şi-n lumea noastră largă n-are să mai fie aşa ruşine: că unul are trup alb, altul galben şi al treilea negru. Iar albii arată cu degetul pe cei de altă culoare şi-i socotesc mai prejos decît ei. Toţi au să fie oacheşi, plăcuţi şi cu toţi la fel. Mă gîndesc şi la asta cîteodată, noaptea...

— Parcă trăieşti în vis, Makar, zise nemulţumit Davîdov. Multe lucruri nu pricep la tine. Cît priveşte deosebirea de rasă, ai dreptate; dar în celelalte... În chestia vieţii de toate zilele sînt de altă părere. Dar, la urma urmei, treaba ta. Un lucru numai: eu la tine nu mai stau. Hotărît!

Davîdov îşi scoase de sub masă geamantanul, în care răsunară sculele rămase fără întrebuinţare, şi ieşi din casă. Nagulnov îl petrecu pînă la noua locuinţă, la colhoznicul Filimonov, care n-avea copii. Tot drumul, pînă la casa lui Filimonov, amîndoi vorbiră despre semănături, fără să mai pomenească de familie şi de viaţa de toate zilele. De atunci se făcu încă şi mai simţită răceala în legăturile dintre dînşii...

Şi de data asta Nagulnov îl întîmpină pe Davîdov, privind chiorîş în jos; dar cum ieşi Luşka, începu să vorbească cu mai multă însufleţire:

— S-au pus pe tăiat vitele, ticăloşii! Sînt gata să crape cît şapte, numai să nu dea colhozului dobitoacele. Uite care-i propunerea mea: Adunarea să ceară chiar astăzi ca cei ce-au tăiat vitele cu rea-credinţă să fie împuşcaţi.

— Ce-e-e?

— Să fie împuşcaţi, am zis! Unde trebuie să stăruim pentru împuşcare? Tribunalul popular n-ar putea? Ce zici? Dacă am da gata vreo doi dintre aceia care au tăiat vaci cu plod, cred că celorlalţi le-ar veni mintea la cap. Trebuie să lucrăm cu toată străşnicia.

Davîdov îşi aruncă şapca pe-un cufăr. Făcu cîţiva paşi prin odaie. Glasul lui trăda nemulţumire şi zbuciumul gîndurilor:

— Iarăşi sari peste cal... mare belea avem cu tine, Makar! Gîndeşte-te şi tu: poţi să împuşti un om pentru că a tăiat o vacă? Dar nici n-avem astfel de legi. Hotărît! Există o decizie a Comitetului Executiv Central, şi a Consiliului Comisarilor Poporului. Acolo se spune pe şleau: poţi să-i dai doi ani de închisoare şi să-i iei pămîntul, iar pe cei de rea-credinţă să-i scoţi din ţinut, pe cînd tu de colo: să stăruim pentru împuşcare. Zău aşa, eşti nu ştiu cum!...

— Nu știu cum! Nu-s nici într-un fel. Tu tot măsori și planifici. Dar cu ce se vor face însămînțările? Cu ce? Dacă cei ce n-au intrat în colhoz își vor tăia toate vitele?

Makar se apropie de Davîdov și-și puse palmele pe umerii lui largi. Era cam cu un cap mai înalt decît acesta. Privindu-l de sus, începu:

— Sioma, mă băiatule! De ce ți-i mintea așa de leneșă? Și urmă, aproape strigînd: Nu înțelegi că ne ducem de rîpă, dacă n-o scoatem la capăt cu semănatul? Cum nu pricepi atîta lucru? Trebuie numaidecît să împușcăm două, trei năpîrci pentru vitele tăiate! Trebuie să-i împușcăm pe chiaburi! Asta-i trebușoara lor! Să stăruim pe lîngă autoritățile mai mari!

— Nătărău mai ești!

— Iată-mă și nătărău... Descurajat, Nagulnov își lăsă capul în jos, dar și-l ridică îndată, ca un cal care simte pintenul. Izbucni apoi cu un glas de tunet: — Au să taie totul. Au venit niște vremuri de parcă sîntem în prima linie, ca-n războiul civil. Dușmanul ne împresoară din toate părțile, și tu ce faci? Cu de-alde tine se duce pe copcă revoluția mondială!... Are să se prăpădească, din pricina voastră, oameni strîmți la minte! De jur împrejur, burjuii chinuiesc norodul muncitor, îi nimicesc pe chinezii roșii și omoară tot felul de negri, iar tu te porți blînd cu dușmanii. Rușine! Mare rușine! Îmi seacă sîngele la inimă, cînd mă gîndesc că burjuii își bat joc peste hotare de frații noștri. De asta nici nu pot citi gazetele!... Ele îmi întorc mațele pe dos! Și tu! Te gîndești tu la frații tăi buni, pe care dușmanii îi aruncă în temniță să putrezească? N-ai milă de dînșii!...

Davîdov începu să răsufle cu putere pe nări și își zburli părul negru, unsuros, cu degetele desfăcute:

— Du-te dracului! Cum așa: nu mi-i milă? Hotărît! Dar, te rog, nu urla! Ai căpiat și vrei să căpieze și alții? La război, crezi că pentru ochii Lușkăi m-am răfuit cu contrarevoluția? Ce propui tu? Vino-ți în fire!

Nici nu poate fi vorba de împuşcare. Mai bine ai duce munca de masă, lămurind politica noastră, că de împuşcat nu-i greu ! Aşa eşti tu totdeauna ! La cea mai mică greutate îţi pierzi măsura. Hotărît ! Dar pînă acum ce-ai păzit ?

— Ce-ai păzit şi tu !

— Tocmai aici e buba : am scăpat din vedere treaba asta ! Acum trebuie să îndreptăm lucrurile, nu să vorbim de împuşcare ! Ajunge cu isericalele ! Pune-te pe lucru ! Parcă ai fi o domnişoară ! Mai rău decît o domnişoară cu unghiile vopsite !

— Eu mi le-am vopsit cu sînge !

— Asta ai s-o găseşti la toţi cei ce s-au luptat fără mănuşi. Hotărît !

— Semioane, cum poţi să-mi spui „domnişoară" ?

— Am scăpat şi eu o vorbă.

— Retrage-ţi-o, îi ceru încet Nagulnov.

Davîdov îl cercetă în tăcere şi izbucni în rîs.

— O retrag. Linişteşte-te şi haidem la adunare. Trebuie să facem o puternică agitaţie împotriva tăierii !

— Ieri am umblat toată ziua prin gospodăriile oamenilor. I-am povăţuit să nu mai taie.

— Bun mijloc. Să mai mergem o dată, dar cu toţii.

— Iar de-ale tale... Chiar ieri, ieşind dintr-o curte, mă gîndeam : „Pe ăsta parcă l-am convins !" N-apuc bine să ies, cînd aud un purcel guiţînd sub cuţit. „Guiţ-ţ-ţ... guiţ-ţ-ţ !" Vorbisem cu năpîrca de proprietar un ceas întreg despre comunism şi despre revoluţia mondială. Şi cum vorbisem ! Mă treceau lacrimile de înduioşare ! Nu, nu trebuie să-i înduplecăm cu vorba, ci să le dăm la mir, spunîndu-le mereu : „Nu asculta de chiabur, spurcăciune vătămătoare ! Nu învăţa de la dînsul să tremuri după proprietate ! Nu tăia vitele, ticălosule !" El crede că taie vita, adevăru-i că vîră cuţitul în spatele revoluţiei mondiale !

— Pe unul trebuie să-l baţi, pe altul să-l dăscăleşti, zise Davîdov, încăpăţînîndu-se.

Amîndoi ieşiră în curte. Afară se învolbura o viforniţă umedă. Fulgi lipicioşi acopereau omătul vechi, se topeau pe acoperişuri. Ajunseră la şcoală, prin întunericul de cărbune. La adunare veni numai jumătate din sătenii din Gremeacii. Razmiotnov citi hotărîrea Comitetului Executiv Central şi a Consiliului Comisarilor Poporului, privitoare la „Măsurile pentru combaterea tăierii prădalnice a vitelor". Apoi ţinu o cuvîntare Davîdov, care la sfîrşit vorbi de-a dreptul :

— Cetăţeni, avem douăzeci şi şase de declaraţii de intrare în colhoz. Mîine la şedinţă le vom lua în cercetare. Iar pe cei ce s-au lăsat prinşi în undiţa chiaburilor şi au tăiat vite înainte de a intra în colhoz, nu-i primim. Hotărît.

— Dar dacă chiar cei intraţi în colhoz taie vite tinere, ce se va întîmpla ? întrebă Liubişkin.

— Îi vom da afară !

În adunare izbucniră exclamaţii şi murmure surde.

— Atunci desfă colhozul ! Nu se află casă în sat unde să nu se fi tăiat vite ! strigă Borşciov.

Nagulnov se năpusti asupra lui, ameninţîndu-l cu pumnii :

— Zît ! codiţă de chiabur ! Nu te băga în treburile colhozului ! Ne descurcăm noi şi fără tine ! N-ai tăiat şi tu un tăuraş de trei ani ?

— Sînt stăpîn pe vitele mele !

— Stai, că te trimit eu mîine la răcoare, să faci acolo pe stăpînul !

— Prea aspru ! Aţi pornit-o cu prea multă străşnicie ! urlă un glas răguşit.

Cu toate că era puţină lume, adunarea a fost furtunoasă. Sătenii se împrăştiară tăcuţi. Numai după ce ieşiră din şcoală, răspîndindu-se grupuri-grupuri, se porni printre dînşii un schimb de păreri.

— Dracu m-a împins să tai două oi! se jelui către Liubişkin colhoznicul Semion Kujenkov. Aveţi să-mi scoateţi acuma carnea pe nas...

— Şi eu am feştelit-o, măi flăcăule! Am tăiat o capră... zise Liubişkin, oftînd din greu. Acuma cum am să dau ochii cu adunarea? Of, mare pacoste şi cu muierea asta! M-a băgat în păcat. „Taie şi taie!" Îi venise poftă de carne. Curat dracu cu fustă! Cum ajung acasă, îi trag o scărmăneală!

— Da, da, se şi cuvine să-i dai o învăţătură, îl sfătui bătrînul Akim Beshlebnov, cuscru cu Liubişkin. Ţie, cuscre, nu ţi-i tocmai la îndemînă: că doar eşti membru al colhozului.

— Apoi aici îi tot buclucul, oftă Liubişkin, poticnindu-se pe întuneric în grunjurii drumului şi scuturîndu-şi fulgii de zăpadă prinşi pe mustăţi.

— Dar, moş Akim, ai tăiat şi dumneata, dacă nu mă înşel, boul cel tărcat? îl întrebă tuşind Diomka Uşakov, vecinul lui Beshlebnov.

— L-am tăiat, drăguţă. Cum să nu-l tai! Îşi rupsese un picior, şi-l rupsese, afurisitul de tărcat! L-a împins necuratul spre beci, s-a prăbuşit înăuntru şi şi-a rupt piciorul.

— Am şi văzut în zori de ziuă cum dumneata şi cu nora îl mînaţi cu nuiaua spre pivniţă...

— Vai de mine, Dementi, îţi dai seama ce spui? izbucni speriat moş Akim şi chiar se opri în mijlocul uliţei, clipind des din ochi, în întunericul de nepătruns al nopţii.

— Haide, haide, moşule, căută să-l liniştească Diomka. Ei, ce te-ai împiedicat aşa ca un plug într-o cioată? Ţi-ai mînat boul în beci...

— S-a dus singur, Dementi! Nu-ţi fă păcat cu mine. Mare păcat!

— Şiret eşti, moşule, dar nu mai şiret decît boul. Boul ajunge cu limba sub coadă, pe cînd dumneata, vezi

că nu poți să ajungi... Nu-i așa? Ce ți-ai zis? „Îmi schilodesc boul, și ies cu fața curată."

Peste sat bînturia un vînt jilav. Deasupra rîului, în livezi, vîntul șuiera în plopi și în sălcii. Un văl negru acoperea satul, de-ți dădeai cu degetele în ochi. Pe uliți, răsunară încă multă vreme glasuri înăbușite de umezeala văzduhului. Ninsoarea cădea mereu-mereu. Iarna își scuturа cojoacele pentru cea din urmă oară.

CAPITOLUL XVI

Davîdov plecă de la adunare împreună cu Razmiotnov. Zăpada se lăsa umedă și deasă. În întuneric clipoceau ici-colo luminițe... Lătratul cîinilor, întrerupt din cînd în cînd de răbufnirile vîntului, răsuna jalnic și fără odihnă în tot satul. Amintindu-și vorbele lui Iakov Lukici despre reținerea zăpezii pe cîmp, Davîdov oftă: „Nu, în anul ăsta nu ne arde de așa ceva. Totuși, cît omăt se poate așterne pe ogoare pe o astfel de viforniță! Ți se rupe inima. Hotărît."

— Hai să trecem pe la grajd, să vedem ce fac caii colhozului, propuse Razmiotnov.

— Haidem!

Cotiră pe o hudiță. În curînd licări o luminiță: un felinar spînzurat lîngă șura de fîn a lui Lapșinov, prefăcută în grajd. Intrară în curte. Alături de ușa grajdului, sub un șopron, stăteau vreo opt cazaci.

— Care-i de rînd? întrebă Razmiotnov.

Un om, stingîndu-și țigara cu cizma, răspunse,

— Kondrat Maidannikov.

— Dar de ce s-a strîns atîta lume? Ce faceți aici? întrebă Davîdov.

— Nimic, tovarășe Davîdov... Stăm și fumăm laolaltă...

— Am cărat de cu seară fîn de la arie.

— Ne-am pus să mai fumăm cîte o țigară și ne-am luat cu vorba. Așteptăm să se potolească viforniță.

In grajdul despărțit prin stănoage, cai ronțăiau mă surat. În dreptul fiecărui stănog stăteau spînzurate, în cuie de lemn, hamurile, șleaurile sau postoroancele. Trecătoarea era curat măturată și presărată ușor cu nisip galben de rîu.

— Maidannikov! strigă Andrei.

— Hăp! răspunse un glas din fundul grajdului.

Maidannikov ducea în furcă un braț de paie de secară. Trecu după al patrulea stănog de la ușă, sculă cu piciorul un cal negru culcat la pămînt și împrăștie pe jos paiele.

— Întoarce-te, la naiba! strigă el cu ciudă, amenințînd cu coada furcii calul care moțăia.

Speriat, calul începu să tropăie, podeaua de lemn durui; și, răzgîndindu-se parcă de a se mai culca, sforăi și întinse botul spre iesle.

Apropiindu-se de Davîdov, Kondrat — îmbîcsit de izul grajdului și al paielor — întinse o palmă rece și scorțoasă.

— Ei, cum merge treaba, tovarășe Maidannikov?

— Bine, tovarășe președinte al colhozului.

— Ce mă iei așa oficial: „tovarășe președinte al colhozului"... zîmbi Davîdov.

— Sînt în îndeplinirea datoriei.

— De ce s-a grămădit atîta lume lîngă grajd?

— Întreabă-i dumneata. În glasul lui Kondrat fierbeau parcă ciuda și necazul. Cum așternem cailor pe noapte, parcă-i aduce încornoratul pe toți aici. Nu pot oamenii să se lepede de năravurile gospodarului individual. Ăștia sînt cu toții foștii stăpîni ai cailor. Numai ce-i vezi venind îngrijorați: „Ai dat fîn murgului meu?" „Dar șargului i-ai așternut?" „Iapa mea-i aici; vie, nevătămată?" Dar unde ar putea să-i fie iapa? Ce? Am băgat-o în gură la mine? Toți se vîră și se roagă: „Să-ți ajut la așternut cailor!" Fiecare caută să arunce calului

sau mai mult fîn... Mare pacoste! Trebuie să se ia o hotărîre ca să nu se mai fiţîie pe aici oamenii fără treabă.

— Auzi? Andrei făcu lui Davîdov cu ochiul şi, abătut, clătină din cap.

— Alungă-i pe toţi de aici! porunci aspru Davîdov. Afară de omul care este de rînd şi de ajutoarele lui, să nu intre nimeni. Cît fîn dai? Îl cîntăreşti?

— Nu, nu-l cîntăresc. Îl măsor din ochi: cîte jumătate de pud de cap.

— Aşterni la toţi?

— Mai încape vorbă?

Kondrat îşi scutură mînios budionovka. Pe gîtu-i ars de soare şi pe gulerul zăbunului ponosit, se pusese pleavă mărunţă...

— Administratorul colhozului nostru, Ostrovnov Iakov Lukici, a fost aci pe sub seară şi mi-a spus: „Aşterne cailor ogrinji". Apoi treabă-i asta? E socotit doar, dracul ăsta, ca cel mai bun gospodar. Să îndruge el asemenea neghiobii!

— De ce?

— Curat neghiobii, Davîdov. Ogrinjii sînt nutreţ în întregime. Pelinul din ogrinji e mic, îi bun şi el de mîncare, ca şi buruienile; oile şi caprele îl rod pînă la cel din urmă fir... le place chiar mai mult ca orice. Şi el porunceşte să-l aştern pe jos la cai! M-am împotrivit, dar el mi-a închis gura: „Nu-i treaba ta să mă înveţi pe mine!"

— Nu aşterne ogrinjii. Bine faci! Avem să-i tragem mîine o săpuneală! făgădui Davîdov.

— Şi încă ceva: au început grămada de nutreţ de lîngă fîntînă. Cu ce rost?

— Mi-a spus Iakov Lukici că fînul acela e mai prost. Vrea să-l dea vitelor pe cel prost în timp de iarnă, iar pe cel bun să-l lase pentru arat.

— Dacă-i aşa, e bine, se învoi Kondrat. Dar despre ogrinji, să-i spui.

— Am să-i spun. Na, fumează o ţigară din Leningrad... Davîdov tuşi. Mi le-au trimis tovarăşii de la uzină... Caii sînt sănătoşi ?

— Mulţumesc. Dă-mi să aprind... Caii sînt bine cu toţii. Noaptea trecută a căzut un buiestraş, care a fost al lui Lapşinov, că n-au prins de veste la vreme. Încolo, toate-s în rînduială. Numai un diavol de cal nu vrea să se culce de loc. Se spune că stă toată noaptea în picioare. Mîine îi potcovim din nou pe toţi la picioarele de dinainte. A fost lunecuş. Caielele s-au ros pe gheaţă pînă la rădăcină. Ei, rămîneţi sănătoşi ! Încă n-am aşternut la toţi caii.

Razmiotnov îl petrecu pe Davîdov pînă acasă. Făcură o bucată de drum, tot vorbind. Dar cînd să cotească spre locuinţa lui Davîdov, Razmiotnov se opri în dreptul curţii lui Lukaşka Çebakov, ţăran cu gospodărie individuală ; şi atingînd umărul lui Davîdov, îi şopti :

— Ia te uită !

Lîngă portiţă, la trei paşi de dînşii, se vedea statura neagră a unui om, care se afla de cealaltă parte a porţii. Deodată, Razmiotnov se repezi înainte, îl apucă cu mîna stîngă, iar cu dreapta strînse mînerul revolverului.

— Tu eşti, Luka ?

— Nu-i fi cumva Andrei Stepanovici ?

— Ce ai în mîna dreaptă ? Dă-ncoace, repede.

— Dar ce-i cu dumneata ? Tovarăşe Razmiotnov !

— Nu înţelegi ce-ţi spun ? Dă, ori te trăsnesc !

Îndreptîndu-se spre locul de unde veneau glasurile, Davîdov îşi mijì ochii, ca miopii.

— Ce vrei să iei de la dînsul ?

— Dă-ncoace, Luka, ori trag !

— Na, ia-l... parc-ai fi turbat !

— Uite cu ce stătea la portiţă ! De ăştia-mi eşti ? Ai putea să-mi spui de ce stai noaptea cu cuţitul ? Pe cine pîndeai ? Nu pe Davîdov ? De ce stăteai aici cu cuţitul

finlandez ? Răspunde odată ! Eşti contrarevoluţionar ? Voiai s-ajungi ucigaş ?

Numai ochii ageri de vînător ai lui Andrei putuseră zări, în mîna omului de lîngă portiţă, lama albă a unui cuţit. De aceea se şi repezise să-l dezarmeze. Şi chiar îl dezarmă. Dar cînd, gîfîind încă, începu să-l descoase, săteanul uluit deschise portiţa şi spuse cu glas schimbat :

— Dacă o întorci aşa, nu mai pot ascunde lucrurile. Andrei Stepanîci, mă poţi bănui, ferească dumnezeu, de cine ştie ce... Hai cu mine.

— Unde ?

— La cocină.

— De ce ?

— Ai să vezi şi ai să pricepi de ce mă uitam pe uliţă cu cuţitul în mînă...

— Hai să vedem, propuse Davîdov, intrînd cel dintîi în ograda lui Lukaşka. Încotro ?

— Veniţi după mine.

În cocină, unde zăcea o stivă răsturnată de tizic, ardea pe un scăunel un felinar. Alături şedea cinchită nevasta lui Lukaşka, o muiere frumoasă, plină la faţă şi cu sprîncene subţiri. Văzînd oameni străini, ea se ridică speriată în picioare ca să ferească de privirea lor două găleţi cu apă şi un lighean de lîngă perete. În dos, într-un ungher, tropăia pe loc un porc sătul, pe un strat curat de paie, se vede de curînd aşternut. Îşi vîrîse botul într-o albie uriaşă şi clefăia în nişte zoi.

— Aice-i tot buclucul... îngăimă Lukaşka, arătînd încurcat porcul. Hotărîsem să-l tăiem pe-ascuns... Femeia îl hrănea, iar eu tocmai mă pregăteam să-l răstorn şi să-l tai, cînd aud glasuri pe uliţă. „Hai să mă duc să văd, mai ştii... ceasul rău, poate aude careva." Aşa cum eram, cu mînecile suflecate, cu şorţul pe mine şi cu cuţitul în mînă, astfel am ieşit la poartă şi tocmai în clipa aceea aţi trecut. Iar voi ce-aţi bănuit ? Ce ! Gînd vrei să tai un om, ieşi cu şorţul şi cu mînecile suflecate ? Şi scoţîndu-şi

şorţul, Lukaşka zîmbi stînjenit şi strigă la nevastă-sa cu o ciudă abia stăpînită : Ce stai ca o proastă ? Dă drumul porcului !

— Nu-l mai tăia, îi spuse oarecum încurcat Razmiotnov, chiar acum s-a ţinut o adunare. Nu-i voie să se taie vitele.

— Dar nici nu-l mai tai. Mi-a pierit cheful...

Davîdov ieşi din cocină şi pînă acasă îl tot luă pe Andrei peste picior.

— Ai împiedicat un atentat la viaţa preşedintelui colhozului. Ai dezarmat un contrarevoluţionar ! Viteazul Anika [1], nu altceva ! Ha-ha-ha !...

— În schimb am scăpat viaţa porcului, glumi Razmiotnov.

CAPITOLUL XVII

A doua zi, la şedinţa închisă a celulei de partid din Gremeacii-Log, se hotărî în unanimitate socializarea tuturor vitelor : atît cele mari, cît şi cele mărunte, care aparţineau membrilor colhozului din Gremeacii-Log. Afară de vite, ei trebuiau să treacă în proprietate obştească şi păsările.

La început, Davîdov se ridicase cu tărie împotriva socializării vitelor mărunte şi a păsărilor. Nagulnov însă declară hotărît că, dacă la adunarea colhoznicilor nu se va lua hotărîrea de socializare a tuturor vietăţilor, atunci campania însămînţărilor de primăvară va da greş, deoarece toate vitele vor fi tăiate şi tot aşa şi păsările. Razmiotnov îl susţinu, iar Davîdov, şovăind, se învoi şi el.

Pe lîngă aceasta, se mai hotărî, menţionîndu-se în procesul-verbal al adunării, desfăşurarea unei energice campanii de agitaţie pentru încetarea tăierii criminale a

[1] Viteazul *Anika* se spune despre cel ce se laudă cu puterea lui, fiind de fapt un om slab, leş. Numele Anika este luat dintr-o povestire bizantină despre eroul Dighenis, supranumit ANIKITOS — neînvinsul (n r.ruse).

vitelor : toți membrii de partid își luară sarcina să pornească chiar în ziua aceea pe la casele oamenilor. În ce privește trimiterea în judecată a celor dovediți că și-au tăiat vitele, s-a hotărît ca deocamdată să nu se ia nici o măsură de acest fel, ci să se aștepte rezultatul campaniei de agitație.

— În felul acesta, vitele și păsările vor fi mai în siguranță. Altfel nu s-ar mai fi auzit prin sat la primăvară nici un muget de bou și nici un cîntat de cocoș, rosti bucuros Nagulnov, punînd procesul-verbal în geantă.

Adunarea colhoznicilor luă cu voie bună hotărîrea privitoare la socializarea tuturor vitelor, întrucît vitele de muncă și cele de lapte fuseseră socializate mai înainte și noua hotărîre nu privea decît vitele tinere, oile și porcii. În ce privește păsările, se aprinseră lungi discuții. Se împotriveau mai ales femeile. În cele din urmă rezistența lor a fost înfrîntă, datorită în mare parte lui Nagulnov. Apăsîndu-și decorația cu palmele late, el le vorbi cu convingere :

— Femeiuștilor, dragele mele ! Nu vă agățați de găini și de gîște. Unde-a mers mia, meargă și suta ! Lăsați-le să trăiască și ele în colhoz. La primăvară, vom comanda o clocitoare care, în locul cloștilor, are să ne dea sute de pui. Această clocitoare este o mașină care scoate o minune de pui. Rogu-vă, nu vă încăpățînați ! Găinile rămîn ale voastre : vor sta numai împreună într-o curte. De altfel, dragele mele cumetre, nici n-ar trebui să dăinuiască proprietatea asupra găinilor ! Și ce folos aveți de la ele ? Acum tot nu se ouă. Iar primăvara, ce bătaie de cap ! Ba una, adică o găină, sare în grădină și-ți ciugulește răsadul, ba alta, blestemata, își leapădă oul pe sub vreun hambar, ba dihorul îi sucește gîtul... Cîte nu se pot întîmpla cu ele ! În fiecare zi trebuie să vă vîriți în coteț și să căutați găinile de ouă : care are ou și care nu. Numai necazuri peste necazuri. În schimb, cum au s-o ducă ele în colhoz ? De minune ! Au să aibă priveghere

cumsecade : punem vreun moşneag văduv, de pildă pe moş Akim Beshlebnov, să se ţină de ele, să le caute de ou toată ziua şi să se cațere pe la cuibare. E o treabă uşoară, o faci cu voie bună; numai potrivită pentru un moşneag. Vătămătură nu poţi căpăta din treaba asta. Drăguţele mele, haideţi şi voi, înduplecaţi-vă !

Mai rîzînd, mai oftînd, mai trăncănind între ele, femeile „se înduplecară".

Îndată după adunare, Nagulnov şi Davîdov porniră pe la curţile oamenilor. De la primul rînd de case, îşi dădură seama că în fiecare gospodărie se tăiaseră vite... Către vremea prînzului trecură şi pe la moş Şciukar.

— Ăsta-i un activist. Spunea singur că vita trebuie păstrată. Unul ca dînsul n-are să-şi taie vitele, îl încredinţă Nagulnov pe Davîdov, intrînd în bătătura lui Şciukar.

„Activistul" zăcea pe spate în pat, cu genunchii îndoiţi, cu cămaşa răsucită pînă la bărbuţa-i încîlcită. Pe pîntecele lui slab şi vestejit stătea o oală de lut de vreo şase litri, cu fundul în sus şi cu marginile-i ascuţite adînc împlîntate în piele. De amîndouă părţile se vedeau două ventuze înfipte ca nişte lipitori. Moş Şciukar nici nu-şi aruncă ochii la oaspeţi. Mîinile, încrucişate pe piept ca la morţi, îi tremurau. Ochii înnebuniţi de durere îi ieşeau din orbite. Şi-i dădea încetişor peste cap. Nevasta lui Şciukar, o femeie voinică, stătea lîngă cuptor, iar în jurul patului se foia harnica babă doftoroaie, Mamîciha, neagră ca un şoarece, vestită în tot ţinutul ca meşteră la pus pahare şi ulcele, la îndreptat scrîntituri, la luat sînge, la descîntece şi la lepădarea plozilor cu o undrea de împletit. Ea îl „doftoricea" în clipa aceea pe preanefericitul moş Şciukar.

Davîdov intră şi făcu ochii mari.

— Bună ziua, moşule ! Ce ai pe pîntece ?

— Su-u-u-făr de pîn-pîn-te-ce ! îngăimă cu greutate moşul, opintindu-se. Şi îndată începu să se vaiete cu glas

piţigăiat, scheunînd ca un căţel : Ii-a oala ! Ia-o, zgripţuroaico ! Văleu, îmi rupe pîntecele... Văleu, oameni buni, scăpaţi-mă de ea !

— Mai rabdă un pic ! Mai rabdă ! Acum te uşurează ! căută să-l înduplece în şoaptă baba Mamîciha, care încerca în zadar să smulgă gura oalei, împlîntată în piele.

Dar, deodată, moş Şciukar urlă ca o fiară sălbatică, izbi doftoroaia cu piciorul şi se încleştă de oală cu amîndouă mîinile. Atunci Davîdov se grăbi să-i vină în ajutor. Înşfăcă de pe prichici un făcăleţ, dădu bătrînica la o parte şi izbi cu făcăleţul în fundul oalei, care se sparse. Aerul năvăli şuierînd printre cioburi, iar moş Şciukar ieşi din fundul măruntaielor. Uşurat, el prinse să răsufle des şi-şi scoase paharele fără greutate. Davîdov îi privi pîntecele care ieşea dintre cioburi cu un uriaş buric învineţit, şi se prăbuşi pe o laiţă, înecîndu-se în hohote de rîs. Pe obraz îi curgeau lacrimi, căciula zăcea jos, iar iaţele de păr negru îi căzuseră pe ochi...

Moş Şciukar se dovedi a fi om plin de vlagă. Baba Mamîciha nu apucă bine să-şi bocească oala spartă, că el — lăsîndu-şi cămaşa în jos — se şi ridică în picioare.

— Vai de capul meu amărît ! jelea cu glas tare baba. Diavolul ăsta mi-a spart ulcica ! Nici nu face să lecuieşti oameni de-alde dumneata.

— Du-te de aici, babo ! Lipseşte din faţa mea ! Moş Şciukar îi arătă uşa cu mîna : Cît pe ce era să dau ortul popii din pricina ta ! Oala asta ar fi trebuit să ţi-o sparg ţie în cap. Hai, cară-te, că altfel intru în păcat ! La aşa treburi, cu mine nu-i de glumit.

— Din ce ţi s-a tras boala ? îl întrebă Nagulnov, de îndată ce uşa se închise în urma Mamîcihăi.

— Ah, feţii mei, binefăcătorii mei, credeţi-mă ! Mai-mai să-mi dau duhul. Două zile n-am ieşit din ogradă. Stăteam tot timpul cu nădragii în mînă... Aşa pîntecăraie mă apucase, că nu era chip să mă ţin. Parcă eram spart :

curgea din mine ca dintr-un boboc de gîscă prăpădit, pe mică pe ceas...

— Te-ai îndopat cu carne ?

— Cu carne...

— Ai tăiat viţica ?

— S-a dus !... Nu mi-a fost d-a bună...

Makar gemu mînios, îl privi pe moşneag cu ură şi îi spuse printre dinţi :

— Diavol bătrîn ce eşti ! Trebuia să-ţi pună pe pîntece nu o ulcică, ci un ceaun de trei vedre, să te fi supt întreg, cu măruntaie cu tot ! Iaca, te-om da afară din colhoz. Să vezi atunci ce pîntecăraie are să te apuce ! De ce ai tăiat viţica ?

— Mi-a luat dracu minţile, Makaruşka... S-a ţinut baba de capul meu. Şi ştii : dacă-ţi cîntă cuculeţul de noapte, nu mai ai încotro... Iertaţi-mă !... Tovarăşe Davîdov ! Am fost prieteni. Nu mă daţi afară din colhoz. Destul am pătimit pentru fapta mea.

— Ce poţi face cu unul ca ăsta ? zise Nagulnov, făcînd cu mîna a lehamite. Haidem, Davîdov ! Iar tu, ghiujule, ia unsoare de puşcă, amestec-o cu sare şi bea-o : îţi trece boala de parcă ţi-ar lua-o cu mîna.

Moş Şciukar se simţi jignit. Buzele îi tremurau :

— Mă iei la vale ?

— Ba vorbesc cum trebuie. În armata cea veche, aşa ne doftoriceam pîntecele.

— Da ce ? Sînt de fier ? Să întrebuinţez eu ceea ce slujeşte la curăţat o puşcă neînsufleţită ? Nici nu mă gîndesc. Mai bine îmi dau sufletul în floarea-soarelui, da unsoare nu înghit !

A doua zi, moş Şciukar, care n-apucase să-şi dea sufletul, porni şchiopătînd prin sat. Povestea celor ce-i întîlnea în cale : cum avusese oaspeţi pe Davîdov şi Nagulnov, cum aceştia se sfătuiseră cu dînsul despre dresul uneltelor de semănat şi despre alte treburi ale colhozului.

La sfîrşitul povestirii, el făcea o pauză lungă şi, pe cînd îşi răsucea o ţigară, rostea oftînd :

— Numai oleacă m-am îmbolnăvit, şi ei au şi venit să mă vadă. Nu le merg treburile fără mine. Mă îndemnau să iau tot felul de leacuri. „Îngrijeşte-te, moşule, îmi ziceau, că dacă, doamne fereşte, mori, ne prăpădim fără dumneata !" Şi adevărat că s-ar prăpădi, martor mi-i unul Isus Christos ! Cum se încurcă lucrurile mă şi cheamă la *cîrmă* ! Chibzuiesc eu şi le dau poveţe. Vorbesc rar, dar cu tîlc. Cuvîntul meu merge drept la ţintă !

Şi moşul îşi ridica ochii spălăciţi şi bucuroşi, căutînd să vadă ce-şi zic oamenii care-i ascultau povestea.

CAPITOLUL XVIII

Cătunul Gremeacii-Log, care se mai potolise în vremea din urmă, începu să se frămînte din nou... Oamenii nu mai tăiau vite. Două zile de-a rîndul, ţăranii traseră sau mînară la ocolurile comune oi şi capre de toate culorile. Păsările le aduceau în saci. Răsuna satul de mugetul vitelor, ca şi de cotcodăcitul şi de larma păsărilor.

Colhozul număra acum o sută şaizeci de gospodării. Se făcură trei brigăzi. Conducerea colhozului însărcină pe Iakov Lukici să împartă sărăcimii — care avea nevoie de straie şi de încălţări — scurteicile, cizmele şi celelalte lucruri de purtat ale chiaburilor. Se întocmi mai întîi o listă. Se văzu că nu era cu putinţă să fie îndestulate toate nevoile.

În ograda lui Titok, unde Iakov Lukici împărţea îmbrăcămintea confiscată de la chiaburi, răsuna pînă noaptea un neîntrerupt zvon de glasuri. Chiar acolo, lîngă hambar, oamenii se descălţau pe zăpadă, îşi încercau încălţămintea trainică a chiaburilor, îmbrăcau scurteicile, hainele, bluzele, cojoacele... Fericiţii cărora comisia le încuviinţase haine sau încălţăminte în socoteala cîştigu-

rilor viitoare, se dezbrăcau chiar pe podeţul hambarelor şi, hlizindu-se mulţumiţi, cu luciri în ochi, cu feţele smeade, luminate de zîmbete fugare, jucăuşe, îşi strîngeau în grabă boarfele vechi de dimie, peticite şi răspeticite şi se îmbrăcau cu straiele noi prin care nu li se mai vedea pielea. Dar înainte ca oamenii să aleagă vreun lucru — cîte discuţii, sfaturi, îndoieli, înjurături... Davîdov hotărî ca Liubişkin să primească o haină, nădragi şi cizme. Încruntat, Iakov Lukici scoase dintr-o ladă un vraf de straie şi le aruncă la picioarele lui Liubişkin :

— Alege ce-ţi pofteşte inima.

Mustăţile cazacului tresăriră ; mîinile începură să-i tremure... Încerca şi tot încerca haina. Îl treceau zeci de sudori ! Muşca postavul cu dinţii, îl privea în zare : nu-i cumva mîncat de cari sau de molii ? Îl boţi vreo zece minute în degetele-i negre. Strînşi împrejurul lui, ceilalţi strigau răsuflînd fierbinte :

— Ia-o pe asta, au să ţi-o poarte şi copiii.

— De ce ? Eşti chior ? Nu vezi că-i întoarsă ?

— Minţi !

— N-ai decît s-o iai tu !

— Ia-o, mă Pavlo !

— N-o lua, încearcă alta !

Faţa lui Liubişkin era stacojie, ca o cărămidă arsă. Îşi mesteca în dinţi mustaţa neagră, se uita împrejur ca o fiară hăituită, şi întindea mîna spre altă haină. Alese una. O haină pe cinste ! Îşi vîrî braţele lungi în mînecile care-i ajungeau pînă la coate. Cusăturile îi pîrîiau la umeri. Zîmbind sfios şi tulburat, se apucă să caute iarăşi în vraf. Îi fugeau ochii în toate părţile : parcă era un copil la iarmaroc, într-o puzderie de jucării. Pe buze îi tremura un zîmbet atît de senin şi de copilăresc, încît îţi venea să-l mîngîi pe creştet, pe cazacul ăsta lung de un stînjen. Într-o jumătate de zi, nu izbuti să-şi aleagă o haină. Îmbrăcă pantalonii, încălţă cizmele şi, înghiţin-

du-şi un suspin, se adresă lui Iakov Lukici, care stătea posomorît:

— Vin mîine să-mi aleg haina.

Ieşi în curte în pantaloni noi cu lampas, în cizme cu scîrţ. Parcă întinerise cu zece ani. Trecu într-adins pe uliţa cea mare, deşi nu-i era în drum. Se oprea des pe hudiţe, ba să-şi aprindă o ţigară, ba să stea de vorbă cu cineva. Făcu vreo trei ceasuri pîn-acasă, tot fălindu-se. Către seară prin tot satul umbla zvonul: „L-au împopoţonat pe Liubişkin, ca pentru slujba ostăşească! Toată ziua şi-a ales straiele... S-a dus acasă înţolit cu straie noi din cap pînă-n picioare. Avea nădragi ca de sărbătoare. Păşea ca un cocor... nici nu-şi simţea picioarele sub dînsul..."

Femeiuşca lui Diomka Uşakov nu se putea dezlipi de un cufăr. O dădură deoparte cu sila. Îşi trase o fustă de lînă cu creţuri care fusese a nevestei lui Titok. Îşi puse ghete noi în picioare, îşi acoperi umerii cu un şal înflorat. De-abia atunci îşi dădură cu toţii seama că nevasta lui Diomka nu-i de loc urîtă şi că-i o muieruşcă bine făcută. Şi cum să nu încremenească, sărmana, la vederea avuţiilor colhozului, cînd în toată viaţa-i amărîtă, nu mîncase o bucăţică bună şi nu purtase o bluză nouă! Cum să nu-i pălească buzele ofilite de nevoi fără număr şi de nemîncare, cînd Iakov Lukici răsturnă din sipet un vraf de podoabe femeieşti! Năştea în fiecare an cîte un copil. Îşi învelea sugaeii în pelinci putrede şi în flenduri de cojoc cu blana roasă. De atîta amar şi de atîtea veşnice lipsuri ea îşi pierduse frumuseţea, sănătatea şi frăgezimea de altădată. Umbla toată vara într-o fustişoară cu ţesătura rărită ca sita. Iar iarna, cînd îşi spăla singura cămaşă pe care o avea, şedea goală pe cuptor, înconjurată de copii, fiindcă alte schimburi nu se pomeneau la dînsa.

— Oameni buni, oameni buni!... Mai staţi puţin. N-aş lua, poate, fusta 'asta... Aş vrea s-o schimb. Poate-mi daţi ceva şi pentru copii... Lui Mîşatka, Duniaşkăi... şop-

tea ea ca ieşită din minţi, încleştîndu-se cu mîinile de capacul sipetului şi fără să-şi ia ochii aprinşi de la vraful de haine în fel de fel de culori.

Davîdov, care întîmplător era de faţă la scena asta, avu o strîngere de inimă... Făcîndu-şi loc spre sipet, o întrebă :

— Cîţi copii ai, cetăţeancă ?

— Şapte suflete... răspunse în şoaptă femeia lui Diomka, neîndrăznind să ridice ochii, într-o dulce aşteptare.

— Ai şi ceva lucruri de copii ? îl întrebă încet Davîdov pe Iakov Lukici.

— Am.

— Dă femeii acesteia tot ce are să-ţi ceară pentru copii.

— N-o îndopăm prea mult ?

— Ce înseamnă asta ? Hai ?...

Şi Davîdov îşi rînji cu mînie gura stirbă. Iakov Lukici se aplecă iute asupra sipetului.

De obicei vorbăreţ şi rău de gură, Diomka Uşakov stătea la spatele nevestei sale, abia ţinîndu-şi răsuflarea, şi îşi lingea în tăcere buzele uscate. Dar la ultimele cuvinte ale lui Davîdov, el aruncă o privire spre dînsul... Din ochii încrucişaţi ai lui Diomka, lacrimile ţîşniră dintr-o dată, ca sucul dintr-un fruct prea copt. O luă din loc şi se repezi spre ieşire, făcîndu-şi drum prin mulţime cu mîna stîngă, iar cu dreapta acoperindu-şi ochii. Sări de pe podeţ, ieşi din curte ruşinat, ascunzîndu-şi de oameni lacrimile care i se prelingeau pe obraji de sub scutul palmei lui negre şi se ajungeau una pe alta, limpezi şi scînteietoare, ca picăturile de rouă.

Spre seară veni la împărţeală şi moş Şciukar. Dădu buzna la sediul colhozului şi se îndreptă spre Davîdov, abia răsuflînd :

— Bine te-am găsit, tovarăşe Davîdov. Mă bucur că eşti sănătos.

— Bună ziua.

— Dă-mi şi mie o hîrtie.

— Ce hîrtie ?

— Ca să capăt straie.

— Adică de ce să-ţi dăm ţie straie ? intră în vorbă ridicîndu-şi sprîncenele stufoase. Nagulnov, care se găsea şi el la Davîdov. Poate pentru că ai tăiat viţica ?

— Makaruşka, nu ştii zicala : „Cine-şi aduce aminte de ce a fost să-i sară ochii din cap !" Cum aşa, de ce ? Dar cine a pătimit cînd l-am deschiaburit pe Titok ? Eu şi cu tovarăşul Davîdov. Măcar că lui i-au spart capul, dar asta-i un fleac... pe cînd mie dulăul mi-a făcut ferfeniţă şuba. Nu m-am ales din toată blana decît cu nişte obiele. Eu care am pătimit pentru Puterea sovietică, mie, adică, nu-mi trebuie ? Mai bine îmi sfărîma Titok capul în cioburi, da nu mi se atingea de blană. Şuba era a babei. Nu-i aşa ? Ea poate că-mi face zile fripte pentru şubă ! Şi eu ce să mă fac ? Aha ! Acum ce zici ?

— Dacă n-ai fi fugit, îţi era şuba întreagă.

— Cum, dacă n-aş fi fugit ? Dar tu, Makaruşka, n-ai văzut ce făcea şi dregea baba-cloanţa lui Titok ? Asmuţea dulăul la mine, strigînd : „Şo, pe el ! Înşfacă-l, Serko ! Ăsta-i cel mai al dracului dintre toţi !" Să spună şi tovarăşul Davîdov dacă n-a fost aşa.

— Măcar că eşti bătrîn, dar minţi de îngheaţă apele !

— Spune şi dumneata, tovarăşe Davîdov.

— Nu-mi prea aduc aminte...

— Îţi jur pe Isus Christos că muierea urla cumplit ! M-a prins, firește, frica ; şi am dat să ies din curte. N-ar fi fost nimic, dacă era vorba de un cîine ca toţi cîinii, dar dulăul acela era mai straşnic ca un tigru !

— Nimeni n-a asmuţit cîinele asupra ta. E curată născocire.

— Makaruşka, de unde o să ţii tu minte ? Viteazule ! Erai şi tu aşa de speriat, că făceai feţe-feţe ! De unde

să-ţi mai aduci aminte? Eu, păcătosul de mine, mă gîndeam chiar atunci: „Uite, acuşi are s-o tuleascî Makar!" Cu toate că dulăul mă tîra prin ogradă, eu îmi amintesc totul de-a fir-a-păr. Dacă n-ar fi fost dulăul, Titok n-ar fi scăpat viu din mîinile mele, zău aşa! Cu mine nu-i de şagă!

Nagulnov se încruntă, parcă îl apucase durerea de măsele; spuse lui Davîdov:

— Dă-i mai repede hîrtia, numai să se care odată!

Dar moş Şciukar avea de astă dată mîncărime de limbă mai mult decît oricînd.

— Eu, Makaruşka, cînd eram tînăr... de se întîmpla să-l iau în pumni pe vreunul...

— Uf, nu mai trăncăni! Mi-ai împuiat urechile! Ce-ar fi să-ţi dau un bon pentru o oală de o vadră? Altfel cu ce ai să te lecuieşti de pîntece?...

Adînc jignit, moş Şciukar luă ţidula în tăcere şi ieşi fără să spună ziua-bună. Primind însă din mîinile lui Iakov Lukici un cojoc larg, îi veni iarăşi inima la loc. Se uita printre gene. Îi sticleau ochişorii de bucurie. Apuca poalele cojocului cu două degete, cum iei sare din solniţă, şi le sălta în sus, ca o femeie care-şi ridică fusta cînd se pregăteşte să treacă o băltoacă, plescăia din limbă, fălindu-se în faţa cazacilor:

— Uite ce mai mîndreţe de cojoc! L-am cîştigat cu sudoarea frunţii! Cine nu ştie? Cînd ne-am dus să-i deschiaburim pe Titok, el s-a năpustit cu un resteu la tovarăşul Davîdov. Mi-am zis în gînd: „S-a dus pe copcă prietenul meu!" Deodată am sărit în ajutorul lui şi m-am luptat ca un leu. Asta i-a şi fost scăparea. Să nu fi fost eu, praf s-ar fi ales de dînsul!

— Dar spuneau oamenii că ai rupt-o la fugă cînd s-a repezit dulăul, că ai căzut, şi el a început să-ţi rupă urechile ca la porci! zise cineva dintre ascultători.

— Minciuni! Ce oameni! Mint de sting! Ce-i un dulău? Un dobitoc prost şi scîrnav. Nu pricepe nimic.

Şi moş Şciukar întoarse cu iscusinţă vorba la altceva.

CAPITOLUL XIX

Noapte...

Hăt departe, dincolo de povîrnişurile colnicelor din stepă, pierdute în întuneric, dincolo de rîpi şi de matca rîurilor, dincolo de ţinutul pădurilor spre miazănoapte de Gremeacii-Log, se află capitala Uniunii Sovietice. Asupra ei — o revărsare de lumini electrice. Scînteierile lor azurii, tremurătoare, stăruie ca răsfrîngerile unui uriaş pojar mut, peste casele cu multe etaje, umbrind lumina de prisos a lunii şi a stelelor în miez de noapte.

Despărţită de Gremeacii-Log prin o mie şi cinci sute de kilometri, măreaţa şi draga Moscovă trăieşte şi noaptea: locomotivele fluieră prelung, ca o chemare, claxoanele automobilelor răsună ca acordurile unei armonici uriaşe, tramvaiele huruie. Iar dincolo de mausoleul lui Lenin, dincolo de zidul Kremlinului, în steriţa vîntului rece, pe cerul luminat, flutură marama steagului roşu. În lumina electrică, albă, incandescentă, împroşcată de jos, flamura parcă arde fîlfîind, şerpuind, revărsîndu-se ca nişte şuviţe de sînge purpuriu. Ca o wolbură se roteşte vîntul din tării, întorcînd în altă parte steagul rămas o clipă în nemişcare, cu pînza grea lăsată în jos, şi iată-l cum se-nalţă din nou, aruncîndu-şi capătul, cînd spre apus, cînd spre răsărit, arzînd ca flacăra roşie a răscoalei, chemînd la luptă...

Cu doi ani mai înainte, Kondrat Maidannikov, aflîndu-se la Moscova, la un congres al sovietelor din întreaga Rusie, se plimba noaptea prin Piaţa Roşie. Privind mausoleul şi steagul roşu care strălucea triumfător pe cer, el îşi smulse dintr-o dată budionovka din cap. Ră-

mase multă vreme în nemişcare cu capul gol, cu zăbunul d'n postav ţesut în casă larg descheiat...

Dar în Gremeacii-Log, o tăcere adîncă încremeneşte toată noaptea. Scapără dîmburile pustii din împrejurimi, presărate cu zăpadă proaspătă, ca puful de lebădă. Rîpile, văiugile şi pîrloagele par ca nişte pete de umbră sinilie. Carul mare aproape atinge zarea cu oiştea. Plopul piramidal crescut lîngă sovietul sătesc se înalţă ca o făclie neagră în adîncul cerului întunecat, apăsător. S-aude şuviţa de apă a izvorului îndreptîndu-se cu murmur vrăjit spre rîu. În apa-i curgătoare vezi cum cad stelele care au isprăvit de luminat lumea. Ascultă, prietene, tăcerea părelnică a nopţii şi vei auzi cum îşi roade iepurele hrana, zgîriind crenguţa cu dinţii îngălbeniţi de seva copacilor. În lumina lunii, luceşte slab, pe trunchiul vişinului, picătura de chihlimbar a cleiului îngheţat. Rupe-l şi uită-te la dînsul: cocoloşul de clei, în chip de prună neatinsă, e acoperit de o gingaşă brumă fumurie. Din cînd în cînd, se desprinde de pe crengi cîte o pojghiţă de gheaţă: dar noaptea acoperă cu tăcere clinchetul acesta de cleştar. Nemişcaţi ca morţi stau lăstarii crengilor de vişin, pe care se înşiruie mărgeluţe cenuşii, crestate: copiii le spun „lacrimi de cuc..."

Tăcere...

Numai în revărsatul zorilor, cînd dinspre miază-noapte, pe sub nori, vine vîntul de la Moscova, spulberînd zăpada cu aripi îngheţate, numai atunci prind să răsune în Gremeacii-Log glasurile de dimineaţă ale vieţii. În livezi şuşuiesc crengile dezgolite ale plopilor şi încep să piuie, chemîndu-se, potîrnichile care iernează lîngă sat şi care, noaptea, ciugulesc pe arii. Ele se mută ziua în tufele de pe povîrnişurile nisipoase ale rîpelor, lăsînd pe zăpadă, lîngă hambare, o spuză de urme înstelate ca nişte cruciuliţe presărate printre paiele scurmate. Viţeii mugesc, cerînd să fie lăsaţi la mamele lor. Cocoşii

strînşi în curtea colhozului cîntă cu mai mult foc. Peste sat se întinde un fum înecăcios de tizic.

Dar atîta vreme cît noaptea pluteşte deasupra caselor, de bună seamă că în tot satul Greneacii-Log numai Kondrat Maidannikov nu doarme. Gura îi e amară de atîta fumat din tutunul sădit în jurul casei. Îşi simte capul ca de plumb. Îi vine greaţă...

E miezul nopţii şi Kondrat parcă vede răsfrîngerile strălucitoare ale luminilor de deasupra Moscovei, vede fluturarea mînioasă, cumplită, a flamurii purpurii desfăşurate deasupra Kremlinului, peste lumea fără margin.. unde, dincolo de graniţele Uniunii Sovietice, curg atîtea lacrimi din ochii unor oameni muncitori ca şi Kondrat. Îi vin în minte cuvintele răposatei lui mame, care-i spusese odată ca să-i potolească lacrimile de copil :

— Nu ţipa, Kondrat mămuţă, nu-l supăra pe dumnezeu. Destul plîng în fiecare zi oamenii sărmani din lumea asta largă, jelindu-se lui dumnezeu pentru nevoile lor, împotriva bogătaşilor, care au strîns toate avuţiile. Dar dumnezeu a dat poruncă săracilor să rabde. De aceea el se supără că săracii şi flămînzii nu se mai opresc din plîns. Atunci le adună lacrimile şi le preface în ceaţă, pe care o aruncă pe mările cele albastre, învăluieşte cerul şi-l ascunde de ochii lumii. Iar corăbiile încep să rătăcească pe mări, pierzîndu-şi calea pe ape ; se ciocnesc de stînci şi se cufundă. Altădată, dumnezeu face din lacrimi rouă. Şi într-o noapte, cade o rouă sărată pe ogoarele cu roadă şi pe tot pămîntul, de la noi şi de pe alte meleaguri, şi ard de amarul lacrimilor boabele de grîu. Atunci se porneşte foamete mare şi molimă în lume... De aceea sărmanii n-au voie să plîngă. Plînsul le aduce numai belele pe cap... Ai priceput, puişorul mamei ? Şi ea încheia cu asprime : Roagă-te lui dumnezeu, Kondratka ! Rugăciunea ta va ajunge mai repede la cer.

— Noi sîntem săraci, mămucă? Tătuța-i sărac? întreba micul Kondrat pe evlavioasa-i mamă.

— Da, săraci.

Kondrat cădea în genunchi în fața întunecatei icoane zugrăvite după tipicul credinței celei vechi, se ruga și-și ștergea ochii bine de tot, ca dumnezeu, în mînia lui, să nu-i zărească nici o lacrimă, cît de mică.

Maidannikov șade culcat, depănînd în minte trecutul, ca și cum ar cerceta, pe rînd, ochiurile unei plase. După tată, era cazac de Don, iar acum — iată-l colhoznic. Multe gînduri l-au muncit în nenumăratele nopți, lungi ca șleahurile stepei. Cînd își făcea slujba ostășească, tatăl său, împreună cu sotnia lui, bătuse cu cnutul și tăiase cu sabia pe țesătorii greviști din Ivanovo-Voznesensk, apărînd interesele fabricanților. Taică-său murise. Kondrat crescu și, în 1920, s-a luptat cu polonezii albi și cu vrangheliștii, apărînd Puterea sovietică — puterea lui, puterea acelorași țesători din Ivanovo-Voznesensk — împotriva năvalei fabricanților și a năimiților lor.

De mult nu mai credea Kondrat în dumnezeu; dar avea încredere în Partidul Comunist, care conduce pe oamenii muncii din toată lumea către libertate, spre un viitor luminos. Își mînase toate vitele în ocolul colhozului; își dăduse păsările pînă la cel din urmă pui. Socotea și el că n-are dreptul să mănînce pîine și să calce iarba decît cel ce muncește. Se făcuse una, pe vecie, cu Puterea sovietică. Totuși, Kondrat nu putea dormi nopți de-a rîndul... Și nu dormea fiindcă îi rămăsese în inimă, ca o viperă, părerea de rău după bunul lui, după vita lui cu care muncise și de care se lepădase singur, de bunăvoie... I se cuibărise în suflet, dîndu-i un fior rece, părerea de rău, tristețea, urîtul...

Altădată Kondrat trebăluia cît era ziulica de mare; de dimineață dădea nutreț boilor, vacii, oilor și calului, apoi îi adăpa... la amiază căra iarăși de pe arie fîn și paie, temîndu-se să nu piardă nici un firicel... seara

trebuia să rînească din nou sub vite. Chiar şi noaptea se ducea de cîteva ori în staul să vadă de vite şi să pună în iesle fînul călcat în picioare. Treburile gospodăreşti îi bucurau inima. Acum, curtea-i pustie, fără viaţă. N-are la ce să iasă în bătătură. Ieslele stau goale, porţile împletite ale grajdului — larg căscate... Cît îi de lungă noaptea, nu se aude nici un cîntat de cocoş. Nici n-ai cum afla timpul în vremea nopţii.

Nu-i trece urîtul decît în clipa cînd îi vine rîndul la grajdul colhozului. Ziua, caută să plece mai devreme de acasă, să nu mai vadă ograda înspăimîntător de pustie, să nu mai dea de ochii mîhniţi ai nevestei.

Iat-o cum doarme lîngă dînsul, răsuflînd măsurat. Pe cuptor se foieşte Hristişka şi plescăie dulce din buze, mormăind prin somn : „Copăcel, tătuţă !... Copăcel, copăcel !" O fi avînd de bună seamă visurile sale luminoase, copilăreşti... Viaţa îi e uşoară. Lin răsuflă ea pe lume ! O bucură pînă şi o cutie goală de chibrituri. O ia şi-şi meştereşte dintr-însa o sanie pentru păpuşica de cîrpă. Se joacă cu sania asta pînă seara, iar ziua de mîine îi surîde cu altă jucărie.

Kondrat e însă muncit de gînduri. Se zvîrcoleşte prins de ele ca peştele în plasă... „Cînd ai să mă laşi în pace, afurisită părere de rău ? Cînd ai să crapi, diavol răufăcător ? De unde o veni asta ? Trec pe lîngă stănoagele cailor... toţi mi-s străini. Nici unul nu mă mişcă. Dar cum ajung la calul meu şi mă uit la spinarea lui cu cureaua neagră, ca şi la semnul de la urechea stîngă — prinde să mă sece la inimă ; în clipa aceea parcă mi-i mai drag ca muierea. Şi-mi vine să-i dau fîn mai de soi, din iarbă mai bună şi mai măruntă. De asemenea şi ceilalţi ; fiecare stă lipcă lîngă calul lui, iar de ceilalţi nici nu-i pasă. Şi doar nu-s acuma cai străini ; toţi sînt ai noştri. Ieri era de rînd Kujenkov : nu s-a dus să adape singur caii. A trimis un băietan. Acesta a încălecat şi a mînat la galop toată herghelia la rîu. Nici nu s-a uitat care cal

a băut şi care nu... şi hai, înapoi, tot la galop. La grajd! Nimănui nu-i pot spune nimic, că îndată îţi arată colţii: «Ce, tu eşti mai firoscos ca alţii?!» Asta-i din pricină că eu mi-am agonisit gospodăria cu atîta trudă. Celui îmbuibat de toate nu-i pare aşa de rău... Să nu uit a spune mîine lui Davîdov cum a adăpat caii Kujenkov. Cu astfel de îngrijire, căluţii noştri, la primăvară, nici n-au să poată clinti boroana din loc. Trebuie să văd mîine cum sînt îngrijite găinile; trăncăneau muierile, că vro şapte au şi pierit în înghesuială. Uf, tare-i greu! Şi de ce să se pună păsările la un loc? Să fi lăsat măcar cîte un cocoş de gospodărie, în loc de ceas... Cooperativa din sat n-are marfă, iar Hristişa e desculţă. I-ar trebui neapărat nişte ghetuţe. Să-i cer lui Davîdov — mi-i ruşine... Nu, să ierneze acum pe cuptor, iar la vară n-are să mai aibă nevoie." Şi Kondrat se gîndeşte la greutăţile pe care le întîmpină ţara în înfăptuirea planului cincinal, şi-şi încleştează pumnii sub cergă, îndreptînd în gînd cuvinte duşmănoase către acei muncitori din Apus care nu-i urmează pe comunişti: „Ne-aţi vîndut pentru o simbrie bună dată de stăpînii voştri! Ne-aţi schimbat, fraţilor, pentru o viaţă îndestulată... Oare de ce n-aveţi pînă acum orînduire sovietică? De ce aţi întîrziat atît? Dacă v-aţi fi apucat din timp, aţi fi făcut pînă azi revoluţia... Vă tot mocoşiţi, dar n-o luaţi din loc... sînteţi dezbinaţi şi vă mişcaţi ca vai de lume... Oare voi nu vedeţi de peste graniţă cît de greu ne ridicăm noi gospodăria? Cîte nevoi îndurăm? Umblăm aproape goi şi desculţi. Scrîşnim din dinţi şi-i dăm zor la muncă. O să vă ruşinaţi, fraţilor, venind la de-a gata! De s-ar face un stîlp înalt-înalt... să se vadă din toate părţiie... m-aş urca în vîrful lui şi v-aş spune o vorbă să rămînă de pomină!..."

Kondrat aţipeşte. Ţigara i se dezlipeşte de pe buze şi-i face o gaură mare şi neagră în singura lui cămaşă. Arsura îl trezeşte. Sare în picioare. Înjurînd în şoaptă,

caută pe bîjbîite în întuneric acul, ca să coasă gaura cămăşii. Altfel, are s-o vadă Anna a doua zi şi, pentru gaura asta, îl va probozi două ceasuri încheiate... Nu găseşte acul. Adoarme din nou.

Deşteptîndu-se în zori, Kondrat iese în ogradă. Deodată aude ceva nemaipomenit : cocoşii strînşi la colhoz, unde dormeau toţi într-o singură şură, se pornesc în acelaşi timp să trîmbiţeze în cor, pe toate glasurile. Deschizîndu-şi cu mirare ochii umflaţi de somn, Kondrat ascultă cîtăva vreme corul neîntrerupt. Iar cînd amuţeşte grăbit cel din urmă „cucuriguuu" întîrziat, el surîde somnoros · „Măi, dar ţipă dracii ştia ! O adevărată fanfară. Cine locuieşte lîngă sălaşul lor nu mai are nici somn, nici linişte. Altădată îi auzeai cîntînd ba într-un capăt, ba în altul al satului. Nu era nici o orînduială... Măi, ce viaţă !" Şi Maidannikov se întoarce şi-şi isprăveşte somnul.

Dimineaţa, după ce îmbucă ceva, Kondrat se îndreptă spre curtea păsărilor. Moş Akim Beshlebnov îi iese înainte mînios :

— Ce umbli de frunza frăsinelului, cu noaptea-n cap ?

— Am venit să văd ce mai faceţi : tu şi găinile. Cum o mai duci, moşule ?

— Am dus-o cum am dus-o, da acum vai de capul meu.

— De ce ?

— Slujba pe lîngă găini mă dă gata.

— Cum asta ?

— Fă-te o dată toată ziulica pe aici. Ai să vezi şi tu ! Afurisiţii de cocoşi se bat de dimineaţă pînă seara. Cad din picioare, fugărindu-i. D-apoi găinile : s-ar zice că-s parte femeiască ; da şi ele se înhaţă de moţ una pe alta şi se alungă prin curte ! Aşa slujbă, mai bine lipsă ! Mă şi duc la Davîdov să-mi dea drumul ! Am să-l rog să mă trimită la albine

— Or să se deprindă, moşule.

— Pînă s-or deprinde păsările, dă moşul ortul popii. Da parcă asta-i treabă de bărbat? Şi la urma urmei, oricum ar fi, da-s cazac, am fost la războiul cu turcii. Acum, poftim, mare cinste; m-au pus comandant general peste găini. Numai de două zile îmi fac slujba şi nu-i chip să trec drumul de răul copiilor. Cînd mă duc acasă, diavolii îmi ies înainte ţipînd: „Moş Akim, spaima găinilor! Moş Akim, spaima găinilor!" Am fost cinstit de toţi... Şi tocmai la bătrîneţe să mor cu porecla de „spaima găinilor"? Nici în ruptul capului!

— Lasă, moş Akim! Te potriveşti la nişte copii?

— Dacă ar fi numai copiii, n-ar fi nimic. Dar şi unele muieri le ţin isonul. Mă duc ieri acasă, la prînz. Lîngă fîntînă, Nastionka Donetkova scotea apă. Mă-ntrebă: „O scoţi la capăt cu găinile, moşule? „O scot", zic eu. „Da mai ouă careva?" „Se ouă, zic, măicuţă, dar nu prea." Ea de colo, iapa dracului, unde începe să necheze: „Vezi, zice, să lepede pînă la arat un coş întreg de ouă... că de unde nu, te punem pe tine să calci găinile." Îs prea bătrîn ca să înghit astfel de glume. Slujba asta e prea înjositoare!

Bătrînul mai voia să spună ceva, dar lîngă gard doi cocoşi se izbiră piept în piept. Din creasta unuia ţîşni un şiroi de sînge. Un smoc de pene zbură din guşa celuilalt. Moş Akim tropăi mărunt spre ei, înarmîndu-se pe drum cu o nuia.

La sediul colhozului, deşi era dis-de-dimineaţă, se adunase mult norod. În ogradă, lîngă pridvor, o sanie cu doi cai îl aştepta pe Davîdov, care se pregătea să plece la raion. Buiestraşul lui Lapşinov, înşeuat, scurma zăpada cu copita; iar alături tropăia Liubişkin, strîngîndu-i chinga. Se pregătea să plece la Tubianskoi, unde urma să vorbească cu conducerea colhozului de acolo în privinţa unui trior.

Kondrat intră în prima cameră ; la masă socotitorul, de curînd venit din staniţă, cerceta registrele. În faţa lui, Iakov Lukici, tras la faţă şi posomorît în timpul din urmă, scria ceva. În aceeaşi încăpere se îngrămădeau şi colhoznicii numiţi de brigadier pentru căratul fînului. Şeful brigăzii a treia, Agafon Dubţov — un om ciupit de vărsat — şi Arkaşka Menok stăteau de vorbă într-un colţ cu Ippolit Şalîi, singurul fierar din sat. În odaia de alături, răsuna glasul tăios şi vesel al lui Razmiotnov.

Sosise tocmai atunci şi, grăbit, îi povestea rîzînd lui Davîdov :

— Vin la mine dis-de-dimineaţă patru bătrîne, în cap cu mătuşa Uliana, mama lui Mişka Ignationok. O ştii ? Nu ? O bătrînă care trage vreo şapte puduri ; are şi un neg pe nas. Vin la mine. Mătuşa Uliana, foc şi pară, cloceteşte de mînie de-i joacă şi negul de pe nas. Şi unde îşi dă drumul : „Păcătosule, aşa şi pe dincolo !" Era lume la soviet şi ea mă suduia. Eu, bineînţeles, îi zic cu asprime : „Ţine-ţi gura şi nu mai trăncăni că te trimit pe sus la staniţă pentru ocară adusă stăpînirii. Dar ce-ai păţit, o întreb, că te-ai mîniat aşa ?" Iar ea de colo : „De ce v-aţi pus pe capul bătrînelor ? Cum vă puteţi bate joc de bătrîneţea noastră ?" Cu mare greutate am putut afla despre ce-i vorba : cică au auzit că pe toate bătrînele care au trecut de şaizeci de ani şi nu mai sînt în stare să muncească, conducerea colhozului are să le pună la primăvară să... Razmiotnov îşi umflă obrajii, ţinîndu-şi rîsul. În sfîrşit isprăvi : — Cică, din lipsă de maşini cu aburi care să clocească ouăle, vor fi puse bătrînele la trebuşoara asta. De aceea turbaseră. Mătuşa Uliana ţipa de parcă o tăia cineva. „Cum aşa ? Să mă pună pe ouă ? Nu se află pe lume asemenea ouă pe care să mă aşez eu ! Am să vă bat măr pe toţi cu vătraiul şi apoi mă duc să mă înec !" Abia le-am potolit. „Nu te du să te îneci, mătuşă Uliana, îi zic, că nu-i destulă apă în rîu să te cuprindă. Astea-s minciuni,

poveşti de-ale chiaburilor." Uite cum stau lucrurile, tovarăşe Davîdov! Vrăjmaşii împrăştie minciuni, ca să ne pună beţe în roate. Am început să le descos: de unde a pornit zvonul? Am aflat: alaltăieri a venit în sat o călugăriţă din Voiskovoi... a mas la Timofei Borşciov. Ea le-a povestit că de aceea adică s-au strîns găinile, ca să le trimită în oraş, pentru zeamă cu tăiţei, iar pentru bătrîne cică se pregătesc nişte scăunele, anume potrivite şi aşternute cu paie, pe care au să fie puse să clocească ouăle. Şi care s-or burzului, pe acelea au să le lege burduf de scaun.

— Şi acum unde-i călugăriţa? întrebă iute Nagulnov care ascultase şi el povestirea.

— Şi-a luat tălpăşiţa. Doar nu-i proastă. Îndrugă minciunile, şi pe-aci ţi-i drumul.

— Ar trebui să le arestăm şi să le trimitem la urmă, pe aceşte coţofene cu poale negre. Păcat că nu mi-a căzut în labă! I-aş fi legat fustele peste cap şi i-aş fi ars cîteva bice... Ce fel de preşedinte al sovietului eşti, dacă oricine vrea poate să mîie la tine în sat? Bună rînduială!

— Dar cine naiba poate să-i păzească pe toţi?

Într-o şubă pusă peste palton, Davîdov şedea la o masă şi cerceta pentru ultima dată planul muncilor agricole de primăvară, întărit de adunarea colhozului. Zise, fără să-şi ridice capul din hîrtii:

— Clevetirea împotriva noastră este o veche armă a duşmanului. El, trîntorul, vrea să ne defaime toată rînduiala. Uneori, chiar noi le dăm apă la moară, ca-n istoria cu păsările...

— Adică, cum vine asta? întrebă Nagulnov umflîndu-şi nările.

— Aşa, fiindcă ne-am apucat de socializarea păsărilor.

— Nu-i adevărat!

— Ba-i adevărat. Hotărît! N-ar fi trebuit să ne ţinem de fleacuri. Uite, nici n-am strîns încă tot ce trebuie

pentru însămînțare, iar noi ne-am pus pe capul păsărilor. Curat prostie! Îmi vine să-mi muşc mîinile de ciudă... La raion, au să-mi tragă o săpuneală pentru fondul de însămînțare! Hotărît. E un lucru foarte neplăcut..

— Dar spune-mi, de ce nu trebuia să socializăm păsările? Nu s-a învoit adunarea?

— Nu-i vorba de adunare! zise Davîdov şi se încruntă. Cum nu pricepi că pasărea-i un fleac! Iar noi trebuie să îndeplinim ceea ce-i mai de seamă: să întărim colhozul, să atragem în el pe toţi oamenii, sută în sută şi, în sfîrşit, să facem semănăturile. De aceea, Makar, uite ce propun eu, cu toată seriozitatea: Am greşit politiceşte în chestiunea afurisitelor de păsări. Hotărît! Am greşit. Astă-noapte am citit cîte ceva despre organizarea colhozurilor şi am descoperit unde ni-i greşeala: avem aici un colhoz, adică un artel, iar noi am cîrmit-o spre comună. Aşa-i că am dreptate? Apoi tocmai asta-i o deviere de stînga. Hotărît! Gîndeşte-te mai bine. În locul tău (doar tu ai făcut-o şi ne-ai împins şi pe noi), eu — cu curaj bolşevic — mi-aş recunoaşte greşeala şi aş da dispoziţie ca oamenii să vină să-şi ia înapoi găinile şi celelalte păsări. Ei, ce zici? Iar dacă n-o faci tu, am s-o fac eu, pe răspunderea mea, de îndată ce mă întorc. Am plecat! Rămîneţi cu bine!

Îşi îndesă şapca. Îşi ridică gulerul înalt al cojocului rămas de la chiaburi, care duhnea a naftalină, şi adăugă, arătîndu-şi geanta:

— Doar mai umblă pe-aici tot felul de călugăriţe şi se vor apuca să trăncănească, să asmută împotrivă-ne femeile şi bătrînele. Colhozul e o mlădiţă tînără. Avem nespusă nevoie de dînsul. Toţi ar trebui să fie alături de noi! Şi babele şi femeile tinere. Femeia are şi ea rostul ei în colhoz. Hotărît! şi Davîdov ieşi, călcînd cu paşi mari şi grei.

— Haidem, Makar, să zburătuim găinile pe la casele lor. Davîdov a spus vorbe cu tîlc.

Aşteptînd răspunsul, Razmiotnov se uită lung la Nagulnov, care şedea pe marginea ferestrei, cu scurta descheiată, învîrtindu-şi căciula în mîini şi mişcîndu-şi tăcut buzele. Trecură aşa vreo trei minute. Makar îşi ridică deodată capul, iar Razmiotnov îi întîlni privirea sinceră.

— Să mergem. Am dat greş. E adevărat! Davîdov, diavolul ăsta ştirb, are dreptate... zînbi Nagulnov, oarecum încurcat.

Davîdov se urcă în sanie. Lîngă dinsul stătea Kondrat Maidannikov. Vorbeau cu însufleţire. Kondrat dădea din mîini, povestind ceva cu foc. Vizitiul frămînta nerăbdător hăţurile, scoţînd biciul cu ciucuri de sub capră. Davîdov asculta, muşcîndu-şi buzele.

Cînd cobora treptele cerdacului, Razmiotnov îl auzi pe Davîdov spunînd:

— Nu-ţi mînca sufletul. Linişteşte-te. Avem conducerea în mîini. Toate le vom face. Hotărît! Avem să introducem un sistem de amenzi. Vom pune pe brigadieri să supravegheze totul pe proprie răspundere. Ei, rămîi cu bine!

Biciul şerpui şi pocni deasupra spinării cailor. Sania lăsă pe zăpadă urmele curbe şi albastre ale tălpilor; apoi se mistui pe poartă.

Sute de găini erau împrăştiate prin curtea păsărilor, ca un prundiş pestriţ. Moş Akim umbla prin ogradă, cu nuiaua în mînă. Un vîntişor i se juca prin barba căruntă şi-i usca boabele de sudoare de pe frunte. „Spaima găinilor" umbla cu pîslari în picioare, împrăştiind păsările. Pe umăr purta un sac, pe jumătate plin cu grăunţe stricate. Le presăra ca o dîră subţire de la hambar spre şură. Găinile îi foiau la picioare. Neîncetat răsuna gălăgia lor grijulie şi grăbită: „Cot-co-dac... cot-co-dac!"

Pe aria împrejmuită cu gard se vedeau cîrduri albe de gîşte, ca nişte grămezi de pietre de var. Răsuna un

gîgîit zgomotos, asurzitor, sîsîituri, bătăi din aripi, ca în timpul revărsărilor de ape, cînd se întorc primăvara păsările călătoare. O mulţime deasă de oameni se îngrămădise lîngă şură. Nu se vedeau decît spinări şi dosuri. Toate capetele stăteau aplecate, toţi ochii erau pironiţi undeva jos, înlăuntrul cercului.

Razmiotnov se apropie şi se uită peste spinări, încercînd să vadă ce se petrece la mijloc. Răsuflînd cu un şuier pe nări, oamenii vorbeau încet între dînşii.

— Roşcatu-i mai tare!

— Pe dracu! Uite că i-a şi căzut creasta într-o parte.

— Aha! Bine l-a atins!

— Uite cum a căscat ciocul... e vlăguit...

Deodată se auzi glasul lui moş Şciukar:

— Nu-l zădărî! Nu-l zădărî! Începe el singur! Nu-l zădărî că acuşi îţi dau una la lingurică!...

Doi cocoşi se învîrteau, cu aripile desfăcute, în mijlocul cercului: unul era roş-aprins, altul negru ca pana corbului. Crestele le erau sfîşiate şi negre din pricina sîngelui închegat. Sub picioare se aflau împrăştiate pene negre şi roşii. Luptătorii erau obosiţi. Se despărţiră, se prefăcură că ciugulesc şi scurmă zăpada moale, urmărindu-se unul pe altul cu ochi ageri. Nepăsarea prefăcută nu ţinu mult. Cocoşul negru se desprinse brusc de pămînt şi zbură în sus ca o cioară care fuge de foc. Cocoşul roşcat ţopăi şi el. Se izbiră în aer o dată şi încă o dată...

Moş Şciukar era numai ochi. Nici nu mai ştia pe ce lume e. O picătură îi tremura în vîrful nasului; dar el nici n-o băga în seamă. Toată luarea-aminte îi era îndreptată spre cocoşul cel roşu. Acesta trebuia să învingă. Moş Şciukar pusese rămăşag cu Demid Molciun. Din cumplita-i încordare îl scoase pe moş Şciukar o mînă străină, care îl trase cu mînie de gulerul blănii, scoţîndu-l afară din cerc. El se întoarse cu faţa schimonosită de nespusă mînie, gata să se repeadă la luptă cu avînt de cocoş,

împotriva celui ce-l ofensase. Dar expresia feţei i se schimbă într-o clipă: deveni bucuroasă şi zîmbitoare. Era mîna lui Nagulnov, care, încruntat, îi împrăştie pe privitori, alungă cocoşii, apoi zise posomorît:

— Umblaţi lela, zădărîţi cocoşii... Duceţi-vă la treburile voastre, trîntorilor! Duceţi-vă şi căraţi fîn la grajd, dacă n-aveţi ce face. Căraţi bălegar la grădinile de zarzavat. Doi oameni să meargă din casă în casă dînd de veste femeilor să vină a-şi lua înapoi găinile.

— Se desface colhozul găinilor? întrebă unul dintre amatorii luptelor de cocoşi, un om cu gospodărie individuală, poreclit „Bannik" [1] care purta o căciulă de vulpe. Pesemne conştiinţa lor încă nu-i destul de coaptă pentru colhoz. Dar ia spune-mi, sub *sicialism* o să mai fie lupte de cocoşi ori ba?

Nagulnov îl măsură cu o privire aspră. Se făcu alb la faţă.

— N-ai decît să glumeşti, dar să ştii cum! Pentru socialism s-a prăpădit floarea omenirii şi tu îl iei la vale? Lipseşte dinaintea mea, contrarevoluţionarule! Altfel, cînd ţi-oi da una, ai să te trezeşti pe ceea lume. Mars de-aici, spurcăciune, pînă n-ai răposat! Că şi eu ştiu şugui!

Nagulnov se îndepărtă de cazacii care se potoliseră. Îşi aruncă ochii pentru cea din urmă oară asupra curţii pline de păsări şi, încet, adus de spate, se îndreptă spre portiţă înăbuşindu-şi un oftat adînc.

CAPITOLUL XX

La comitetul raional de partid, fumul de tutun se urca albastru spre tavan, maşina de scris ţăcănea într-una, soba olandeză dogorea. La ora două trebuia să aibă loc şedinţa biroului. Secretarul comitetului raional, ras, asu-

[1] *Bannik* — în ruseşte „băiaşul" (n.t.).

dat, cu gulerul bluzei de stofă deslăcut din pricina căldurii, era grozav de grăbit. După ce arătă lui Davîdov un scaun îi spuse, scărpinîndu-şi gîtul descoperit, alb şi puhav :

— N-am timp de pierdut, ş-o ştii. Ei, cum merg treburile la voi ? Care-i procentul colectivizării ? Cît mai ai pînă să ajungi suta ? Vorbeşte cît mai scurt.

— Mai am puţin. Dar nu-i vorba aici de procent. Spune-mi mai bine cum să facem cu gospodăria colhozului. Am adus planul muncilor agricole de primăvară. Nu vrei să-l vezi ?

— Nu, nu ! răspunse speriat secretarul, şi cu o mînă bolnăvicioasă îşi mijii ochii cu pungi : apoi îşi şterse sudoarea de pe frunte cu batista. Du-l la uniunea raională agricolă şi arată-l lui Lupetov. Să-l cerceteze şi să-l aprobe. Eu n-am cînd. A venit un tovarăş de la comitetul de district şi îndată începe şedinţa biroului. Dar poţi să-mi spui de ce dracu mi i-ai trimis aici pe chiaburi ? Mare belea am cu tine... Doar ţi-am spus răspicat şi te-am prevenit : „Nu te grăbi cu asta, pînă nu primim instrucţiuni speciale". Şi, în loc să te fi pus pe urmele lor şi să te fi apucat a-i deschiaburi înainte de întemeierea colhozului, mai bine ai fi dus la capăt colectivizarea totală. Pe urmă ce-i cu fondul semintelor ? N-ai primit instrucţiunile comitetului raional ca să-l înfiinţezi neîntîrziat ? De ce n-aţi făcut nimic în îndeplinirea acestei instrucţiuni ? Am să fiu silit să pun chiar astăzi în faţa biroului cazul tău şi al lui Nagulnov. Trebuie să insist ca acest lucru să fie notat în dosarele voastre personale. Acesta-i un adevărat scandal ! Bagă de seamă, Davîdov ! Neîndeplinirea celei mai însemnate instrucţiuni a comitetului raional poate să-ţi atragă urmări organizatorice foarte neplăcute. Cîtă sămînţă ai adunat după ultima situaţie ? Stai să controlez... Secretarul scoase din sertar un tabel liniat şi, mijindu-şi ochii, îl cercetă cu privirea.

Faţa i se împurpură dintr-o dată: Ei, desigur! N-ai adăugat nici un pud. Dar de ce taci?

— Dacă nu mă laşi să vorbesc... E adevărat că încă nu ne-am ocupat de fondul seminţelor. Astăzi mă întorc şi începem. Pînă acum, am ţinut zilnic adunări, am organizat colhozul, consiliul de conducere, brigăzile. Am avut o mulţime de treburi. Nu se poate să le faci cum vrei tu, bătînd din palme, colhozul să fie gata, şi chiaburul alungat şi fondul seminţelor strîns... Toate avem să le facem. Iar tu nu te grăbi să scrii la dosar, mai ai vreme.

— Cum să nu mă grăbesc, dacă districtul şi ţinutul mă zoresc de n-am timp nici măcar să răsuflu! Fondul seminţelor trebuia strîns pînă la 1 februarie şi tu...

— Şi eu am să-l strîng pînă la cincisprezece! Hotărît! Doar nu semănăm în februarie! Astăzi am trimis un membru al conducerii la Tubianskoi după un trior. Preşedintele colhozului de acolo, unul Gnedih, face pe nebunul. Întrebîndu-l în scris cînd are să ne elibereze trioru, el a pus rezoluţia: „În vremea care va să vină"... Om cu mult duh, după cum vezi! Hotărît!

— Tu nu-mi vorbi de Gnedih. Vorbeşte-mi mai bine de colhozul tău.

— Am organizat o campanie împotriva tăierii vitelor. Acum nu se mai taie. Zilele acestea luasem hotărîrea să socializăm păsările şi vitele mărunte, ca să nu le mai taie oamenii, şi îndeobşte... Dar astăzi am spus lui Nagulnov să dea păsările îndărăt.

— De ce?

— Cred că-i o greşeală socializarea vitelor mărunte şi a păsărilor. În colhoz încă nu-i nevoie de aşa ceva.

— Adunarea colhozului a luat o hotărîre în acest sens?

— Da, a luat.

— Atunci?

— N-avem coteţe. Şi apoi a scăzut şi rîvna colhoznici-

lor. Hotărît ! N-are nici un rost să-i tulburăm cu fleacuri... Socializarea păsărilor nu-i obligatorie ; doar nu facem comună, ci colhoz.

— Frumoasă teorie ! Dar are vreun rost să le daţi înapoi ? Fără îndoială, nu se cuvenea să vă apucaţi de loc de păsări. Dar dacă aţi făcut-o, nu trebuia să le înapoiaţi. Nu ştiu ce-i la voi, dar băteţi apa în piuă... Lucraţi în doi peri... Trebuie să vă încordaţi cu hotărîre toate puterile. Nici tu fond de seminţe, nici tu colectivizare totală, nici tu inventar reparat...

— Astăzi ne-am înţeles cu fierarul.

— Apoi vezi, n-am spus eu că vă mişcaţi moale de tot ? Trebuie să trimit numaidecît o coloană de agitatori ca să vă înveţe cum să lucraţi.

— Trimite-o. E foarte bine. Hotărît !

— Unde nu era nici un zor, tocmai acolo v-aţi grăbit să faceţi isprăvi. Ieî o ţigară ? Secretarul îi întinse tabachera. Deodată mi-au căzut pe cap, tam-nesam, căruţele cu chiaburi. Zaharcenko de la G.P.U. îmi dă un telefon : „Ce să fac cu dînşii ? De la district n-am primit nici o instrucţiune. Am nevoie de vagoane. Cu ce să-i trimit ? Unde să-i trimit ?" Uite ce bucluc aţi făcut ! Nici n-am stat de vorbă, nici nu ne-am înţeles...

— Dar ce era să fac cu dînşii ?

Davîdov se supără. Iar cînd se supăra, începea să vorbească mai repede şi cam peltic, fiindcă limba îi nimerea în locul ştirb şi-i făcea graiul sîsîit, nelămurit... Vorbea şi de astă dată peltic, ridicîndu-şi aprins glasul puţin aspru de tenor.

— Nu cumva trebuia să-i luăm noi în cîrcă ? Doar ei l-au ucis pe ţăranul sărac Hoprov şi pe nevasta lui...

— Instrucţia n-a dovedit asta, îl întrerupse secretarul. Puteau fi aici şi alte pricini.

— Nu s-a aflat nimic, fiindcă a fost slab judecătorul de instrucţie. Alte pricini ? Fleacuri ! La mijloc e mîna chiaburilor. Hotărît ! Ne puneau tot timpul beţe în roate

la organizarea colhozului, făceau agitaţie împotriva noastră. De aceea i-am trimis unde şi-a înţărcat dracu copiii. Nu pricep de ce-mi pomeneşti tot timpul de asta. Parcă ai fi nemulţumit...

— Presupunere prostească ! Măsoară-ţi cuvintele ! Mă ridic împotriva iniţiativelor personale în asemenea cazuri, cînd planul şi munca planificată sînt înlocuite cu metode de partizan. Şi tu, cel dintîi, te-ai găsit mai mintos şi ai izgonit pe chiaburii din satul tău, punîndu-ne în mare încurcătură cu alungarea lor. Şi apoi ce înseamnă regionalismul ăsta învechit ? De ce i-ai trimis cu căruţele tale numai pînă la raion ? De ce nu pînă la staţie, la district ?

— Aveam nevoie de căruţe.

— N-am spus eu ? Regionalism învechit ! Ei, destul ! Iată sarcinile pentru zilele următoare : să adunaţi în întregime fondul de seminţe, să reparaţi inventarul pentru semănat, să ridicaţi colectivizarea sută la sută. Colhozul tău rămîne de sine stătător. Ca teritoriu, el se află departe de celelalte localităţi şi din păcate nu va intra în formaţiunea „Gigantul". Cei de la district, dracu să-i ia, încurcă mereu lucrurile : ba fă-le „Giganţi", ba desfă-le în colhozuri mai mici ! Îmi plesneşte capul.

Secretarul se apucă cu mîinile de cap ; după o tăcere de cîteva clipe, urmă pe alt ton :

— Du-te şi ia aprobarea planului de la uniunea agricolă raională. Apoi mănîncă la cantină. Dacă nu prinzi masa, treci pe la mine pe acasă. Nevastă-mea o să-ţi dea de mîncare. Stai să scriu un bilet.

Aşternu repede cîteva rînduri pe o bucăţică de hîrtie, o vîrî în mîna lui Davîdov şi, cufundîndu-şi capul între hîrtii, îi întinse palma rece, asudată.

— Pleacă îndată. Umblă sănătos. Şi să ştii că am să ridic cazul vostru în faţa biroului. Ba nu, n-am s-o fac. Dar puneţi-vă pe muncă. Altfel, vă aşteaptă măsuri organizatorice !

Ieşind, Davîdov desfăcu bileţelul. Cu creionul albastru era scris lăbărţat :

„Liza! Te invit categoric, ca fără întîrziere şi fără obiecţiuni să pui un prînz la dispoziţia aducătorului prezentei. G. Korcijinski.“

„Nu ; mai bine fără masă, decît să mă prezint cu un astfel de mandat“, hotărî plictisit Davîdov, deşi era flămînd. După ce citi bileţelul, se îndreptă spre uniunea agricolă raională.

CAPITOLUL XXI

Planul arăturilor de primăvară în Gremeacu-Log prevedea, în anul acesta, o suprafaţă de 472 hectare, dintre care 110 — ţelină. Se făcuseră arături de toamnă încă sub regimul gospodăriei individuale, pe 643 hectare, şi se semănaseră 210 hectare cu secară. Întreaga suprafaţă de pămînt urma să fie semănată cu următoarele cereale şi oleaginoase : grîu — 667 hectare, secară — 210, orz — 108, ovăz — 50, mei — 65, porumb — 167, floarea-soarelui — 45, cînepă — 13. În total 1325 hectare, plus 91 hectare nisipişuri pentru bostănărie, care se întindeau la miazăzi de Gremeacii-Log, pînă în rîpa lui Ujaci.

La consfătuirea lărgită de producţie, care avusese loc la 12 februarie şi întrunise un număr de peste patruzeci de oameni din activul colhozului, trebuiau hotărîte : înfiinţarea fondului de însămînţări, statornicirea normelor de lucru la muncile agricole, dregerea inventarului şi fixarea unei rezerve de nutreţ, de care nu se putea atinge nimeni, pentru timpul muncilor agricole de primăvară.

Sfătuit de Iakov Lukici, Davîdov propuse să se semene în cifră rotundă cîte şapte puduri de grîu la hectar, în total 4669 puduri. Atunci se stîrni o gălăgie asurzitoare. Urlau cu toţii fără să se asculte unul pe celălalt. Geamurile casei lui Titok dîrdîiau, zăngănind de atîta zgomot.

— Prea mult !

— Să nu vă vie rău de atîta grîu !

— De cînd ne-a făcut mama, n-am semănat atîta în nisipişuri !

— O să rîdă de noi şi curcile !

— Cinci puduri e prea de-ajuns !

— Hai să zicem cinci şi jumătate !

— Pămînt gras, care să ceară şapte la deseatină, n-avem nici o şchioapă ! Doar să arăm imaşul. De ce nu s-a gîndit stăpînirea la asta ?

— Sau pămînturile cele de lîngă maghernița lui Paniuşkin.

— Ho ! Să arăm locurile cele mai bune de iarbă ? Ai vorbit de te-ai prăpădit !

— Vorbiţi mai bine de grîne. Cîte chile trebuiesc la hectar ?

— Nu ne bate capul cu chila ! Măsoară cu baniţa sau cu pudul.

— Cetăţeni ! Linişte, cetăţeni !... Ptiu ! Au turbat afurisiţii ! Daţi-mi şi mie cuvîntul ! ţipa din răsputeri Liubişkin, şeful brigăzii a doua.

— Ia-le pe toate : ţi le dăm !

— Mă, ce oameni ! Dare-ar boala-n ei ! Curat ca vitele... Ignat ! Dar tu ce ragi ca un buhai ? Te-ai şi învineţit de năduf...

— Ba uită-te la tine cum îţi curg bale din gură, ca la cîinii turbaţi !

— Daţi-i cuvîntul lui Liubişkin !

— Nu mai pot răbda ! Mi-aţi împuiat urechile !

Adunarea se prefăcu într-un iad. În sfîrşit, cînd cei cu gîtlejul mai zdravăn răguşiră puţin, Davîdov izbucni cu glas cumplit, lucru neobişnuit la dînsul :

— Ci-i-ine naiba ţine o adunare în felul ăsta ? De ce zbieraţi ? Fiecare să vorbească pe rînd ! Ceilalţi să tacă ! Hotărît ! Aici nu merge cu anasîna ! Fiţi oameni cu scaun la cap ! Apoi urmă cu voce mai scăzută : Tre-

buie să învățați de la clasa muncitoare cum se cuvine să țineți o adunare organizată. Uite, adunările noastre care se țin, de pildă, în atelier sau la club, se fac cu rînduială. Așa-i! Unul vorbește și ceilalți ascultă, pe cînd voi țipați toți deodată de nici dracu nu mai înțelege nimic!

— Care o crîcni cînd vorbește altcineva, îi dau una cu zăvorul ăsta în cap, să mă pomenească, zău! Îi dau de-l lungesc la pămînt cu copitele în sus! strigă Liubișkin, în picioare, amenințînd cu un zăvor mare de stejar.

— Apoi, așa ai să ne schilodești pe toți pînă la sfîrșitul adunării! își dădu cu părerea Diomka Ușakov.

Oamenii se puseră pe rîs, mai fumară cîte o țigară și apoi urmară să vorbească așezat asupra normei de însămînțare. Se văzu atunci că n-aveau rost nici urletele, nici ciorovăiala... Cel dintîi luă cuvîntul Iakov Lukici, dezlegînd dintr-o dată toate nepotrivirile de păreri.

— Degeaba ați răgușit țipînd! De ce-a propus tovarășul Davîdov cîte șapte puduri? Foarte ușor de înțeles! Așa ne-am sfătuit noi cu toții. Nu stropim sămînța cu saramură? N-o dăm la trior? Ba da! Rămășițe o să avem? O să avem! Și încă foarte multe, fiindcă sînt unii gospodari puțin grijulii, la care boabele bune de sămînță și cele proaste sînt tot una. Se țin la un loc cu cele de mîncare. Se seamănă fără multă grijă. Și chiar dacă au să fie rămășițe, doar n-au să se prăpădească. O să le mănînce păsările și vitele.

Se hotărî să se semene cîte șapte puduri. Mai greu a fost de fixat norma de arătură pentru fiecare plug. Oamenii schimbară atîtea păreri care se băteau cap în cap, încît Davîdov rămase încurcat de tot.

— Cum poți să spui de mai înainte, cît trebuie să faci cu plugul, dacă nu știi ce primăvară are să fie? strigă Agafon Dubțov, un lungan ciupit de vărsat, șeful brigăzii a treia, tăbărînd asupra lui Davîdov. De unde

ştii cum are să se topească zăpada şi cum o să iasă pămîntul de dedesubt, umed sau uscat ? Tu vezi şi prin pămînt ?

— Şi tu ce propui, Dubţov ? îl întrebă Davîdov.

— Propun să nu stricăm hîrtia degeaba şi să nu scriem acum nimic. Cînd o veni vremea semănatului. atunci vedem ce-i de făcut.

— Ce fel de brigadier eşti tu dacă, fără să-ţi dai seama, te ridici împotriva planului ? După tine, nu-i nevoie de plan ?

— Nu se poate şti dinainte cum şi ce fel are să fie, adeveri pe neaşteptate Iakov Lukici spusele lui Dubţov. Cum putem rîndui o normă ? Dacă tu pui la plug, să zicem, trei perechi de boi buni, bătrîni, iar eu am juncani de trei ani, cruzi încă, am să pot ara cît ari tu ? Cît lumea !

Atunci intră în vorbă Kondrat Maidannikov :

— Mare mirare să auzi aşa ceva din gura lui Ostrovnov, administratorul nostru ! Cum să lucrăm fără să ştie fiecare cît are de făcut ? Aşa cum o da dumnezeu ? Eu să nu-mi iau mîna de pe coarnele plugului şi tu să te tolăneşti la soare, iar la împărţeală să fim tot una ? Să-ţi fie de bine, Iakov Lukici !

— Mulţumesc, Kondrat Hristoforîci ! Dar ia spune, cum ai să potriveşti puterea boilor şi felul pămîntului ? Tu ai pămînt afînat, eu — un pămînt ca piatra ; lanul tău e în vale, al meu — pe coastă. Spune-mi şi mie, dacă eşti chiar aşa de mintos.

— Rînduim o normă pentru pămîntul tare şi alta pentru cel afînat. Boii îi putem potrivi la jug. Se poate ţine seama de toate cele, nu-mi spune mie !

— Vrea să vorbească Uşakov.

— Să poftească !

— Eu, fraţilor, uite ce spun : vitele, cu o lună înainte de arat, ar trebui să le punem pe hrană zdravănă : fîn bun, porumb, orz, aşa cum se făcea totdeauna. Dar tre-

buie să ştim : cum stăm cu nutreţul ? Colectările de cereale ne-au mîncat orice prisos de grăunţe...

— Despre vite, mai pe urmă. Acum nu-i vorbă de asta. Hotărît ! Trebuie să hotărîm norma de arătură pe zi. Cîte hectare pentru pămînt tare, cîte de plug, cîte de semănătoare.

— Şi semănătorile sînt de mai multe feluri ! Semănătoarea cu unsprezece rînduri nu face cît cea cu şaptesprezece.

— Hotărît ! Fă-ţi propunerea. Dar dumneata, cetăţene, de ce taci tot timpul ? Eşti în activ, dar încă nu ţi-am auzit glasul.

Demid Molciun aruncă o privire mirată spre Davîdov şi răspunse cu glas gros, izvorît parcă din pîntece :

— Sînt pentru.

— La ce eşti pentru ?

— Ca să se are, adică... şi să se semene.

— Şi mai departe ?

— Atît.

— Cum atît ?

— Hm !

— Ne-ai lămurit buştean !

Davîdov zîmbi, mai adăugă ceva, dar cuvintele nu i se mai auziră în hohotele de rîs ale tuturora.

În locul lui Molciun, dădu lămuriri moş Şciukar.

— Tovarăşe Davîdov, la noi în sat îi zicem Molciun. Toată viaţa a tăcut. Vorbeşte numai la mare nevoie. De aceea l-a şi lepădat nevasta. Nu-i prost cazacul, dar cam nătîng sau, ca să spun mai pe ocolite, are sticleţi la cap, ori, ca să zic aşa, e cam lovit cu leuca. Îl ştiu de mic copil, un mucos, nu dădeai pe dînsul nici o ceapă degerată, n-avea nici nădragi pe el şi, de altfel, nu era înzestrat cu nici un dar. Şi acum, uitaţi-vă la dînsul : a crescut ca din apă, şi tace. În timpul vechiului *rigim*, popa din Tubianskoi l-a gonit din pricina asta, chiar de la împărtăşanie. La spovedanie, popa i-a pus

patrafirul negru în cap şi l-a întrebat (asta se petrecea în postul mare, parcă în săptămîna a şaptea) : „Furi, fiule ?" El tace. „De destrăbălări de ţii ?" Iarăşi tăcere. „Tutun duhneşti ? Preacurveşti cu muierile ?" Nici un cuvînt. Să fi îndrugat nătăfleaţa măcar atît : „Sînt un păcătos, părinte !" şi l-ar fi izbăvit de păcate...

În fund se auziră rîsete şi glasuri :

— Da tacă-ţi odată fleoanca !

— ...Acuşi. Isprăvesc numaidecît ! El însă numai fornăie pe nas şi holbează ochii ca viţelul la poarta nouă. Popa îşi iese din sărite, se sperie, îi tremură patrafirul. Totuşi, îl mai întreabă : „Poate ai rîvnit la femeia altuia, sau la asinul aproapelui, sau la altă vită de-a lui ?" Şi alte cele, cum se cuvine după evanghelie... Demid — nici cîrc. De altfel nici n-avea ce să spună. Chiar dacă ar fi rîvnit la femeia altuia, tot n-ar fi ieşit nimic...

— Isprăveşte odată, moşule ! Povestea ta n-are nici o legătură cu treaba noastră, îl dojeni aspru Davîdov.

— Are să aibă îndată. Ajung şi acolo. Încă o clipă ! Mi-ai tăiat vorba... Al dracului bostan ! Am uitat despre ce era vorba !... Doamne-ajută... A ! Mi-am adus aminte ! Moş Şciukar se plesni cu palma peste chelie, iar vorbele-i ţîşniră, snopuri-snopuri, ca rafalele de mitralieră. Apoi aşa, în ce priveşte femeia altuia, Demid nu face două parale. Dacă a rîvnit la vreun asin sau la altă vită sfîntă ? Poate o fi rîvnit, că n-avea cal. Dar pe la noi asini nu-s : nici nu i-a văzut măcar Demid, de cînd mă-sa l-a făcut. Vă întreb, scumpi cetăţeni, de unde să fie pe-aici asini ? N-au fost de cînd lumea ! Un tigru sau un asin, ca şi cămila...

— Nu mai taci odată ? îl întrebă Nagulnov. Acuşi te dau afară

— Tu, Makaruşka, ai vorbit la şcoală în ziua de 1 Mai despre revoluţia mondială, dă la prînz pînă la asfinţitul soarelui. Să mori de urît, n-am ce spune : iară şi iară despre acelaşi lucru. M-am ghemuit molcom pe laiţă,

am tras un pui de somn, da de întrerupt, nu te-am întrerupt. Şi tu mă întrerupi...

— Lăsaţi să-şi isprăvească moşul vorba. Avem cînd, zise Razmiotnov, căruia straşnic îi plăceau glumele şi povestirile vesele.

— Poate de aceea şi tăcea. Nimeni nu ştie. Popa se cruceşte, îşi vîră capul la Demid sub patrafir şi-l întreabă: „Nu cumva eşti mut?" Atunci Demid îi răspunde: „Nu. Da m-am săturat să te tot ascult." Popa se mînie foc, care nu se mai află, face feţe-feţe şi începe să-i şoptească, ca să n-audă babele din apropiere: „Atunci de ce taci ca un buştean?" Şi unde nu mi ţi-l pocneşte cu un sfeşnicuţ drept la mir...

Glasul gros al lui Demid acoperi hohotul de rîs:

— Spui minciuni. Nu m-a lovit.

— Zău? Nu te-a lovit? se miră cumplit moş Şciukar. Da tot una-i: a vrut de bună seamă să te trăsnească... Atunci popa l-a alungat de la împărtăşanie. Ei bine, cetăţeni, Demid tace şi noi vom vorbi. Una cu alta n-are a face. Cu toate că vorba cu tîlc, ca a mea, e de argint, dar tăcerea-i de aur.

— Mai bine ţi-ai schimba tot argintul pe aur! Oamenii ar trăi mai liniştiţi... îl sfătui Nagulnov.

Rîsetele cînd izbucneau ca un foc de vreascuri, cînd se potoleau. Povestirea lui moş Şciukar descreţise frunţile. Dar surîsul de pe faţa lui Davîdov pieri. El întrebă:

— Ce voiai să spui despre norma de lucru? Treci la chestie!

— Eu-u? Moş Şciukar îşi şterse cu mîneca fruntea asudată şi începu să clipească des. Eu n-am vrut să spun nimic... Am ţinut numai să vă lămuresc în privinţa lui Demid... Norma n-are ce căuta aici...

— Îţi ridic dreptul de a mai lua cuvîntul la această consfătuire! Trebuie să vorbim la chestie. De flecărit, putem flecări şi mai tîrziu. Hotărît!

— O deseatină de plug pe zi, propuse colhoznicul Batalşcikov Ivan, unul dintre împuterniciţii agricoli.

Dar Dubţov strigă indignat :

— Ce ? Eşti trăsnit ? Basme să spui muierii tale, nu nouă ! Nu poţi ara o deseatină pe zi ! Te faci leoarcă de sudoare şi tot nu dovedeşti.

— Am arat atîta, mai înainte. Poate ceva mai puţin...

— Da, da, apoi asta e, că mai puţin !

— O jumătate de deseatină de plug. Asta pentru pămîntul tare.

După multă vorbă se hotărî următoarea normă zilnică de arătură : la pămînt tare, 0,60 hectare de plug, la cel afînat, 0,75.

Pentru semănat, se hotărî de semănătoare : 3,25 hectare, cea cu unsprezece rînduri ; 4, cea cu treisprezece : 4,75, cea cu şaptesprezece.

În Gremeacii-Log erau 184 perechi de boi şi 73 cai. Planul semănăturilor de primăvară nu era, aşadar, prea încărcat. Asta spuse şi Iakov Lukici :

— Isprăvim semănatul degrabă, dacă punem silinţă. Vin cîte patru hectare şi jumătate de perechea de boi pentru toată primăvara. Asta nu-i greu, măi fraţilor... N-aveţi ce spune...

— La Tubianskoi vin cîte opt hectare de perechea de boi, le aduse la cunoştinţă Liubişkin.

— Dacă vor să ajungă leoarcă de sudoare, treaba lor ! Noi anul trecut am muncit la arăturile de toamnă pînă au dat gerurile ; iar ei, de la pocroave, au şi început să-şi împartă vreascurile din pădure sau să facă alte lucruri uşoare.

Se luă hotărîrea ca fondul de sămînţă să fie vărsat în trei zile. Fierarul Ippolit Şalîi dădu o veste puţin îmbucurătoare. Fiind cam fudul de ureche, el vorbea tare şi-şi învîrtea tot timpul căciula plină de funingine între degetele-i negre, stîlcite de muncă. Se sfia să vorbească în faţa unei adunări atît de numeroase.

— De dres se poate drege orice. Din partea mea n-o s-aveţi nici o piedică. Cît priveşte însă fierul, apoi oricît ar fi de greu, trebuie să-l găsim cît mai curînd. N-am nici o bucăţică de fier pentru cormana sau pentru brăzdarul unui plug. N-am cu ce lucra. Chiar mîine mă apuc de semănători. Daţi-mi un om ca ajutor, şi cărbuni. Şi încă aş vrea să ştiu ce plată o să primesc de la colhoz.

Davîdov îi explică cu de-amănuntul cum va fi plătit şi-l pofti pe Iakov Lukici să plece chiar a doua zi la raion după fier şi cărbuni. În ce priveşte fixarea unei rezerve de nutreţ, de care să nu se atingă nimeni, se ajunse repede la o înţelegere între toţi.

Apoi ceru cuvîntul Iakov Lukici.

— Trebuie să ne înţelegem lămurit, fraţilor, ce semănăm, cum şi unde semănăm. Trebuie să alegem ca şef de culturi un om priceput, cu carte. Înainte de a se fi înjghebat colhozul, am avut cinci împuterniciţi agricoli ; dar ce au făcut ei — nu se vede. Trebuie să alegem un şef de culturi dintre cazacii bătrîni, care să cunoască toate pămînturile, şi cele de aproape şi cele de departe. Ne va fi de mare folos, pînă se va face o nouă împărţire a pămîntului în tarlale. Eu spun aşa : aproape tot satul a intrat în colhoz. Cu încetul, oamenii intră rînd pe rînd. N-au mai rămas decît vreo cincizeci de gospodari individuali. Dar şi aceştia au să se trezească mîine colhoznici... Semănăturile trebuie să le facem după ştiinţă, aşa cum ne învaţă ea. Asta o spun pentru ca din două sute de deseatine lăsate pentru culturi prăşitoare, să lucrăm jumătate după sistemul ogorului hersonian. În primăvara asta, o să desţelenim o sută zece deseatine şi hai să le lucrăm după acest sistem.

— Nici n-am auzit de aşa ceva !

— Ce-i aceea herson ?

— Lămureşte-ne cu fapte, îl rugă Davîdov, mîndrindu-se în sine de cunoştinţele administratorului cu multă experienţă.

— Ăsta-i un fel de ogor care se mai cheamă „american" sau „cu culise". E ceva foarte curios, făcut cu chibzuială! De pildă, semeni anul ăsta porumb sau floarea-soarelui, care se prăşesc. Le semeni în rînduri rare, de două ori mai rare decît de obicei, încît recolta, faţă de semănăturile obişnuite de astăzi, nu atinge decît cincizeci la sută. Rupi ştiuleţii porumbului sau pălăriile răsăritei şi cocenii îi laşi pe loc. În aceeaşi toamnă semeni printre rîndurile de porumb grîu de toamnă.

— Da cum ai să semeni? Semănătoarea n-are să rupă cocenii? întrebă sorbindu-l din ochi Kondrat Maidannikov, care asculta cu gura căscată.

— Cum să-i rupă? Rîndurile sînt rare, de aceea cocenii nu vor fi atinşi; tuburile semănătoarei trec printre rînduri. Zăpada care cade se opreşte între coceni. Se topeşte cu încetul şi dă mai multă umezeală. Iar primăvara, cînd se ridică grîul, înlături cocenii smulgîndu-i cu mîna. Totu-i născocit cu mult meşteşug. Eu încă n-am încercat să semăn aşa; dar anul ăsta eram hotărît să încerc. E socoteală sigură, fără greş!

— Aşa înţeleg şi eu! Sînt pentru! Şi Davîdov îl atinse cu piciorul pe sub masă pe Nagulnov şi-i şopti: Vezi? Şi tu erai împotriva lui...

— Sînt şi acum...

— Asta-i încăpăţînare. Hotărît! Eşti încăpăţînat ca un catîr...

Adunarea primi propunerea lui Iakov Lukici. După aceea se dezbătură şi se hotărîră o mulţime de lucruri mărunte. Apoi oamenii se împrăştiară. Davîdov şi Nagulnov nu apucară să ajungă la sovietul sătesc, cînd, din curtea sovietului, le ieşi întru întîmpinare, cu paşi repezi, un flăcău de statură potrivită, cu o scurtă de piele descheiată, peste costumul de sportiv. Ţinîndu-şi

cu mîna şapca în pătrăţele, el se apropia repede, înfrîngînd împotrivirea deselor răbufniri de vînt.

— Trebuie să fie cineva de la raion, zise Nagulnov încordîndu-şi privirea.

Flăcăul se apropie, ducîndu-şi milităreşte mîna la cozorocul şepcii :

— Nu sînteţi din sovietul sătesc ?

— Dar pe cine căutaţi ?

— Pe secretarul celulei de aici sau pe preşedintele sovietului.

— Eu sînt secretarul celulei, iar tovarăşul este preşedintele colhozului.

— Foarte bine ! Eu, tovarăşi, fac parte din coloana de agitatori. Am sosit chiar acum şi vă aşteptam la soviet.

Flăcăul cîrn şi' smead, aruncînd o privire fugară asupra lui Davîdov, îi spuse cu un zîmbet întrebător :

— Nu eşti Davîdov, tovarăşe ?

— Ba da.

— Am bănuit. Acum vreo două săptămîni ne-am întîlnit la comitetul de district. Lucrez în capitala' districtului la fabrica de ulei, la presă.

De-abia atunci Davîdov înţelese de ce simţise, la apropierea flăcăului, un miros dulce şi pătrunzător de ulei de floarea-soarelui ; haina-i de piele era îmbibată de acest miros plăcut şi stăruitor.

CAPITOLUL XXII

În pridvorul sovietului sătesc stătea un bărbat scund, cu spatele întors spre Davîdov. Purta o căciulă de Kuban, neagră, joasă, cu un galon alb pus în cruce pe fund, şi o scurtă neagră, argăsită, cu falduri... Avea umerii foarte largi. Spatele-i neobişnuit de lat acoperea toată uşa cu uşor cu tot. Cu picioare crăcănate, vîn-

joase şi scurte, scund şi voinic, el semăna cu un ulm de stepă. Cizmele-i cu tureatcă largă, încreţită, cu tocurile hîlte într-o parte, prinseseră parcă rădăcini în podeaua pridvorului îndoită sub greutatea trupului său de urs.

— Acesta-i comandantul coloanei noastre de agitatori, tovarăşul Kondratko, zise flăcăul care mergea alături de Davîdov. Văzînd pe buzele acestuia un zîmbet, el şopti: Între noi îi zicem în glumă „Batko Kvadratko" [1]. E din Lugansk, de la fabrica de locomotive. Strungar. După vîrstă, ar putea să ne fie tată; dar, de altfel, e un flăcău şi jumătate!

Auzind vorba, Kondratko îşi întoarse în aceeaşi clipă faţa îmbujorată spre Davîdov şi, sub mustăţile-i roşcate, pe oală, dinţii albi îi sticliră într-un zîmbet.

— Astea-s autorităţile sovietice? Bine v-am găsit, măi fraţilor!

— Bună ziua, tovarăşe! Eu sînt preşedintele colhozului, iar el este secretarul celulei de partid.

— Bine, să intrăm în casă, că băietanii mei s-au cam săturat aşteptînd. Cum eu sînt capul acestei coloane de agitatori, tot eu am să şi încep vorba cu voi. Mă cheamă Kondratko. Iar dacă băietanii vă vor spune că îmi zic Kvadratko, apoi vă rog să nu le daţi crezare, că-s aşa de nebunatici şi aiuriţi că nici n-am cuvinte... rosti el cu voce tunătoare de bas, strecurîndu-se pe uşă cu un umăr înainte.

Osip Kondratko lucrase în sudul Rusiei peste douăzeci de ani. La început în Taganrog, apoi în Rostov-pe-Don, în Mariupol şi, în sfîrşit, în Lugansk, de unde a şi pornit cu Gărzile Roşii să sprijine, cu umerii săi largi, tînăra Putere sovietică. În anii trăiţi printre ruşi, şi-a pierdut puritatea graiului ucrainean vorbit din moşi-strămoşi. Dar după chip, ca şi după mustăţile lăsate în

---

[1] *„Tătuca Kvadratko"* — de la cuvîntul „cvadrat" — patrat (n.r.).

jos, ca ale lui Taras Şevcenko, puteai să-i mai recunoşti obîrşia ucraineană. Împreună cu minerii Doneţului, el a pornit în 1918 cu Voroşilov spre Ţariţîn, prin satele căzăceşti în care se întindea pălălaia răscoalelor contrarevoluţionare... Iar mai tîrziu, dacă se întîmpla să vină vorba despre anii de mult trecuţi ai războiului civil, al cărui ecou trăieşte veşnic în inima şi-n amintirea celor ce au luat parte la dînsul, Kondratko obişnuia să spună cu o liniştită mîndrie: „Klementi [1] al nostru din Lugansk... Mai e vorbă, pe vremuri eram foarte buni cunoscuţi! Desigur că o să ne mai întîlnim! M-ar recunoaşte dintr-o dată! Lîngă Ţariţîn, cînd ne băteam cu albii, de cîte ori nu mi-a spus el în şagă: «Cum merge treaba, Kondratko? Mai trăieşti, lup bătrîn?» «Mai trăiesc, zic, Klementi Ohrimîci, acum n-am timp să mor... vezi cum ne batem cu contrarevoluţionarii? Cu ce furie!» Dacă ne-am mai întîlni, el şi acum s-ar purta cu mine prietenos!" încheia cu convingere Kondratko.

După război, Osip nimeri iarăşi la Lugansk. Slujl un timp la Ceka [2], la secţia transporturi; apoi trecu la munca de partid şi pe urmă iarăşi la fabrică. De acolo, în cadrul unei mobilizări de partid, a fost trimis cu munca la ţară ca să dea ajutor la colectivizarea satelor. În ultimii ani Kondratko se îngrăşase sau, cum s-ar zice, crescuse în lăţime... Acum, tovarăşii lui de arme nu l-ar mai fi cunoscut pe acel Osip Kondratko, care în 1918 tăiase în lupta de lîngă Ţariţîn patru cazaci albi şi pe Malîmaga, sotnicul din Kuban, care „pentru vitejie" primise chiar din mîna lui Vranghel o sabie de argint încrustată cu aur. Osip se îngrăşă, începu să îmbătrînească; vine albastre

---

[1] Este vorba de K. E. Voroşilov (n.r.).

[2] *Ceka (Comisia Extraordinară)* — organ al Puterii sovietice pentru pedepsirea spionilor, complotiştilor, teroriştilor, bandiţilor, speculanţilor A fost creat imediat după Revoluţia din Octombrie în scopul apărării intereselor revoluţiei împotriva atentatelor burghezilor contrarevoluţionari şi ale agenţilor lor. În 1922 a fost reorganizat în G.P.U. (Direcţia Politică de Stat) (n.r.).

şi violete îi brăzdau faţa... Precum trupul obosit al calului, după o goană mare, se acoperă de o spumă albă, tot aşa vremea îl încărunţise şi pe el. Ba şi-n mustăţile pe oală, chiar şi acolo se strecurase vicleana căruntеţe. Dar voinţa şi tăria nu-l părăsiră. Cît priveşte corpolenţa-i în continuă şi nemăsurată creştere, asta n-avea nici o importanţă. „Taras Bulba era mai gras decît mine; totuşi, cum se mai bătea el cu leşii! Apoi vezi? Dacă s-ar mai întîmpla să mă bat iarăşi, aţi vedea că mai pot să fac dintr-un ofiţer alb — doi. Cît priveşte cei cincizeci de ani ai mei, ce-i cu asta? Trebuie să ştii că tata a trăit sub regimul ţarist o sută de ani; iar eu, sub scumpa noastră putere sovietică, am să trăiesc o sută cincizeci!" obişnuia el să zică, dacă cineva îi pomenea de vîrstă şi de continua-i îngrăşare.

Kondratko intră cel dintîi în camera sovietului sătesc.

— Vă rog, mai încet, flăcăi! Acesta-i preşedintele colhozului, iar celălalt secretarul celulei. Să auzim mai întîi cum stau treburile pe aici, şi atunci vom şti ce avem de făcut. Ia şedeţi!

Vreo cincisprezece oameni din coloana de agitatori luară loc, vorbind mai departe între dînşii. Doi ieşiră în curte, ducîndu-se pesemne la cai. Privind cercetător spre noii sosiţi, Davîdov recunoscu trei activişti de la raion: agronomul, învăţătorul de la şcoala medie şi doctorul. Ceilalţi erau trimişi de district. O parte dintr-înşii, după cîte se vedea, veneau de la fabrică. Pînă să se aşeze cu toţii, mişcînd scaunele şi tuşind, Kondratko îi şopti lui Davîdov:

— Porunceşte să se dea cailor oleacă de fîn şi să nu se ducă nicăieri căruţaşii. Adăugă după aceea cu şiretenie, făcîndu-şi ochii mici: Poate ne pricopsim şi cu o mînă de ovăz?

— N-avem ovăz. A rămas numai de sămînţă, răspunse Davîdov şi simţi deodată prin tot trupul nişte fiori reci, o mare stingherеală şi o nemulţumire faţă de sine însuşi.

Avea ovăz de nutreț peste o sută de puduri ; dar nu dădu nimic, fiindcă îl păstra ca lumina ochilor pentru muncile agricole de primăvară. Iar Iakov Lukici, aproape cu lacrimile în ochi, dădea pentru cai (și numai acelora care slujeau conducerea colhozului) cîte un căuș din prețioasele boabe și numai cînd era de făcut un drum lung și greu.

„Iat-o, mentalitatea de mic-proprietar ! Începe să pună stăpînire și pe mine... se gîndi Davîdov. Asta n-am cunoscut-o mai înainte. Hotărît ! Măi, să fie al dracului !... Poate ar trebui, totuși, să le dau ovăz ? Nu... ar ieși nu știu cum."

— Poate că ai orz ?

— N-am nici orz.

Orz chiar n-avea. Dar Davîdov se îmbujoră la față sub privirea sfredelitoare și mucalită a lui Kondratko.

— Nu, vorbesc serios, n-am orz.

— Strașnic gospodar ar fi ieșit din tine... Poate chiar un chiabur... rosti cu glasu-i gros Kondratko, zîmbind pe sub mustață. Văzînd însă că Davîdov își încruntă sprîncenele, el îl îmbrățișă și-l săltă puțin de la pămînt : Ei, ei... Glumesc și eu. Dacă nu-i, nu-i !... Cruță nutrețul, ca să ai cu ce hrăni vitele... Acum, fraților, să vorbim de-ale noastre ! Păstrați o liniște de mormînt ! Se adresă lui Davîdov și Nagulnov : Am venit la voi să vă dăm o mînă de ajutor, cum cred că ați auzit. Așa că spuneți-ne cum merg treburile pe aici?

După ce Davîdov vorbi amănunțit despre mersul colectivizării și despre strîngerea fondului de sămînță, Kondratko luă următoarea hotărîre :

— N-avem ce face cu toții aici. Gîfîind, își scoase din buzunar un carnet și o hartă pe scară mare. Își purtă pe dînsa degetu-i gros, spunînd : Noi ne ducem la Tubianskoi. Cum văd, satul acela nu-i depărtișor. Iar la voi lăsăm o brigadă de trei flăcăi, ca să vă sprijine în muncă. În ce privește strîngerea grabnică a fondului de sămînță,

v-aș sfătui așa : faceți mai întîi o adunare și spuneți plugarilor cum stau lucrurile și numai după aceea începeți acțiunea de masă, vorbi el amănunțit și fără grabă.

Davîdov îi ascultă cu plăcere cuvîntarea, deși cîteodată nu pricepea unele expresii, nu prea limpezi pentru el, din pricina limbii ucrainene, pe care o înțelegea numai pe jumătate. Simțea însă în fundul inimii că Kondratko făcea îndeobște un plan bun pentru campania de strîngere a fondului de sămînță. Iar Kondratko trasă, tot fără grabă, linia de urmat față de gospodăriile individuale și de partea mai înstărită a satului, dacă cumva le-ar trece prin minte să se încăpățîneze și să se împotrivească, într-un fel sau în altul, la măsurile ce privesc strîngerea fondului de sămînță. Arătă mijloacele cele mai bune, după experiența coloanei de agitatori în alte sate. Vorbea tot timpul domol, fără nici un gînd de a conduce sau de a da lecții, sfătuindu-se în timpul vorbirii, cînd cu Davîdov, cînd cu Razmiotnov, cînd cu Nagulnov. „Treaba asta s-o faceți așa. Cum credeți voi, gremeacenilor ? Și eu tot așa credeam !"

Davîdov privea cu un zîmbet fața îmbujorată, plină de vinișoare a strungarului Kondratko, și strălucirea șireată a ochilor lui înfundați în orbite. Își spunea : „Deștept mai ești, drac împielițat ! Nu vrea să ne frîneze inițiativa. Ne dă, chipurile, sfaturi. Dar ia încearcă să cîrtești împotriva planurilor sale bine chibzuite ! Îndată te-ar suci pe nesimțite, ca să rămînă pe a lui. Hotărît ! Am mai văzut eu oameni de soiul ăsta, pe legea mea !"

Încă o mică întîmplare îi mări simpatia față de tovarășul Kondratko. Înainte de plecare, el chemă deoparte pe brigadierul care, împreună cu trei tovarăși, urma să rămînă în Gremeacii-Log. Între dînșii avu loc o scurtă convorbire :

— De ce ți-ai încins revolverul peste haină ? Scoate-l îndată !

— Dar, tovarăşe Kondratko, chiaburimea... lupta de clasă..

— Ce tot îndrugi ? Chiaburime... Ei, şi ce-i dacă e chiaburime ? Ai venit să faci agitaţie ; iar dacă te-ai speriat de chiaburi, n-ai decît să păstrezi revolverul ; dar să nu îndrăzneşti a-l purta pe deasupra. Mare deşteptăciune ! Parcă-i un copil. Se făleşte cu arma şi o agaţă pe deasupra... Ascunde-o îndată în buzunar, ca oamenii chiaburilor să nu spună despre tine : „Uitaţi-vă, oameni buni, au venit să facă agitaţie cu revolverele !" Şi încheie printre dinţi : Mare bleot !

Urcîndu-se în sanie, Kondratko îl chemă pe Davîdov şi-i spuse, învîrtindu-i un nasture de la palton :

— Băietanii au să lucreze ca nişte zmei ! Lucraţi şi voi cumsecade... ca totul să fie făcut cît mai repede. Eu am să fiu la Tubianskoi. Dacă se întîmplă ceva, daţi-mi de ştire. Cum ajungem acolo, poate chiar astăzi, va trebui să dăm o reprezentaţie. Dacă ai vedea ce bine joc eu rolul de chiabur ! Am o figură, că pot face pe chiaburul chiar fără să mă deghizez... Ian te uită unde a ajuns moş Kondratko la bătrîneţe ! Şi nu te mai gîndi la ovăz. Nu am pică pe tine.

Zîmbind, îşi răsturnă spinarea lată pe speteaza saniei.

— Ce căpăţînă, ce umeri şi ce picioare ! hohotea Razmiotnov. Ca un tractor ! Înhamă-l singur la boroană şi ţi-o trage. N-ai nevoie de trei perechi de boi. Mă şi mir din ce-s făcuţi oamenii ăştia zdraveni. Ce zici, Makar ?

— Ce să zic ? Ai ajuns un fel de moş Şciukar : un flecar ! răspunse mînios Makar, făcînd un gest de lehamite cu mîna.

CAPITOLUL XXIII

In timp ce stătea la Iakov Lukici, esaulul Polovţev se pregătea de zor pentru răscoala din primăvară. Nopţile şi le petrecea pînă la cîntători în cămăruţa lui, scriind,

desenînd hărți cu creionul chimic sau citind. Cînd intra cîteodată la dînsul, Iakov Lukici vedea cum Polovțev citea aplecat cu fruntea-i lată deasupra mesei, mișcîndu-și fără glas buzele cărnoase. Alteori, Iakov Lukici îl găsea adîncit în gînduri grele. Atunci Polovțev ședea de obicei sprijinit în coate, cu degetele vîrîte în pletele-i rare și spălăcite, netunse de multă vreme. Fălcile puternice, încleștate, i se mișcau mestecînd parcă ceva tare, zgîrcios. Își ținea ochii pe jumătate închiși. Capul și-l ridica numai după ce era chemat de cîteva ori. În luminile încremenite, înfiorătoare, ale ochilor săi mici ardea mînia. „Ce vrei ?" îl întreba cu voce groasă, ca un lătrat. În clipele acelea, Iakov Lukici simțea față de dînsul o și mai mare frică și un respect involuntar.

Una dintre îndatoririle sale era să raporteze zilnic lui Polovțev ce se petrece prin sat și la colhoz. Își făcea raportul conștiincios. Dar fiecare zi aducea lui Polovțev noi necazuri, crestîndu-i în obraji zbîrcituri piezișe, din ce în ce mai adînci...

După îndepărtarea chiaburilor din Gremeacii-Log, Polovțev nu dormi toată noaptea. Pașii lui grei, dar moi, răsunară înăbușit pînă în zori. Apropiindu-se în vîrful degetelor de ușa cămăruței, Iakov Lukici îl auzi mormăind cu scrîșnete :

— Ne smulg pămîntul de sub picioare ! Ne lasă fără sprijin... Trebuiesc căsăpiți ! Căsăpiți ! Căsăpiți fără cruțare !

Amuțea, apoi iarăși pornea, călcînd molcom cu picioarele-i încălțate-n pîslari. Se auzea cum își freca trupul cu degetele, scărpinîndu-și din deprindere pieptul. Mugea iarăși surd :

— Să-i căsăpim, să-i căsăpim !... Pe urmă adăuga mai încet, cu un clocot înăbușit în gît : Doamne, ești milostiv, drept și atoatevăzător ! Ajută-ne !... Oare cînd va suna ceasul ? Doamne, pedepsește-i mai repede !

Tulburat, Iakov Lukici veni în zori la uşa cămăruţei şi îşi lipi iarăşi urechea de gaura cheii : Polovţev şoptea o rugăciune. Gemînd, el se lăsă în genunchi, şi bătu mătănii. Apoi stinse lampa, se culcă... şi încă o dată şopti lămurit înainte de a adormi : „Trebuiesc căsăpiţi cu toţii... pînă la unul!" Şi gemu.

Peste cîteva zile, Iakov Lukici, auzind într-o noapte bătăi în oblonul ferestrei, ieşi în tindă.

— Care-i acolo ?

— Deschide, gospodarule.

— Da cine-i ?

— Am venit la Alexandr Anisimovici... şopti cineva afară.

— La cine ? Nu cunosc.

— Spune-i că m-a trimis Ciornîi cu un plic.

După o clipă de şovăială, Iakov Lukici deschise uşa : „Fie ce-o fi!" În casă intră un om scund, încotoşmănat într-o glugă. Polovţev îl primi în odaie şi închise bine uşa. Vreme de un ceas şi jumătate se auzi din cămăruţă o convorbire surdă, grăbită. Între timp, fiul lui Iakov Lukici aduse fîn pentru calul ştafetei, îi slăbi chinga şelei şi-i scoase zăbala.

După aceea, ştafetele călări începură să sosească aproape zilnic, dar nu la miezul nopţii, ci mai către zori, cam pe la trei, patru. Veneau pesemne din locuri mai îndepărtate decît cel dintîi curier.

Ostrovnov ducea atunci o viaţă stranie, dedublată. Dimineaţa se ducea la sediul colhozului : stătea de vorbă cu Davîdov, Nagulnov, cu dulgherii şi cu brigadierii. Grija pentru durarea staulelor, tratarea seminţelor cu fungicide şi repararea inventarului nu-i dădeau nici o clipă de răgaz pentru gînduri lăturalnice. Fără să se fi aşteptat nici chiar el, harnicul Iakov Lukici se trezi într-un furnicar de muncă şi de veşnice preocupări, atît de dragi inimii lui — cu deosebirea de căpetenie că acum alerga prin sat, pe drumuri, cu treburi, nu pentru îmbogăţirea-i perso-

nală, ci lucrînd pentru colhoz. Dar era bucuros şi de aceasta — numai să se rupă de gîndurile-i negre şi să nu se mai frămînte. Îl răpea munca : voia să facă ceva. În cap îi răsăreau fel de fel de planuri. Se apucă cu rîvnă să facă staule mai călduroase, să ridice un grajd zdravăn, să mute hambarele socializate şi să dureze o nouă standoală pentru colhoz. Dar seara, de îndată ce se potolea forfoteala zilei de lucru şi venea vremea de dus acasă, numai la gîndul că acolo în cămăruţă stă Polovţev, posomorît şi cumplit în singurătatea lui, ca un vultur mîncător de leşuri pe creasta unui gorgan funerar, Iakov Lukici simţea un gol la lingurică, mişcările-i erau mai moleşite... şi o nespusă oboseală îi frîngea trupul... Se întorcea acasă şi, înainte de cină, intra la Polovţev.

— Vorbeşte ! îi ordona acesta, răsucindu-şi o ţigară, gata să-l asculte cu nesaţ.

Şi Iakov Lukici îi povestea despre treburile colhozului din ziua aceea. De obicei, Polovţev îl asculta în tăcere. Numai o singură dată, cînd Iakov Lukici îi povesti cum săracii îşi împărţiseră straiele şi încălţămintea chiaburilor, el izbucni. Răcni cu o furie turbată, cu un clocot de mînie în gîtlej :

— La primăvară o să le sucim beregata la toţi cei ce au luat cîte ceva. Pe toţi... pe toate lepădăturile astea trece-le pe-o listă. Auzi ?

— Am lista, Alexandr Anisimîci.

— O ai la tine ?

— La mine.

— Dă-o încoace !

Luă lista şi scoase minuţios o copie, însemnînd în întregime numele şi pronumele, precum şi lucrurile luate. În dreptul celor ce primiseră straie sau încălţăminte, puse cîte o cruciuliţă.

După ce stătea de vorbă cu Polovţev, Iakov Lukici se ducea la cină şi, înainte de culcare, trecea iarăşi pe la dînsul şi primea instrucţiuni pentru a doua zi.

Urmîndu-i instrucţiunile, Iakov Lukici porunci şefului brigăzii a doua să dea patru căruţe cu oameni la cărat nisip de la rîu, pentru staulul boilor. Aduseră nisipul. Iakov Lukici dădu dispoziţie să se cureţe pe jos în staul şi să se presare cu nisip. Cînd lucrul era pe sfîrşite, Davîdov intră în curtea brigăzii a doua.

— Ce faceţi cu nisipul ? îl întrebă pe Demid Molciun, îngrijitorul boilor brigăzii.

— Îl presărăm.

— De ce ?

Tăcere.

— Te întreb : de ce ?

— Nu ştiu.

— Cine a rînduit să se presare nisip aici ?

— Administratorul.

— Şi ce-a spus ?

— Cică pentru curăţenie... Născoceşte... porcul-de-cîine !

— Ba e foarte bine. Hotărît ! Într-adevăr, are să fie curat, că la voi aici e numai bălegar şi putoare. S-ar putea îmbolnăvi boii. Au şi ei nevoie de curăţenie, aşa spun veterinarii. Hotărît ! Degeaba te îmbufnezi... E o plăcere să te uiţi prin staul : nisip, curăţenie. Ei, ce zici ?

Dar Davîdov nu izbuti să lege vorba cu Molciun Închizîndu-se în tăcerea lui, acesta se îndreptă spre pătulul de pleavă, iar Davîdov, aprobînd în gînd iniţiativa administratorului, se duse la masă.

Pe sub seară veni într-un suflet la dînsul Liubişkin şi, înciudat, îl întrebă :

— Va să zică de azi înainte, în loc de aşternut, punem nisip la boi ?

— Da, nisip.

— Dar Ostrovnov ăsta a căpiat ? Ai ? Unde aţi mai văzut una ca asta ? Şi dumneata, tovarăşe Davîdov ? Cum poţi încuviinţa o neghiobie aşa de mare ?

— Nu-ţi ieşi din fire, Liubişkin ! E vorba de igienă. Bine a făcut Ostrovnov. Dacă-i curat, nu-s atîtea primejdii : nu prind molimile.

— Dar ce fel de igienă-i asta ? Pe ce are să se culce boul ? Nu vezi ce geruri s-au lăsat ? Paiele ţin de cald ; dar ia culcă-te pe nisip !

— Lasă, te rog, nu te mai pune împotrivă. Trebuie să ne lepădăm de vechile obiceiuri în îngrijirea vitelor ! Să aşezăm totul pe un temei ştiinţific.

— D-apoi ce fel de temei mai este şi ăsta ? Uf !...

Liubişkin se plesni cu căciula-i neagră peste tureatcă şi cu o mutră mai roşie decît călinele, ieşi repede din camera lui Davîdov.

A doua zi dimineaţă, douăzeci şi trei de boi nu s-au mai putut scula de jos. Nisipul îngheţat în timpul nopţii n-a lăsat să treacă udul boilor. S-au culcat în udeală şi, din pricina gerului, s-au prins cu pielea de pămînt. Unii s-au ridicat lăsînd bucăţi de piele pe nisipul bocnă. Patru din ei şi-au rupt cozile îngheţate, ceilalţi au răcit şi s-au îmbolnăvit.

În îndeplinirea dispoziţiilor lui Polovţev, Iakov Lukici, întrecînd măsura, era cît pe ce să-şi piardă locul de administrator. „Fă să le îngheţe boii în felul acesta ! Ei sînt proşti. Au să creadă că ai făcut asta pentru curăţenie. Dar de cai să ai grijă : trebuie să fie în orice clipă gata de drum !" îi spusese în ajun Polovţev. Iar Iakov Lukici îndeplinise întocmai ordinul.

Dimineaţa, Davîdov îl chemă la dînsul şi, punînd zăvorul la uşă, îl întrebă fără să-şi ridice ochii :

— Ce boroboaţă mi-ai făcut ?...

— Am greşit, dragă tovarăşe Davîdov ! Doamne, dumnezeule, îmi vine să-mi smulg părul din cap...

— Ce-ai făcut, năpîrcă ? Davîdov păli şi îşi aruncă brusc asupra lui Iakov Lukici ochii înlăcrămaţi de furie : Te-ai apucat de sabotaj ? Nu ştiai că nu se aşterne nisip între stănoage ? Nu ştiai că boii pot să îngheţe ?

— Voiam ca boii... Martor mi-e unul dumnezeu ! N-am ştiut !

— Taci din gură !... N-are să-mi intre în cap că tu, bun gospodar, n-ai ştiut aşa ceva !

Iakov Lukici izbucni în plîns. Suflîndu-şi nasul, mormăia unul şi acelaşi lucru :

— Voiam să se păstreze curăţenie... Ca să nu fie gunoi... N-am ştiut. Nu-mi închipuiam că are să iasă aşa...

— Pleacă... dă totul în primire lui Uşakov. O să te trimitem în judecată.

— Tovarăşe Davîdov !...

— Ieşi afară !... Ţi-am spus o dată !

După plecarea lui Iakov Lukici, Davîdov se gîndi mai liniştit la cele întîmplate. I se părea ceva fără noimă să-l bănuiască pe Iakov Lukici de un act de sabotaj. Ostrovnov doar nu fusese chiabur. Dacă vreunul îi zicea cîteodată chiabur, aceasta se datora unei porniri personale. Într-o zi, curînd după numirea lui Ostrovnov ca administrator, Liubişkin aruncă o dată o vorbă în treacăt : „Ostrovnov a fost şi el chiabur !" Atunci Davîdov cercetă şi află că Iakov Lukici, cu mulţi ani în urmă, se număra printre cei înstăriţi. După aceea însă, cîţiva ani de secetă l-au ruinat şi l-au prefăcut în mijlocaş. După multă chibzuială, Davîdov ajunse la încheierea că Iakov Lukici nu-i vinovat de nenorocita întîmplare cu boii... că presărase staulul cu nisip din dorinţa de curăţenie — îndemnat, poate, şi de veşnica-i înclinare spre înnoiri. „Dacă ar fi fost un sabotor. n-ar fi lucrat cu atîta rîvnă şi, în afară de asta, a suferit doar şi perechea lui de boi din pricina nisipului, gîndi Davîdov. Nu, Ostrovnov e un colhoznic devotat : întîmplarea cu nisipul nu-i decît o regretabilă greşeală. Hotărît !" Îşi aminti cu cîtă grijă şi cu cîtă pricepere rînduise Iakov Lukici încălzirea staulelor, cum păzea finul, cum odată, cînd se îmbolnăviseră trei cai ai colhozului, stătuse în grajd de cu seară pînă a doua zi dimineaţă, făcîndu-le clisme cu mîna lui şi dîndu-le ulei de cînepă,

ca să le treacă crampele. După aceea, el propusese cel dintîi scoaterea lui Kujenkov din colhoz, grăjdarul primei brigăzi, care se făcuse vinovat de îmbolnăvirea cailor, deoarece acesta, după cum s-a aflat în urmă, hrănise caii timp de o săptămînă numai cu paie de secară. După cîte văzuse Davîdov, Iakov Lukici se îngrijea de cai ca nimeni altul. Amintindu-şi de toate acestea, se ruşină şi se simţi vinovat faţă de administrator din pricina nedreptei lui izbucniri de mînie. Se simţea stingherit că răcnise atît de grosolan la un colhoznic de treabă, membru în conducere, cinstit de toţi consătenii săi, bănuindu-l pe dînsul, care nu se făcuse vinovat decît de o nebăgare de seamă, că ar fi săvîrşit un act de sabotaj. „Ce prostie!" Davîdov îşi zburli părul, gemu tulburat şi ieşi din cameră.

Iakov Lukici vorbea cu socotitorul, ţinînd în mînă o legătură de chei. Buzele-i tremurau de obidă...

— Uite ce, Ostrovnov. Nu mai da slujba în primire. Vezi-ţi mai departe de treabă. Hotărît! Dar dacă se mai întîmplă ceva... într-un cuvînt dacă mai... Cheamă felcerul veterinar de la raion şi spune brigadierilor să nu pună la muncă boii degeraţi.

Cea dintîi încercare a lui Iakov Lukici de a face rău colhozului se isprăvi cu bine pentru dînsul. Polovţev îl scuti vremelnic de alte însărcinări, deoarece era prins cu altceva: venise la dînsul, noaptea, ca de obicei, un om nou. Acesta dădu drumul căruţei şi intră în casă. Îndată Polovţev îl luă în cămăruţă, poruncind să nu mai intre nimeni la dînsul. Vorbiră pînă noaptea tîrziu; iar a doua zi dimineaţă, Polovţev, înveselit, îl chemă la el pe Iakov Lukici:

— Uite, dragul meu Iakov Lukici, dumnealui este membru al uniunii noastre... ca să zic aşa, tovarăş de luptă: Liatievski Vaţlav Avgustovici, sublocotenent sau, cum zic cazacii, „horunji". Primeşte-l cu toată dragostea şi cu inimă bună. Iar aceasta-i gazda mea, cazac de viţă

veche, acum administrator al colhozului... S-ar putea spune : slujbaş sovietic...

Sublocotenentul se săltă puţin de pe pat, întinzînd lui Iakov Lukici o mînă albă şi lată. Părea un om de vreo treizeci de ani, măsliniu şi uscăţiv la faţă. Păru-i negru şi creţ, pieptănat în sus, îi cădea pînă la gulerul înalt al bluzei negre de satin. O mustaţă cam rară şi creaţă îi acoperea buzele drepte, vesele. Ochiul său stîng era pe veci închis, pesemne în urma unei răniri. Sub ochi pielea i se strînsese în zbîrcituri moarte, încremenită, uscată, fără de viaţă, ca o frunză de toamnă. Dar ochiul închis nu stînjenea, ci dimpotrivă întărea şi mai mult înfăţişarea veselă şi rîzătoare a sublocotenentului de odinioară. Te aşteptai din clipă în clipă ca ochiul căprui să clipească răutăcios, pielea să se destindă, alunecînd încreţită spre tîmple, iar acest băiat de viaţă să izbucnească într-un rîs tineresc, molipsitor. Îşi potrivise într-adins îmbrăcămintea, ca să pară neîngrijită. Ea nu împiedica mişcările iuţi ale stăpînului ei şi nici nu-i ascundea ţinuta elegantă.

În ziua aceea, Polovţev fu neobişnuit de vesel şi chiar prietenos cu Iakov Lukici. Isprăvi repede convorbirea purtată de mîntuială ; apoi, întorcîndu-se cu faţa spre Ostrovnov, zise :

— Sublocotenentul Liatievski rămîne la dumneata vreo două săptămîni. Iar eu, cum s-o întuneca, plec la drum. Fă rost lui Vaclav Avgustovici de tot ce-i trebuie. Ordinele lui sînt ordinele mele. Ai înţeles ? Aşa, dragul meu Iakov Lukici ! Apoi dădu cuvintelor lui o deosebită tărie printr-un ton anumit, punîndu-şi mîna vînoasă pe genunchiul lui Ostrovnov : Începem în curînd ! Nu mai avem mult de răbdat. Asta s-o spui şi cazacilor noştri, ca să-i mai îmbărbătezi. Iar acum, poţi pleca. Noi mai avem ceva de vorbit.

Se întîmplase un lucru neobişnuit, care îl silea pe Polovţev să plece pentru două săptămîni din Gremeacii-Log. Iakov Lukici ardea de nerăbdare să afle despre ce-i vorba.

De aceea el se strecură în sală, de unde Polovțev îi ascultase cîndva convorbirea cu Davîdov. Își lipi urechea de subțirelul zid despărțitor. Din cămăruță ajungea prin perete, pînă la dînsul, o convorbire abia auzită :

Liatievski : Fără îndoială că trebuie să vă puneți în legătură cu Bîkadorov... Cînd vă veți întîlni, excelența-sa vă va comunica, bineînțeles, că planurile... situația e favorabilă... Minunat lucru ! În districtul Salski... trenuri blindate... în caz de înfrîngere...

Polovțev : Ssst !

Liatievski : Cred că nu ne-aude nimeni !

Polovțev : N-are a face... trebuie să păstrăm conspirativitatea în toate...

Liatievski (vorbind mai încet, încît Iakov Lukici, fără să vrea, pierdu șirul vorbelor) : Înfrîngere... desigur... Afganistan... Trecem cu ajutorul lor...

Polovțev : Dar mijloacele... G.P.U.... (iar pe urmă un murmur neînțeles : „bu-bu-bu...").

Liatievski : Varianta se prezintă astfel : a trece granița... la Minsk... Trecînd de... Vă asigur că paza graniței... Secția statului-major, bineînțeles, va lua... Colonelul, al cărui nume îl cunosc... locul de întîlnire convenit... Asta-i un mare ajutor ! O astfel de protecție... Doar nu-i vorba de subvenții...

Polovțev : Dar părerea împuternicitului special ?

Liatievski : Sînt convins că generalul va repeta... mult ! Mi-a ordonat verbal să... foarte încordată... folosind... să nu pierdem momentul...

Glasurile urmară în șoaptă. Fără să fi înțeles ceva din convorbirea des întreruptă, Iakov Lukici oftă și porni spre sediul colhozului. Apropiindu-se de fosta casă a lui Titok și aruncînd din obișnuință o privire la scîndura albă de deasupra porții cu inscripția : „Consiliul de conducere al colhozului «Stalin» din Gremeacii-Log", avu din nou impresia aceea de dedublare. Dar, amintindu-și apoi de sublocotenentul Liatievski și de vorbele pline de

siguranţă ale lui Polovţev : „Începem în curînd", îşi zise cu o bucurie răutăcioasă, înverşunat parcă împotriva lui însuşi : „De-ar veni mai repede ! Altfel, între dînşii şi colhoz, o să-mi frîng gîtul, ca boul pe lunecuş !"

Noaptea, Polovţev înşeuă calul, îşi vîrî actele în coburi, îşi puse ceva merinde şi îşi luă rămas bun. Iakov Lukici auzi cum calul stătut al lui Polovţev trecu pe lîngă ferestre, într-un mers voios şi săltat, în ţăcănitul sec al copitelor.

Noul musafir era un om căruia nu-i plăcea să stea locului, şi care se purta fără sfială, ca un militar. Zile întregi se plimba prin casă, vesel şi zîmbitor, şuguind cu femeile şi supărînd-o pe bătrînă, care nu suferea de loc fumul de tutun. Umbla fără să se teamă că l-ar putea zări vreun străin venit la Iakov Lukici, care îl preveni :

— Ar trebui să fiţi cu mai multă băgare de seamă... Doamne fereşte de ceasul cel rău. Mă tem să nu intre careva pe neaşteptate. Ar putea să vă vadă, înălţimea-voastră.

— Dar ce ? Mi-i pus în frunte că-s „înălţimea-voastră" ?

— Nu. V-ar putea însă întreba : cine sînteţi şi de unde veniţi ?

— Trebuie să ştiţi, cinstită gazdă, că buzunarele mi-s pline de acte false. Iar dacă se încurcă lucrurile şi nu sînt crezut, atunci înfăţişez această împuternicire... Cu asta poţi să treci oriunde ! Zîmbind vesel ca de obicei şi privind provocător cu ochiul său încremenit, ascuns după punga de piele zbîrcită, scoase din sîn un mauser negru, cu o strălucire mată.

Veselia semeţului sublocotenent nu era pe placul lui Iakov Lukici, mai ales după ce — întorcîndu-se într-o seară de la colhoz — auzi o dată în tindă glasuri înăbuşite, un rîs stăpînit, vînzoleală... Aprinzînd un chibrit, Ostrovnov văzu într-un ungher, după lada de tărîţe, ochiul lui Liatievski, strălucind singuratic, iar alături pe nora lui, roşie ca racul, care, ruşinată, îşi trăgea fusta în jos şi îşi îndrepta

broboada căzută pe ceafă... Fără să spună un cuvînt, Iakov Lukici porni, chipurile, spre bucătărie. Dar Liatievski îl ajunse din urmă în prag şi, bătîndu-l pe umăr, îi şopti :

— Tătucă, să nu sufli un cuvînt... Nu-i mai fă degeaba inimă rea feciorului tău. Ştii cum sîntem noi, militarii. Repeziciune şi năvală ! Cine n-a păcătuit în tinereţe, hm, hm... Fumezi o ţigară ? Poftim ! Nu cumva şi tu... cu nora ? Şmecherule !

Iakov Lukici era aşa de zăpăcit, că luă ţigara şi nu intră în bucătărie decît după ce o aprinse de la chibritul lui Liatievski. Acesta dădu gazdei să aprindă şi îi spuse, dăscălindu-l :

— Cînd îţi face cineva un serviciu, de pildă îţi dă un chibrit, trebuie să mulţumeşti. Necioplitule ! Şi eşti încă şi administrator ! Altă dată nu te-aş fi luat nici ca ordonanţă.

„Bun chiriaş mi-a pus dracu-n cîrcă !" îşi zise Iakov Lukici.

Obrăznicia lui Liatievski îi umplu inima de amărăciune. Semion, fiul său, nu era acasă. Plecase la reşedinţa raională, după un felcer veterinar. Dar Iakov Lukici se hotărî să nu-i spună nimic. Îşi chemă nora în hambar şi acolo o învăţă minte pe tăcute, trăgîndu-i o bătaie cu chinga de la şa. Cum lovise muieruşca nu pe faţă, ci pe spinare şi ceva mai jos, nu rămaseră vîrci care să se vadă. Nici Semion nu băgă de seamă nimic. Se întoarse din staniţă noaptea şi, cînd nevasta îi dădu de mîncare, ea se aşeză pe marginea laviţei. Atunci Semion o întrebă cu nevinovăţie :

— Ce te-ai aşezat aşa, parcă ai fi oaspete ?

— Mi-a ieşit un buboi... zise nevestica lui Semion şi, îmbujorîndu-se la faţă, se ridică în picioare.

— Ar trebui să amesteci nişte ceapă cu pîine şi să-ţi pui cataplasma asta pe buboi... trage îndată, o sfătui compătimitor Iakov Lukici, care în vremea asta răsucea lîngă cuptor nişte fire unse cu catran

Nora îl străfulgeră cu ochii şi răspunse smerită :

— Mulţumesc, tătucă, trece şi aşa...

Din cînd în cînd Liatievski primea scrisori. Le citea cuprinsul şi le ardea îndată în sobă. În cele din urmă, se puse pe băut noaptea. Nu se mai hîrjonea cu nora lui Iakov Lukici. Stătea posomorît şi, din ce în ce mai des, se ruga de Iakov Lukici şi de Semion să-i aducă cîte o „jumătate" — vîrîndu-le în mînă bancnote noi, foşnitoare... Cînd se îmbăta, avea chef de discuţii politice. Aluneca în aceste discuţii spre largi generalizări şi aprecieri obiective, după dînsul, asupra realităţilor. Într-o zi, el zgudui adînc sufletul lui Iakov Lukici. Îl chemă la dînsul în cămăruţă, îl cinsti cu votcă şi, făcîndu-i fără ruşine cu ochiul, îl întrebă :

— Ruinezi colhozul ?

— Nu, de ce ? se miră, prefăcut, Iakov Lukici.

— Atunci, în ce chip lucrezi ?

— Adică cum ?

— Ce treabă faci ? Doar eşti diversionist... Ei, ce faci acolo ? Otrăveşti caii cu stricnină ? Strici uneltele de lucru ? Şi mai ce ?

— Am ordin să nu mă ating de cai, ba, dimpotrivă... mărturisi Iakov Lukici.

În timpul din urmă, Ostrovnov aproape se lăsase de băutură. De aceea un pahar de votcă îl doborî, momindu-l să-şi dea inima pe faţă. Ar fi vrut să se jeluiască, să spună cum i se sfîşie sufletul, clădind şi dărîmînd în acelaşi timp gospodăria obştească a satului. Dar Liatievski nu-l lăsă să vorbească. Dînd de duşcă votca, fără să-i mai toarne şi lui Iakov Lukici, îl întrebă :

— Dar tu, neghiobule, la ce dracu te-ai mai încurcat cu noi ? Te întreb : cine naiba te-a împins ? Polovţev şi cu mine n-avem încotro... mergem la moarte... Da, la moarte !... Sau învingem, cu toate că, la drept vorbind, Hamlet, avem foarte puţini sorţi de izbîndă... Unul la sută, nu mai mult ! Dar aşa sîntem noi... N-avem ce

pierde, decît lanţurile, cum spun comuniştii. Dar tu ? Tu, după mine, eşti o jertfă nevinovată... Ţie ţi-e deschisă calea să trăieşti, şi să tot trăieşti, dobitocule... Ce-i drept, nu-mi prea vine să cred că nişte Hamleţi ca tine ar putea construi socialismul... Totuşi, aţi fi tulburat cel puţin apele în băltoaca mondială. Aşa, are să vină răscoala... şi o să te plesnească de ai să vezi stele verzi, diavol sur ce eşti... sau ai să cazi prizonier şi ca, element inconştient, ai să fii trimis în gubernia Arhanghelsk. Acolo ai să tai la brazi pînă la a doua venire a comunismului... Măi, ciubotă, măi ! Eu înţeleg de ce trebuie să mă revolt : doar sînt nobil ! Tatăl meu avea vreo cinci mii de deseatine de pămînt arabil şi aproape opt sute de pădure. Mie şi altora ca mine ni se sfîşie inima să plecăm din ţara noastră cine ştie unde, printre străini, ca să ne cîştigăm pîinea cea de toate zilele, cum se spune, în sudoarea frunţii. Da tu ? Cine eşti tu ? Cultivator şi rozător de pîine ! Gîndac de balegă ! Puţin v-au tocat pe voi, pui de lele, căzăceilor, în războiul civil !

— Nu mai e de trăit ! ripostă Iakov Lukici. Ne-au sugrumat cu birurile, ni se iau vitele... nu mai e chip să ai o gospodărie individuală. Altminteri, bineînţeles, ce nevoie avem noi de boieri cu toată liota lor ? N-aş fi făcut un astfel de păcat pentru nimic în lume.

— Ian te uită... biruri ! Parcă în alte ţări plugarii nu plătesc biruri ? Ba plătesc încă şi mai mult !

— Nu se poate.

— Te asigur.

— Dar dumneavoastră de unde ştiţi cum o duc acolo oamenii şi cît plătesc ?

— Am locuit în străinătate şi ştiu.

— Aţi venit prin urmare de peste graniţă ?

— Ce-ţi pasă ?

— Ca să ştiu.

— Dacă ştii prea multe, îmbătrîneşti degrabă. Du-te şi mai adu-mi băuturică.

Iakov Lukici trimise pe Semion după votcă, iar el, căutînd singurătatea, trecu spre arie şi rămase pe gînduri vreo două ceasuri sub o şiră de paie : „Afurisit zbîrciog ! Mi-a împuiat urechile cu cîte mi-a spus — de mi-a făcut capul calendar. Sau poate mă încearcă să vadă ce am să spun şi dacă n-am să merg cumva împotriva lor — ca mai pe urmă să mă dea pe mîna lui Alexandr Anisimîci, cînd va sosi... iar acesta să mă ciopîrţească, ca pe Hoprov. Sau, poate, aşa crede într-adevăr ? Căci la beţie ce-i în guşă, şi-n căpuşă... Cine ştie dacă nu era mai bine să nu mă fi înhăitat cu Polovţev ? Aş fi răbdat pe tăcute în colhoz, un anişor, doi... Poate chiar stăpînirea ar fi desfăcut peste vreun an şi colhozurile, văzîndu-se ce prost merge treaba... Şi atunci iarăşi aş fi ajuns om... Of, doamne, dumnezeule ! Acum pe unde să scot cămaşa ? N-o să scap teafăr. Mă tem că acuma totuna-i : ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap..."

Năvălind peste gard, vîntul hălăduia pe arie ca la el acasă. Greblă spre gireadă paiele împrăştiate lîngă portiţă şi le îndesă în cotloanele făcute de cîini drept culcuş ; pieptănă muchiile zburlite ale şirii, unde paiele erau înfoiate, şi mătură zăpada uscată de pe creasta girezii. Vîntul rece bătea tare, cu putere. Multă vreme încercă Iakov Lukici să afle din ce parte bate vîntul, dar nu putu. Păţea că vîntul bate în jurul şirii, suflînd pe rînd din tuspatru părţile. Stîrniţi de vînt, şoarecii începură să foiască în paie. Fugeau chiţcăind pe cărăruşele lor tainice, uneori foarte aproape de spatele lui Ostrovnov, care se rezemase de gireadă ca de un perete. Iakov Lukici stătea ca aţipit, ascultînd vîntul, foşnetul paielor, chiţcăitul şoarecilor şi scîrţîitul cumpenei de la fîntînă. Zgomotele nopţii îi păreau o muzică tristă, ciudată, venită de departe. Cu ochii înlăcrimaţi şi pe jumătate închişi, el privea cerul înstelat şi respira adînc mireasma paielor şi a vîntului de stepă. Lumea înconjurătoare îi părea minunată şi simplă...

Pe la miezul nopţii sosi o ştafetă trimisă de Polovţev, din satul Voiskovoi. Liatievski citi răvaşul şi însemnarea „F. urgent" de pe plic. Apoi îl trezi pe Iakov Lukici, care dormea în bucătărie.

— Ia şi citeşte !

Iakov Lukici îşi frecă ochii şi luă răvaşul adresat lui Liatievski. Pe o foaie mică de carnet era scris, citeţ, cu creionul chimic, pe alocuri cu literele şi semnele vechi.

„Domnule sublocotenent,

Am fost informaţi din izvor sigur că Comitetul Central al bolşevicilor adună cereale, chipurile, pentru semănăturile colhozurilor. În realitate, cerealele vor fi vîndute în străinătate, iar plugarii, printre care şi colhoznicii, vor fi condamnaţi la o foamete cumplită. Presimţindu-şi sfîrşitul apropiat şi inevitabil, Puterea sovietică vinde ultimele grîne, ruinînd cu totul Rusia. Vă ordon ca numaidecît să desfăşuraţi printre locuitorii din Gremeacii-Log — unde dumneavoastră reprezentaţi acum uniunea noastră — o energică agitaţie împotriva strîngerii cerealelor pentru aşa-zisul fond de însămînţare. Aduceţi la cunoştinţă lui I. L. cuprinsul scrisorii şi puneţi-l să pornească neîntîrziat o acţiune de lămurire. Este absolut necesar să fie împiedicată, cu orice preţ, strîngerea acestui fond."

A doua zi dimineaţă, Iakov Lukici — înainte de a se duce la colhoz — trecu pe la Bannik şi pe la ceilalţi complici recrutaţi de dînsul pentru „Uniunea eliberării Donului".

CAPITOLUL XXIV

Brigada alcătuită din trei oameni, lăsată în Gremeacii-Log de Kondratko, şeful coloanei de agitatori, porni la strîngerea fondului de însămînţare. Brigada îşi alese ca sediu o casă de chiabur, rămasă goală. Din zorii zilei,

tînărul agronom Vetiutnev lucra ca să pună la punct, cu ajutorul lui Iakov Lukici, planul însămînţărilor de primăvară. Dădea informaţii agricole cazacilor care veneau la dînsul, iar în restul timpului supraveghea fără răgaz selectionarea şi tratarea cu fungicide a seminţei care intra în hambare. Din cînd în cînd se ducea — cum spunea el însuşi — să facă „veterinărie", adică să îngrijească vreo vacă sau vreo oaie bolnavă. Primea de obicei pentru „vizită" onorariul „în natură" : prînzea la stăpînul vitei bolnave, iar uneori aducea chiar tovarăşilor cîte un urcior de lapte sau un ceaun de cartofi fierţi. Ceilalţi doi — Porfiri Lubno, mecanic la moara districtuală de stat, şi comsomolistul Ivan Naidionov de la fabrica de ulei — chemau pe locuitorii din Gremeacii-Log la sediul brigăzii, cercetînd după lista magazionerului cîtă sămînţă a adus fiecare cetăţean chemat şi făceau muncă de agitaţie după puterile şi după priceperea lor.

Chiar de la început, se văzu că strîngerea fondului de însămînţări întîmpină mari greutăţi şi întîrzieri. Toate măsurile luate de brigadă şi de celula locală, cu scopul de a se grăbi strîngerea seminţelor, se ciocneau de înverşunata împotrivire a celor mai mulţi colhoznici şi gospodari individuali. Prin sat umblau fel de fel de zvonuri : că grînele se strîng ca să fie trimise în străinătate... că nu se vor face însămînţări în anul acesta, şi că, din ceas în ceas, se aşteaptă izbucnirea războiului... Nagulnov convoca zilnic adunări, lămurea lumea cu ajutorul brigăzii, dezmintea zvonurile neîntemeiate, ameninţînd cu pedepsele cele mai aspre pe cei ce vor fi aflaţi că fac „propagandă antisovietică" ; dar grînele soseau tot cu ţîrîita. Cazacii îşi făcură obiceiul să plece de acasă dis-de-dimineaţă, ba la pădure după un car de lemne, ba după buruieni... sau se duceau la cîte un vecin şi, împreună, aşteptau într-un loc ferit să treacă ziua plină de nelinişte — ca să nu se înfăţişeze cînd vor fi chemaţi la sovietul sătesc sau la sediul brigăzii. Femeile nu se mai duceau

de loc la adunări. Iar cînd le venea pe acasă cîte un vătăşel de la sovietul sătesc, ele se descotoroseau cu un răspuns scurt: „Nu mi-i omul acasă şi eu nu ştiu nimic".

Parcă o mînă uriaşă ţinea strîns grînele...

La sediul brigăzii, aveau loc cam astfel de convorbiri:

— Ai dat cota de sămînţă?

— Nu.

— De ce?

— N-am nici un bob.

— Adică cum n-ai?

— Aşa, foarte lămurit... La început am vrut să las de sămînţă... dar mai pe urmă am dat statului prisosul. Şi, cum n-aveam ce mînca, am intrat în sămînţă.

— Bine, bine, dar n-aveai de gînd să semeni?

— Ba aveam, dar dacă nu-i de unde...

Mulţi spuneau că ar fi dat statului şi sămînţa. Davîdov la sediul colhozului, iar Vaniuşka Naidionov la sediul brigăzii răscoleau listele şi chitanţele centrului de colectare, verificau şi dădeau în vileag pe cei ce se încăpăţînau să facă declaraţii false. Se văzu în curînd că rămăseseră şi grîne de sămînţă. Pentru asta trebuiau cîteodată să facă socoteala cît se treierase în 1929, cît se dăduse statului, aflînd astfel ce mai rămăsese. Dar chiar dacă se descoperea că-i mai rămăseseră grîne de sămînţă, omul încăpăţînat tot nu se da bătut.

— Mi-a mai rămas oleacă de grîu, nu zic ba. Dar, ştiţi doar, tovarăşi, cum merge treaba-n gospodărie. Sîntem deprinşi să mîncăm pîine fără s-o punem la cîntar, o întrebuinţăm fără s-o drămăluim. Mi s-a lăsat cîte un pud pe lună de gură. Iar eu mănînc, de pildă, trei, patru funturi pe zi. Se trece multă pîine, fiindcă-i puţină udătură. De aceea am şi cheltuit atîta. N-am grîu... puteţi să căutaţi.

La şedinţa celulei, Nagulnov propuse să se facă percheziţii la sătenii cei mai înstăriţi, care nu vărsaseră cota de sămînţă; dar Davîdov, Lubno, Naidionov şi Razmiot-

nov se împotriviră cu hotărîre. De altfel şi instrucţiunile comitetului raional de partid privitoare la strîngerea fondului de sămînţă opreau cu cea mai mare străşnicie facerea percheziţiilor.

După trei zile de muncă depusă de membrii brigăzii şi de conducerea colhozului, se strînseră în sectorul colhoznic numai 480 de puduri, iar în sectorul individual — cu totul 35 de puduri. Activul colhoznic adusese în întregime partea cuvenită. Kondrat Maidannikov, Liubişkin, Dubţov, Demid Molciun, moş Şciukar, Arkaşka Menok, fierarul Şalîi, Andrei Razmiotnov şi alţii aduseseră sămînţa chiar în prima zi. A doua zi dimineaţa, două sănii — una cu Semion al lui Iakov Lukici şi alta cu Iakov Lukici însuşi — se apropiau la pas de hambarul obştesc. Lukici se duse îndată la sediul colhozului, iar Semion începu să descarce din sanie sacii cu sămînţă. Diomka Uşakov primea şi cîntărea sacii. Semion predă patru saci, iar cînd dezlegă gura celui de-al cincilea, Uşakov se repezi asupră-i ca un uliu.

— Sămînţă de asta se pregătea tată-tău să semene? zise el, vîrînd sub nasul lui Semion o mînă de boabe.

— Dar ce are sămînţa? izbucni Semion. Unde eşti şpanchiu, ăi fi luat pesemne grîul drept porumb.

— Nu, nu l-am luat drept porumb. Oi fi eu şpanchiu, dar văd mai bine ca tine, şmecherule! Tu şi cu tată-tău sînteţi amîndoi nişte pişicheri, las' că vă ştiu eu! Ce-i asta? Grîu de sămînţă? Nu mai strîmba din nas! Ce mi-ai turnat în grîul curat, lepădătura dracului?

Diomka duse palma spre faţa lui Semion. Iar în palmă avea o mînă de grîu murdar, amestecat cu ţărînă şi cu neghină.

— Acuşi strig oamenii...

— Nu fă gălăgie! zise speriat Semion. Se vede că am apucat din greşeală alt sac. Mă duc îndată acasă şi-l schimb... Ciudat om, zău! Ce hodorogeşti ca un butoi

gol ? Ţi-am spus o dată : ţi-l schimb... s-a făcut o greşeală...

Diomka nu primi şase din cei paisprezece saci aduşi. Cînd Semion îl rugă să-l ajute la aburcat în spate un sac de sămînţă brăcuită, Diomka se întoarse cu faţa spre cîntar, prefăcîndu-se că n-aude.

— Va să zică nu vrei să m-ajuţi ? îl întrebă Semion cu un tremur în glas.

— Nu ţi-i ruşine ? Acasă l-ai putut ridica... era uşor... iar aici, dintr-o dată, s-a îngreunat ? Ridică-l singur, jivină !

Vînăt la faţă de atîta sforţare, Semion apucă sacul de amîndouă capetele şi-l duse la sanie...

În cele două zile următoare, nu se mai aduse aproape nimic. La şedinţa celulei se hotărî să se meargă din casă în casă. Davîdov plecase în ajun la staţia de selecţionare din raionul vecin, cu gîndul să capete — în afară de plan — sămînţa trebuincioasă ca să însămînţeze măcar cîteva hectare cu grîu de primăvară, care ţine la secetă şi rezistă bine vreme îndelungată fără ploaie şi care a dat anul trecut o recoltă bogată pe cîmpul experimental al staţiunii. Iakov Lukici şi brigadierul Agafon Dubţov vorbiră mult despre noul soi de grîu, ieşit la staţiunea de selecţionare din încrucişarea grîului „californian" importat, cu cel local, zis „bob alb". Iar Davîdov, care în ultimul timp şedea nopţi întregi aplecat asupra revistelor agrotehnice, se hotărî să plece la staţiune după grîu de cel nou.

Se înapoie de la drum la 4 martie. Cu o zi înainte de întoarcerea lui, se petrecu următoarea întîmplare : Makar Nagulnov, care fusese pus la brigada a doua, trecu de dimineaţă, împreună cu Liubişkin, pe la vreo treizeci de gospodării. Iar seara, după ce Razmiotnov şi secretarul plecară de la sovietul sătesc, el se puse să cheme acolo pe gospodarii pe la care n-avusese cînd trece în timpul zilei. Dădu drumul la patru oameni, neajungînd cu dînşii la nici un capăt. „N-avem grîu de sămînţă. Să dea statul."

La început, Nagulnov căută să-i înduplece cu vorbă bună ; apoi începu să bată cu pumnul în masă :

— Cum puteţi spune că n-aveţi grîu ? Tu, de pildă, Konstantin Gavrilovici, n-ai treierat trei sute de puduri astă-toamnă ?

— Dar la stat tu ai dat grîu în locul meu ?

— Cît ai dat ?

— Să fie o sută treizeci.

— Unde-i grîul rămas ?

— Nu ştii unde-i ? L-am mîncat !

— Ia nu-mi mai bate capul ! Ai fi crăpat dacă înfulecai atîta pîine. Sînteţi o casă cu şase guri, aţi mîncat voi atîta pîine ? Adă grîul fără vorbă. Altfel te dăm afară din colhoz cît ai bate din palme.

— Dă-mă afară, fă ce vrei, dar grîu — n-am. Martor mi-i unul dumnezeu ! Să-mi dea stăpînirea. Îl întorc cu dobîndă.

— Te-ai deprins să sugi Puterea sovietică. Dar banii pe care i-ai luat pe credit, ca să-ţi cumperi o semănătoare şi o cositoare, i-ai dat înapoi cooperativei de credit ? Apoi vezi ? Te-ai înfruptat din bănişori, iar acum te întinzi şi la grîu.

— Şi semănătoarea, şi cositoarea sînt acum ale colhozului. N-am apucat să mă folosesc de ele. N-ai de ce să mi le pui în cîrcă !

— Adu grîul, că altfel o păţeşti ! Umbli numai cu şoalda. Ar trebui să ai obraz.

— Aş da cu dragă inimă dacă aş avea...

Oricît se zbătu Nagulnov, oricît încercă să-i înduplece, oricît îi ameninţă, totuşi pînă la urmă trebui să lase pe îndărătnici să plece.

Ei ieşiră în tindă, unde schimbară cîteva vorbe : apoi treptele scării începură să scîrţîie. Puţin după aceea intră Grigori Bannik, gospodar individual. Ştia, fără îndoială, cum se isprăvise convorbirea cu colhoznicii care ieşiseră chiar atunci de la sovietul sătesc. În colţul gurii lui flutura

un surîs încrezut, semeţ... Cu mîini tremurătoare, Nagulnov îndreptă pe masă lista, pe urmă rosti cu glas înăbuşit :

— Şezi, Grigori Matveici.

— Mulţumesc pentru poftire.

Bannik se aşeză, crăcănîndu-şi larg picioarele.

— Cum se face, Grigori Matveici, că n-aduci sămînţa ?

— Dar de ce s-o aduc ?

— Aşa a hotărît adunarea generală : să aducă toţi grîul de sămînţă — şi colhoznicii, şi gospodarii individuali... Dumneata ai, nu-i aşa ?

— Am... cum să n-am ?

Nagulnov cercetă lista. În dreptul numelui lui Bannik, la rubrica : „Suprafaţa proiectată a semănăturilor de primăvară pe anul 1930", era trecută cifra 6.

— Voiai să semeni şase hectare de grîu în anul ăsta ?

— Întocmai.

— Va să zică ai patruzeci şi două puduri de sămînţă ?

— Pînă la un bob... grîuşor vînturat şi curăţat, ca aurul.

— Atunci eşti un adevărat erou ! îl lăudă Nagulnov, scoţînd un oftat de uşurare. Adu-l mîine la hambarul obştesc. Poţi să-l laşi în sacii tăi. De la gospodarii individuali primim grîul chiar în sacii lor, dacă nu vor să se amestece sămînţa. Îl aduci, şi îl predai la cîntar magazionerului, care pune pe saci peceţi cu ceară roşie şi-ţi dă dovada. Iar la primăvară îţi primeşti grîul întreg-întreguţ. Mulţi se plîng că nu l-au putut ţine, că l-au mîncat. Dar în hambar are să se păstreze mult mai bine.

— Ştii ce, tovarăşe Nagulnov ? Las-o încurcată ! zise Bannik, surîzînd cu un aer dezgheţat şi netezindu-şi mustăţile bălane. Astea-s vorbe de clacă. Grîu de la mine n-o să capeţi !

— Şi adică de ce, mă rog ?

— Fiindcă la mine-i în mîini mai bune. Iar dacă vi-l dau vouă, la primăvară n-am să mai capăt nici sacii goi. Am prins şi noi minte. Nu ne mai duci cu una, cu două.

Nagulnov își încruntă sprîncenele stufoase. Pe fața lui se ivi o paloare ușoară.

— Cum poți să te îndoiești de Puterea sovietică ? Va să zică n-ai încredere într-însa ?

— Sigur că n-am încredere ! Cîte minciuni am auzit de la de-alde voi !

— Adică... cine spunea minciuni ? Și cu ce te mințea ?

Nagulnov păli și mai tare, ridicîndu-se încet de la locul lui.

Bannik însă, ca și cînd n-ar fi băgat de seamă nimic, surîdea tot atît de liniștit, arătîndu-și dinții rari și puternici. Numai glasul îi tremura de jignire și de cumplită mînie, cînd rosti :

— Strîngeți grîușorul nostru ca apoi să-l încărcați pe corăbii pentru țări străine ? Să cumpărați *antanabile* pentru ca oamenii de partid să-și plimbe muierile tunse ? Știm noi pe ce aruncați voi grîușorul nostru ! Am ajuns și noi la egalitate !

— Te-ai zărghit, nătărăule ! Ce tot trăncănești ?

— Cum să nu-ți ieși din minți dacă ești strîns de gît ? Am dat la colectare o sută șaisprezece puduri ! Iar acuma v-ați pus ochii și pe ce mi-a mai rămas, pe sămînță... ca să-mi moară copiii de foame...

— Zît ! Minți, năpîrcă !

Nagulnov trînti cu pumnul în masă. Abacul căzu jos. Călimara se răsturnă. O șuviță groasă de cerneală violetă alunecă, strălucind pe hîrtii, și se vărsă pe poala scurtei de blană argăsită a lui Bannik. El scutură cerneala cu palma și se sculă în picioare. Își miji ochii și, cu spumă albă la colțul buzelor, rosti răgușit, de-abia stăpînindu-și turbarea :

— Tu la mine să nu te răstești ! Lușkăi, neveste-ti, să-i bați cu pumnul în masă. Eu nu ți-s nevastă. Nu mai sîntem în 1920. M-ai înțeles ? Iar grîu nu vă dau... Du-te la dracu !

O clipă, Nagulnov se întinse spre dînsul peste masă; dar îndată, clătinîndu-se, se îndreptă din spate.

— Cine... te-a învăţat asta? Cum îndrăzneşti, contrarevoluţionarule! Ţi-ai bătut joc de socialism, tîrîtură! Iar acum... Îşi pierdu şirul cuvintelor. Gîfîia. Urmă însă, stăpînindu-se cu greu şi ştergîndu-şi cu dosul palmei sudoarea lipicioasă de pe faţă: Scrie chiar acum o declaraţie, că mîine aduci grîul — şi după aceea te trimit eu unde se cuvine. Acolo are să se afle de la cine ai auzit vorbele astea.

— De arestat, poţi să mă arestezi; dar declaraţie nu scriu şi nici grîu nu dau.

— Scrie, cînd îţi spun!

— Mai aşteaptă...

— Ţi-o spun cu binişorul...

Bannik se îndreptă spre ieşire; dar mînia clocotea pesemne atît de tare într-însul, încît nu se mai putu stăpîni şi, cu mîna pe clanţa uşii, îi aruncă în faţă:

— Cum ajung acasă, dau grîul la porci! Mai bine să-l crape ei, decît nişte trîntori ca voi!

— La porci? Sămînţa?!

Din două sărituri, Nagulnov ajunse la uşă. Smulse revolverul din buzunar şi-l lovi pe Bannik cu mînerul în tîmplă. Acesta se clătină pe picioare, se rezemă de perete şi, ştergînd varul cu spatele, lunecă şi se prăbuşi la pămînt. Sînge negru se prelinse din rana de la tîmplă, încleindu-i părul. Nemaifiind stăpîn pe sine, Nagulnov lovi de cîteva ori cu piciorul în cel căzut. Apoi se trase înapoi. Bannik căscă de două ori ca peştele pe uscat; apoi, ţinîndu-se de perete, începu să se ridice. Cum se propti în picioare, sîngele îi năpădi din rană, îmbelşugat. Şi-l şterse în tăcere cu mîneca. De pe spatele scurtei se scutura praf alb de var. Nagulnov bău de-a dreptul din garafă o apă caldă, dezgustătoare. Dinţii îi clănţăneau, zăngănind pe marginea sticlei. Aruncînd o privire chiorîşă spre Bannik, care se ridicase de jos, se apropie de el, îl prinse de cot ca în-

tr-un cleşte şi, împingîndu-l spre masă, îi vîrî un creion în mînă :

— Scrie !

— De scris, scriu ; dar are să afle asta şi procurorul... Cu revolverul la tîmplă am să scriu ce vrei... Dar, sub Puterea sovietică, nu-i voie să se bată. Nici partidul n-are să te laude pentru aşa ceva, mormăi răguşit Bannik, aşezîndu-se sfîrşit de puteri pe un scăunel.

Nagulnov se opri în faţa lui. Ridică cocoşul revolverului.

— Aha, contrarevoluţionarule ! Ţi-ai adus aminte şi de Puterea sovietică, şi de partid ? N-are să te pedepsească judecătoria populară, ci eu şi chiar aici pe loc. Dacă nu dai declaraţie, te împuşc ca pe o năpîrcă primejdioasă şi pe urmă mă duc pentru tine în temniţă chiar pe zece ani ! Nu te las eu să-ţi baţi joc de Puterea sovietică ! Scrie : „Declaraţie". Ai scris ? Mai departe : „Subsemnatul, fost activist în gărzile albe şi în banda lui Mamontov, care am luptat cu arma în mînă împotriva Armatei Roşii, îmi retrag cuvintele"... Ai scris ? „...foarte jignitoare pentru P.C. (b) al U.R.S.S."... P.C. cu literă mare... ai scris ? „...şi pentru Puterea sovietică ; îmi cer iertare şi mă îndatorez ca de acum înainte, deşi pe ascuns sînt contra..."

— Nu scriu ! De ce mă sileşti ?

— Ba ai să scrii ! Dar tu ce credeai ? Că am să-ţi trec cu vederea cuvintele, eu care am fost rănit şi schingiuit de albi ? Ţi-ai bătut joc în faţa mea de Puterea sovietică şi vrei să tac ? Scrie, ori te ia mama dracului !...

Bannik se aplecă asupra mesei, iar creionul din mîna lui începu din nou să alunece încet pe foaia de hîrtie. Fără să-şi ia degetul de pe trăgaci, Nagulnov dicta silabisind :

— „...deşi pe ascuns sînt contrarevoluţionar, dar — nici cu vorba, nici cu scrisul, nici cu fapta — nu voi dăuna întru nimic Puterii sovietice, scumpă tuturor oamenilor muncii, dobîndită cu mult sînge de poporul munci-

tor. Nu voi ocărî şi nu voi jigni Puterea sovietică, ci voi aştepta cu răbdare revoluţia mondială, care nouă, duşmanilor ei din lumea întreagă, are să ne taie de tot aripile. Mă mai îndatorez să nu mă pun în calea Puterii sovietice, să nu sabotez însămînţările, iar mîine, 3 martie 1930, să aduc la hambarul obştesc..."

În cameră intră, în clipa aceea, un străjer cu trei colhoznici.

— Aşteptaţi oleacă, în tindă! strigă Nagulnov şi, întorcîndu-se cu faţa spre Bannik, urmă: „...patruzeci şi două puduri — grîu de sămînţă. Drept care semnez." Iscăleşte.

Bannik îşi recăpătă obişnuita-i roşeaţă din obraji, semnă şi se sculă în picioare.

— Ai să răspunzi pentru asta, Makar Nagulnov!...

— Fiecare dintre noi răspunde pentru fapta lui. Dar, dacă n-aduci mîine grîul, te omor!

Nagulnov păturí declaraţia, o puse în buzunarul de la piept al bluzei kaki şi, aruncînd revolverul pe masă, îl petrecu pe Bannik pînă la uşă. Rămase la sovietul sătesc pînă la miezul nopţii. Porunci străjerului să nu plece şi, cu ajutorul lui, bägă şi închise într-o cameră goală încă trei colhoznici care nu voiseră să predea sămînţa. Trecuse de miezul nopţii cînd, frînt de oboseală şi de zguduirile sufleteşti încercate, el adormi la masa sovietului sătesc, culcîndu-şi capul zburlit pe palmele-i lungi. Pînă în zori, Makar visă o mulţime uriaşă de oameni în straie de sărbătoare, care mergeau fără oprire, revărsîndu-se peste stepă ca apele primăverii. În locul gol dintre oameni înainta cavaleria. Cai în fel de fel de culori călcau cu copitele pămîntul moale al stepei; dar, dintr-o pricină neştiută de dînsul, tropotul copitelor era sonor şi apăsat, ca şi cum escadroanele ar fi mers pe foi de tablă, aşternute pe jos.

Goarnele argintii ale unei fanfare răsunară deodată, foarte aproape de Makar, cîntînd „Internaţionala". Makar simţi, ca de obicei cînd era treaz, că inima i se strînge de tulburare, iar un nod i se puse în gît... În coada escadronului în trecere, el zări pe răposatul său prieten Mitka Lobaci, trecut prin sabie de vrangheliști în 1920 în lupta de lîngă Kahovka, dar nu se miră, ci dimpotrivă se bucură şi, făcîndu-şi loc prin mulţime, se repezi spre escadronul în mers. „Mitea ! Mitea ! Stai !" îl strigă el, fără să-şi audă glasul. Mitka se întoarse în şa, se uită la Makar cu răceală, ca la un străin, ca la un necunoscut, şi porni mai departe, la trap. În aceeaşi clipă, Makar zări, galopînd spre dînsul, pe Tiulim, fostul lui agent de legătură, care fusese ucis de un glonte polonez lîngă Brodî, tot în 1920. Tiulim mergea în galop, zîmbind, cu dîrlogii calului lui Makar în mîna dreaptă. Iar calul — acelaşi : pintenogul cu botul uscăţiv — alerga alături, purtîndu-şi trufaş capul înălţat în sus, arcuindu-şi frumos gîtul...

Makar luase drept muzică scîrţîitul obloanelor, zgîlţîite toată noaptea de vîntul primăverii, iar duruitul acoperişului de tablă — drept tropotul mărunt al cailor... Razmiotnov, care sosi la sovietul sătesc la şase ceasuri dimineaţa, îl găsi pe Nagulnov încă dormind. Pe obrazul palid al lui Makar, luminat de răsfrîngerea liliachie a dimineţii de martie, încremenise un surîs silit, ca într-o aşteptare. Sprîncenele stufoase i se mişcau într-o chinuită încordare... Razmiotnov îl zgîlţîi ocărîndu-l :

— Ai făcut pozna şi acum tragi la aghioase. Visezi lucruri vesele şi rînjeşti ! De ce l-ai bătut pe Bannik ? A adus în zori sămînţa, a predat-o şi a plecat îndată la raion. Liubişkin a venit în fugă la mine să-mi spună că Bannik s-a dus să se plîngă miliţiei împotriva ta. Ai dat de belea ! Ce are să zică Davîdov cînd o veni ? Uf, Makar !

Nagulnov își frecă cu palmele fața umflată de somnul chinuit și zîmbi dus pe gînduri :

— Mă, Andriuşka ! Dacă ai ști ce vis am avut ! Tare frumos vis !

— Lasă dracului visele ! Spune-mi ce-i cu Bannik ?

— Nici nu vreau să stric vorba pe o năpîrcă veninoasă ca el ! Zici c-a adus grîul ? Va să zică, bătaia a fost bună la ceva... Patruzeci și două de puduri de sămînță, asta nu-i cît e negru sub unghie. Dacă din fiecare contrarevoluționar aș putea scoate cu o lovitură de revolver cîte patruzeci de puduri de sămînță, m-aș ține numai de asta toată viața, umblînd după dînșii și dîndu-le la mir ! Să spună bogdaproste că a scăpat numai cu atît pentru vorbele lui. Să fie mulțumit că nu i-am smuls picioarele din rădăcină ! Și, scăpărînd din ochi, încheie a mînie : Ticălosul ăsta a luptat sub comanda generalului Mamontov. Ni s-a împotrivit, pînă i-am îmbăiat în Marea Neagră, și mai umblă și acum să ni se pună de-a curmezișul drumului, căutînd să vîre bețe-n roate revoluției mondiale ! Știi ce vorbe a spus despre Puterea sovietică și despre Partid ? Mi s-a făcut părul măciucă cînd am auzit asemenea ocară.

— Orice ar fi spus, nu trebuia să-l bați ! Mai bine l-ai fi arestat !

— Nu, nu trebuia arestat, ci omorît ! Nagulnov își dădu brațele în lături ca un om copleșit de părere de rău : Și de ce nu l-am dat gata ? Nu pot pricepe ! Numai de atîta îmi pare rău.

— Dacă te-aș face dobitoc, te-ai supăra. Dar e atîta neghiobie în tine, că nici nu-i poți da de fund. Se întoarce el, Davîdov. Are să te probozească pentru isprava ta !

— Cînd va veni Semion, o să-mi dea dreptate. El n-are inima uscată ca tine.

Rîzînd, Razmiotnov ciocăni cu degetul îndoit întîi în masă, şi apoi în fruntea lui Nagulnov.

— Sună la fel, îl încredinţă el.

Makar îi dădu supărat mîna în lături, îşi îmbrăcă scurta şi, cu mîna pe clanţă, mîrîi fără să se întoarcă :

— Ei, mintosule ! Dă drumul micilor burjui din odaia cea goală, cu îndatorirea să aducă chiar azi grînele. Altfel, mă duc să mă spăl şi, cum mă întorc, îi închid la loc.

Razmiotnov îşi holbă ochii de mirare... Se repezi în camera cea goală, unde se păstrau arhivele sovietului sătesc şi spicele care fuseseră la expoziţia agricolă raională de anul trecut. Deschise uşa şi descoperi acolo trei colhoznici : pe Krasnokutov, Antip Graci şi pe mărunţelul Apollon Peskovatski. Tustrei dormiseră bine pe nişte colecţii de gazete vechi, pe care şi le aşternuseră pe podea. Cînd intră Razmiotnov, ei se ridicară în picioare.

— Bineînţeles, cetăţeni, trebuie... dădu să înceapă Razmiotnov.

Dar unul dintre arestaţi, bătrînul cazac Krasnokutov, îl întrerupse cu vioiciune :

— Ce mai tura-vura, Andrei Stepanîci, nici vorbă că sîntem vinovaţi... Dă-ne drumul şi aducem numaidecît sămînţa... ne-am sfătuit olecuţă în nopticica asta şi am hotărît să aducem grîul... Ce să ne mai ascundem după deget ? Am vrut să dosim grîul...

Razmiotnov, care tocmai voia să-şi ceară iertare pentru fapta necugetată a lui Nagulnov, îşi dădu seama de noua împrejurare şi întoarse pe loc vorba :

— De mult trebuia să fi făcut asta ! Sînteţi doar colhoznici ! E ruşine să ascundeţi sămînţa !

— Te rugăm, dă-ne drumul. Şi să nu mai pomenim de asta... zise încurcat Antip Graci, zîmbind în barba-i neagră ca smoala.

Razmiotnov deschise larg uşa şi se dădu într-o parte, spre masă. În clipa aceea, trebuie să recunoaştem, îi fulgeră şi lui prin minte: „Nu cumva are dreptate Makar? Dacă am strînge mai tărişor şurubul, poate ar aduce cu toţii grîul într-o singură zi!"

CAPITOLUL XXV

Davîdov se întoarse vesel şi mulţumit de izbînda din drumul făcut la staţiunea de selecţionare, aducînd cu sine douăsprezece puduri de sămînţă aleasă. Pe cînd îi dădea la masă, gazda îi povesti cum, în lipsa lui, Nagulnov îl bătuse pe Grigori Bannik şi pusese la popreală o noapte întreagă trei colhoznici în clădirea sovietului sătesc. Vestea se răspîndise, după cum se vede, prin tot satul Gremeacii-Log. Davîdov prînzi repede şi, neliniştit, porni spre conducerea colhozului. Acolo i se adeveri ştirea dată de gazdă, întregindu-i-se încă cu amănunte. Purtarea lui Nagulnov era judecată în chip deosebit: unii îi dădeau dreptate, alţii îl socoteau vinovat; iar o seamă de oameni păstrau o tăcere stăpînită. Liubişkin, de pildă, se dădu, hotărît, de partea lui Nagulnov, pe cînd Iakov Lukici îşi făcu buzele pungă, şi i se vedea pe faţă atîta obidă, de parcă el însuşi ar fi fost acela care gustase din metoda de convingere a lui Makar. În curînd sosi la sediu şi Nagulnov. Avea o figură mai aspră decît de obicei. Dădu rece ziua bună lui Davîdov, privindu-l însă, în aşteptare, cu o nelinişte ascunsă. Cînd rămaseră singuri, Davîdov, nemaiputîndu-se stăpîni, îl întrebă tăios:

— Ce înseamnă isprăvile astea?

— Dacă ai auzit, ce mai întrebi?...

— Cu asemenea metode vrei să faci agitaţie pentru strînsul semînţei?

— Nu trebuia să-mi spună mie astfel de murdării! N-am jurat să rabd batjocura unui vrăjmaş, unui ticălos din gărzile albe!

— Dar nu te-ai gîndit cum are să se răsfrîngă asta asupra celorlalţi? Cum va fi privită fapta ta politiceşte?

— Atunci n-am avut cînd mă gîndi.

— Ăsta nu-i răspuns. Hotărît! Trebuia să-l arestezi pentru jignirea adusă autorităţii, nu să-l baţi! E o faptă ruşinoasă pentru un comunist! Hotărît! Chiar astăzi vom dezbate cazul tău în celulă. Purtarea ta ne-a făcut mare rău. Trebuie s-o vestejim! Voi vorbi despre ea şi-n adunarea colhozului, fără să mai aştept aprobarea comitetului raional, ţi-o spun hotărît! Fiindcă, dacă am tăcea, colhoznicii ar putea crede că sîntem de aceeaşi părere cu tine şi că răbdăm astfel de lucruri. Nu, frăţioare! O să ne lepădăm de tine şi o să-ţi vestejim fapta. Eşti comunist, dar te-ai purtat ca un jandarm. Ce ruşine! Naiba să te ia cu istoria asta cu tot!

Dar Nagulnov se încăpăţînă ca un catîr. La toate stăruinţele lui Davîdov, care încerca să-l convingă că fapta lui e de neiertat pentru un comunist şi că, pe deasupra, e dăunătoare politiceşte, el răspundea:

— Bine am făcut că l-am bătut! Şi nici măcar nu l-am bătut... l-am pocnit numai o dată, cînd trebuia să-i fi tras o mamă de bătaie! Lasă-mă în pace! E tîrziu să mai faci alt om din mine. Sînt partizan şi ştiu cum trebuie să-mi apăr partidul de atacurile ticăloşilor de tot felul!

— Dar eu parcă spun că Bannik e omul nostru? Lua-l-ar dracu să-l ia! Îţi spun numai că nu trebuia să-l baţi. Puteai să-ţi aperi de ocară partidul în alt chip. Hotărît! Du-te acuma, răcoreşte-te puţin şi gîndeşte-te bine, iar deseară ai să vii la celulă şi ai să-mi spui că am avut dreptate. Hotărît!

Seara, înaintea şedinţei de celulă, cum îl văzu pe Nagulnov intrînd întunecat, Davîdov îl şi întrebă:

— Te-ai gîndit ?

— M-am gîndit.

— Ei, şi ?

— Prea puţin l-am atins... mama lui ! Trebuia să-l omor !

Brigada coloanei de agitaţie se dădu în întregime de partea lui Davîdov şi votă, pentru Nagulnov, pedeapsa mustrării aspre. Andrei Razmiotnov se abţinuse de la vot şi tăcuse tot timpul. Dar, cu cîteva clipe înainte de plecare, cînd Nagulnov mormăi încăpăţînat : „Rămîn la ale mele... eu am dreptate !", Razmiotnov sări în picioare şi ieşi repede din cameră, scuipînd şi înjurînd cumplit.

Aprinzînd o ţigară în tinda întunecoasă şi privind la lumina chibritului faţa pămîntie a lui Nagulnov, Davîdov îi spuse împăciuitor :

— Degeaba te-ai supărat pe noi, Makar... Hotărît !

— Nu m-am supărat.

— Tu lucrezi după vechile metode de partizan. Dar acuma sînt timpuri noi ! Nu-i vremea atacurilor prin surprindere, ci a războiului de poziţie... Toţi am zăcut de boala partizanatului în muncă, mai cu seamă noi, marinarii... bineînţeles că şi eu... Deşi ţi-s nervii zdruncinaţi, dragă Makar, dar trebuie... să-ţi pui frîu. Ce zici ? Uită-te numai la schimbul nostru de mîine : vezi ce minuni face Vaniuşka Naidionov, comsomolistul din brigada de agitaţie ! Partea lui de sat a adus cea mai multă sămînţă, aproape tot ce-avea de dat. Nu-i tocmai arătos la chip, pistruiat, mic de statură, dar lucrează mai bine decît voi toţi... Dracu ştie cum face ! Umblă din curte în curte, stînd la taifas. Cică ar povesti ţăranilor fel de fel de basme... Şi oamenii aduc grîul fără ca cineva să le dea la fălci şi să-i pună la „răcoare". Hotărît !

În glasul lui se simţea parcă o duioşie, un zîmbet, atunci cînd Davîdov începu să vorbească despre Naidionov. Iar Nagulnov vedea cum i se îngrămădeşte în suflet

un fel de pizmă față de comsomolistul care știa să se descurce așa de bine.

— Mîine, du-te din curiozitate cu dînsul din curte în curte, ca să-ți dai seama și tu prin ce mijloace izbutește, urmă Davîdov. Zău că aici nu-i nimic înjositor pentru tine. Avem, frățioare, ce învăța cîteodată și de la cei tineri. Hotărît! Ei cresc, nu știu cum, fără să semene cu noi și fac mai bine față împrejurărilor...

Nagulnov tăcu; dar a doua zi dimineață, de cum se sculă, îl căută pe Vaniuşka Naidionov și în treacăt îi spuse :

— Astăzi sînt slobod. Aș merge cu tine să-ți ajut. Brigada ta, a treia, cît grîu mai are de adus?

— Mai nimic, tovarășe Nagulnov! Haidem, în doi are să ne fie mai vesel.

Porniră. Naidionov umbla cu un mers legănat de rață, dar cu o iuțeală cu care Nagulnov nu era deprins. Haina de piele, care mirosea tare a ulei de floarea-soarelui, îi era descheiată. Naidionov își purta șapca cu pătrățele trasă pe sprîncene. Nagulnov măsură cercetător, cu coada ochiului, fața stearsă și stropită de pistrui copilărești a comsomolistului, pe care, cu o duioșie străină firii lui, Davîdov îl numise în ajun „Vaniuşka". Fața asta avea ceva foarte îmbietor, prietenos : poate ochii mari, cenușii, cu picățele... sau bărbia ieșită înainte, încăpățînată, care încă nu-și pierduse rotunzimile adolescenței...

Intrară în casa lui Akim Beshlebnov, fost „Spaima găinilor", tocmai cînd întreaga-i familie lua prînzișorul. Bătrînul ședea la masă în colțul din față, iar alături de dînsul, fiul său, tot Akim, un bărbat de vreo patruzeci de ani, poreclit „cel tînăr". La dreapta lui, nevasta și bătrîna-i soacră, o văduvă. La celălalt capăt se aflau cele două fiice mai mari, iar pe de lături zumzăiau, ca muștele, copiii.

— Bună ziua, gospodarilor! rosti Naidionov scoțîndu-și șapca unsuroasă și netezindu-și părul ciufulit.

— Bună ziua, dacă nu şuguiţi, zise cu un surîs abia ghicit Akim „cel tînăr", un om simplu şi vesel.

Nagulnov ar fi răspuns la salutul acesta glumeţ, încruntîndu-şi sprîncenele stufoase şi ar fi spus cu toată asprimea : „N-avem cînd şugui. De ce n-ai adus pînă acum grîul ?" Dar Vaniuşka Naidionov, făcîndu-se că nu bagă de seamă atitudinea reţinută şi rece a gospodarilor, zise zîmbind :

— Poftă bună !

Akim nu apucă să deschidă gura, pentru ca — fără să-i poftească la masă — să dea drumul unui scurt „mulţumesc" sau să scape cu gluma cam grosolană : „Poftim la masă dacă v-aţi adus de-acasă" — cînd Naidionov urmă grăbit :

— Nu vă îngrijiţi de mine ! Nu-i nevoie ! De altfel aş putea să şi gust ceva... că, drept să spun, n-am pus încă nimic în gură. Tovarăşul Nagulnov e de-aici, din sat : n-a plecat el de acasă, fără îndoială, cu inima goală. Noi însă mîncăm o dată la două zile, pe apucate... ca „păsările cerului".

— Adică nici nu semănaţi, nici nu seceraţi, dar sînteţi sătui ! rîse Akim.

— Sătui... nesătui, dar veşnic veseli.

Şi cu aceste cuvinte, Naidionov, spre mirarea lui Nagulnov, îşi aruncă din spate, cît ai clipi, haina de piele şi se aşează la masă.

Văzînd îndrăzneala musafirului, moş Akim îşi drese glasul. Akim „cel tînăr" izbucni în rîs.

— Care va să zică, milităreşte ! Ai noroc, flăcăule, că mi-ai luat-o înainte. Tocmai mă pregăteam să-ţi răspund la „poftă-bună", cu „Poftim la masă dacă ţi-ai adus de-acasă". Fetelor, aduceţi-i o lingură.

Una dintre fete sări şi, chicotind în pestelcă, se duse după lingură, pe care i-o întinse lui Naidionov cuviincios, cu o plecăciune, cum se şi cade faţă de partea bărbătească. Mesenii se însufleţiră şi se înveseliră. Akim „cel tînăr" pofti şi pe Nagulnov. Dar acesta nu primi şi se

aşează pe un cufăr. Nevasta lui Akim, o femeie cu sprîncenele bălane, întinse zîmbind oaspetelui o bucată de pîine. Fata care-i adusese lingura dădu fuga în casa cea mare, de unde se întoarse cu un ştergar curat pe care-l întinse pe genunchii lui Naidionov. Akim „cel tînăr" cercetă cu vădită bunăvoinţă faţa pistruiată a flăcăului îndrăzneţ, mai dezgheţat decît cei de la ţară, şi-i spuse:

— Vezi, tovarăşe, ai căzut fetei mele cu tronc la inimă. De cînd e ea, n-a dat lui taică-său un ştergar curat, iar dumitale... nici n-ai apucat să te cuibăreşti la masă... şi ţi l-a şi adus. De trimiţi în peţit, ţi-o dau cu amîndouă mîinile!

Fata roşi din pricina glumei tatălui şi fugi de la masă, acoperindu-şi faţa cu palma. Iar Naidionov, ca să sporească veselia, şugui mai departe:

— Nu se mărită ea cu un pistruiat ca mine. Eu nu pot merge împeţit decît pe întuneric. Numai atunci sînt frumos şi pot să plac fetelor.

Aduseră la masă chiseliţă. Nu mai vorbea nimeni. Nu se auzea decît clefăitul gurilor şi zgomotul lingurilor de lemn care rădeau fundul străchinilor smălţuite. Tăcerea nu era întreruptă decît atunci cînd vreun băieţaş începea să dea ocoluri în strachină cu lingura, în căutarea vreunei pere răsfierte. În clipa aceea, moş Akim îşi lingea lingura şi cu ea îl pocnea zdravăn, în numele tatălui, pe băiatul cu pricina, dăscălindu-l:

— Să nu cotrobăieşti în strachină!

— S-a făcut linişte ca-n biserică, începu gazda.

— Nu-i întotdeauna linişte nici în biserică, zise Vaniuşka, după ce se sătură bine cu caşă şi cu chiseliţă. Să vedeţi ce s-a întîmplat o dată la noi, în ajunul paştilor, să mori de rîs.

Gazda îşi întrerupse strînsul mesei. Akim „cel tînăr" răsuci o ţigară şi se aşeză pe laviţă, pregătindu-se să asculte. Chiar moş Akim, după ce rîgîi şi-şi făcu cruce, începu să tragă cu urechea la cuvintele lui Naidionov.

Nagulnov, dînd semne vădite de neîăbdare, îşi zise : „Cînd naiba are să înceapă vorba de grîu ? Pesemne aici treburile stau prost de tot ! N-o scoţi uşor la capăt cu cei doi Akimi, oamenii cei mai îndrăciţi din Gremeacii. Şi nici n-ai cum să-i bagi în sperieţi, cînd Akim «cel tînăr» a slujit în Armata Roşie ; de altfel e cazac de-al nostru din cap pînă-n picioare. N-aduce grîul însă din zgîrcenie şi din prea multă tragere de inimă pentru bunul său. Nu ţi-ar da degeaba nici o cană de apă, zău !" În vremea asta, Vaniuşka Naidionov, folosindu-se de un moment prielnic, urmă :

— De loc sînt din raionul Taţinski. Odată, în ajunul paştilor, ştiţi ce s-a întîmplat la noi în biserică ? Se strînseseră acolo, la denie, oameni cuvioşi. Se înăbuşeau de înghesuială. Popa şi dascălul, bineînţeles, cîntau şi citeau. Băietanii se jucau dincolo de gardul bisericii. Aveam în sat o juncă nărăvaşă : nu era chip să pui mîna pe dînsa, că se şi repezea cu coarnele, gata să te împungă. Junca păştea liniştită lîngă gard ; dar băietanii o zădărîră. Atunci, unde mi se aruncă ea după unul şi mai-mai să-l ajungă ! Atunci băietanul — tuşti în curtea bisericii ; junca — după dînsul. Băietanul — în pridvor ; junca — pe urma lui. În pridvor — lume, sumedenie. Junca, din goană, îl izbeşte pe băietan mai jos de spate şi-l azvîrle la picioarele unei babe. Baba se prăvale pe spate şi începe să ţipe : „Ajutor, oameni buni ! M-a schilodit !" Unchiaşul babei îi arde una băiatului cu cîrja la spate : „Arză-te-ar focul, lepădătura dracului !" iar junca, de colo, face : „Mu-u-u !" şi se năpusteşte cu coarnele la unchiaş. S-a iscat atunci o straşnică învălmăşeală ! Cei de lîngă altar nu pricepeau ce s-a întîmplat. Auzeau zgomot în pridvor. Poporenii se opriră din închinat. Se sculară în picioare. Se vînzoleau, întrebîndu-se unul pe altul : „Cine face gură ?" „Ce-i acolo ?"

Însufleţindu-se, Vaniuşka îngînă cu atîta vioiciune şoaptele consătenilor speriaţi, încît Akim „cel tînăr" nu se mai putu ţine şi izbucni în hohote de rîs :

— Mare poznă a mai făcut junca !

Descoperindu-şi dinţii albi într-un surîs, Vaniuşka urmă :

— Un flăcău zise în şagă : „A năvălit pesemne un cîine turbat... s-o ştergem". Lîngă dînsul stătea o femeie îngreunată care, de spaimă, prinse să ţipe în biserică cît o ţinea gura : „Văleu, mămulică ! Are să ne muşte pe toţi !" Cei din spate, împingîndu-i pe cei din faţă, răsturnară sfeşnicele... Mirosea a seu... Se făcu întuneric. Cineva urlă : „Foc !" Iar după dînsul, cu toţii : „Cîne turbat !" „Fo-o-oc !" „Ce-i acolo, mă ?" „Sfîrşitul lumii !" „Ce-e-e ? Sfîrşitul lumii ? Hai, nevastă, acasă !" Oamenii se îmbulziră în uşile de pe lături şi aşa se înghesuiau, că nici unul nu putea ieşi din biserică. Lădiţa cu lumînări se răsturnă. Gologanii se împrăştiară pe podea. Epitropul căzu jos strigînd : „Hoţii !" Muierile, ca oile, dădură buzna în altar. Diaconul le pocni cu cădelniţa în numele tatălui : „Ptiu, nebunelor !... Încotro ? Nu ştiţi, pricăjitelor, că femeile nu pot intra în altar ?" Iar starostele satului, un grăsun cu lanţ pe burtă, se înghesuia spre uşă, dînd la o parte lumea şi strigînd : „Loc ! Loc, blestemaţilor ! Nu vedeţi că mi-s starostele satului ?" Dar unde să-i facă loc careva, dacă era „sfîrşitul lumii !"

Întrerupt de hohote, Vaniuşka încheie :

— Era în sat la noi un hoţ de cai, unul Arhip Ciohov. Fura cai în fiecare săptămînă ; dar, cum făcea, cum dregea, nimeni nu-l putea zăpsi. Tocmai se nimerise în biserică, pentru iertarea păcatelor. Cînd începură urletele : „Sfîrşitul lumii !" „Ne prăpădim, fraţilor !" Arhip se repezi la fereastră, o sparse, vrînd s-o zbughească afară ; dar la fereastră — gratii. Lumea de-abia îşi trăgea sufletul la uşi, dar Arhip alerga prin biserică, se oprea în loc

şi plesnea din palme, văicărindu-se : „Văleu, am căzut în capcană ! Am căzut ! Nu-i nici o scăpare !“

Fetele, Akim „cel tînăr“ şi nevasta lui rîdeau cu lacrimi. Chiar şi moş Akim rînjea fără glas, cu gingiile văduvite de dinţi. Numai bunicuţa, care auzise povestirea numai pe jumătate şi nu înţelesese nimic din pricina surzeniei, începu să plîngă cine ştie de ce... şi ştergîndu-şi ochii înroşiţi şi umflaţi de plîns clempănea din gura-i ştirbă :

— Care va şă jică a păţit-o, şărmănelul ! Maică preacurată şi şe i-au făcut ?

— Cui, bunicuţo ?

— Omului lui dumnejeu, care umbla prin lume.

— Care om, bunicuţo ?

— Deşpre care ai vorbit, puiule... cel care venişe şă şe închine lui dumnejeu.

— Cine să se închine ?

— Nu jtiu, drăguţă, nu jtiu... că-ş cam tare de ureche... cam tare, îngeraşule... N-am prea aujit bine...

Vorba cu bunicuţa stîrni o nouă izbucnire de rîs. Akim „cel tînăr“ întrebă de vreo cinci ori, ştergîndu-şi lacrimile de rîs :

— Adică, cum zicea hoţul ? „Am căzut în capcană !“ Halal, flăcăule, vesele minunăţii ne-ai mai povestit ! izbucni el cu nevinovăţie, bătîndu-l pe Vaniuşka pe umăr...

Naidionov însă trecu repede şi pe nesimţite la un ton serios. Oftă :

— Asta-i, bineînţeles, o întîmplare hazlie. Dar chiar acuşica am auzit nişte lucruri care-ţi taie pofta de rîs... Citeam azi în gazetă ceva şi mi se rupea inima de durere...

— Ţi se rupea ? îl întrebă Akim, aşteptîndu-se la altă năzdrăvănie.

— Da. Mi se rupea inima, fiindcă în ţările capitaliste omul este terfelit şi chinuit cu o sălbăticie fără seamăn. Iată, de pildă, ce-am citit : în Romînia doi tineri comu-

niști deschideau țăranilor ochii, spunîndu-le că pămîntul trebuie luat de la moșieri și împărțit la oameni. Plugarii trăiesc foarte prost în Romînia...

— Prost cum nu se mai află, așa-i... am văzut cu ochii mei în 1917, cînd eram cu regimentul pe frontul romînesc, adeveri Akim.

— Și așa făceau ei agitație pentru răsturnarea capitalismului și pentru întemeierea regimului sovietic în Romînia. Dar i-au prins hapsînii de jandarmi... pe unul l-au omorît în bătăi, iar pe celălalt s-au pus să-l schingiuiască. I-au scos ochii, i-au smuls tot părul din cap. Au înroșit pe urmă în foc un cui subțire și s-au apucat să i-l vîre sub unghii...

— Bles-te-ma-ții ! izbucni nevasta lui Akim, plesnind din palme. Sub unghii ?

— Sub unghii. Și-l întreabă ei : „Spune cine mai este în celula voastră și leapădă-te de tineretul comunist". „Nu spun, vampirilor, și nici nu mă lepăd !" răspunde cu tărie tînărul comunist. Atunci jandarmii încep să-i taie urechile cu baioneta : i-au retezat nasul. „Spui ?" „Nu, zice, mai bine mor de mîna voastră tîlhărească, dar nu spun. Trăiască comunismul !" Atunci l-au spînzurat cu mîinile legate de tavan și au aprins focul dedesubt...

— Fir-ar ai dracului de căpcăuni ! Ce fărdelege ! izbucni mînios Akim „cel tînăr".

— ...Ei îl ard de viu în foc, iar el plînge numai cu lacrimi de sînge, dar nu-și dă în vileag tovarășii, ținînd-o una și bună : „Trăiască revoluția proletară și comunismul !"

— Bravo lui că nu și-a spus tovarășii ! Așa se și cuvine ! Mai degrabă să mori cu cinste decît să-ți vinzi prietenii. Doar în sfînta scriptură se spune : „Să-ți dai și viața pentru aproapele tău..." Și moș Akim bătu cu pumnul în masă, zorindu-l pe povestitor : Zi-i mai departe !

— ...L-au schingiuit ei fel şi chip ; dar el tăcea ca mormîntul... şi aşa toată ziulica, de dimineaţă pînă seara. Cînd leşina, jandarmii turnau apă peste dînsul ; şi iarăşi, de la început... Cînd au văzut şi au văzut că n-o scot la capăt cu el, s-au dus şi au arestat-o pe maică-sa, ducînd-o la siguranţă. „Uite, au zis ei, ce o să facem cu băiatul tău ! Zi-i să se supună... că, de nu, îl omorîm ; iar trupul i-l aruncăm la cîini." Atunci maică-sa a căzut leşinată ; cînd şi-a venit în fire, s-a repezit la feciorul ei drag, îmbrăţişîndu-l şi sărutîndu-i mîinile însîngerate...

Palid la faţă, Vaniuşka tăcu, rotindu-şi ochii măriţi asupra ascultătorilor. Fetele îl urmăreau cu ochii înlăcrimaţi. Nevasta lui Akim îşi sufla nasul în şorţ, şoptind printre suspine : „Cît o fi suferit maică-sa... cînd l-a văzut aşa pe feciorul ei... Do-o-oam-ne !"

Akim „cel tînăr" tuşi şi, scoţînd punguliţa de tutun, se apucă să-şi răsucească grăbit o ţigară. Numai Nagulnov, care şedea pe un cufăr, părea liniştit ; dar şi lui, în timpul unei pauze, i se zbătea un obraz, iar gura i se strîmbase într-o parte...

— „...Băiatul mămuţei ! De dragul meu, de dragul mamei tale, supune-te nelegiuiţilor", îi spuse mama ; dar el, auzindu-i glasul, îi răspunse : „Nu, dragă mamă, nu-mi dau tovarăşii pe mîna lor ; mor pentru ideea mea. Tu mai bine sărută-mă înainte de moarte, ca să-mi fie sfîrşitul mai uşor..."

Cu glas tremurător, Vaniuşka isprăvi povestirea despre moartea tînărului comunist romîn, pe care-l schingiuiseră călăii de jandarmi. Se făcu o clipă de tăcere. Apoi gazda plînsă îl întrebă :

— Cîţi ani avea mucenicul ?

— Şaptesprezece, răspunse fără o clipă de gîndire Vaniuşka şi îşi îndesă apoi repede în cap şapca-i cadrilată. Da, aşa a murit eroul clasei muncitoare, scumpul nostru tovarăş, tînărul comunist romîn. A murit pentru ca toţi oamenii muncii să trăiască mai bine. Datoria noastră este

să-i ajutăm să doboare capitalismul şi să întemeieze puterea muncitorilor şi a ţăranilor. Dar pentru asta trebuie să facem colhozuri şi să întărim gospodăria colhoznică. La noi însă mai sînt unii plugari care, nefiind destul de luminaţi, dau ajutor jandarmilor acestora şi împiedică întărirea colhozurilor, nevrînd să predea grîul de sămînţă... Ei, oameni buni, vă mulţumesc pentru ospătare. Acum să trecem la treaba pentru care am venit : trebuie să duceţi îndată grîul de sămînţă. Gospodăria dumneavoastră are de dat taman şaptezeci şi şapte de puduri. Ei, gospodarule, apucă-te de cărat !

— Dă... ştiu eu... aproape că n-a mai rămas nimic din grîul cela... începu nehotărît Akim „cel tînăr", zăpăcit de atacul acesta atît de neaşteptat.

Dar nevastă-sa îl fulgeră cu ochii plini de ciudă şi îl întrerupse tăios :

— Ei, lasă, nu mai umbla cu... Du-te, umple sacii şi cară-i unde trebuie.

— N-am şaptezeci de puduri... Şi nici nu-i curăţat... se împotrivi fără convingere Akim.

— Du-l, Akimuşka. Vezi doar că trebuie să-l predai. Nu te mai împotrivi şi tu, luă moş Akim parte nurorii.

— Nu sîntem fuduli, vă ajutăm să-l curăţaţi. Vaniuşka se arătă gata să-i vină în ajutor. Ciur aveţi ?

— Avem... Da nu-i tocmai bun...

— Mare lucru ! Lasă, că-l dregem noi. Mai repede, mai repede, omule. Că şi aşa am cam întîrziat cu vorba pe la voi...

Peste o jumătate de ceas, Akim „cel tînăr" aducea două care cu boi de la curtea colhozului. Iar Vaniuşka, cu faţa plină de broboane de sudoare, mici ca pistruii, căra din pătul pe podeţul hambarului sacii cu grîu curat, tot bob tare şi maşcat, bătînd în roşu ca aurul galbenilor.

— De ce aţi pus grîul în pătulul de pleavă ? Aveţi un hambar încăpător. De ce nu ţineţi grîul ca nişte gospo-

dari ? întrebă el pe o fată a lui Akim, făcîndu-i şiret cu ochiul.

— Asta a născocit-o tătuca... răspunse ea, ruşinată.

După ce Beshlebnov îşi duse cele şaptezeci şi şapte de puduri la hambarul obştesc, Vaniuşka şi Nagulnov, luîndu-şi rămas bun de la gazde, se îndreptară spre gospodăria vecină. Privind faţa ostenită a lui Vaniuşka, Nagulnov îl întrebă cu o bucuroasă tulburare în suflet :

— Povestea cu tînărul comunist e o scornitură a ta ?

— Nu, răspunse acesta cu gîndul aiurea, am citit-o mai demult într-o revistă a „Ajutorului roşu".

— Spuneai că ai citit-o azi...

— Parcă nu-i totuna ? Totu-i că întîmplarea s-a petrecut... asta-i trist, tovarăşe Nagulnov.

— Da şi tu... n-ai mai înflorit-o de la tine ca povestirea să le meargă la inimă ? îl iscodi Nagulnov.

— Asta n-are nici o însemnătate ! căută Vaniuşka, necăjit, să scape de întrebări şi, după ce-şi încheie haina de piele, urmă zgribulindu-se de frig : Totu-i ca oamenii să prindă ură împotriva călăilor şi împotriva regimului capitalist şi caldă înţelegere faţă de luptătorii noştri. Totu-i că şi-au adus sămînţa. De altfel nici n-am adăugat cine ştie ce... Dar chisăliţa gazdei straşnic de dulce a fost ! Păcat că n-ai vrut să mănînci, tovarăşe Nagulnov.

CAPITOLUL XXVI

La 10 martie, se lăsă de cu seară ceaţă peste Gremeacii-Log. Apa din omătul topit ţîrîi de pe streşini pînă-n zori. Un vînt cald şi jilav bătea vajnic dinspre miazăzi, de pe tăpşanurile stepei. Cea dintîi noapte, vestită întru întîmpinarea primăverii, se întinse deasupra satului, învăluită în mătăsurile întunecate ale negurilor plutitoare şi ale tăcerii, mîngîiată de vîntul primăvăratic. Dimineaţa tîrziu se ridică ceaţa trandafirie, descope-

rind cerul şi soarele, în timp ce vîntul năvălea de la miazăzi ca un şuvoi puternic. Istovită de apa care curgea şiroaie, cu vuiet şi cu freamăt, zăpada zgrunţuroasă prinse să scadă, dezgolind acoperişuri cenuşii-roşcate. Pe drum, ieşeau la iveală ochiuri negre de pămînt. Pe la amiază, apele de pe dealuri, limpezi ca lacrima, începură să clocotească mînioase prin văi şi prin rîpe, pornind în puhoaie nenumărate spre locurile joase, spre pădurici şi livezi, spălînd rădăcinile amare ale crîngului de vişini, înecînd stufuI de pe malurile rîurilor.

Peste trei zile, colnicele bătute de vînturi din toate părţile erau pleşuve. Lutul umed strălucea pe coastele de pe care se luaseră zăpezile pînă la pămînt. Apele dealurilor erau tulburi şi duceau, pe valurile lor încreţite şi clocotitoare, căciuli galbene de spumă bătută, rădăcini de grîne spălate de ape, buruieni uscate de pe arături şi tufe de lungurică smulse de şuvoaie.

În Gremeacii-Log, rîul se revărsase. Sloiuri de gheaţă albăstrii, subţiate de soare, pluteau venind dinspre izvoare. La cotituri, sloiurile ieşeau din albie, învîrtindu-se şi frecîndu-se ca nişte peşti uriaşi pe vremea boiştei. Uneori, torentul arunca gheţurile pe malurile povîrnite, alteori sloiurile, tîrîte de cîte un şuvoi care se vărsa în rîu, erau purtate spre grădini, plutind printre copaci, urcîndu-se cu scrîşnet pe trunchiuri, doborînd puieţii din grădini, julind coaja merilor, culcînd lăstari deşi de vişini.

Dincolo de sat, ca o îmbiere, se vedea neagra arătură de toamnă, ieşită de sub zăpezi. Fumegau la soare brazdele de cernoziom gras, răsturnate de plug. În miezul zilei stăruia deasupra stepei o linişte măreaţă, blîndă. Peste arături strălucea soarele ; pluteau aburi de un albläptos ; răsunau ciripitul tulburător al ciocîrliei timpurii şi chemarea îmbietoare a unui cîrd de cocori rînduiţi în triunghi, spintecînd cu vîrful lui albastrul siniliu al cerului fără nori. Peste gorgane tremura şi luneca mirajul în-

firipat de căldură. Acul ascuţit al firicelului de iarbă verde, înlăturînd stebla moartă de anul trecut, năzuie spre soare. Secara de toamnă, uscată de vînt, se ridică parcă în vîrful picioarelor, întinzîndu-şi frunzuliţele întru întîmpinarea razelor strălucitoare. Era încă puţină viaţă în stepă. Nu se treziseră încă din somnul iernii hîrciogii şi ţistarii. Fiarele stăteau ascunse în păduri şi-n rîpe. Numai din cînd în cînd săgeta prin buruienile din anul trecut cîte un şoricel de cîmp sau se lăsau din zbor pe arătură potîrnichile, risipite în perechi de nuntă.

În Gremeacii-Log tot fondul de însămînţare se strînse pînă la 15 martie. Gospodarii individuali îşi puseră sămînţa într-un hambar aparte, a cărui cheie se păstra la conducerea colhozului. Iar colhoznicii umplură cu vîrf şase hambare obşteşti. Se lucra la curăţatul grîului, cu ajutorul triorului, ziua şi noaptea, la lumina a trei felinare. În fierăria lui Ippolit Şalîi, răsufla pînă în amurg gîtlejul larg al foalelor de piele, de sub ciocan ţîşneau boabe aurii de foc, iar nicovala răsuna melodios. Şalîi se puse pe lucru şi pînă la 15 martie isprăvi tot ce avea de dres : grape, buckere, prăşitoare, semănători şi pluguri... Iar a doua zi seara, Davîdov — faţă de un mare număr de colhoznici adunaţi la şcoală — îi dădu drept premiu sculele sale aduse din Leningrad, ţinînd următoarea cuvîntare :

— Noi, conducerea colhozului, înmînăm sculele de faţă scumpului nostru fierar, tovarăşului Ippolit Sidorovici Şalîi, pentru lucrul lui de adevărat udarnic, care trebuie să slujească drept pildă tuturor celorlalţi colhoznici.

În cinstea solemnităţii pentru premierea fierarului udarnic, Davîdov se bărbierise cu îngrijire şi îşi îmbrăcase flanela proaspăt spălată. Luă de pe masă sculele înşirate pe o pînză roşie, în vreme ce Andrei Razmiotnov îl împinse înspre scenă pe Ippolit, care se făcuse roşu ca racul.

— Tovarășul Șalîi a isprăvit astăzi reparațiile, sută-n sută. Asta-i lucru hotărît, cetățeni ! A adus în bună stare în totul cincizeci și patru de brăzdare, a pus în rînduială douăsprezece semănători de toate felurile, paisprezece buckere și așa mai departe. Hotărît ! Primește, dragă tovarășe, ca răsplată, darul nostru frățesc și ai grijă, ca și de acum înainte, munca să-ți fie tot atît de spornică ! Inventarul colhozului nostru să fie întotdeauna ceasornic ! Hotărît ! Iar voi, ceilalți cetățeni, trebuie să lucrați în același fel pe cîmp. Numai atunci vom arăta că colhozul nostru merită să-și poarte numele. Altfel ne vom face de rîs și de ocară în fața întregii Uniuni Sovietice. Hotărît !

Spunînd aceste cuvinte, Davîdov înfășură sculele într-o bucată de satin roșu de trei metri și le dădu lui Șalîi. Oamenii din Gremeacii nu se deprinseseră încă să-și arate încuviințarea bătînd din palme ; dar cînd Șalîi luă legătura roșie cu mîini tremurătoare, în școală izbucniră glasuri :

— I se cuvine ! A lucrat pe cinste !

— Din hîrb a făcut lucru bun !

— A primit și scule, și satin de rochie pentru muiere !

— Ippolit, ești bun de aldămaș, buhai negru !

— Să-l dăm huța !

— Lasă-l în pace, căpățînosule ! Destul s-a dat el huța la nicovală.

Strigătele se topiră într-un vuiet continuu. Dar moș Șciukar izbuti să răzbească gălăgia, cu vocea-i pițigăiată, aproape femeiască.

— Ce stai cu limba-n gură ? Vorbește ! Răspunde ! Parcă te-ai fi născut dintr-un buștean și o buturugă.

Oamenii îl susținură pe Șciukar : unii în serios, iar alții în glumă, începură să strige :

— Să țină o cuvîntare Demid Molciun în locul lui !

— Ippolit ! Vorbește mai degrabă ; altfel, te prăvălești la pămînt.

— Uitați-vă la dînsul: într-adevăr, îi tremură genunchii!

— Și-a înghițit limba de bucurie!

— Asta vine ceva mai greu ca bătutul cu ciocanul!

Andrei Razmiotnov, căruia-i plăceau solemnitățile și care de data aceasta conducea ceremonia premierii, potoli însă gălăgia, liniștind adunarea tulburată:

— Dar ogoiți-vă oleacă! Ce, iar v-ați pus pe urlat? Vă miroase a primăvară? Bateți din palme ca niște oameni cumsecade, nu urlați de pomană! Țineți-vă limba-n gură și lăsați omul să vorbească. Se întoarse spre Ippolit, și ghiontindu-l pe ascuns cu pumnul în coastă, îi șopti: Umflă-ți pieptul și dă drumul glasului. Te rog, Sidorovici, vorbește mai pe larg, ca un om învățat. Tu ești azi eroul sărbătorii noastre și trebuie să ții o cuvîntare, în lege, cît mai lungă.

Ippolit Șalîi, care niciodată nu fusese răsfățat de oameni, nu ținuse în viața lui cuvîntări „lungi". Obișnuit să primească de la săteni drept aldămaș pentru munca lui numai cîte un păhăruț de votcă, își pierdu cu totul obișnuitu-i cumpăt, văzînd darul făcut de conducere și cadrul sărbătoresc în care îi fusese înmînat. Îi tremurau mîinile, strîngînd la piept legăturica roșie. Îi bîțîiau și picioarele, care-i stăteau în fierărie veșnic crăcănate, proptite cu putere și cu siguranță... Fără să lase legătura din mînă, el își șterse cu mîneca o lacrimă de pe fața spălată și frecată pînă la roșu cu prilejul neobișnuitului eveniment; apoi rosti cu glas răgușit:

— Sculele ne sînt, bineînțeles, de trebuință... Sîntem foarte recunoscători... și conducerii, pentru asta, cum îi zice.. Îi mulțumim și-i foarte mulțumim! Și eu, o dată ce mi-s fierar pînă în măduva oaselor și pot... totdeauna, ca și acum, ca colhoznic, cu toată inima... Iar satinul are să-i prindă bine, de bună seamă, muierii mele... Privirile-i zăpăcite lunecau prin sala de clasă, ticsită de lume; își căuta nevasta, cu nădejdea ascunsă că ea îl va scoate

din încurcătură ; dar nezărind-o oftă şi îşi încheie scurta cuvîntare. Pentru scule şi satin... pentru munca noastră mulţumescu-ţi dumitale, tovarăşe Davîdov, şi colhozului !

Văzînd că Şalîi, mişcat, se apropie de sfîrşitul cuvîntării, Razmiotnov făcu semne deznădăjduite către fierarul leoarcă de sudoare, care nici nu se gîndea să le ia în seamă, ci cu o plecăciune coborî de pe scenă, ducînd în braţe legătura. ca pe un copil adormit.

Nagulnov îşi smulse repede căciula din cap şi făcu un semn cu mîna. Orchestra, alcătuită din două balalaici şi o scripcă, începu să cînte *Internaţionala.*

*

Brigadierii Dubţov, Liubişkin şi Diomka Uşakov se duceau zilnic călare în stepă ca să vadă dacă pămîntul nu-i bun de arat şi de semănat. Primăvara năvălea în stepă, adusă de răsuflarea uscată a vînturilor. Veniră zile frumoase. Brigada întîi se şi pregătea să are pămînturile nisipoase care căzuseră în lotul ei.

Brigada coloanei de agitatori fu chemată în satul Voiskovoi. Dar, după rugămintea lui Nagulnov, Kondratko îl lăsă pe Vaniuşka Naidionov, pe timpul semănăturilor, în Gremeacii-Log.

A doua zi după premierea lui Şalîi, Nagulnov se despărţi de Luşka. Ea se mută la o mătuşă de vară a ei, care locuia la marginea satului, şi vreo două zile nu se arătă printre oameni. Pe urmă, întîlnindu-l din întîmplare pe Davîdov, lîngă sediul colhozului, Luşka îl opri din drum :

— Tovarăşe Davîdov, dă-mi un sfat : ce să mă fac eu acum ?

— Auzi vorbă ! Ce să facă ! Uite, avem de gînd să înfiinţăm o creşă. Vino acolo la lucru.

— Nu, mulţumesc ! N-am avut copiii mei şi acum să dădăcesc copiii altora ? Bun sfat, n-am ce zice !

— Atunci du-te şi lucrează la o brigadă.

— Eu nu-s femeie muncitoare, lucrul cîmpului îmi dă ameţeli...

— Dar gingaşă mai eşti ! Atunci n-ai decît să umbli haihui. Pîine însă n-ai să primeşti. La noi aşa e : „Cine nu munceşte, nu mănîncă !"

Luşka oftă şi, scurmînd nisipul umed cu vîrful ascuţit al pantofului, îşi puse capul în pămînt :

— Prietenul meu Timoşka Rvanîi mi-a trimis o scrisoare din oraşul Kotlas, din ţinutul de miazănoapte... Îmi făgăduieşte că are să vină peste puţină vreme.

— Ba pe dracu ! zise Davîdov zîmbind. Iar dacă vine. îl trimitem încă şi mai departe.

— Va să zică, n-are să fie iertat ?

— Nu ! Nu-l aştepta şi nu mai trîndăvi. Trebuie să munceşti, hotărît ! îi răspunse tăios Davîdov, vrînd să-şi caute de drum.

Dar Luşka, uşor tulburată, îl opri.

Îl întrebă tărăgănat, punînd în glas o uşoară bătaie de joc şi o umbră de aţîţare :

— N-ai putea să-mi găseşti vreun mire dintre cei fără căutare ?

Davîdov se încruntă şi mîrîi :

— Nu mă ţin eu de aşa ceva ; rămîi cu bine !

— Mai îngăduie oleacă. Aş vrea să-ţi mai pun o întrebare.

— Zi-i !

— Dar dumneata n-ai vrea să mă iei de nevastă ?

În glasul Luşkăi erau de astă dată şi provocare făţişă, şi luare în rîs.

Acum veni rîndul lui Davîdov să se tulbure. Roşi pînă în vîrful urechilor şi începu să-şi muşte buzele în tăcere.

— Uită-te la mine, tovarăşe Davîdov, urmă cu prefăcută smerenie Luşka. Sînt femeie frumoasă, numai bună de iubit... Uite ce ochi am, ce sprîncene, ce picior, colea... hm... şi toate celelalte... Îşi ridică uşor cu vîrful

degetelor poalele fustei verzi, de lînă şi, cu o mînă înfiptă în şold, se roti în faţa lui Davîdov, care se fîstîcise. Sau poate-s urîtă ?! Atunci spune-o...

Dîndu-şi şapca pe ceafă cu un gest de deznădejde, el răspunse :

— Eşti o mîndreţe de femeie, n-am ce spune. Şi piciorul ţi-i frumos, dar numai uite ce... calci cam strîmb... Hotărît !

— Aşa mi-i pe plac ! Va să zică, să-mi mut gîndul de la dumneata ?

— Poţi să ţi-l muţi.

— Să nu-ţi închipui cumva că mă usuc de dorul dumitale, sau că vreau să mă procopsesc. Mi s-a făcut numai milă. Mi-am zis : „Uite un bărbat tînăr, neînsurat, burlac, care nu se ţine de femei..."

— Naiba să ştie ce vorbeşti... Umblă sănătoasă ! N-am vreme să stau la taclale cu tine. Apoi adăugă în şagă : După ce-om isprăvi cu semănatul, atunci poftim, pune mîna pe fostul marinar... dar numai să ceri voie lui Makar. Hotărît !

Izbucnind în rîs, Luşka strigă în urma lui :

— Makar se apără de mine cu revoluţia mondială, iar dumneata cu semănatul. S-o lăsăm baltă ! Astfel de bărbaţi, mai bine pagubă ! Mie îmi trebuie dragoste focoasă, pe cînd voi... vi-s balamalele ruginite de atîta muncă. Iar c-o mîrţoagă la drum ţi-i şi lehamite !

Davîdov se îndreptă spre sediul colhozului, zîmbind fîstîcit. O clipă îi trecu prin minte : „Trebuie pusă muieruşca la lucru... altfel, are să apuce pe căi greşite. Zi de lucru, şi uite cum s-a împopoţonat... şi ce vorbe i-au ieşit din gură..." Dar, îndată după aceea, se scutură de gîndurile lui : „Ducă-se dracului ! Doar nu-i copil mic. Ar trebui să priceapă. Ce sînt eu ? Cucoană filantroapă ? I-am propus să lucreze. Nu vrea — atîta pagubă !"

Pe Nagulnov îl întrebă scurt :

— Te-ai despărţit ?

— Mă rog, fără întrebări, mormăi Makar, cercetîndu-şi cu mare luare-aminte unghiile degetelor lungi.

— Te-am întrebat numai aşa...

— Şi eu îţi răspund tot aşa...

— Să te ia dracu ! Nu mai e chip să întreb ceva. Hotărît !

— Brigada întîi ar fi trebuit să iasă la lucru, şi ea umblă tot cu amînări...

— S-ar cuveni s-o îndrepţi pe Lukeria pe calea cea dreaptă. Altfel, are s-o ia razna !

— Da ce-s eu ? Popă ? Lasă-mă în pace ! Eu îţi vorbesc de brigada întîi că trebuie să iasă mîine la lucru...

— Întîia are să iasă mîine la lucru... Tu crezi că-i aşa de uşor : te desparţi şi te culci pe o ureche ? De ce n-ai educat-o în spirit comunist ? Zău, mare belea cu tine ! Hotărît !

— Mîine mă duc eu însumi la cîmp cu brigada întîi... Da ce te ţii de mine ca scaiul de oaie ? „S-o educ, s-o educ !" Dar cum dracu să-i dau educaţie, dacă nici eu nu-s de loc învăţat ? Ei, m-am despărţit. Ce mai vrei ? Te ţii lipcă de mine, Semioane, ca pecinginea !... Mai este acum şi istoria cu Bannik. Eu am grijile mele şi tu îmi tot dai cu fosta mea nevastă...

Davîdov tocmai se pregătea să răspundă, cînd în curtea sediului colhozului răsună claxonul unui automobil. Legănîndu-se şi greblînd parcă cu bara printr-o băltoacă strînsă din zăpada care se topise, intră în curte micul „Ford" al comitetului executiv raional. Samohin, preşedintele comisiei raionale de control, deschise uşa şi coborî din maşină.

— A venit pentru pricina mea... Nagulnov se încruntă şi aruncă lui Davîdov o privire mînioasă. Vezi să nu crîcneşti nimic despre muierea mea în faţa lui, că numai asta îmi mai lipseşte !... Nu ştii cine-i Samohin ? „De ce te-ai despărţit şi în ce împrejurări ?" Parcă-l taie cineva cu cuţitul, cînd aude că se desparte un comunist. Parcă-i

popă, nu membru al Inspecției muncitorești-țărănești. Nu pot să-l sufăr pe diavolul ăsta căpățînos! Uf, îmi stă în gît Bannik! Mai bine îl omoram...

Samohin intră în cameră cu o geantă din pînză de cort subsuoară și, fără să dea ziua bună, zise pe jumătate în glumă:

— Ei, Nagulnov, ai făcut-o de oaie. Din pricina ta trebuie să bat eu drumuri desfundate. Cine-i tovarășul? Davîdov, mi se pare, nu-i așa? Ei, bună ziua. Strînse mîna lui Nagulnov și a lui Davîdov, apoi se așeză la masă. Dumneata, tovarășe Davîdov, lasă-ne singuri pentru o jumătate de ceas. Am de vorbit cu sucitul ăsta (și-l arătă pe Nagulnov).

— Ei, hai! Zi ce ai de spus!

Davîdov se ridică. Îl auzi însă cu uimire pe Nagulnov, care-l rugase cu o clipă înainte să nu scoată nici o vorbă despre despărțenie, cum i-o trînti de-a dreptul lui Samohin, pesemne zicîndu-și: „Să răstorn toată putina cu huște, că totuna-i..."

— Am bătut un contrarevoluționar... asta-i drept: dar încă... nu-i tot, Samohin...

— Și mai ce-i?

— Azi mi-am alungat nevasta!

— Ce spui? izbucni prelung și speriat Samohin, un om uscățiv, cu fruntea mare; și, gîfîind cumplit, începu să scociorască în geantă, căutînd în tăcere ceva printre hîrtiile care foșneau...

CAPITOLUL XXVII

Noaptea, Iakov Lukici simți prin somn pași și vînzoleală lîngă portiță, dar nu se putea trezi de loc. Cînd se smulse din somn, cu o încordare, el auzi aievea cum scîrțîi scîndura gardului sub greutatea unui trup și cum țăcăni, parcă, ceva de fier.

Apropiindu-se grăbit de fereastră, Ostrovnov se lipi de geam şi privi afară. Desluşi în întunericul adînc de dinainte de revărsatul zorilor cum sărise peste gard o făptură mătăhăloasă şi grea (auzise zgomotul înfundat al săriturii). După căciula care se zărea albă în noapte, Iakov Lukici îl recunoscu pe Polovţev. Îşi aruncă surtucul pe umeri, îşi luă pîslarii de pe cuptor şi ieşi în curte. Polovţev aduse calul pe portiţă şi trase zăvorul. Iakov Lukici îi luă frîul din mînă. Calul, ud pînă la greabăn, sforăia din fundul măruntaielor şi se clătina pe picioare. Fără să răspundă la salut, Polovţev întrebă cu o şoaptă răguşită :

— Ăsta... Liatievski... e aici ?

— Doarme. Mare belea cu dînsul ! În vremea asta, tot timpul a băut votcă.

— Să-l ia dracu ! Ticălosul... Mă tem că s-a aprins calul.

Glasul lui Polovţev era neobişnuit de potolit. Iakov Lukici desluşi într-însul ceva frînt, o mare nelinişte şi oboseală...

Ajuns în cămăruţa lui, Polovţev îşi scoase cizmele. Luase din coburi o pereche de pantaloni albaştri, căzăceşti, cu lampas. Îi îmbrăcă ; iar pe cei uzi pînă la brîul înalt şi tighelit îi întinse la uscat pe prispa sobei...

Iakov Lukici stătea lîngă uşorul uşii, urmărind mişcările încete ale şefului său. Acesta se aşează pe prispa sobei, îşi cuprinse cu mîinile genunchii şi, încălzindu-şi tălpile goale, rămase cîteva clipe în nemişcare, aţipit. Se vedea bine că pica de somn ; dar, deschizîndu-şi cu o sforţare ochii, se uită lung la Liatievski, care îşi dormea buştean somnul de om beat, şi întrebă :

— Bea de mult ?

— De cînd a venit. Bea de stinge ! Mi-era tare nu ştiu cum faţă de lume... În fiecare zi trebuia să-i aducem votcă... Lumea ar fi putut bănui ceva.

— Ticălosul! rosti printre dinți Polovțev, cu adînc dispreț, fără să-și descleștеze fălcile. Ațipi din nou, șezînd în capul oaselor și legănîndu-și capul mare, care da în căruntețe.

Dar după cîteva minute de somn adînc, copleșitor, esaulul tresări, își coborî picioarele de pe prispa sobei și deschise ochii.

— N-am dormit de trei zile și trei nopți... Apele s-au revărsat. Peste rîul vostru din Gremeacii am trecut înot.

— Ar trebui să vă culcați, Alexandr Anisimîci.

— Mă culc îndată. Dă-mi puțin tutun. Al meu s-a udat.

După ce trase cu lăcomie vreo două fumuri de țigară, Polovțev se învioră. Vălul somnului i se ridică de pe ochi. Glasul îi reveni.

— Ei, cum merg treburile pe aici?

Iakov Lukici îi povesti totul pe scurt; apoi îl întrebă la rîndul lui:

— Dar dumneavoastră ce-ați făcut? Mai e mult pînă o să începeți?

— Peste cîteva zile ori... de loc. La noapte plec cu tine la Voiskovoi. De acolo trebuie să pornim răscoala. E mai aproape de staniță. Acolo se află acum coloana de agitatori. Cu dînsa începem. Am nevoie de tine la drumul ăsta. Cazacii de-acolo te cunosc. Cuvîntul tău are să-i însuflețească. Polovțev tăcu. Mîngîie îndelung și gingaș cu palma-i mare spinarea unui motan negru, care i se urcase pe genunchi. Apoi șopti cu o duioșie caldă în glas, străină de firea lui: Pisoi, pisicuț, motănel, mo-tă-naș! Cine-i negru ca corbul?... Îmi plac pisicile, Lukici! Calul și pisica sînt animalele cele mai curate... Aveam acasă o pisică siberiană, mare, pufoasă... Dormea totdeauna cu mine... Avea o culoare... Polovțev privi gînditor printre gene, zîmbi și începu să-și muște degetele... — sură-fumurie, cu pete albe! Minu-na-tă pisică! Dar ție, Lukici, nu-ți plac pisicile? Uite, cîinii nu-mi plac. Nu pot

să sufăr cîinii! Cînd eram copil — să fi avut vreo opt ani — ştii ce mi s-a întîmplat? Aveam un căţeluş mititel... Într-o zi, jucîndu-mă cu dînsul, pesemne l-am lovit. M-a şi înhăţat de deget, muşcîndu-mă pînă la sînge. M-a apucat furia. Am pus mîna pe o nuia, şi am început să-l croiesc. El fuge, eu pe urma lui... şi-i trag, şi-i trag... pot spune, chiar cu desfătare! El se ascunde sub hambar, eu după dînsul... el fuge sub pridvor; eu îl scot şi de acolo şi-l bat, şi-l bat... L-am bătut atîta, pînă l-a trecut udul... nu mai scheuna, ci numai scîncea răguşit şi suspina... Atunci l-am luat în braţe... Tulburat, Polovţev zîmbi în colţul gurii cu un aer de vinovăţie. L-am luat în braţe şi am început să plîng în hohote de mila lui. Parcă mi s-a strîns inima şi m-au apucat spasmele... Mama a venit în fugă. Eu zăceam la pămînt alături de căţel, lîngă şopronul trăsurilor, şi dădeam din picioare... De atunci nu mai pot suferi cîinii. În schimb, pisicile îmi plac grozav... şi copiii, cei mici. Am pentru dînşii o iubire aproape bolnăvicioasă. Nu pot să văd lacrimi de copil... Mi se frînge inima. Dar ţie, moşule, îţi plac pisicile ori nu?

Uimit peste măsură de arătarea unor atît de simple simţiri omeneşti şi de vorbele neobişnuite ale şefului său, cogeamite ofiţer în vîrstă, vestit încă din timpul luptelor cu germanii prin cruzimea lui faţă de cazaci, Iakov Lukici făcu semn din cap că nu. Polovţev tăcu. Îşi înăspri căutătura. Întrebă rece, oficial:

— Poşta n-a fost de mult?

— Rîurile şi-au ieşit din matcă. Drumurile-s desfundate. De o săptămînă şi jumătate n-a mai venit poşta.

— În sat n-aţi auzit nimic despre articolul lui Stalin?

— Care articol?

— A apărut în ziare un articol al lui despre colhozuri.

— Nu, n-am auzit. Se vede că gazetele astea n-au ajuns la noi. Dar ce scrie în articolul acela, Alexandr Anisimîci?

— Fleacuri... Nu te interesează. Ei, du-te la culcare. Calul să nu-l adăpi decît peste vreo trei ceasuri. Mîine seară să aduci doi cai de ai colhozului şi, cum se întunecă, plecăm la Voiskovoi. Tu ai să mergi fără şa, nu-i departe.

Dimineaţa, Polovţev stătu mult de vorbă cu Liatievski, care se trezise între timp din beţie. După convorbire, Liatievski intră în bucătărie. Faţa îi era palidă. Fierbea.

— Poate vreţi un păhăruţ, ca să vă treacă mahmureala ? îl întrebă prevenitor Iakov Lukici.

Dar Liatievski, privindu-l peste umăr, îi răspunse răspicat :

— Acum nu-mi mai trebuie nimic.

Intră pe urmă în cămăruţă şi se trînti pe pat, cu faţa-n jos.

Noaptea, era de rînd la grajdul colhozului Ivan Batalşcikov, unul dintre cei recrutaţi de Iakov Lukici pentru „Uniunea eliberării Donului". Dar Ostrovnov nu-i spuse nici lui unde pleacă şi nici pentru ce. „Mergem cu treburile noastre, nu departe de aici", răspunse el în doi peri la întrebarea lui Batalşcikov. Acesta, fără nici o clipă de şovăire, dezlegă doi cai dintre cei mai buni. Iakov Lukici îi aduse prin dosul ariilor şi-i legă la dînsul în livadă, apoi se duse să-l cheme pe Polovţev. Cînd se apropie de uşa cămăruţei, el îl auzi pe Liatievski strigînd : „Dar asta înseamnă înfrîngerea noastră, nu înţelegi ?" Drept răspuns Polovţev mîrîi ceva cu vocea lui groasă. Iakov Lukici, copleşit de presimţirea unei nenorociri, bătu în uşă.

Polovţev aduse şaua. Ieşiră în curte. Încălecară. Porniră la trap. Trecură rîul prin vad, dincolo de sat. Polovţev tăcu tot drumul, nu dădu voie să se fumeze şi hotărî să meargă nu pe şleau, ci pe de lături, la vreo sută de paşi de drum.

La Voiskovoi erau aşteptaţi. În casa unui cazac, un cunoscut al lui Iakov Lukici, se aflau vreo douăzeci de săteni, mai mult bătrîni. Polovţev dădu mîna cu toţi, apoi se trase deoparte cu un cazac, lîngă fereastră, şi vorbi cu dînsul în şoaptă timp de vreo cinci minute. Ceilalţi se uitau tăcuţi, cînd la Polovţev, cînd la Iakov Lukici. Acesta, aşezîndu-se aproape de prag, se simţea stingherit şi ca rătăcit printre cazacii străini, puţin cunoscuţi...

Ferestrele erau bine astupate pe dinăuntru cu pînză de saci. Trăseseră obloanele. În ogradă sta de pază ginerele gazdei. Cu toate acestea, Polovţev începu să vorbească cu glas scăzut :

— Domnilor cazaci, se apropie ceasul. Robia voastră-i pe sfîrşite. Trebuie să trecem la fapte. Organizaţia noastră de luptă e gata. Pornim poimîine noapte. O jumătate de sotnie de călăreţi are să vină la voi în sat. La cea dintîi împuşcătură, trebuie să vă repeziţi şi să-i daţi gata, pe la gazdele lor, pe aceştia... cum le mai zice : membrii coloanei de agitatori. Să nu scape nici unul cu viaţă ! Comandant al grupei voastre îl numesc pe podhorunji Marin ! Vă sfătuiesc ca, înainte de atac, să vă coaseţi la căciuli panglici albe, ca să nu-i luaţi pe ai voştri, în întuneric, drept străini. Fiecare trebuie să-şi aibă calul gata şi armamentul la îndemînă : sabia, arma sau chiar puşca de vînătoare şi merinde pe trei zile. După ce veţi isprăvi cu coloana de agitatori şi cu comuniştii localnici, grupa voastră se va vărsa în jumătatea de sotnie care vă va veni în ajutor. Comanda trece la căpetenia acesteia. La ordinul lui, porniţi încotro vă va duce el. Polovţev oftă adînc, îşi scoase din cingătoarea bluzei degetele mîinii stîngi, îşi şterse cu dosul mîinii sudoarea de pe frunte şi urmă cu voce mai tare : Cu mine a venit din Gremeacii-Log cazacul Iakov Lukici Ostrovnov, dintr-un regiment cu mine, cunoscut domniilor-voastre. El vă va adeveri că cea mai mare parte dintre locuitorii din Gre-

meacii-Log vor merge cu noi spre marele ţel al eliberării Donului de sub jugul comuniştilor. Vorbeşte, Ostrovnov!

Privirea grea a lui Polovţev îl ridică pe Iakov Lukici de pe scăunaş. Ostrovnov se sculă iute în picioare, simţind o greutate în tot trupul. Fierbinţeala îi uscase gîtlejul; dar el nu apucă să vorbească, pentru că i-o luă înainte unul dintre cei din faţă, după înfăţişare cel mai bătrîn cazac, membru în comitetul parohial, fost pînă la război epitrop al şcolii parohiale din Voiskovoi. Se ridicase în acelaşi timp cu Iakov Lukici şi, fără a-l lăsa să scoată un cuvînt, întrebă:

— Dar, dumneavoastră, domnule esaul, aţi auzit de asta... Înainte de sosirea dumneavoastră, am ţinut aici un sfat între noi... A sosit o gazetă foarte *intirisantă*...

— Ce-e-e? Ce tot spui, moşule? îl întrebă Polovţev cu voce răguşită.

— Spun că a venit din Moscova o gazetă, care are tipărită o scrisoare a preşedintelui întregului partid...

— A secretarului partidului! îl îndreptă cineva din grupul acelora care se îngrămădiseră lîngă sobă.

— ...Adică-i scrisă de secretarul partidului, tovarăşul Stalin [1]. Uite, chiar asta-i gazeta din două a lunii, rosti fără grabă moşul cu vocea-i bătrînească de tenor, scoţînd din buzunarul dinăuntru al hainei o gazetă îngrijit păturită în patru. Am citit-o cu glas tare între noi, un pic înainte de sosirea dumneavoastră, şi... am ajuns la încheierea că gazeta asta ne desparte de dumneavoastră! Altă cale în viaţă ni se arată nouă, plugarilor... Ieri am auzit noi de gazeta asta, iar azi-dimineaţă am încălecat şi, cu toate bătrîneţele mele, m-am repezit pînă la staniţă. Am trecut înot pe la rîpa lui Levşov... mi-au dat lacrimile... dar am trecut-o. L-am rugat de toţi dumnezeii pe un cunoscut al meu din staniţă şi am cumpărat de la el gazeta.

[1] Articolul lui I. V. Stalin, *Ameţeală de pe urma succeselor*, a fost publicat în *Pravda* din 2 martie 1930, potrivit hotărîrii Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. (n.r.ruse).

Am dat bani buni pe ea. M-a costat cincisprezece ruble! După aceea m-am uitat eu bine, pe gazetă scria prețul: cinci copeici... N-are a face... Banii are să mi-i strîngă obștea, cîte zece copeici de gospodărie. Așa s-a hotărît. Dar gazeta face banii ăștia... ba, poate, chiar și mai mult.

— Ce tot îndrugi, moșule? Ce bați cîmpii? Ți-ai pierdut mințile, la bătrînețe? Cine te-a împuternicit să vorbești în numele tuturor celor de față? îl întrebă Polovțev, cu un tremur de mînie în glas.

Atunci intră în vorbă un căzăcel mic la stat, de vreo patruzeci de ani, cu mustăți scurte, aurii și cu nasul turtit. Se desprinse din mulțimea de lîngă perete și începu să vorbească pe un ton provocător, cu răutate:

— Tovarășe fost ofițer, nu țipa la bătrînii noștri. Destul ați răcnit la dînșii în vremea veche. Ați făcut-o destul pe boierii, ajunge! Azi trebuie să vorbești fără grosolănii! Sub Puterea sovietică ne-am dezvățat să ni se mai vorbească astfel. Ați înțeles? Bătrînul nostru a spus drept că am ținut sfat între noi și am hotărît cu toții, datorită acestui articol din *Pravda*, să nu ne răsculăm. Ni s-au despărțit drumurile. Cîrmuirea satului nostru a făcut prostii; a silit pe cîte unul să intre în colhoz fără voia lui... a prigonit mai mulți mijlocași, băgîndu-i în aceeași oală cu chiaburii. Cîrmuirea noastră sătească n-a înțeles că, cu de-a sila, n-o poți scoate la capăt cu întreg norodul. Președintele sovietului nostru ne strînsese așa de tare în chingi, că la adunări nimeni n-avea voie să sufle un cuvînt împotriva lui. Ne strîngea într-atîta, că nici nu mai puteam răsufla. Un bun gospodar însă, cînd îi drumul greu, nisipos, sloboade chinga calului, căutînd să-l ușureze... Mai înainte credeam, bineînțeles, că de sus venea porunca să scoată untul din noi. Așa chibzuiam noi între noi, că propaganda asta pornește de la Comitetul Central al comuniștilor, că adică... pînă nu-i foc, fum nu iese. De aceea ne-am hotărît să ne răsculăm și am

intrat în „uniunea" voastră. Aţi înţeles ? Acum însă iese la iveală că Stalin îi face cu ou şi cu oţet pe comuniştii localnici, care au băgat lumea cu sila în colhoz şi au închis bisericile fără să întrebe pe nimeni. Îi scoate din slujbe. Aşa că plugarul poate răsufla mai uşor... I s-a slăbit chinga : dacă vrei, intri în colhoz ; dacă nu, caută-ţi de gospodăria ta individuală ! De aceea noi am hotărît să ne despărţim fără sfadă de dumneavoastră... Daţi-ne declaraţiile pe care le-aţi semnat din prostie... şi duceţi-vă unde vă vor arăta ochii. Noi n-o să vă facem rău, că sîntem şi noi cu musca pe căciulă...

Polovţev se trase spre fereastră şi se rezemă cu spatele de pervaz. Păli atît de tare, încît toţi băgară de seamă. Dar glasul i se ridică puternic, cu sunet aspru de oţel călit, atunci cînd, cuprinzîndu-i pe toţi într-o privire, întrebă :

— Ce-i asta, cazaci ? Trădare ?

— Luaţi-o cum vreţi, îi răspunse alt bătrîn. Numiţi-o cum doriţi. Dar noi n-avem acum acelaşi drum cu dumneavoastră. Dacă cel mai mare ne ia el însuşi apărarea, de ce să batem laturile ? De pildă, mie mi-au ridicat dreptul de vot, ba au vrut să mă şi gonească din sat ; dar eu am un fecior în Armata Roşie, aşa că acum au să-mi întoarcă dreptul de vot. Noi nu sîntem împotriva Puterii sovietice, ci împotriva neorînduielilor din sat de la noi, pe cînd dumneavoastră aţi vrut să ne ridicaţi împotriva întregii Puteri sovietice. Nu, asta nu-i de noi ! Daţi-ne îndărăt declaraţiile, cît vă rugăm cu binişorul.

Mai luă cuvîntul încă un cazac în vîrstă care, netezindu-şi încet cu mîna stîngă bărbuţa creaţă, adăugă :

— Am dat greş, tovarăşe Polovţev... Martor ni-i unul dumnezeu, că am dat greş ! Ne-am legat de dumneavoastră fără nici un rost. Dar vorba ceea : încercarea moarte n-are. Acum n-o să mai umblăm pe drumuri întortocheate... Rîndul trecut vă ascultam cum ne făgăduiaţi marea cu sarea, şi ne minunam : cîte şi mai cîte nu ne

făgăduiaţi ! Ne spuneaţi că, dacă ne răsculăm, aliaţii au să ne trimită numaidecît arme şi toate cele trebuitoare oştirii. Iar noi, cică n-am fi avut altă treabă decît să-i împuşcăm pe comunişti. Pe urmă ne-am gîndit, că uite ce-o să se întîmple : arme ne-or aduce ei... bunătatea asta se găseşte berechet ! dar ce te faci dacă, o dată cu armele, au să coboare şi ei înşişi pe pămîntul nostru ? Şi după ce s-or băga aici, greu te mai descotoroseşti de ei ! Să nu fim nevoiţi să-i gonim şi pe dînşii cu sabia de pe pămîntul rusesc ! Comuniştii sînt oameni de neamul nostru, cum să zic, din sîngele nostru, pe cînd ceilalţi vorbesc păsăreşte, toţi umblă fudui. Nu ţi-ar da degeaba nici o cană de apă : iar dacă nimereşti în mîna lor, să nu te aştepţi la omenie. În 1920, am fost şi eu prin străinătate, am mîncat pîinea franţuzului la Gallipoli, de unde credeam că n-am să mă mai întorc ! Amară de tot îi pîinea lor ! Multe naţii am cunoscut şi, pot să spun, că nu-i pe lume neam mai drag şi mai bun la inimă ca poporul rusesc. Am lucrat în port la Constantinopol şi la Atena : am văzut engleji şi franţuji. Umblă ofiţerul, năpîrca sclivisită, şi strîmbă din nas, că de... vezi că eu îs neras, murdar ca tina, put a sudoare ; iar lui, numai cît se uită la mine, şi i se întorc maţele pe dos. Marinarii lor, cîteodată, îi zăreau pe ai noştri prin cîrciumi şi, de la nimic, săreau la box. Dar cazacii noştri de la Don şi din Kuban s-au deprins oleacă cu meleagurile străine şi au început să-i cotonogească ! Cazacul zîmbi. Dinţii îi sclipiră în barbă, cu luciri albăstrii, de oţel. Dacă se întîmpla ca unul de-ai noştri să tragă un ghiont rusesc vreunui englez, îl şi vedeai pe acesta, buf ! lungit la pămînt, ţinîndu-se de cap şi de-abia răsuflînd. Ei sînt prea gingaşi pentru pumnul rusesc ; măcar că mănîncă zdravăn, da-s pirpirii. Pe aliaţii ăştia i-am cunoscut bine şi ştim cîte parale fac ! Nu ! Să ne lase în pace ! Cu stăpînirea noastră ne împăcăm noi aicea şi singuri. O să ne spălăm rufele între noi... Daţi-ne mai bine declaraţiile îndărăt !

„Te pomenești c-o zbughește pe fereastră și rămîn ca peștele pe uscat. Rău am intrat la apă! Of, maică, măiculiță, în ce ceas rău m-ai născut! A trebuit să mă încurc cu afurisitul ăsta! M-a mînat duhul cel necurat!" se gîndea Iakov Lukici, frămîntîndu-se pe bancă, fără să-și ia ochii de la Polovțev. Acesta stătea liniștit la fereastră. Iar acuma, pe fața lui nu mai stăruia paloarea, ci întunecata vineață a mîniei și a hotărîrii. Două vine groase i se umflară de-a curmezișul frunții. Mîinile îi rămăseseră încleștate de pervazul ferestrei.

— Bine, domnilor cazaci, cum vă e voia! Nu vreți să mergeți cu noi? Nu vă rugăm, nu ne ploconim cu fruntea la pămînt. Declarațiile nu vi le pot da, fiindcă nu-s la mine, ci la stab. Degeaba însă vă temeți. N-am să mă duc la G.P.U. ca să vă spun...

— Asta e cam așa! încuviință un bătrîn.

— ...Dar nu de G.P.U. trebuie să vă temeți. Polovțev. care vorbise pînă atunci încet, măsurat, strigă deodată în gura mare: De noi trebuie să vă temeți! O să vă împușcăm ca pe niște trădători!... Ia, în lături din drum! Ferește! La perete!...

Scoase fulgerător revolverul și, ținîndu-l în mîna-i întinsă, se îndreptă spre ușă.

Cazacii se dădură în lături, zăpăciți, iar Iakov Lukici, luîndu-i-o înainte, deschise cu umărul ușa și țîșni în tindă, ca o piatră aruncată din praștie.

Își dezlegară caii prin întuneric. Ieșiră din curte la trap. Din casă venea zarvă de glasuri neliniștite. Dar nimeni nu ieși după dînșii. Nici un cazac nu încercă să-i oprească.

*

După ce amîndoi se întoarseră la Gremeacii-Log și Iakov Lukici duse în grajdul colhozului caii asudați de goană, Polovțev îl chemă la dînsul în cămăruță. Nu-și scosese nici scurta, nici căciula. Cum intră în casă, esau-

lui porunci lui Liatievski să se pregătească de plecare. Citi scrisoarea adusă de o ştafetă înainte de sosirea lor. O arse în sobă şi începu să-şi strîngă lucrurile în coburi.

Intrînd în căsăruţă, Iakov Lukici îl găsi şezînd la masă. Scăpărînd din singurul său ochi, Liatievski îşi ştergea mauserul : monta, cu mişcări iuţi şi precise, piesele unse cu ulei de armă. La scîrţîitul uşii, Polovţev îşi luă palma de pe frunte şi se întoarse cu faţa spre Iakov Lukici, care pentru întîia dată văzu cum din ochii înroşiţi şi adînc înfundaţi în orbite ai esaulului curgeau lacrimi. Rădăcina groasă a nasului său strălucea, udă de lacrimi...

— Plîng, fiindcă n-a izbutit... cauza noastră... de data asta... zise tare Polovţev şi, luîndu-şi din cap, cu un gest larg căciula albă de miel, îşi şterse cu dînsa ochii. S-au împuţinat pe Don cazacii adevăraţi şi s-au înmulţit ticăloşii : trădătorii şi nelegiuiţii... Acum plecăm, Lukici, dar o să ne întoarcem ! Am primit veşti... Cazacii din Tubianskoi şi din staniţa mea nu vor nici ei să se răscoale. I-a ademenit Stalin cu articolul lui.

Din gîtlejul lui Polovţev ieşi un clocot, un gîlgîit. Sub umerii obrăjilor îi jucau muşchii. Degetele mari, vînjoase, i se încovoiară ca ghearele, strîngîndu-se atît de tare în pumn, încît i se umflară îndoiturile mîinii. Cu un oftat adînc, ca un horcăit, el îşi desfăcu încet degetele, zîmbind numai într-un colţ al gurii.

— Ce oa-meni ! Ticăloşi ! Proşti, bătuţi de dumnezeu... În sfîrşit, fie ! Odată şi odată au să înţeleagă şi ei, şi au să se căiască. Dar o să fie prea tîrziu. Noi plecăm, Iakov Lukici. Să-ţi răsplătească dumnezeu pentru găzduire, pentru toate cele... Acum, ascultă-mi porunca : să nu ieşi din colhoz ; caută să le faci cît mai mult rău. Iar celor din „uniunea" noastră, spune-le cuvîntul meu hotărît : deocamdată ne retragem, dar nu sîntem zdrobiţi. Ne vom mai întoarce, şi atunci are să fie vai şi amar de cei ce ne vor părăsi trădîndu-ne şi pe noi, şi cauza noastră...

marea cauză a salvării patriei şi a Donului... Răsplata are să le fie : moartea de sabie căzăcească. Aşa să le spui !

— Am să le spun, şopti Iakov Lukici.

Cuvintele şi lacrimile lui Polovţev îl mişcară ; dar în fundul sufletului era foarte mulţumit că scapă de aceşti oaspeţi primejdioşi, că totul se isprăvise cu bine, că de acum înainte nu-şi va mai pune în primejdie avutul şi pielea.

— Am să le spun, repetă el şi îndrăzni să-l întrebe : Şi încotro plecaţi, Alexandr Anisimîci ?

— Ce te priveşte ? îl întrebă bănuitor Polovţev.

— Aşa, poate-i nevoie de dumneavoastră, sau poate vine să vă caute cineva.

Esaulul clătină din cap ; apoi se sculă în picioare.

— Nu, asta nu pot să-ţi spun. Dar peste vreo trei săptămîni, aşteaptă-mă ! Rămîi cu bine !

Şi-i întinse o mînă rece.

Polovţev îşi înşăuă singur calul. Netezi frumos pătura. Strînse chinga. Liatievski îşi luă în curte rămas bun de la Iakov Lukici. Îi strecură în mînă două bancnote.

— Plecaţi pe jos ? îl întrebă Iakov Lukici.

— Numai pînă ce ies din curtea dumitale. În uliţă mă aşteaptă automobilul meu, glumi sublocotenentul, care nu-şi pierduse firea. În timp ce Polovţev încăleca, el apucă cureaua scărilor :

Hai, prinţule, porneşte spre lagărul vrăjmaş —
Urmînd pe jos eu însumi n-am să rămîn codaş.

Iakov Lukici îşi petrecu musafirii pînă la portiţă. Închise poarta şi puse zăvorul cu un sentiment de adîncă uşurare. Îşi făcu cruce şi, scoţînd îngrijorat din buzunar hîrtiile primite de la Liatievski, le cercetă mult timp în lumina zgîrcită a zorilor, ca să vadă cît fac şi să afle, după pipăit şi după foşnet, dacă nu-s false.

CAPITOLUL XXVIII

În dimineaţa zilei de 20 martie, poştaşul aduse în Gremeacii-Log ziarul cu articolul lui Stalin *Ameţeală de pe urma succeselor,* număr întîrziat din pricina revărsărilor. Cele trei exemplare din ziarul *Molot* făcură într-o singură zi ocolul satului, preschimbîndu-se spre seară în nişte petice de hîrtie, slinoase, umede şi ferfeniţite. De cînd îi satul Gremeacii-Log, o gazetă n-a strîns în jurul ei atîţia ascultători ca în ziua aceea. Adunaţi grupuri-grupuri, oamenii o citeau în case, pe hudiţe, în dosul ogrăzilor, pe podeţele hambarelor... Unul citea cu voce tare, iar ceilalţi ascultau, temîndu-se să rostească un cuvînt, toţi păstrînd cea mai mare tăcere. Articolul stîrni pretutindeni mari discuţii. Fiecare îl tîlcuia în felul lui; dar, de cele mai multe ori, fiecare îl tîlcuia după cum îi convenea. Aproape în toate părţile, cînd se ivea Nagulnov sau Davîdov, oamenii — cine ştie de ce — treceau repede gazeta din mînă în mînă, ca o pasăre albă care, zburînd din om în om, făcea ocolul mulţimii şi se mistuia în buzunarul cît toate zilele al unui ascultător.

— Au să se desfacă colhozurile pe la cusături, ca o haină putredă! îşi dădu triumfător părerea, cel dintîi, Bannik.

— Gunoiul s-o duce cu apa, dar ceea ce-i mai greu o să rămînă... îl înfruntă Diomka Uşakov.

— Numai să nu iasă pe dos, rîse cu răutate Bannik şi se grăbi să plece în altă parte ca să şoptească oamenilor de nădejde: „Ieşi din colhoz cît nu-i prea tîrziu!"

— Uite cum s-a crăcănat mijlocaşul! Stă cu un picior în colhoz şi pe celălalt l-a ridicat în vînt, îl scutură şi chiteşte cum să păşească din colhoz în gospodăria lui, zise Pavlo Liubişkin către Menok, arătînd spre colhoznicii mijlocaşi, care vorbeau atît de însufleţiţi.

Femeile care nu înţelegeau cine ştie ce din toate acestea, făceau, după obiceiul muieresc, fel de fel de presupuneri. Prin sat porniră zvonuri:

— Se desfac colhozurile !

— A venit poruncă de la Moscova să se dea înapoi vacile !

— Chiaburii au să fie duşi înapoi şi înscrişi în colhozuri !

— Are să se dea îndărăt dreptul de vot cui i s-a luat !

— Se deschide biserica din Tubianskoi ; iar grîul de sămînţă, strîns acolo, o să fie împărţit colhoznicilor ca hrană !

Se apropiau evenimente mari. Toţi le presimţeau. Seara, la şedinţa celulei de partid, Davîdov spuse nervos :

— Articolul tovarăşului Stalin a căzut cît se poate de bine ! Pe Makar, de pildă, articolul îl priveşte de-a dreptul. Capul lui e ameţit de izbînzi şi în acelaşi timp a cam început să se învîrtească şi capul nostru... Faceţi propuneri, tovarăşi, ce avem de îndreptat ? Păsările le-am dat înapoi. Ne-a venit la vreme mintea la cap. Dar ce-i de făcut cu oile, cu vacile ? Vă întreb : ce să facem cu ele ? Dacă nu procedăm politic, atunci... Hotărît ! Asta are să fie... ca un fel de semnal : „Scape cine poate !" „Fugi din colhoz !" Oamenii au să fugă, luîndu-şi toate vitele : iar noi o să rămînem cu buzele umflate. Asta are să fie !

Nagulnov, care venise la şedinţă cel din urmă, se ridică şi, privindu-l ţintă pe Davîdov cu ochii înlăcrimaţi şi injectaţi, începu să vorbească ; Davîdov îl simţi cum duhnea a votcă.

— Spui că articolul mă priveşte pe mine ? Nu numai că mă priveşte. Dar mi-a străpuns inima ! Dintr-o parte în alta ! N-am avut ameţeli atunci cînd am înfiinţat colhozul, ci acum, după acest articol...

— Ba te-ai ameţit după o sticlă de votcă, zise încet Vaniuşka Naidionov.

Razmiotnov zîmbi, clipind din ochi în semn de încuviinţare. Davîdov îşi lăsă capul deasupra mesei, iar

Makar își umflă nările palide, în timp ce în ochii împăienjeniți îi scăpăra o mînie turbată.

— Tu, băiețele, ești prea tînăr ca să mă înveți și să mă dăscălești pe mine! Încă aveai caș la gură, cînd eu mă băteam pentru Puterea sovietică și eram membru de partid... Ca să știi! Dar că azi am băut, asta-i hotărît, cum zice Davîdov al nostru. Și nu o sticlă, ci două!

— Ai și găsit cu ce să te fălești! Tocmai de aceea îndrugi la prostii... zise posomorît Razmiotnov.

Makar se uită chiorîș spre el și începu să vorbească pe un ton mai scăzut. Nu mai dădea din mînă fără nici un rost și și-o strînse tare la piept, rămînînd așa pînă la sfîrșitul cuvîntării sale dezlînate, dar plină de foc:

— Nu îndrug nici o prostie; greșești, Andriușka! Dar am băut, fiindcă articolul lui Stalin m-a străbătut ca un glonț dintr-o parte într-alta și în mine a început să clocotească sîngele. Glasul lui Makar tresări. Urmă încă și mai încet: Aici eu sînt secretarul celulei. Nu-i așa? Eu am stăruit pe lîngă norod, pe lîngă voi, să duceți găinile și gîștele la colhoz? Nu? Și cum am făcut agitație pentru colhoz? Uite cum unora dintre ticăloșii noștri, măcar că se numără printre mijlocași, le spuneam de-a dreptul: „Nu vrei să intri în colhoz? Va să zică ești împotriva Puterii sovietice? În 1919 te-ai bătut cu noi, ai fost împotriva noastră și acum iarăși te împotrivești? Atunci n-ai de așteptat cruțare nici de la mine. Am să-ți trag, ticălosule, o chelfăneală de au să-ți meargă fulgii!" Am spus asta? Am spus, ba am și bătut cu revolverul în masă. Nu tăgăduiesc! Adevărat, nu vorbeam cu toți așa, ci numai cu cei ce ne purtau în inimă lor mai multă dușmănie. Să nu credeți că-s beat; vă rog, lăsați prostiile! Articolul ăsta pe mine m-a făcut praf: din pricina lui am băut eu astăzi, pentru întîia dată după jumătate de an. Ce-i cu articolul acesta? E un articol pe care l-a scris tovarășul nostru Stalin și care, pe mine, Makar Nagulnov, m-a dat gata și buf! m-a doborît grămadă la

pămînt, m-a prăbuşit cu faţa în noroi... Cum aşa ? Tovarăşi ! Recunosc că am apucat-o prea spre stînga cu găinile şi cu celelalte orătănii... Dar, fraţilor, fraţilor, de ce am apucat-o eu razna ? Şi de ce mi-l puneţi în cîrcă pe Troţki ? De ce mă puneţi la rînd cu dînsul, de parcă am fi tras la ham împreună ? Tu, Davîdov, veşnic îmi scoteai ochii că-s troţkist de stînga. Eu însă n-am atîta învăţătură ca Troţki, şi am venit în partid altfel decît el... M-am legat de partid nu din viclenie cărturărească, ci cu toată inima şi cu sîngele meu vărsat pentru partid.

— Vorbeşte la chestie, Makar ! Cînd timpul ni-i aşa de scump, tu baţi apa în piuă. N-avem vreme. Fă propuneri : cum să ne îndreptăm greşelile făcute de noi toţi împreună ; o ţii una şi bună, ca şi Troţki : „Eu în partid... eu şi partidul..."

— Lasă-mă să vorbesc ! răcni Makar, izbucnind şi strîngîndu-şi la piept încă şi mai tare mîna dreaptă. Cît despre Troţki, n-am nici în clin, nici în mînecă cu el ! Îmi crapă obrazul de ruşine că mă puneţi într-o oală cu dînsul. Eu nu-s trădător şi vă spun dinainte pe şleau : cine are să-mi zică troţkist, îl pocnesc peste bot ! Îl omor în bătaie ! Dacă am apucat-o la stînga cu găinile, n-am făcut asta din pricina lui Troţki, ci fiindcă m-am zorit întru întîmpinarea revoluţiei mondiale ! De aceea voiam să facem totul mai repede şi să-i strîngem în chingi pe proprietari, pe burjuii ăştia mici. Încă un pas înainte spre dărîmarea capitalismului mondial ! Ei, de ce tăceţi ? Vorba-i, ce sînt eu acum după articolul tovarăşului Stalin ? Fiindcă iată ce stă scris în mijlocul acestui articol ! Makar scoase *Pravda* din buzunarul scurtei, o desfăcu şi începu să citească rar : „Cine are nevoie de aceste denaturări, de această decretare birocratică a mişcării colhoznice, de aceste ameninţări nedemne la adresa ţărănimii ? Nimeni, în afară de duşmanii noştri ! Unde pot duce aceste denaturări ? La întărirea duşmanilor noştri şi la compromiterea ideii mişcării colhoznice. Nu este

oare limpede că autorii acestor denaturări, care își închipuie că sînt «de stînga», dau de fapt apă la moară oportunismului de dreapta ?" De aici reiese că eu sînt mai întîi și mai întîi autor și birocrat care taie și spînzură, că am înstrăinat pe colhoznici și că am adus apă la moara oportuniștilor de dreapta, punîndu-le-o în mișcare. Și toate acestea din pricina unor oi și găini, lua-le-ar dracu să le ia !... Și fiindcă am băgat spaima în cîțiva foști albi, care au intrat cu chiu, cu vai în colhoz. Asta nu-i drept ! Am muncit, ne-am străduit ca să facem colhozul și, cînd colo, articolul sună retragerea. Eu am dus la luptă un escadron și împotriva polonezilor, și împotriva lui Vranghel. Știu că, o dată ce ai pornit la atac, nu te mai întorci înapoi de la jumătatea drumului !

— Dar vezi că tu ai luat-o înaintea escadronului cu o sută de stînjeni mari și lați... zise posomorît Razmiotnov, care în ultimul timp îl susținea cu tărie pe Davîdov. Te rog, Makar, isprăvește odată ! Rămîi la chestie ! Ești ostaș de rînd, așa că trebuie să ții pasul ! Altfel, te muștruluim noi !

— Nu-mi tăia vorba, Andrei ! Eu mă supun oricărui ordin al partidului. Dar acum vreau să vorbesc, nu fiindcă aș avea de gînd să mă împotrivesc partidului meu drag, ci fiindcă îi doresc binele ! Tovarășul Stalin a spus că trebuia să lucrăm, ținînd seama de împrejurările locale, așa e ? Atunci de ce spui tu, Davîdov, că articolul mă privește anume pe mine ? Doar nu-i scris acolo negru pe alb că Makar Nagulnov e autor și birocrat ! Poate cuvintele acestea nu mă privesc de loc ; dar dacă tovarășul Stalin ar veni cumva în Gremeacii-Log, eu i-aș spune : „Scumpul nostru Iosif Vissarionovici ! Va să zică tu nu ești de părere să-i ținem din scurt pe mijlocașii noștri ? Ți-e milă de ei și ai vrea să-i înduplecăm cu blîndețe ? Dar dacă acest mijlocaș a fost pe vremuri cazac alb și dacă ține cu dinții la avutul său, atunci în ce loc trebuie să-l ling ca el să intre în colhoz și să se

apropie cu răbdare de revoluția mondială ? Dar acest mijlocaș, chiar intrat în colhoz, nu se poate lepăda de simțul de proprietate și nu se gîndește decît cum ar face să-și hrănească mai bine vitele lui ; uite cine-i mijlocașul !" Iar dacă tovarășul Stalin, văzînd ce fel sînt oamenii ăștia, ar fi ținut-o totuși pe a lui, că eu am făptuit devieri și i-am înstrăinat pe colhoznici, atunci i-aș spune verde : „Dracu să-și mai bată capul cu dînșii, tovarășe Stalin ; eu nu mai pot lucra din pricina sănătății mele zdruncinate pe fronturi. Pe mine lăsați-mă să mă duc la granița chinezească. Acolo am să fiu mai de folos partidului. Iar la Gremeacii-Log n-au decît să facă colectivizarea alde Andriuşka Razmiotnov. El are șira spinării cam moale. Poate să se închine pînă la pămînt în fața foștilor albi. Știe să verse și o lacrimă... Da, el poate și asta s-o facă !"

— Nu te lega de mine, că și eu pot să mă leg...

— Ei, ajunge ! Destul pentru azi ! Davîdov se sculă în picioare, se apropie de Makar și, cu o neobișnuită răceală în glas, îl întrebă : Scrisoarea lui Stalin, tovarășe Nagulnov, asta-i linia Comitetului Central. Tu spune-ne limpede : ești împotriva cuprinsului scrisorii ?

— Nu.

— Iar greșelile ți le recunoști ? Eu, de pildă, mi le recunosc. Cu faptele nu te poți pune și nu te poți întinde mai mult decît ți-i plapuma. Recunosc că am sărit peste cal socializînd vitele mărunte și viteii, dar îmi voi îndrepta greșelile. Prea ne-am luat cu procentul de colectivizare, cu toate că în chestia asta este vinovat și comitetul raional, și am lucrat prea puțin la întărirea de fapt a colhozului. Recunoști asta, tovarășe Nagulnov ?

— Recunosc.

— Atunci ce mai vrei ?

— Articolul este greșit.

Davîdov netezi o clipă cu palmele mușamaua murdară de pe masă. Potrivi fără nici un rost fitilul care ardea bine,

încercînd pesemne să-şi ascundă tulburarea, zadarnic însă...

— Cap de bostan, afurisitule!... În altă parte, te-ar fi dat afară din partid pentru astfel de vorbe. Hotărît! Ţi-ai ieşit din minţi? Ce-i cu tine? Sau încetezi îndată asta... cum îi zice... opoziţia ta... sau te... hotărît! Ţi-am răbdat destul poliloghia. Iar dacă vorbeşti serios, atunci, mă rog! O-să anunţăm oficial comitetul raional de partid despre declaraţia ta împotriva liniei partidului.

— N-ai decît! Am să anunţ singur comitetul. Răspund eu deodată şi pentru Bannik, şi, pentru tot...

Davîdov se mai potoli puţin auzind glasul deznădăjduit al lui Makar; dar, ridicînd din umeri, zise cu o mînie încă nedomolită:

— Ştii ce, Makar? Du-te de te culcă. Pe urmă, vom vorbi mai temeinic cu tine. Că acum parcă sîntem în basmul cu cocoşul roşu: „Am mers împreună?" „Am mers." „Am găsit un cojoc?" „Am găsit." „Atunci, după cum ne-am înţeles, hai să împărţim cojocul." „Care cojoc?" „Dar n-am mers împreună?" „Am mers..." Şi aşa mai departe, fără sfîrşit!... Pe de o parte, spui că-ţi recunoşti greşelile, iar după aceea declari că articolul este greşit. Atunci ce greşeli recunoşti, dacă autorul articolului — după tine — n-are dreptate? Te-ai încurcat. Hotărît! Şi apoi, de cînd oare au început la noi secretarii de celulă să vină băuţi la şedinţe? Ce înseamnă asta, Nagulnov? Asta-i o vină faţă de partid! Tu eşti vechi membru de partid! Partizan decorat cu „Steagul Roşu", şi deodată vii în halul ăsta! Uită-te la Naidionov, comsomolistul! Ce are să zică el despre felul tău de a fi? Şi încă ceva: dacă are să ajungă la urechile comisiei raionale de control că te-ai pus pe băut şi încă în clipe ca acestea, de mare răspundere, şi nu numai că ameninţi cu arma în mînă pe mijlocaşi, dar că ai o atitudine nebolşevică faţă de devierile tale, ba chiar te ridici împotriva liniei partidului, atunci să ştii, Nagulnov, că are să fie rău de capul tău. Nu numai

că n-ai să mai fii secretar al celulei, dar ai să zbori și din partid. S-o știi ! Ți-o spun hotărît. Davîdov își zburli părul și tăcu, simțind că l-a atins pe Makar unde-l doare ; apoi urmă : Degeaba umbli să stîrnești discuții în jurul articolului. N-ai să cîrmești partidul după capul tău. Partidul a pus cu botul pe labe pe alții mai breji decît tine, silindu-i să se supună. Cum de nu-ți intră asta în minte ?

— Da nu-ți mai bate capul cu dînsul ! A flecărit un ceas bătut pe muchie fără să spună ceva ca lumea. Să se ducă la culcare. Șterge-o, Makar ! Să-ți fie rușine obrazului ! Uită-te în oglindă și ai să te sperii : mutra ți-i umflată, ochii ca de cîine turbat... De ce ai venit aici în halul ăsta ? Hai, du-te !

Razmiotnov sări în picioare și îl zgîlțîi mînios de umăr. Cu o mișcare moale, fără vlagă, Makar îi luă mîna de pe umăr, gheboșindu-se mai mult...

În tăcerea apăsătoare, Davîdov bătea toba cu degetele pe masă. Vaniuška Naidionov, care-l privise tot timpul pe Makar cu un zîmbet nedumerit, interveni :

— Să isprăvim odată, tovarășe Davîdov !

— Atunci uite cum stau lucrurile, tovarăși, se înveioră Davîdov. Eu propun următoarele : să înapoiem colhoznicilor vitele mărunte și vacile. Dar care a dat două vaci, să-l lămurim a lăsa una în cireada obștească. Chiar mîine dimineață să convocăm o adunare și să începem munca de lămurire. Toate silințele noastre trebuiesc îndreptate acum spre lămurirea colhoznicilor ! Mă tem că oamenii vor începe să părăsească colhozul ; iar noi, azi, mîine, trebuie să ieșim la cîmp... Uite, aici arată-ți puterea, Makar ! Înduplecă lumea — da fără revolvere — să nu iasă din colhoz... Ăsta ar fi, hotărît, un lucru de ispravă ! Ei, trecem la vot ? Votați propunerea ? Cine-i pentru ? Te abții, Makar ? Bine, scriem : „cu o abținere.. "

Razmiotnov propuse să se înceapă chiar a doua zi lupta împotriva țîstarilor. Pentru stîrpirea acestora, se hotărî mobilizarea unui număr de colhoznici, dintre cei ce nu vor

fi prinşi la munca cîmpului. Li se rînduiră cîteva perechi de boi la căratul apei, şi urma să fie rugat directorul şcolii, învăţătorul Şpîn, să iasă cu elevii la cîmp pentru a da ajutor la înecarea rozătoarelor.

Davîdov şovăia tot timpul în sinea lui. Să-l strîngă cu uşa pe Makar ? Să pună oare chestia tragerii lui la răspundere pe linie de partid pentru ieşirea împotriva articolului tovarăşului Stalin şi pentru că se lasă greu a lichida urmările greşelilor „stîngiste", săvîrşite la înfiinţarea colhozului ? Dar, spre sfîrşitul şedinţei, uitîndu-se la faţa lui albă ca de mort, asudată, cu vine umflate la tîmple, Davîdov îşi zise : „Nu, nu-i nevoie ! Are să priceapă singur. Să-şi dea singur seama, fără a-l strînge cu uşa. Încurcă el lucrurile, ce-i drept, dar e cu trup şi suflet alături de noi. Şi apoi, boala asta a lui... accesele... Nu ! Să lăsăm lucrurile fără urmări !"

Pînă la sfîrşitul şedinţei, Makar rămase tăcut, fără să-şi dea de loc pe faţă tulburarea. Uitîndu-se din cînd în cînd la dînsul, Davîdov băgă numai o dată de seamă cum un tremur puternic, ca un val întărîtat, îi scutură mîinile căzute fără vlagă pe genunchi...

— Ia-l pe Nagulnov să mîie la tine. Vezi să nu bea, spuse Davîdov în şoaptă lui Razmiotnov, care făcu din cap un semn de încuviinţare.

Davîdov se întoarse acasă singur. Lîngă gospodăria lui Lukaşka Cebakov mai mulţi cazaci şedeau pe un gard de nuiele dărîmat ; se auzea vorbă însufleţită. Davîdov mergea pe partea cealaltă a uliţei. Ajungînd în dreptul lor, el prinse cu urechea, prin întuneric, cum un necunoscut spunea cu voce groasă, pe un ton hotărît batjocoritor :

— ...oricît le-ai da, oricît le-ai plăti, tot nu le ajunge !

Iar altul adăugă :

— Puterii sovietice i-au crescut acum două aripi : dreapta şi stînga. Cînd o să-şi ia zborul ca să se ducă unde şi-a înţărcat dracul copiii ?

Se porni un rîs pe felurite glasuri, dar care, deodată, se opri scurt :

— Sst !... Davîdov ! se auzi o şoaptă îngrijorată.

Iar vocea adîncă de mai înainte, de data asta fără nici o urmă de glumă şi cu o seriozitate prefăcută, urmă tărăgănat :

— Da-a-a... Dacă n-ar ploua, am isprăvi repede cu semănatul... Pămîntul se zvîntă văzînd cu ochii. Ce ziceţi, fraţilor ? Mergem la culcare ? Ei ? Noapte bună !

Se auzeau numai paşi şi oameni tuşind.

CAPITOLUL XXIX

A doua zi, douăzeci şi trei de oameni dădură declaraţii de ieşire din colhoz. Ieşiră mai ales mijlocaşii, care intraseră printre cei din urmă. Stăteau tăcuţi la adunări, se certau veşnic cu ajutorii şefilor de brigadă şi ieşeau fără chef la lucru. Despre dînşii, Nagulnov spunea : „Parcă ăştia-s colhoznici ? Ei nu-s nici cal, nici măgar !" Părăsiră colhozul cei ce erau la urma urmei o adevărată povară în brigăzi. Ei se făcuseră colhoznici fie de teamă să nu se pună rău cu cîrmuirea, fie tîrîţi de puternica pornire a tuturora, de năzuinţa spre colhoz, născută încă din ianuarie.

Primindu-le declaraţiile, Davîdov încercă a-i convinge să-şi schimbe hotărîrea, sfătuindu-i să se mai gîndească, să mai aştepte ; dar ei o ţineau morţiş, şi Davîdov, în cele din urmă, dădu resemnat din mînă.

— Cetăţeni, puteţi pleca ; să ţineţi însă minte : cînd o să ne rugaţi să vă primim în colhoz, atunci o să stăm noi pe gînduri.

— Cred că n-avem să vă rugăm să ne primiţi înapoi. Tragem nădejdea să trăim iarăşi fără colhoz... Uite ce, Davîdov, am dus-o şi mai înainte fără colhoz ; n-am crăpat de foame. Am fost stăpîni pe avutul nostru, nu ne dăscă-

leau alţii cum să arăm şi să semănăm... Aşa că dăm cu gîndul să trăim şi de acum înainte fără colhoz... şi n-are să ne fie urît ! răspunse în numele tuturor colhoznicul de ieri, Batalşcikov Ivan, zîmbind pe sub mustaţa-i castanie, răsucită în sus.

— Socot că şi noi avem să ne descurcăm singuri, fără voi. Fiţi pe pace, n-o să plîngem, n-o să ne facem inimă rea, hotărît ! Dacă dai baba jos din căruţă, iepei i-i mai uşor, îi tăie vorba Davîdov.

— E mai frumos cînd te desparţi cu binişorul. Ne luăm catrafusele şi, fără supărare, ne vedem fiecare de drum. Ne daţi voie să ne luăm vitele din brigăzi ?

— Nu. Pricina asta trebuie s-o dezbatem în consiliul de conducere al colhozului. Aşteptaţi pînă mîine.

— N-avem cînd aştepta. Dumneavoastră, cei din colhoz, poate aveţi de gînd să începeţi semănatul după rusalii, dar noi trebuie să ieşim la cîmp. Pînă mîine, aşteptăm. Dar, dacă ne ţineţi vitele şi mîine, le luăm singuri !

În glasul lui Batalşcikov era o ameninţare făţişă. Lui Davîdov îi năvăli în obraji o uşoară roşeaţă, de mînie, cînd îi răspunse :

— Aş vrea să văd şi eu cum ai putea lua ceva din grajdul colhozului fără voia conducerii. Mai întîi, n-o să te lăsăm să iei nimic, şi al doilea, chiar dacă vei lua ceva, ai să răspunzi în faţa judecăţii...

— Pentru vita mea ?

— Deocamdată e a colhozului.

Davîdov se despărţi fără cea mai mică părere de rău de aceşti foşti colhoznici. Dar declaraţia de ieşire din colhoz a lui Demid Molciun îl ului, întristîndu-l. Demid sosi pe înserate, beat criţă şi tăcut ca de obicei. Fără să dea bună ziua, el întinse un petic de gazetă pe care, de-a curmezişul textului tipărit, fuseseră mîzgălite cuvintele : „Sloboziţi-mă din colhoz".

Învîrtind în mîini declaraţia scurtă a lui Molciun, Davîdov — nedumerit şi plin de nemulţumire — îl întrebă :

— Ce-i cu tine ?

— Plec, cuvîntă Molciun.

— Unde ? De ce ?

— Adică, ies din colhoz.

— Dar de ce ieşi ? Unde te duci ?

Demid tăcu. Făcu numai un gest larg cu mîna.

— Vrei să-ţi iei tălpăşiţa în tuspatru părţile lumii ? îi traduse gestul Razmiotnov.

— Îhî !

— Totuşi, de ce ieşi din colhoz ? îl cercetă Davîdov, uimit de cererea acestui sărac şi tăcut activist.

— Ies oamenii... M-am luat şi eu după dînşii...

— Dar, dacă oamenii s-ar da cu capul în fîntînă, te-ai da şi tu ? îl întrebă Razmiotnov cu un zîmbet uşor.

— Ba asta nu cred, frate !

Molciun izbucni într-un rîs cu hohote. Rîsul semăna leit cu hodorogitul unui butoi gol.

— Fie, pleacă, oftă Davîdov. Poţi să-ţi iei şi vaca. Ţi-o dăm fără vorbă, ca unui om sărac. Hotărît ! Î-o dăm, Razmiotnov ?

— Trebuie să i-o înapoiem, încuviinţă Razmiotnov.

Dar Demid se porni din nou pe un rîs prelung, în cascade ; apoi zise, duruind :

— Ce vacă... n-am ce face cu dînsa. O dăruiesc colhozului. Eu am de gînd, ştiţi, să mă însor. Ce ziceţi ? Vi-i de mirare, nu ?

Şi ieşi fără să-şi ia rămas bun.

Davîdov se uită pe fereastră. Molciun stătea nemişcat lîngă cerdac. Asfinţitul roşu al soarelui îi lumina din plin spinarea de urs şi ceafa-i arămie, vînjoasă, acoperită pînă sub guler cu păr auriu, foarte creţ. Ograda colhozului era plină de apa dezgheţului. O băltoacă cît toate zilele se întindea de la cerdac pînă la hambar. O cărăruie bătătorită prin zăpada moale şi prin noroi pornea de la intrare şi trecea de-a lungul gardului de nuiele. Spre a se feri de băltoacă, oamenii mergeau de obicei chiar pe lîngă gard,

ţinîndu-se cu mîinile de pari. Demid stătea cufundat în gînduri, cu ochii în gol. Apoi se clătină şi deodată, cu o nepăsare de om beat, dădu de-a dreptul prin apă şi se îndreptă spre hambar, legănîndu-se încet, cu paşi şovăielnici.

Davîdov îl urmări cu luare-aminte. Văzu cum Molciun luă un tîrnăcop de pe prispă şi se îndreptă spre poartă.

— Nu cumva i s-a năzărit diavolului ăstuia să ne facă harcea-parcea ? zise, izbucnind în rîs, Razmiotnov, care se apropie de fereastră. El îi arăta totdeauna lui Molciun prietenie, preţuindu-i puterea trupească.

Molciun întredeschise poarta şi lovi atît de tare cu lomul în troianul îngheţat, încît dintr-o dată se desprinse din el un bloc de gheaţă de vreo trei puduri. Bulgării de gheaţă loviră ca o grindină în poartă. În curînd, apa din curte începu să se scurgă liniştit prin spărtura făcută de lom.

— Ăsta are să se întoarcă în colhoz ! zise Razmiotnov şi, apucîndu-l de umeri pe Davîdov, i-l arătă pe Molciun. A băgat de seamă o neorînduială, a îndreptat-o şi a pornit mai departe. Va să zică, sufletul i-a rămas în gospodăria noastră. Am dreptate ori nu ?

•

După sosirea gazetelor cu articolul lui Stalin, comitetul raional trimise celulei din Gremeacii-Log instrucţiuni lungi, în care se vorbea nelămurit şi încîlcit despre felul cum trebuiesc lichidate urmările exagerărilor. Din toate cele, se vedea că la raion domnea o completă dezorientare. Nici unul dintre conducătorii de la raion nu se arăta pe la colhozuri. Iar la întrebările venite din diferite locuri : ce să facă cu bunurile celor ce ies din colhoz ? nu răspunseră nici comitetul raional de partid, nici uniunea agricolă raională. Numai după ce se primi rezoluţia Comitetului Central *Despre lupta împotriva denaturării liniei partidului în mişcarea de colectivizare*, comitetul raional

prinse să se miște. În Gremeacii-Log căzu o ploaie de instrucțiuni cu privire la grabnica înaintare a listelor de deschiaburiți, despre înapoierea către colhoznici a vitelor mărunte și a păsărilor socializate, despre revizuirea listelor celor decăzuți din drepturile electorale. O dată cu acestea, se primi o comunicare oficială prin care Nagulnov era chemat la ședința reunită a comitetului raional de partid și a comisiei raionale de control, pe ziua de 28 martie, ora 10 dimineața.

CAPITOLUL XX

În Gremeacii-Log ieșiră din colhoz, într-o săptămînă, vreo sută de gospodari. Cei mai mulți se retraseră din brigada a doua unde rămaseră în totul douăzeci și nouă de gospodării. Și, chiar din acestea, cîțiva oameni stăteau „gata de fugă", cum spunea brigadierul Liubișkin.

Întîmplări mari zguduiau satul. Fiecare zi îi aducea lui Davîdov noi neplăceri. La repetata lui întrebare: dacă trebuie să înapoieze, de îndată sau numai după semănat, vitele de muncă și inventarul agricol celor ce părăseau colhozul — uniunea agricolă raională și comitetul raional de partid răspunseră printr-un ordin drastic cum că cei din Gremeacii-Log trebuie să preîntîmpine din răsputeri și prin orice chip destrămarea colhozului și să caute a opri în colhoz cît mai mulți oameni, toate socotelile cu cei ce-l părăseau urmînd să fie amînate pînă la toamnă, cînd se vor înapoia și bunurile aduse în colhoz.

Puțin după aceea sosi în Gremeacii-Log Beglîh, șeful secției agricole a raionului și membru în comitetul raional de partid. Se informă în grabă asupra situației (trebuia să inspecteze în ziua aceea încă vreo cîteva soviete sătești) și declară:

— Celor ce pleacă să nu le daţi acum, pentru nimic în lume, vitele şi inventarul. Amînaţi-i pînă la toamnă. După aceea, vom vedea.

— Ne sar oamenii în gît ! încercă Davîdov să ridice întîmpinări.

Fire hotărîtă şi dintr-o bucată, Beglîh se mulţumi numai să zîmbească.

— Sai şi tu în gîtul lor. De fapt, ar trebui, bineînţeles, să le înapoiem. Dar este hotărîrea comitetului de district : să înapoiem vitele şi inventarul numai în cazuri excepţionale, ţinînd seama de criteriul de clasă.

— Adică cum ?

— Trebuie să pricepi asta şi fără „adică cum" ! Ţăranului sărac să-i dai chiar acum, mijlocaşului să-i făgăduieşti că-i înapoiezi la toamnă ! Ai înţeles ?

— Dar n-are să se întîmple, Beglîh, ca şi cu colectivizarea sută-n sută ? Comitetul raional doar ne-a spus : „Zoriţi pînă la sută-n sută cu orice preţ şi cît mai repede !" Şi a ieşit ameţeala... Dacă nu dai mijlocaşului vitele, înseamnă de fapt că-l strîngi în chingi. Nu-i aşa ? Cu ce o să are, să semene ?

— Nu de asta trebuie să te doară capul. Nu te îngriji de gospodăriile individuale. Gîndeşte-te numai la colhozul tău : cu ce ai să lucrezi tu, dacă-ţi dai vita ? Şi apoi, asta nu-i hotărîrea noastră, ci a comitetului de district ; iar noi, ca ostaşi ai revoluţiei, sîntem datori să ne supunem fără crîcnire. Altfel, cum crezi că ai să îndeplineşti planul, dacă cincizeci la sută din vite trec la gospodăriile individuale ? Deci, nici nu încape vorbă ! Ţine vitele cu dinţii. Dacă nu îndeplineşti planul de însămînţări, are să fie vai şi amar de capul tău !

Suindu-se în trăsură, el îi spuse în treacăt :

— În totul, treaba merge cam gre-e-u-u ! Pentru exagerări, măi frate, va trebui să plătim oalele sparte ; va trebui să şi jertfim pe cineva... Aşa-i rînduiala, n-ai ce-i face ! Cei de la raion sînt straşnic de îndîrjiţi împotriva lui Na-

gulnov. Ce năzdrăvănii a făcut el pe aici ? A bătut un mijlocaş, a arestat, a ameninţat cu revolverul. Mi-a spus Samohin. Are un dosar întreg împotriva lui. Da-a-a, Nagulnov s-a dovedit a fi un „stîngist" şi jumătate. Ştii care-i acuma cuvîntul de ordine ? Pedepsele să meargă pînă la darea afară din partid. Ei, rămîi sănătos ! Păzeşte vitele, vitele !

Beglîh plecă la Voiskovoi. Vîntul încă nu apucă să usuce urmele trăsurii, cînd Agafon Dubţov, şeful brigăzii a treia, veni într-un suflet, tulburat la culme.

— Tovarăşe Davîdov ! Ăia care au ieşit din colhoz mi-au luat boii şi caii ! Mi i-au luat cu de-a sila.

— Cum asta, ţi i-au luat ? răcni Davîdov înroşindu-se ca focul.

— Uite-aşa, i-au luat. L-au închis pe bouar în fînar, iar boii i-au dezlegat şi i-au mînat în stepă. Optsprezece perechi de boi şi şapte cai ! Ce-i de făcut ?

— Dar tu ? Ce-ai păzit, gură-cască ce eşti ? Unde erai ? De ce le-ai îngăduit ? Unde te-ai găvozdit ?... Spune !

Pe faţa ciupită de vărsat a lui Agafon se iviră pete albe. Ridică şi el glasul :

— Nu-s dator să dorm în grajd sau în staul ! Nu te răsti la mine ! Iar dacă eşti aşa de voinicos, du-te de adă singur boii ! Numai vezi să nu-ţi dea cineva cu parul în cap.

Puseră mîna pe boi de-abia spre seară, în stepă, unde stăpînii îi duseseră la păşune, sub pază întărită. Liubişkin, Agafon Dubţov, împreună cu şase colhoznici din brigada a treia încălecară şi porniră la galop, în stepă... Cînd văzu boii păscînd pe o coastă, de cealaltă parte a unei rîpe, Liubişkin îşi despărţi în două micul detaşament ·

— Agafon, ia-i pe ai tăi şi la trap întins du-te dincolo de rîpă, să le cazi în flancul drept, iar eu am să-i învăluiesc din stînga. Liubişkin îşi netezi mustăţile negre ca pana corbului, apoi comandă : Mînă ! După mine, trap ! Arrrş !

Treaba nu se isprăvi fără bătaie : Zahar Liubişkin, vărul lui Liubişkin, care păzea boii împreună cu alţi trei foşti colhoznici, izbuti să-l apuce de picior pe Mişka Ignationok, care venise la galop după boi, îl trase de pe cal şi, cît ai clipi, îl tăvăli la pămînt, acoperindu-l de vînătăi şi făcîndu-i cămaşa ferfeniţă. Şi în vreme ce Pavel Liubişkin, care sosise la galop, îşi croia vărul cu un harapnic gros şi lung, fără să descalece, ceilalţi colhoznici îi răzbiră pe bouari, le luară boii şi-i mînară la trap spre sat.

Davîdov rîndui să se închidă peste noapte, cu lacăte, staulele şi grajdurile şi puse străji dintre colhoznici.

Dar, cu toate măsurile luate pentru paza vitelor, foştii colhoznici izbutiră, în timp de două zile, să scoată şapte perechi de boi şi trei cai. Goniră vitele în stepă, în vîlcele depărtate ; şi, ca să nu bată la ochi lipsa celor vîrstnici, trimiseră băietani de pază.

De dimineaţă pînă seara, norodul se îngrămădea la conducerea colhozului şi la sovietul sătesc. Se iscă o nouă primejdie : foştii colhoznici ameninţau să pună mîna pe pămînturile obşteşti.

— Ori ne daţi îndată loturi, ori ne arăm ogoarele vechi, stăruiau pe lîngă Davîdov foştii colhoznici.

— O să croim loturi pentru voi, nu vă neliniştiţi, cetăţeni ! Mîine începem împărţeala. Duceţi-vă la Ostrovnov. El are să se ţină de treaba asta. Vă vorbesc foarte serios, căuta să-i liniştească Davîdov.

— Unde ne daţi pămînt ? Şi ce fel de pămînt ?

— Unde are să fie slobod.

— Poate are să fie slobod tocmai în capul loturilor sătеşti. Atunci cum facem ?

— Tovarăşe Davîdov, nu ne prosti ! Pămînturile de pe aproape au trecut toate în colhoz. Înseamnă că ne rămîn pămînturile cele mai îndepărtate. Vitele nu ni le daţi. Va trebui, poate, să tragem singuri la jug ori să arăm cu vacile. Şi tot nouă să ne daţi pămînt cine ştie unde ? Ehei, dreaptă stăpînire, n-avem ce zice !

Davîdov se apucă să convingă oamenii cu binişorul, să le arate că nu-i chip de dat pămînt după voia fiecăruia, deoarece nu se poate fărîmiţa trupul pămîntului colhoznic, tăindu-l în fîşii şi stricînd împărţeala în tarlale, pusă la cale mai înainte. După ce făceau puţină gălăgie, foştii colhoznici plecau. Dar, peste cîteva minute, năvălea altă mulţime, care începea din prag :

— Daţi-ne pămînt ! Ce înseamnă asta ? Cu ce drept ţineţi pămîntul nostru ? Asta înseamnă că nu ne lăsaţi să semănăm ! Dar tovarăşul Stalin ce-a scris despre noi ? Îi putem şi noi scrie : nu numai că nu ni se dau înapoi vitele, dar nici pămîntul nu-l putem căpăta şi am fost despuiaţi de toate drepturile noastre asupra averii ! N-are să vă laude pentru trebuşoara asta.

— Iakov Lukici, chiar de mîine dimineaţă măsoară-le pămîntul dincolo de lazul racilor.

— Ţelina aceea ? se puseră pe urlat foştii colhoznici.

— Ba-i pîrloagă ! Aceea-i ţelină ? A fost arată, dar demult, acum vreo cincisprezece ani, îi lămuri Iakov Lukici.

Şi deodată izbucniră strigăte clocotitoare şi furtunoase :

— Nu vrem pămînt tare !

— Cu ce avem să-l arăm ?

— Daţi-ne pămînt afînat !

— Daţi-ne vitele, atunci lucrăm şi pămînt tare !

— Trimitem o delegaţie pînă la Moscova, la Stalin !

— De ce nu ne lăsaţi să trăim ?

Femeile erau aprige. Cazacii, de-a valma, le susţineau cu tragere de inimă. Greu de tot li se putea potoli zarva. În cele din urmă, Davîdov îşi pierdea răbdarea şi izbucnea :

— Nu cumva vreţi să vă dau vouă pămîntul cel mai bun ? Asta niciodată. Hotărît ! În ochii Puterii sovietice precumpănesc colhozurile, nu cei ce se ridică împotriva colhozului.

Pe alocuri, gospodarii individuali începură să are pămînturile pe care le stăpîniseră odinioară şi care pe urmă

intraseră în trupul pămîntului colhoznic. Liubișkin îi goni de pe pămînturile colhozului, iar Iakov Lukici, luînd un stînjen făcut dintr-o prăjină, porni în stepă și, în două zile, măsură loturile individuale dincolo de Iazul racilor.

La 25 martie, brigada lui Diomka Uşakov ieşi la arat pămînturile nisipoase. Davîdov împărți oamenii pentru lucru, punînd la îndemîna brigăzilor de cîmp pe colhoznicii cei mai vrednici. Bătrînii, în mare număr, intrară cu tragere de inimă în brigăzi ca să muncească la pluguri, la semănătoare și la boroane. Hotărîră să nu mai semene cu mîna. Chiar și Akim Beshlebnov, bătrînul hodorogit, care fusese „spaima găinilor", se arătă gata să lucreze pe lîngă semănătoare. Pe Șciukar, Davîdov îl puse grăjdar pe lîngă conducerea colhozului. Totul era pregătit. Dar semănăturile au fost întîrziate de niște ploi cu cofa care, timp de două zile și două nopți, udară din belșug colnicele de lîngă Gremeacii-Log și arătura de toamnă, acoperită în ceasurile dimineții cu o pîclă alburie.

Ieşirile din colhoz încetară. Rămaseră numai oameni vrednici, de nădejde. Marina Poiarkova, drăguța lui Razmiotnov, părăsi colhozul cea din urmă. Traiul lor împreună scîrțîia. Marina luă calea bisericii, ajunse evlavioasă, ținu tot postul mare, iar săptămîna a treia se duse zilnic să se închine la biserica din Tubianskoi, se spovedi și se împărtăși. Tăcută și smerită, ea se supunea cînd o certa Andrei. Nu-i răspundea la ocări, tăcea aproape tot timpul, nevrînd să „pîngărească sfînta împărtășanie". Într-o noapte, întorcîndu-se acasă tîrziu, Andrei văzu o candelă aprinsă în cămăruță. Fără să stea mult pe gînduri, el intră, luă candela, turnă untdelemnul în palmă și-și unse cu grijă cizmele scorojite, iar candela o strivi cu tocul.

— De cîte ori nu li s-a spus proștilor că asta nu-i decît opiu și întunecare a minții! Dar ei nu se lasă! Se tot roagă la niște scînduri, ard untdelemn și strică ceara pe lumînări. Eh, ehei, te mănîncă spinarea, Marina! Nu degeaba te-ai bisericit...

Într-adevăr, se văzu în curînd că nu era degeaba. La 26 martie, Marina dădu cerere de ieşire din colhoz, arătînd că a face parte din colhoz înseamnă „să te ridici împotriva lui dumnezeu".

— Dar să te culci cu Andriuşka în acelaşi pat, asta nu-i „împotriva lui dumnezeu", sau e un păcat dulce ? o întrebă Liubişkin zîmbind.

Marina tăcu de data asta, fără să bănuiască pesemne că peste cîteva clipe are să i se ducă dracului smerenia, „pîngărind" cu gura ei „sfînta împărtăşanie".

Alb ca varul şi întărîtat, Andrei sosi într-un suflet de la sovietul sătesc. Ştergîndu-şi cu mîneca sudoarea de pe fruntea-i brăzdată de cicatrice, el o rugă de faţă cu Davîdov şi cu Iakov Lukici :

— Marişa, drăguţa mea ! Nu mă nenoroci, nu mă face de ruşine ! De ce pleci din colhoz ? Nu te-am purtat ca pe palme, diavoliţo, nu te-am iubit ? Ţi-am dat vaca înapoi... Ce-ţi mai trebuie ? Cum aş putea după asta să-mi împart dragostea cu tine, dacă tu tragi spre viaţa individuală ? ! Ţi s-au dat înapoi păsările, găinile, cocoşul cel cu gîtul gol... şi gînsacul olandez, după care ai vărsat atîtea lacrimi amare, toate hălăduiesc iarăşi în curtea ta... Ia-ţi cererea înapoi !

— Nu şi nu ! ţipă Marina, strîngîndu-şi cu mînie ochii migdalaţi. Nu vreau şi pace ! Degeaba mă rogi ! Nu vreau să fiu în colhoz ! Nu vreau să iau parte la păcatul vostru ! Daţi-mi îndărăt căruţa, plugul şi boroana.

— Marina, vino-ţi în fire ! Altfel să ştii că te lepăd !

— N-ai decît, diavol bălan ! Hîrbar, dulău afurisit ! Ai început să clipeşti, ne-cu-ra-tu-le ! Ce-ţi boldeşti ochii turbaţi ? Dar ieri cine-mi stătea de vorbă pe uliţă cu Malaşka Ignationok ? Nu tu ? Vrăşmaşule, m-m-mama ta ! N-ai decît să mă lepezi. Pot să trăiesc şi fără tine. De mult ţi-ai pus în gînd să mă laşi. Văd eu.

— Marişa, cireşica mea, de unde ai scos-o şi pe asta ? Care Malaşka ? De cînd sînt, n-am stat de vorbă cu dînsa ! Şi ce legătură are asta cu colhozul ?

Andrei se apucă cu mîinile de cap. Tăcu, isprăvindu-şi pesemne toate argumentele...

— Da nu te mai ploconi înaintea ticăloasei ! izbucni Liubişkin, fierbînd. N-o mai ruga atîta. Ţine-ţi capul sus ! Eşti doar partizan roşu. De ce o rogi ? De ce-i cauţi în coarne ? Mai bine arde-o peste bot ! Ia-i pluitul şi se domoleşte ea îndată !

Pe faţa Marinei se iviră pete dese, roşii-vişinii. Sări în sus ca împunsă cu acul. Se năpusti cu pieptu-i voinic asupra lui Liubişkin şi, legănîndu-şi umerii largi, începu să-şi suflece mînecile, ca un bărbat gata de trîntă.

— Da tu ce te bagi unde nu-ţi fierbe oala ? Pui de năpîrcă ! Lepădătură ţigănească, baragladină tuciurie şi scîrboasă ! Vezi să nu-ţi schimonosesc mutra mai degrabă eu ţie ! Mă doare în călcîi că eşti brigadier ! Am mai văzut de-alde ăştia şi i-am dat peste cap !

— Ţi-aş da eu ţie. Aş scoate toţi dracii din tine... mîrîi posomorît Liubişkin, trăgîndu-se într-un colţ, pregătit pentru orice împrejurare neplăcută.

Liubişkin îşi aducea foarte bine aminte cum, odată, la moara din Tubianskoi, Marina se luase la trîntă cu un cazac de dincolo de Don, voinic la înfăţişare. Şi, spre marea desfătare a celor de faţă, Marina îl trînti la pămînt şi pe deasupra îl dădu gata, făcîndu-l turtă cu un cuvînt de duh : „N-ai ce căuta, nene, deasupra muierii, zise ea după ce-şi recăpătă răsuflarea. Cît eşti de voinic şi cum ştii să apuci, nu ţi se cade decît să şezi dedesubt şi să te smîrcăieşti !" Apoi Marina porni spre cîntar, îndreptîndu-şi din mers părul şi broboada căzută pe spate în timpul trîntei. Liubişkin îşi amintea cum îi ardeau obrajii cazacului doborît de Marina cînd se sculă în picioare, plin de bălegar şi de făina împrăştiată pe jos. De aceea, Liubişkin îşi duse înainte cotul mîinii stîngi, spunînd :

— Nu te repezi, zău, că te stropşesc ! Piei din faţa mea !

— Dar asta n-ai mirosit-o !

O clipă, Marina îşi ridică în sus poala fustei şi o flutură pe la nasul lui Liubişkin. Prin faţa lui fulgerară rotunjimea mată a genunchilor ei trandafirii şi trupu-i voinic şi îndesat, auriu, cum îi caimacul.

Ajunsese în culmea mîniei, care clocotea din plin în inima ei. Chiar şi Liubişkin, care văzuse multe şi mărunte pe lume, rămase orbit de trupul Marinei — aşa era de vînjos şi de alb. Dădu îndărăt, mormăind uluit :

— Au apucat-o toate năbădăile ! Ptiu, talpa-iadului ! Curat armăsar, nu muiere ! Du-te încolo, fir-ai de trei ori afurisită !...

Liubişkin se strecură costiş prin faţa Marinei care, scoasă din fire, ţipa cît o ţinea gura, şi ieşi în tindă, scuipînd şi înjurînd.

Cu capul căzut pe masă, cu ochii pe jumătate închişi, Davîdov se tăvălea de rîs. Razmiotnov ieşi în fugă după Liubişkin, trîntind uşa cu un trosnet asurzitor. Numai Iakov Lukici căuta s-o potolească pe fosta nevastă de vagmistru, care-şi ieşise din minţi :

— De ce urli ? Muiere neruşinată ! Unde-ai mai văzut să-şi dea cineva poalele peste cap ? Să-ţi fi fost ruşine măcar de mine, om bătrîn !

— Zît ! răcni la dînsul Marina, îndreptîndu-se spre uşă. Ştiu ce poamă de bătrîn eşti. Vara trecută, de rusalii, cînd căram fînul, ce mi-ai propus ? Nu-ţi mai aduci aminte ? Mai bine nu te băga ca musca în dosul calului...

Şi ea trecu prin ogradă ca o furtună. Iakov Lukici o petrecu cu ochii, tuşind încurcat şi clătinînd din cap cu mustrare... Iar peste o jumătate de ceas, lui Iakov Lukici i-a fost dat să vadă cum Marina, înhămată între ulubele căruţei sale, scotea ca o jucărie boroana şi plugul din curtea brigăzii întîi. Întors de la cîmp din pricina ploii, Diomka Uşakov se ţinea după dînsa la oarecare depărtare

şi, fără să îndrăznească pesemne a se apropia la o distanţă mai mică şi mai primejdioasă, o ruga într-una :

— Marina ! Hei, cetăţeancă Poiarkova ! N-auzi ? Marina Terentievna ! Nu pot să-ţi dau bunurile care mi-s încredinţate cu listă în regulă !

— Las' că poţi foarte bine !

— Înţelege-mă, cap sec ce eşti, că ăsta-i inventar socializat ! Adu-l, te rog, înapoi ! Nu te prosti. Eşti om ori ce dracu ? Cum îl iei cu hapca ? Au să te dea în judecată pentru ticăloşia asta ! Fără hîrtie de la Davîdov, nu pot să-ţi dau nimic.

— Las' că poţi foarte bine ! răspundea scurt Marina.

Ochii încrucişaţi ai lui Diomka o priveau pierduţi. Îşi apropiase rugător mîinile de piept. Iar Marina, asudată leoarcă şi cu obrajii îmbujoraţi, trăgea, neînduplecată, căruţa, iar boroana zdrăngănea jalnic, răsturnată pe loitră...

„Trebuia să-i fi luat căruţa ca să se-nveţe minte să nu mai trăncănească. Dar cum să i-o iei ? Numai să te pui în cîrd cu dînsa, c-apoi ţi-ai aprins paie-n cap !" îşi zise Iakov Lukici, cotind cu băgare de seamă într-o ulicioară.

A doua zi, Razmiotnov îşi luă de la Marina lucrurile, puşca, cartuşiera, actele. Duse totul acasă. Despărţirea de ea îl chinuia sălbatic. Se zbuciuma şi fugea de singurătate. De aceea se duse la Nagulnov, ca să mai stea de vorbă şi „să-şi alunge urîtul".

În Gremeacii-Log se lăsa noaptea. Craiul nou, spălat parcă de ploi, se odihnea în pace, ca o crestătură de lumină, pe marginea de apus a cerului. Tăcerea nopţii de martie, tulburată numai de şopotul tot mai slab al pîraielor de primăvară, umplea tot satul. Andrei îşi scotea picioarele cu un fel de clefăit din noroiul amorţit în preajma nopţii. Mergea încet, dus pe gînduri. În văzduhul jilav se simţeau miresmele tulburătoare ale primăverii: răsufletul pămîntului era amărui şi sălciu, ariile te întîmpinau cu un iz de putregai, în livezi stăruia o

aromă de vin aspru, iar iarba, de-abia încolțită de-a lungul gardurilor de nuiele, avea un miros tare, îmbătător, proaspăt...

Andrei trăgea lacom în piept miresmele felurite ale nopții. Vedea cum — la picioarele lui, în băltoace — stelele răsfrînte de apă se sfărîmă și se risipesc în scîntei. Se gîndea la Marina și simțea cum îi năvălesc în ochi lacrimi amare de dor și de obidă.

CAPITOLUL XXXI

Moș Șciukar primi cu mare bucurie numirea ca vizitiu permanent pe lîngă conducerea colhozului. Încredințîndu-i doi armăsari luați de la chiaburi și lăsați acum pentru drumurile conducerii, Iakov Lukici îi spuse:

— Păzește-i ca lumina ochilor! Vezi să fie rotunjori... să nu-i mîni prea tare, ca să nu-i aprinzi. Uite, armăsarul ăsta sur al lui Titok e de soi, dar și roibul de colo are sînge curat de Don. La noi nu se fac cine știe ce drumuri. În curînd îl dăm la iepe. Bagă de seamă, tu răspunzi de dînșii.

— Ian te uită! răspunse moș Șciukar. Da ce? Nu știu eu să umblu cu caii? Am văzut destui cai în viața mea. N-ai atîta păr pe cap cîți mi-au trecut prin mîini!

De fapt, în toată viața lui Șciukar, „îi trecuseră prin mîini", mari și lați, numai doi căluți. Iar dintr-aceștia, pe unul l-a schimbat moșul pe o vacă, iar cu al doilea s-a petrecut următoarea întîmplare: Acum douăzeci de ani, întorcîndu-se din cătunul Voiskovoi și fiind tare băut, Șciukar cumpără pe drum o iapă, cu treizeci de carboave, de la niște țigani nomazi. Iepușoara, cercetată la cumpărare, se arăta plinuță, de culoarea șoarecelui, clăpăugă și cu albeață pe ochi, dar foarte vioaie. Moș Șciukar se tîrgui cu țiganul pînă la amiază. Bătură palma

de vreo patruzeci de ori. Se despărțeau și apoi iarăși se apropiau unul de altul.

— Îi aur, nu iapă! Cînd aleargă, închizi ochii și nici nu mai vezi pămîntul de sub tine... te duce ca pasărea, ca gîndul! îl încredința țiganul, jurîndu-se, împroșcînd cu stropi de scuipat și apucîndu-l de poala hainei pe moșul moleșit de oboseală.

— Aproape nu i-au mai rămas măsele în gură... e chioară... copitele i-s crăpate, are burta căzută... Ce fel de aur e ăsta? Lacrimi amare, nu aur! căuta moș Șciukar să deprecieze calul, dorind straşnic ca țiganul să-i lase cea din urmă rublă, din pricina căreia nu căzuseră la înțelegere din preț.

— Dar ce nevoie ai de dinții ei? Cu atîta mai puțin nutreț o să mănînce. Iepușoara-i tînără, să mă trăsnească dumnezeu! Copil, nu iapă! Și-a pierdut dinții de la o boală. Și ce-ți pasă de albeață? La urma urmei nici nu-i albeață, ci o scoicușoară. Cît privește copitele, au să-i crească, au să se curețe... Iapa-i șoricie, nu-i cine știe ce frumoasă, dar știu că n-o iei ca să te culci cu dînsa: o iei ca să ari! Nu-i așa? Uită-te numai bine la ea și ai să vezi de ce-i burtoasă: de puterea ce-o are. Cînd aleargă, zarvă face; iar cînd cade, stă și zace... Ei, tătucă! Ai vrea pesemne cu treizeci de carboave să cumperi un trăpaș. Unul viu n-ai să cumperi, iar dacă plesnește — îi capeți carnea și fără bani...

Noroc că țiganul se dovedi om bun la inimă. Se mai tîrgui cît se mai tîrgui și, în sfîrșit, lăsă cea din urmă rublă. Frîul trecu în mîna lui moș Șciukar. Țiganul, prefăcut, scînci chiar puțintel, ștergîndu-și fruntea arămie cu mîneca hainei lungi, de un albastru-viu.

De îndată ce căpăstrul trecu în mîna lui moș Șciukar, iapa își pierdu vioiciunea pe care o avusese cu puțin înainte. Porni după dînsul, supunîndu-se în silă sforțărilor lui deznădăjduite, tîrîndu-și anevoie picioarele cu copitele despicate. Abia atunci țiganul începu să rîdă,

dezgolindu-şi dinţii deşi şi albi ca zăpada şi strigînd în urma lui :

— Ehei ! Tătucă ! Cazac de pe Don ! Ai să-mi pomeneşti inima cea bună ! Căluţul ăsta m-a slujit patruzeci de ani şi are să te slujească şi pe tine încă pe atît. Numai să nu-i dai de mîncare decît o dată pe săptămînă, altfel turbează... Tata a venit călare pe dînsa din Romînia. O căpătase de la franţujii care fugeau de la Moscova. Cal de preţ !

Ţiganul mai strigă ceva în urma lui moş Şciukar, care tîra după dînsul cumpărătura. În şatră şi printre picioarele ţiganului urlau dancii, zgomotoşi şi negri ca ciorile. Iar ţigăncile se ţivleau şi rîdeau cu hohote. Moş Şciukar îşi căuta de drum fără să bage de seamă toate acestea şi se gîndea cu blîndeţe : „Văd şi eu ce jigodie am cumpărat. Dacă aş fi avut bani, nu m-aş fi procopsit cu gloaba asta. Şi ţiganu-i om glumeţ şi vesel ca şi mine... Care va să zică, am şi eu un căluţ. Duminicile am să mă pot duce cu baba la staniţă la tîrg."

N-apucă însă să ajungă la Tubianskoi, cînd se petrecu cu calul o minune... Întorcînd capul din întîmplare, nu-i venea să-şi creadă ochilor : în urma lui nu mergea iepuşoara burtoasă şi sătulă pe care o cumpărase, ci o mîrţoagă jigărită, cu pîntecele supt şi cu gropi adînci la deşerturi. Într-o jumătate de ceas ajunsese ca o umbră. Făcîndu-şi cruce şi şoptind : „Apără-mă, preasfîntă născătoare !" Şciukar scăpă frîul din mînă şi se opri, simţind că parcă cineva îi luase ameţeala cu mîna. Numai după ce făcu ocolul iepei, înţelese de ce slăbise atît de repede : de sub coada plină de ud — ridicată fără pic de ruşine în sus şi într-o parte — ţîşnea şuierînd şi fîsîind un duh spurcat şi stropi subţiri de balegă. „Bună treabă !" oftă Şciukar, apucîndu-se cu mîinile de cap. Apoi, cu puteri înzecite, încleştîndu-şi mîinile de frîu, o trase după dînsul. Erupţia vulcanică a pîntecului iepei

nu se opri pînă la Tubianskoi, lăsînd în tot lungul drumului urme ruşinoase.

Şciukar poate ar fi ajuns cu bine pînă la Gremeacii-Log, dacă ar fi dus calul de frîu. Dar cînd ajunse în dreptul celei dintîi curţi din satul Tubianskoi, în care locuia cumătrul lui şi unde erau mulţi cazaci cunoscuţi, moşul hotărî să încalece iapa cumpărată şi să meargă fie şi la pas, dar călare... nu trăgînd-o de dîrlogi. Se treziră într-însul o mîndrie nemaipomenită şi obişnuita lui lăudăroşenie, ca şi dorinţa de a arăta că şi el, Şciukar, a rupt-o cu sărăcia şi merge călare pe un cal, dacă nu cine ştie ce mîndreţe, dar în schimb calul lui propriu. „Ptruu, afurisito! Îţi vine să zburzi!" răcni el cumplit, zărind cu coada ochiului un cazac cunoscut, care tocmai atunci ieşea din casa în dreptul căreia se oprise. Cu aceste cuvinte, el smuci frîul şi-şi luă o ţinută vajnică. Iapa lui pesemne fusese jucăuşă şi obişnuise să zvîrle numai în îndepărtata-i copilărie. Acum însă nici prin gînd nu-i trecea să zburde. Se opri, plecîndu-şi abătută capul în pămînt şi lăsîndu-se puţin pe picioarele de dindărăt. „Prin faţa cumătrului trebuie să trec călare. Să mă vadă şi el!" îşi zise Şciukar şi, săltîndu-se, se aruncă cu pîntecele pe spinarea colţuroasă a calului. Atunci s-a petrecut întîmplarea despre care, pe urmă, au vorbit multă vreme cazacii din Tubianskoi; tocmai în locul acela a păţit Şciukar o ruşine nemaipomenită, purtată din gură în gură pînă în zilele noastre şi care va trece fără îndoială şi acelora care vor veni după noi... De-abia se săltară de la pămînt picioarele lui Şciukar şi moşul rămase spînzurat cu burta pe spinarea iepei, încercînd să încalece — cînd aceasta începu să se clatine pe picioare. Ceva prinse a-i hîrîi în pîntece şi, cît era de lungă, se prăbuşi în mijlocul drumului, cu coada bîrzoi. Cu mîinile întinse, Şciukar zbură peste drum şi căzu lat pe troscotul prăfuit de pe margine. Sări ca ars în picioare şi, cum înţelese că-l dăduse de ruşine faţă de cazac,

căută să dreagă lucrurile, strigînd în gura mare: „Te-ai apucat să zvîrli, diavoliță!" și izbi iapa cu picioarele. Calul se sculă și, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic, își întinse botul spre troscotul ofilit de pe marginea drumului.

Cazacul care urmărise pățania lui Șciukar era om vesel și mare mucalit. Sări peste gardul de nuiele și s-apropie.

— Sănătate, Șciukar! Nu cumva ți-ai cumpărat un cal?...

— Am cumpărat, dar se vede că am dat greș oleacă... dihania-i nărăvașă... m-am cam păcălit: te sui călare și ea, buf! la pămînt. Pesemne n-a fost învățată încă la călărie... îi neumblată.

Cazacul privi iapa printre gene, îi dădu cîteva tîrcoale, o căută în treacăt la dinți și-i spuse foarte serios:

— Mda... fără îndoială, îi neînvățată. Iapa, după cum se vede, e de soi bun. După dinți are cincizeci de ani... nici un anișor mai puțin... și de aceea, fiindcă-i de neam bun, n-o poate stăpîni nimeni.

Văzînd că ia parte la durerea lui, Șciukar îl întrebă:

— Da ia spune-mi, Ignati Porfirici, oare de ce o fi slăbit așa de repede? Eu o duc de frîu și ea se topește văzînd cu ochii. Țîșnește dintr-însa un duh spurcat și stropește cu baligă, parcă-i spartă. A lăsat urme de-a lungul drumului!

— Da de unde ai cumpărat-o? Nu cumva de la țigani?

— De la dînșii. Poposiseră cu șatra tocmai dincolo de cătunul vostru.

— Așa? Apoi să știi că tocmai de aceea ți-a slăbit calul, îl lămuri cazacul, care se pricepea și la cai și la țigani, fiindcă, înainte de a ți-o vinde, au umflat-o. Cînd un cal nu mai prinde carne de bătrînețe, țiganii, înainte de a-l vinde, îi bagă dinapoi o trestie găurită și toată șatra suflă pe rînd pînă cînd i se ridică coastele,

căpătînd o înfăţişare rotundă şi burduhănoasă. Pe urmă, după ce l-au umflat ca pe o băşică de bou, trag iute trestia şi, în locul ei, vîră un dop de cîrpe sau un ciocălău, ca să nu ţîşnească duhul înapoi. Iacă aşa, ai cumpărat şi tu acum o iapă umflată. Dopul, pesemne, a sărit pe drum şi ea a început să slăbească... Întoarce-te şi caută dopul, că într-o clipă o umflăm la loc...

— Umfla-i-ar Scaraoschi! izbucni deznădăjduit Şciukar şi se repezi spre şatra ţigănească.

Dar, ajuns în capul dealului, el nu mai văzu nimic lîngă pîrîu: nici şatră, nici căruţe cu coviltir. Acolo unde fusese aşezarea ţigănească, se ridica fumuşorul siniliu al unui foc nestins, iar în depărtare, pe drumul de vară, se destrăma în vînt un nor de praf sur. Ţiganii intraseră ca-n pămînt.

Şciukar începu să plîngă şi se întoarse îndărăt. Binevoitorul Ignat Porfirievici ieşi iarăşi din casă. „Eu o proptesc dedesubt, ca să nu cadă din nou, de voinică ce-i... iar tu încalecă", îi propuse el. Ud de sudoare, de ruşine şi de amărăciune, Şciukar îi primi ajutorul şi cu chiu cu vai încălecă. Dar nu-i fusese încă dat să scape de necazuri. Acum, iapa nu mai căzu; îşi dădu însă la iveală un mers nemaipomenit. Pornea ca la galop, aruncînd înainte picioarele din faţă, iar pe cele dinapoi le zvîrlea mai sus de spinare. Astfel îl duse pînă la cea dintîi ulicioară. În timpul acestui mers deşănţat, îi sări căciula din cap şi, de vreo patru ori, simţi cum ceva icni şi parcă se rupse în măruntaiele lui din pricina cumplitelor zguduiri. „Doa-m-ne! Nu-i chip de călărit aşa!" îşi zise Şciukar, descălecînd din mers. Se întoarse după căciulă. Dar cînd văzu o mulţime de oameni venind grăbiţi pe ulicioară spre dînsul, el cîrmi îndărăt şi scoase din sat mîrţoaga, în care se trezise o vioiciune atît de neaşteptată. O droaie de copii se ţinură după el pînă la moara de vînt; apoi rămaseră în urmă... Şciukar nu mai îndrăzni să încalece calul care, după vorba ţiganului,

„zbura ca gîndul". Ocoli pe departe satul pe coama dealului şi, urîndu-i-se să mai tragă iapa de frîu, se hotărî s-o mîie din spate. Atunci văzu că iapa cumpărată de dînsul cu atîta trudă era oarbă. Mergea dînd de-a dreptul prin şanţuri şi prin gropi fără să le sară. Cădea şi, apoi, proptindu-se în picioarele de dinainte care-i tremurau, se ridica. Ofta din greu şi pornea iarăşi. Dar nici mersul nu-i era obişnuit ; tot timpul făcea ocoluri... Zguduit de noua-i descoperire, Şciukar o lăsă cu totul în voia ei. Atunci văzu că după ce făcea un cerc, începea altul, fără oprire, descriind o spirală nevăzută. Atunci Şciukar înţelese, chiar fără ajutor străin, că iapa cumpărată de dînsul îşi petrecuse toată viaţa-i lungă şi trudită la o roată de irigaţie, orbind şi îmbătrînind acolo.

Şciukar o păscu pe deal pînă în amurg, fiindu-i ruşine să se arate cu dînsa, ziua, în sat. De-abia noaptea o aduse acasă. Cum îl întîmpină nevasta, o femeie zdravănă şi iute la mînie, ce păţi sfrijitul de Şciukar pentru nefericita lui cumpărătură... totul rămase „învăluit în negura necunoscutului", cum spunea cizmarul Lokateev, care se împrietenise cu Şciukar în vremea aceea. Se mai ştie că iapa se îmbolnăvi în curînd de rîie, năpîrli şi, cu această înfăţişare prea puţin arătoasă, răposă în bătătură, la un miez de noapte. Iar pielea o bău Şciukar cu prietenul său, Lokateev.

Asigurîndu-l pe Iakov Lukici că-i trecuseră mulţi cai prin mîini, moş Şciukar ştia foarte bine că acesta nu-l putea crede, deoarece toată viaţa i se petrecuse sub ochii lui. Dar aşa era Şciukar de feleşagul lui. Nu răbda să nu se laude şi să nu mintă oleacă. O putere nestăpînită îl silea să vorbească unele lucruri, de care el singur, peste cîteva clipe, s-ar fi lepădat bucuros...

Într-un cuvînt, moş Şciukar ajunse vizitiu şi totodată grăjdar. Şi, trebuie să recunoaştem, el îşi îndeplinea cumsecade îndatoririle nu prea încurcate. Un singur lucru

nu-i plăcea lui Nagulnov, care era deprins să meargă repede : desele-i opriri. Nu apuca bine moş Şciukar să iasă din curte, că şi trăgea de hăţuri : „Ptruuu, drăguţilor!" „Ce te-ai oprit?" îl întreba Nagulnov. „Pentru nevoile cailor", răspundea moş Şciukar şi fluiera a îndemn pînă cînd Nagulnov smulgea biciuşca de sub capră şi-i ardea una armăsarului pe spate.

„Nu mai sîntem pe vremea ţarilor, cînd vizitiul şedea pe capră, iar călătorul se legăna la spate, pe o pernă moale. Acuma-s vizitiu, da în trăsură şed alături de tovarăşul Davîdov. Uneori îmi vine chef să fumez; atunci îl rog : «Ia ţine puţin hăţurile, ca să-mi fac o ţigară.» «Cu plăcere», răspunde. Ia hăţurile şi mînă cîte un ceas. Iar eu stau mîndru şi cuprind cu ochii toată firea", se lăuda moş Şciukar faţă de cazaci. De la o vreme începu să umble mai ţanţoş. Nu mai era atît de guraliv. Cu tot frigul primăverii, el se hotărî să se culce în grajd, mai aproape de armăsari. Dar după o săptămînă, baba îl aduse pe sus, acasă, după ce-i trase o mamă de bătaie şi-l făcu cu ou şi cu oţet în faţa lumii, sub cuvînt că veneau la dînsul în grajd muieruşti tinere! Nişte flăcăi glumiseră cu baba, născocind pe seama moşului această ticăloasă clevetire. Şciukar nu se apără şi se întoarse acasă. Se ducea însă de vreo două ori pe noapte să vadă de armăsari, însoţit de nevasta lui cea zuliară.

Se deprinse să înhame caii aşa de repede, că-i întrecea în iuţeală şi pe pojarnicii din Gremeacii-Log. Cînd ducea la înhămat armăsarii stătuţi, care nechezau, moş Şciukar îi potolea, strigînd veşnic, cu glas tare, aceleaşi : „Hoho-o-o! Te-ai pus pe nechezat, satană!... Nici ăsta nu-i iapă, ci tot un pui de lele, ca şi tine!" Isprăvind cu înhămatul, după ce se aşeza pe capră, spunea mulţumit de sine : „Ei, iaca facem drumul ăsta şi mai cîştig

un beţişor[1]. Viaţa asta, măi fraţilor, straşnic a-nceput să-mi placă !"

•

La 27 martie, Davîdov se hotărî să se ducă la tarlaua brigăzii întîi şi să cerceteze singur dacă într-adevăr brigada, împotriva instrucţiunilor date, grăpează în lungul brazdei. Asta i-o spusese fierarul Ippolit Şalîi, care fusese la cîmp ca să dreagă o semănătoare, şi văzuse că boroanele nu merg de-a curmezişul brazdelor, ci de-a lungul lor. Îndată ce se întoarse în sat, el se înfăţişă la conducerea colhozului. Strînse mîna lui Davîdov şi-i spuse cu asprime :

— Brigada întîi merge cu grapele în lungul brazdelor. Boronitul ăsta nu face două parale. Ieşi şi dumneata la cîmp şi porunceşte-le să facă lucrul cumsecade. I-am vorbit lui Uşakov ; dar el, diavolul spanchiu, mi-a spus : „Treaba ta-i să baţi pe nicovală şi să sufli din foale. Nu-ţi băga nasul unde nu-ţi fierbe oala, că ţi-l retezăm cu plugul !" Iar eu, de colo, i-am răspuns : „Înainte de a mă duce să suflu din foale, ce te-aş mai umfla pe tine, spanchiule !" Mai-mai să ne luăm la bătaie.

Davîdov îl chemă pe moş Şciukar :

— Înhamă !

Şi Davîdov sări nerăbdător în ajutorul bătrînului, ca să înhame mai repede. Plecară. Ziua posomorîtă şi vîntişorul jilav dinspre miazăzi-asfinţit erau a ploaie. Brigada întîi lucra în tarlaua cea mai îndepărtată, cu pămînt nisipos, aflat la vreo zece kilometri de sat, dincolo de culmea dealului, lîngă Iazul dracului. Brigada ara, pregătind pămîntul pentru semănatul păioaselor. Arătura trebuia să fie grăpată numaidecît, cu cea mai mare luare-

[1] A cîştiga o zi de muncă. Unii colhoznici numeau „beţişor" cifra unu cu care se nota în registre ziua de muncă (n. r. ruse).

aminte, ca pămîntul bine netezit să păstreze umezeala după ploaie, nelăsînd apa să se scurgă la vale, de-a lungul brazdelor.

— Dă-i zor, dă-i zor, moşule ! îl rugă Davîdov, aruncînd o privire la clădăria norilor.

— Îi dau eu zor şi aşa. Uite, Surul a început să se facă alb de spumă.

Pe deal, nu departe de drumul de ţară, mergeau şcolarii, răspîndiţi în lanţ, conduşi de bătrînul lor dascăl, Şpîn. După dînşii veneau patru căruţe care aduceau butoaie cu apă.

— Au pornit ţîncii după ţîstari, zise moş Şciukar, arătîndu-i cu biciuşca.

Davîdov se uită la copii cu un surîs stăpînit. Cînd trăsurica ajunse în dreptul lor, îi spuse lui Şciukar : „Opreşte !" şi, rotindu-şi privirea, ochi un băieţel de vreo şapte ani, desculţ, cu păr bălai :

— Vino încoace !

— Da de ce să vin ? îl întrebă semeţ copilul, dîndu-şi pe ceafă chipiul lui taică-său cu o panglică roşie de jur împrejur, care mai păstra urma ieşită de soare a cocardei de deasupra cozorocului.

— Cîţi ţîstari ai ucis ?

— Paisprezece.

— Al cui eşti, băieţaşule ?

— Eu sînt Fedot Demidîci Uşakov.

— Suie-te aici, Fedot Demidîci. Hai la plimbare ! Suie şi tu, zise Davîdov şi arătă cu degetul spre o fetiţă îmbrobodită. După ce copiii se urcară, porunci : Mînă ! şi se întoarse apoi spre băiat : În ce clasă eşti ?

— În clasa întîi.

— În clasa întîi ? Atunci trebuie să-ţi ştergi mucii. Hotărît !

— Degeaba, sînt răcit.

— Cum degeaba ? Ia dă nasul încoace, zise Davîdov şi, după ce isprăvi treaba, îşi şterse binişor degetele de

pantaloni, oftînd. Treci o dată pe la noi, la conducerea colhozului. Am să-ţi dau o bomboană de ciocolată. Ai mîncat vreodată ciocolată ?

— Nu-u-u...

— Atunci vino la colhoz, la mine... Am să-ţi dau bomboane.

— Da eu n-am nevoie de bomboanele tale !

— Zău ? Şi de ce, Fedot Demidîci ?

— Mi se schimbă dinţii. Cei de jos au şi căzut. Uite !

Copilul îşi deschise gura trandafirie. Într-adevăr, doi dinţi de jos îi lipseau.

— Care va să zică, Fedot Demidîci, înseamnă că eşti... ştirb ?

— Ba tu eşti ştirb !

— Hm ! ia uite... Ai şi băgat de seamă.

— La mine au să crească. Dar la tine ba ! Sîc, sîc...

— Ba nu, frăţioare ! Cresc şi la mine. Hotărît !

— Minţi ! La cei mari nu mai cresc dinţii. Da eu pot muşca şi cu cei de sus, zău !

— Vorbă să fie !

— Adă degetul încoace, dacă nu crezi !

Zîmbind, Davîdov îi întinse degetul arătător ; dar, scoţind un ţipăt uşor, îl trase repede înapoi. Pe prima încheietură se vedeau urmele vinete ale muşcăturii.

— Acum, Fedotka, hai să-ţi muşc şi eu degetul, îi propuse Davîdov.

Dar Fedotka, după o clipă de şovăire, sări deodată din mersul trăsurii, ca un mare greier cenuşiu. Jucînd într-un singur picior, copilul striga :

— Ai vrea să muşti. Dar nu mai poţi...

Davîdov izbucni în rîs, dădu jos fetiţa şi, mult timp, îşi întoarse mereu privirile după panglica de la chipiul lui Fedot, care stăruia ca o pată roşie pe drum. Davîdov zîmbea, simţind o căldură neobişnuită în inimă şi o umezeală în ochi. „Frumoasă viaţă le zidim. Hotărît.

Azi, Fedotka aleargă cu chipiul căzăcesc al tatălui său. Dar peste douăzeci de ani are să răstoarne brazda pe pămîntul ăsta de aici cu plugul electric... Fără îndoială, el nu va mai trebui să facă ceea ce am fost nevoit să fac eu după moartea mamei : să spăl surorilor rufele, să le cîrpesc, să pregătesc masa, să dau fuga la fabrică... Fericiţi vor fi cei de vîrsta lui Fedotka. Hotărît !" gîndi Davîdov, rotindu-şi ochii peste stepa fără margini, îmbrăcată într-un veşmînt verde, gingaş. Ascultă cîteva clipe fluierăturile melodioase ale ciocîrliei. Privi în depărtare cum călca un ţăran, gheboşat pe coarnele plugului, şi cum, alături de boi, păşea pe brazdă pogoniciul, poticnindu-se. Davîdov oftă din fundul sufletului. „Maşina are să facă munca grea în locul omului... Cei de mîine vor uita, de bună seamă, pînă şi mirosul sudorii. De-aş trăi şi eu pînă atunci, fir-ar al naibii ! Măcar să văd cu ochii mei ! Dar aşa ai să crăpi, şi nici un Fedotka n-are să-şi aducă aminte de tine. Şi ai să crăpi, frate Davîdov, nici vorbă ! În loc de urmaşi, nu va rămîne după tine decît colhozul din Gremeacii. Colhozul se va preface în comună şi — cine ştie ? — poate va căpăta chiar numele lui Siomka Davîdov, lăcătuşul de la «Putilov»." Întorsătura glumeaţă a gîndurilor îl făcu să zîmbească. Îl întrebă pe Şciukar :

— Mai avem mult ?

— O fugă de cal, pînă crapă.

— Cît pămînt, tătucule, se iroseşte la voi fără de nici un folos, ţi-i groază să te şi gîndeşti ! După două cincinale, o să ridicăm fabrici aici. Totul e al nostru, totul se află în mîinile noastre. Hotărît ! Mai opinteşte-te şi trăieşte încă zece ani ; în loc de hăţuri, ai să ţii în mînă volanul maşinii. Ce-ai să mai goneşti atunci — ca vîntul, zău aşa !

Moş Şciukar oftă :

— Îi oleacă cam tîrzior ! Dacă m-aş fi făcut muncitor acum patruzeci de ani, aş fi fost poate alt om... În viaţa

țărănească n-am avut noroc. De mic copil, toate mi-au mers de-a-ndoaselea, și așa pînă-n vremea din urmă. Parcă m-a purtat vîntul toată viața : cînd mă ducea într-o parte, cînd mă dădea cu capul de cîte ceva, cînd mă zvîrlea la mama dracului...

— Cum așa ? se interesă Davîdov.

— Am să-ți povestesc îndată totul, de-a fir-a-păr. Să lăsăm caii în voie, și-ți spun toată jelania mea. Cu toate că ești un om posac, nu se poate să nu mă înțelegi și să nu-ți fie milă... Prin cîte întîmplări *sirioase* n-am trecut eu. Întîi și-ntîi, cînd m-am născut, moașa i-a spus de îndată răposatei mele mame : „Feciorul tău, cînd are să se facă mare, o să ajungă general. După toate semnele trage a general : și fruntea îngustă, și căpșorul ca tărtăcuța, și burticica plinuță, și glăsciorul grosuț. Bucură-te, Matriona !" N-au trecut două săptămîni și vorbele babei au ieșit pe dos... M-am născut de sfînta Evdokia. În ziua aceea, găina n-avea de unde bea apă, iar vrăbiile, după spusa maică-mi, cădeau din zbor, înghețate de ger, la mama dracului. M-au dus să mă boteze la Tubianskoi. Dar gîndește-te și dumneata : treabă-i asta, să bagi pruncul în cristelniță pe așa ger ? Au pus apa la încălzit. Popa și dascălul erau turlăciți ca niște porci. Unul a turnat în cristelniță apa clocotită, iar celălalt n-a încercat-o și cîntînd „Se botează robul lui dumnezeu" m-au cufundat în uncrop cu cap cu tot...

Într-o clipă mi s-a luat pielea de pe mine ! M-au adus acasă plin tot de bășici. Din asta mi s-a tras bineînțeles și vătămătura : de durere, țipam prea tare, opintindu-mă peste puterile mele. De atunci, toate mi-au mers pe dos, ca un beteag ce-am fost. Și asta numai fiindcă am venit pe lume în casa unor plugari. Pînă la nouă ani, ba niște cîini m-au hărtănit rău de tot, ba un gîscan m-a ciupit de a scos sufletul din mine, ba o dată m-a lovit un mînz cu piciorul de dinapoi așa de tare, că am rămas ca mort. Iar după nouă ani mi-a fost dat să trec prin întîmplări

încă şi mai *sirioase*. Mergeam pe al zecelea an, cînd am fost prins în cîrlig...

— În ce cîrlig ? întrebă Davîdov, care-i ascultase cu destulă luare-aminte povestirea.

— Într-un cîrlig ca toate cîrligele de prins peşte. Era pe vremea aceea în Gremeacii un moşneag surd şi hodorogit, pe care-l chema Kupîr. Prindea iarna potîrnichi cu capcanele şi cu plasele, iar vara îşi făcea veacul la rîu, undind peşte. Rîul nostru era pe atunci mai adînc şi chiar mica moară a lui Lapşinov se sprijinea c-un picior într-însul. La iezătură mişunau crapi şi ştiuci cît toate zilele. Acolo se aşeza de obicei moşul cu undiţele, lîngă un tufiş de răchită. Arunca deodată cîte şapte undiţe, care cu momeală de rîme, care cu aluat, care cu peştişori vii pentru ştiucă. Şi aşa, noi, băieţii, ne înnădisem să-i şterpelim cîrligele, tăind aţa cu dinţii. Moşul — surd ca piatra. Puteai să i te uzi în urechi, habar n-avea... Ne strîngeam la rîu, ne dezbrăcam după tufişul moşului, iar unul dintre noi se scufunda în apă binişor, ca să nu facă valuri. Ieşea înot drept sub undiţe, apuca struna cea mai apropiată : ţac — o tăia cu dinţii şi înota îndărăt, pînă sub tufiş. Moşul trăgea undiţa şi-l apucau toate năbădăile. Bombănea : „Iar a muşcat-o, afurisita ! Of, maică născătoare !" Credea că ştiuca făcea trebuşoara asta şi, bineînţeles, se mînia că pierdea cîrligele. Vezi că moşul le lua de la prăvălie. Noi n-aveam cu ce le cumpăra. Iată de ce ne şi îndeletniceam cu asta. Într-un rînd, îmi făcusem astfel rost de un cîrlig, dar voiam să mai pun mîna pe unul. Cînd am văzut că moşul pune nada, m-am cufundat în apă. Abia am apucat struna încetişor şi am dus-o la gură, cînd moşul, zvîc ! smuceşte deodată undiţa în sus. Struna îmi alunecă din mînă, cîrligul mi se prinde în buza de sus. Dau să ţip — îmi năvăleşte apa în gură. Moşul trage de undiţă şi caută să mă scoată afară. Din pricina marii dureri, bat bineînţeles din picioare, mă dau după undiţă şi simt

cum moşul vîră minciogul sub mine... Văzînd asta, am ieşit, firește, din apă şi m-am pus să urlu cumplit de tot. Moşul încremenește, vrea să-şi facă semnul crucii, dar nu poate. De spaimă, faţa i se înnegreşte mai rău decît ceaunul. Dar cum naiba să nu te sperii ? Undeşti o ştiucă şi scoţi din apă un băieţaş. Stă el ce stă aşa şi, tivai ! pe-aici ţi-i drumul... Îi zburau şi cipicii din picioare ! Eu m-am întors acasă cu cîrligul în buză. Tata mi l-a tăiat şi apoi mi-a tras o bătaie soră cu moartea. Dar ce folos ? Mă întreb şi azi. Buza mi-a crescut la loc, dar de atunci mi se trage prosteasca poreclă de Şciukar [1] şi Şciukar am rămas...

În anul următor, primăvara, ies cu bobocii la păscut lîngă moara de vînt. Moara se învîrte, bobocii pasc pe aproape, iar pe deasupra lor se roteşte un uliu. Bobocii galbeni, ademenitori. Uliul chitea să înşface un boboc. Dar eu, firește, îi păzesc. Strig la uliu şi bat din palme : „Hali-hali, na-na-na !" Între timp, vin şi tovarăşii mei, băieţii, şi începem să ne dăm huţa pe aripile morii : ne apucam fiecare de cîte o aripă, ne ridicam în sus de vreun metru şi jumătate, apoi desfăceam mîinile şi cădeam la pămînt, culcîndu-ne — ca să nu ne agaţe cealaltă aripă... Dar băieţii, draci goi... Să vezi ce joc au născocit : cine se va ridica mai sus va fi „ţar", iar ceilalţi îl vor duce în cîrcă de la moară pînă la arie. Fiecare voia să fie „ţar". „Am să mă înalţ mai sus decît toţi", mi-am zis şi eu. Uitasem de boboci. Tocmai mă ridica o aripă, cînd, ce să văd : deasupra bobocilor — uliul... mai-mai să înşface pe unul. M-am speriat, ce să spun ! Ştiam ce bătaie mă aşteaptă pentru boboc... „Băieţi ! apuc să strig, uliul ! Alungaţi uliul !" Dar uit în clipa aceea că sînt pe aripa morii... Cînd mi-am dat seama, eram hăt, sus. Să sar jos, îmi era frică... Da să zbor şi mai sus — încă şi mai şi... Ce să mă fac ? Cînd chiteam ce-i de făcut,

---

[1] *Şciukar* — de la cuvîntul rusesc „şciuca" — ştiucă (n.r.).

aripa a ajuns în cruce, iar eu — cu picioarele în sus. Cum a început aripa să se aplece spre pămînt, m-am şi prăvălit. Nu ştiu cîtă vreme am zburat pînă la pămînt. Mie mi s-a părut că tare mult... Am căzut şi, fireşte, m-am lovit. Înfierbîntat, am sărit în picioare. Cînd mă uit — îmi ieşiseră afară osişoarele pumnului. Şi mă durea, mamă-mamă... Nu mă mai gîndeam la nimic, uliul îmi şterpelise un boboc, dar nici nu-mi păsa. Baba doftoroaie mi-a pus osişoarele la loc, dar ce folos? Peste un an mi le-am răsucit din nou, iar pe deasupra am fost tăiat de o secerătoare.

Într-o zi, după sîn-Petru, am pornit cu fratele meu cel mai mare la secerat secara. Eu mînam caii, fratele lucra la secerătoare. Şi aşa, mînam caii, iar tăunii roiau pe deasupra lor. Ardea un soare alb şi era o zăpuşeală, că mă moleşisem de tot; picam de somn pe scăunaş. Deodată, crăpînd ochii din întîmplare, văd pe brazdă, lîngă mine, un dropioi cît toate zilele, lungit pleaşcă. Opresc caii. Fratele-mi spune: „Îl iau în furcă". Dar eu, de colo: „Stai, frate-miu, că săr pe dînsul şi-l prind de viu". „Sai!" zice. Şi am sărit. L-am apucat în braţe de-a curmezişul. El dă să scape. Îşi desface aripile. Mă loveşte cu ele peste cap, fuge şi mă trage după dînsul. De spaimă (se vede treaba că se speriase grozav!), mă împroşca din cap pînă-n picioare cu găinaţ subţire şi mă tîra după el, cum trage un cal nărăvaş boroana. Nu ştiu ce i-o fi venit să se întoarcă înapoi. Se repede între picioarele cailor şi pe urmă cîrmeşte într-o parte. Caii erau speriosi; au sărit peste mine şi au luat-o la goană, sforăind. M-am trezit sub secerătoare... Deodată, fratele meu a apăsat mînerul în jos şi a ridicat cuţitele. M-am simţit împins sub podişca maşinii şi tras sub secerătoare, care a început să umble brambura... Un cal s-a ales cu piciorul tăiat la chişiţă şi cu vinele retezate, iar eu am ieşit sluţit, de nu m-ar fi recunoscut nimeni. Fratele a oprit cu greu caii, l-a deshămat pe cel sănătos, m-a aşezat

de-a curmezişul pe spinarea lui şi la galop spre sat! Eram leşinat, plin de găinaţ de dropie şi de ţărînă... iar spurcatul de dropioi, firește, a zburat. Ştiu că am zăcut mult şi bine...

Peste jumătate de an, pe cînd mă întorceam de la nişte vecini, îmi taie drumul buhaiul satului. Dau să-l ocolesc, dar el îşi învîrteşte coada ca un balaur cumplit şi se repede cu coarnele la mine. N-aveam nici un chef, vezi bine, să-mi dau sufletul în coarnele lui. M-am pus pe fugă; dar buhaiul mă ajunge, îmi împlîntă cornul sub coasta de jos şi mă zvîrle peste un gard de nuiele. Coasta aceea s-a dus la mama dracului. De-aş fi avut o sută de coaste, treacă-meargă, dar aşa mi-a părut rău să pierd una tam-nesam... De aceea nici n-am fost luat la oştire. Cîte n-am mai păţit eu de la fel de fel de dihănii. Am şi pierdut socoteala. Parcă aş fi om însemnat de Aghiuţă. Orice cîine ar scăpa din lanţ, fir-ar afurisit să fie... şi ori în ce parte s-ar repezi, dă buzna peste mine sau îi ies eu în cale, nepoftit. Şi mă înhaţă, mă muşcă de picior... Asta mi-i bafta. Şi nişte dihori m-au fugărit din valea Ujacina pînă în drum. S-au năpustit asupra mea pînă şi nişte porci sălbatici în stepă. Din pricina unui buhai, am mîncat o dată o mamă de bătaie şi mi-am prăpădit şi o pereche de cizme. Mergeam odată, noaptea, prin sat şi, în dreptul casei lui Donețkov, îmi iese iarăşi înainte un buhai. „Mu-u-u!" şi dădea avan din coadă! Eu, ca omul păţit, n-aveam chef să mai am de-a face cu de-alde el. O iau mai aproape de casă, buhaiul — după mine... O zbughesc la fugă, el mai-mai îmi sforăie în ceafă. Fereastra casei, care dădea în uliţă, era deschisă. Am intrat pe fereastră în zbor, ca un liliac. Mă uit împrejur: nu era nimeni în cămăruţă. Ce-mi zic? Să nu mai supăr oamenii. Am să ies tot pe fereastră. Buhaiul mai boncălui puţin, scurmă cu cornul în prispă şi îşi văzu de drum. Tocmai cînd mă pregăteam să sar în uliţă pe fereastră, cineva haţ! mă apucă de mînă şi poc! cu ceva

tare în cap. Era gospodarul, moş Donețkov, care auzise zgomot şi mă prinsese. „Ce cauţi aici, flăcăule ?“ „Am fugit, zău, de răul buhaiului !“ „Lasă, zice, vă ştiu eu cine-mi sînteţi, buhailor ! N-ai venit cumva la noră-mea, la Oliutka ?“ Şi a început să mă pocnească... întîi mai în glumă, pe urmă tot mai tare şi mai tare. Bătrînul era în putere, se învîrtea şi el pe lîngă noră-sa... De aceea, va să zică, mi-a scos o măsea de necaz. Apoi a adăugat : „Ai să mai vii la Oliutka ?“ „Nu, zic, n-am să mai vin. Legaţi-s-ar limba-n gură ! Spînzură-ţi-o pe Oliutka de-un şnur la gît în loc de cruce !“ „Hai, scoate-ţi cizmele, zice, c-o iau de la capăt !“ Şi aşa mi-am scos cizmele şi le-am dat pe veresie. Mare bucurie să te desparţi de singurele tale cizme ! Vreo cinci ani mi-a fost ciudă pe Oliutka. Dar ce folos ? Şi cîte şi mai cîte nu mi s-au întîmplat...

Uite şi atunci, de pildă, cînd eu şi cu dumneata l-am deschiaburit pe Titok. Te întreb : de ce dulăul lui şi-a găsit să-mi facă tocmai mie cojocul ferfeniţă ? Îi era mai la îndemînă să năvălească asupra lui Makar sau a lui Liubişkin. Dar necuratul l-a purtat prin toată ograda şi l-a aruncat drept peste mine. Dar bine că nu m-a apucat de gît : mi-ar fi sfîşiat beregata — şi trece-l pe Şciukar în pomelnicul popii. Nu-u-u ! Cunoaştem noi lighioanele astea ! A ieşit aşa, bineînţeles, fiindcă n-aveam *livorver*. Dar bine că n-am avut *livorver*, că altfel, doamne fereşte, cine ştie ce se putea întîmpla ! Numai moarte de om ! Eu îs crîncen cînd mă apucă năbădăile. În clipa aceea, aş fi putut da gata dulăul, şi pe muierea chiaburului, ba şi lui Titok i-aş fi slobozit în fleoancă toate gloanţele ! M-aş fi ales c-un omor, şi apoi şezi, Şciukar, la popreală... Da nu îmi arde mie acum de puşcărie. Am eu *enteresele* mele. Da... Uite ce general am ajuns. Dacă ar mai trăi moaşa aceea, aş mînca-o de vie !... Nu flecări ce nu trebuie. Nu zăpăci minţile oamenilor ! Ei, iată şi tabăra brigăzii. Am ajuns !

CAPITOLUL XXXII

Încă din tindă, în timp ce-şi ştergea cu o măturică de tufă lemnoasă, udă, noroiul grunţuros şi lipicios de pe cizme, Razmiotnov zări o dîră piezişă de lumină ieşind de sub uşa odăii lui Nagulnov. „Makar nu doarme. De ce n-o fi putînd dormi ?" îşi zise Andrei, deschizînd uşa fără zgomot.

O lampă de cinci lumini, acoperită cu un abajur de hîrtie de ziar pîrlită, lumina slab masa din colţ şi o carte deschisă. Capul zburlit al lui Makar stătea aplecat cu luare-aminte asupra cărţii. Îşi sprijinea obrazul în mîna dreaptă, iar degetele mîinii stîngi i se încleştară înverşunat în moţ.

— Bună seara, Makar. De ce ţi-a fugit somnul ?

Nagulnov ridică capul. Se uită la el nemulţumit.

— La ce-ai venit ?

— Să mai stăm de vorbă. Te stingheresc ?

— Mă stinghereşti, nu mă stinghereşti... stai jos. N-am să te dau afară.

— Ce citeşti ?

— Mi-am găsit de lucru. Makar acoperi cartea cu palma, uitîndu-se întrebător la Razmiotnov.

— Am plecat de la Marişka. Cu totul... oftă Andrei, lăsîndu-se greu pe un scăunel.

— Trebuia s-o faci mai demult.

— De ce ?

— Îţi era o piedică în cale, pe cînd viaţa din zilele noastre îţi cere să lepezi tot ce-i de prisos, Pentru noi, comuniştii, nu este timpul acum să ne lăsăm ademeniţi de fel de fel de treburi lăturalnice.

— Păi ce fel de treabă lăturalnică-i asta, dacă a fost dragoste între noi ?

— Ce mai dragoste-i şi asta ? Piatră de gît, nu dragoste. Tu ţii adunare, şi ea nu-şi ia ochii de la tine...

Stă şi fierbe, de zuliară ce-i! Asta nu-i dragoste, frăţioare, ci curată belea.

— După tine, comuniştii n-au voie, adică, nici să se apropie de femei?

— Fără îndoială. Dar ce crezi? Pe acei care s-au prostit în vremea veche şi s-au însurat, i-aş lăsa să-şi ducă viaţa pînă la sfîrşit cu nevestele! Dar pe cei tineri i-aş opri prin decret să se însoare. Ce revoluţionar are să iasă din el, dacă se ţine de poala nevestei? Muierea-i pentru noi ca mierea pentru o muscă lacomă. O dată ce te lipeşti de ea, nu mai scapi. Asta am încercat-o chiar pe pielea mea. Ştiu eu foarte bine! Uneori te aşezi seara la citit, ca să-ţi mai luminezi capul. Iar nevasta se duce la culcare. Citeşti oleacă şi te culci şi tu! Ea se întoarce cu spatele. Te simţi înciudat de purtarea asta. Începi să te cerţi cu ea ori fumezi tăcut, clocotind în tine, dar somnul s-a dus dracului. Nu dormi destul. A doua zi dimineaţa ai capul tehui şi faci vreo greşeală politică. Ştim noi prea bine! Iar cine are şi copii, acela-i un om pierdut cu totul pentru partid. Se învaţă degrabă să-şi dădăcească copiii, se deprinde cu mirosul lor de lapte — şi gata! Nu mai e nici o scofală de capul lui! Nu-i bun nici la luptă şi nici la muncă nu face două parale. În vremea ţarului îi mustruluiam pe cazacii boboci şi am avut prilejul să văd: îlăcăii erau veseli, prindeau totul uşor, pe cînd cei ce lăsau acasă o nevastă tînără şi veneau la regiment, aceia se tîmpeau repede de dor şi ajungeau, la urma urmei, curat buşteni. Nu puteai să le bagi nimic în cap. Le vorbeai de regulamentul slujbei, şi ei stăteau cu ochii boldiţi, ca bumbii de la tunică. Ţi se părea că ticălosul se uită la tine şi, cînd colo, lumina ochilor îi era întoarsă înăuntru... iar el, păcătosul, nu-şi vedea decît nevestica. Treabă-i asta? Nu, dragă tovarăşe, pînă acum ai putut trăi cum ţi-a fost voia. Acum însă eşti membru de partid, să te laşi de toate prostiile. După revoluţia mondială, din partea mea, poţi să şi crăpi lîngă

muiere, puţin îmi pasă... acum însă trebuie să năzuieşti din tot sufletul la revoluţia asta. Makar se sculă în picioare, se-ntinse, îşi îndreptă pîrîind umerii largi, bine croiţi, şi-l bătu pe umăr cu palma, cu un surîs abia desluşit: Ai venit la mine, desigur, ca să te jeluieşti, ca să împart cu tine amărăciunea pe din două. „Da ai fi vrut să-ţi spun: „Jalnică ţi-i soarta... greu are să-ţi fie, Andrei, fără femeie... Cum ai să trăieşti de-acuma, sărmănelul de tine? Cum ai să te descurci?" Nu-i aşa? Nu, Andriuha... Te poţi aştepta la orice de la mine, numai la asta nu! Ba chiar mă bucur că te-ai despărţit de văduva vagmistrului. Uite eu, de pildă, m-am despărţit de Luşka şi mă simt foarte bine. Nimeni nu mă stinghereşte. Eu sînt acum ca o baionetă ascuţită, îndreptată cu vîrful împotriva chiaburului şi a altor duşmani ai comunismului. Şi uite, pot chiar să învăţ, să mă luminez.

— Ce înveţi? Ce fel de ştiinţă? îl întrebă veninos şi rece Razmiotnov.

Se simţea atins pînă în fundul sufletului de cuvintele lui Makar, care nu numai că nu-l compătimea în amarul său, dar se şi bucura pe faţă, îndrugînd verzi şi uscate, după părerea lui Andrei, despre căsnicie. La un moment dat, ascultînd cuvîntarea serioasă, plină de convingere a lui Makar, Andrei îşi zise nu fără oarecare îngrijorare: „Bine că n-a dat dumnezeu coarne vacii nărăvaşe[1]! Altfel, să fi avut Makar putere, cîte buclucuri n-ar fi făcut? Cu apucăturile lui, ar fi răsturnat lumea cu susul în jos. Te pomeneşti că i-ar fi trăsnit prin cap să jugănească toată seminţia bărbătească, aşa ca să n-aibă gîndul decît la socialism."

— Ce învăţ? repetă întrebarea Makar şi închise cărţulia: Limba englezească.

— Ce-e-e?

— Limba englezească. Iar cărţulia asta-i o călăuză pentru cei ce învaţă singuri.

[1] Proverb rusesc (n.r.).

Nagulnov se uită lung la Andrei, pîndind cu teamă să nu prindă pe faţa lui vreo umbră de batjocură. Dar Andrei era atît de buimăcit, încît, în afară de uimire, Nagulnov nu citi nimic altceva în ochii lui răutăcioşi, larg deschişi.

— Şi ce... poţi citi sau vorbi în graiul ăsta... al lor ?

Nagulnov răspunse cu un sentiment de ascunsă mîndrie :

Nu, încă nu pot vorbi... asta nu se învaţă aşa, deodată... dar, într-un cuvînt, încep să înţeleg slova tipărită. Doar învăţ de patru luni.

— E greu ? întrebă Razmiotnov, înghiţind în sec şi uitîndu-se fără voie, cu respect, cînd la dînsul, cînd la carte.

Văzînd marele interes arătat de Razmiotnov pentru învăţătura lui, Makar nu se mai sfii şi începu să vorbească cu plăcere :

— Straşnic de greu ! În lunile astea n-am învăţat decît opt cuvinte. Limba în sine aduce niţel cu a noastră. Are multe cuvinte luate de la noi. Le-au atîrnat numai alte codiţe, în felul lor. De pildă, noi spunem „proletariat" — şi ei spun tot aşa, numai că sfîrşitul este altfel. De asemenea, cuvintele „revoluţie" şi „comunism". Ei le rostesc sfîrşitul cu un şuierat : parcă s-ar înciuda pe cuvintele acestea. Dar parcă te poţi ascunde de ele ? Aceste vorbe au prins rădăcini în toată lumea. Vrînd-nevrînd, trebuie să le grăieşti.

— Aşa-a-a ! Va să zică, asta înveţi. Dar, Makar, la ce-ţi foloseşte limba lor ? îl întrebă, în sfîrşit, Razmiotnov.

Cu un zîmbet de îngăduinţă, Nagulnov îi răspunse :

— Întrebi lucruri anapoda, Andriuha ! Sînt uimit de nepriceperea ta... Eu îs comunist, nu-i aşa ? N-are să fie şi în Anglia Putere sovietică ? Dai din cap : adică are să fie. Dar noi avem mulţi comunişti ruşi care să vorbească englezeşte ? Apoi asta-i... că-s puţini. Burghezii englezi au pus mîna pe India, aproape pe jumă-

tate din lume. Asupresc fel de fel de oameni cu pielea neagră şi galbenă. Ce soi de rînduială-i asta ? Te întreb ! Are să vină şi acolo Puterea sovietică. Dar mulţi comunişti englezi n-au să cunoască la mutră duşmanul de clasă ; şi, din nedeprindere, n-au să ştie cum trebuie să se poarte cu dînsul. Atunci mă cer şi eu să plec acolo şi, cum am să le ştiu limba, intru de-a dreptul în miezul lucrurilor chiar de la sosire : „La voi e *revoliuşien* ? *Comunistişien* ? Puneţi laba, măi băieţi, pe capitalişti şi pe generali ! În 1917, noi, în Rusia, din prostie, le-am lăsat slobode pe aceste năpîrci, care pe urmă au început să ne taie vinele. Striviţi-i, ca să nu se facă greşeala aiasta, şi să iasă totul *olrait* [1] !" Umflîndu-şi nările, Makar făcu cu ochiul lui Razmiotnov : Uite de ce le învăţ eu limba. Ai priceput ? Noapte după noapte n-am să dorm... mă lipsesc de sănătate, dar... Şi, scrîşnind din dinţii lui mărunţi şi deşi, încheie : Limba asta am s-o învăţ ! Cu contrarevoluţia mondială am să vorbesc englezeşte fără ceremonie ! Să tremure scorpiile la gîndul că o să aibă de-a face cu mine ! La Makar Nagulnov n-au să găsească ei milă, hm, cu dînsul n-are să le meargă ! El nu ştie ce-i mila. „Ai supt sîngele clasei muncitoare engleze, sîngele indienilor şi al altor neamuri asuprite ? Ai exploatat munca străină ? Atunci treci la zid, şarpe sîngeros !" Scurt ! Cuvintele astea am să le învăţ mai întîi şi-ntîi, ca să le spun fără să mă poticnesc.

Amîndoi mai stătură la taclale vreo jumătate de ceas. Apoi, Andrei plecă, iar Nagulnov se cufundă în cititul manualului autodidact. Mişcîndu-şi încet buzele, asudînd şi încruntîndu-şi cu încordare sprîncenele stufoase, el buchisi pînă la ceasurile două şi jumătate.

Se trezi a doua zi dis-de-dimineaţă, bău două pahare de lapte şi plecă la grajdul colhozului.

— Dă-mi un cal mai iute, ceru Nagulnov omului de rînd la grajd.

[1] *All right* — foarte bine, perfect (n.r.).

Acesta aduse un cal șarg, lat în crupă, scund, dar vînjos, vestit prin vioiciune și prin putere; apoi îl întrebă grijuliu:

— Faceți drum lung?

— Pînă la raion. Spune lui Davîdov că mă întorc pînă-n noapte.

— Vă duceți călare?

— Îhî. Adă șaua.

Makar înșeuă calul, îi scoase frîul, îi puse în cap un căpăstru împodobit, care fusese odinioară al lui Titok și, cu o mișcare obișnuită, își aburcă piciorul în scara cu zimți. Căluțul porni în trap săltat, dar în poartă se poticni, dădu cu genunchii de pămînt, cît pe ce să cadă; dar, cumpănindu-se, sări vioi în picioare.

— Semn rău, tovarășe Nagulnov, întoarce-te! îi strigă, ferindu-se, moș Șciukar, care se apropia de poartă.

Fără să-i răspundă, Makar porni mai departe, la trap, prin cătun, pînă dădu în ulița cea mare. Lîngă sovietul sătesc, vreo douăzeci de femei, foarte tulburate, vorbeau tare, toate deodată.

— Dați-vă la o parte, gaițelor, că vă calc în picioare! strigă Makar în glumă.

Femeile tăcură și se feriră din drum. Dar cînd Nagulnov trecu de ele, un glas ciudat, ca un șuierat plin de răutate, îl ajunse din urmă:

— Vezi să nu te calce careva pe tine, blestematule! Ehei, n-o să scapi tu...

*

Ședința biroului comitetului raional începu la ora unsprezece. La ordinea de zi era raportul lui Beglîh, șeful secției agricole raionale, cu privire la mersul însămînțărilor în primele cinci zile. În afară de membrii biroului, erau de față Samohin, președintele comisiei de control a raionului, și procurorul raional.

— La „diverse" e cazul tău. Vezi, nu pleca, îl înştiinţă pe Nagulnov responsabilul secţiei organizatorice, Homutov.

Raportul de o jumătate de ceas al lui Beglîh fu ascultat într-o linişte grea, încordată. În unele locuri din raion încă nu începuse semănatul, cu toate că pămîntul era pregătit. La unele soviete săteşti nu fusese strîns în întregime fondul de seminţe. În Voiskovoi, foştii colhoznici luaseră îndărăt cu de la sine putere aproape toate grînele de sămînţă. Iar conducerea colhozului din Olhovatski împărţise ea singură seminţele celor ieşiţi din colhoz. Raportorul arătă amănunţit din ce pricini nu era mulţumitor mersul însămînţărilor, iar la sfîrşit încheie astfel :

— Tovarăşi, fără îndoială că rămînerea noastră în urmă cît priveşte însămînţările, adică nici măcar rămînere în urmă, ci statul pe loc, în acelaşi punct mort, se datoreşte faptului că, în mai multe soviete săteşti, colhozurile s-au născut sub apăsarea activiştilor localnici, care alergau după un procent umflat de colectivizare şi, ici-colo, cum ştiţi prea bine, sileau pe oameni să intre în colhoz ameninţîndu-i cu revolverul. Aceste colhozuri şubrede se prăbuşesc acum ca un perete de vălătuci spălat de ape. Tocmai în aceste colhozuri se întîmplă astăzi neorînduieli, cînd colhoznicii nu ies la cîmp sau, chiar dacă ies, lucrează de mîntuială.

Secretarul comitetului raional bătu cu creionul în dopul de sticlă al carafei, avertizîndu-l :

— Aţi depăşit timpul cuvenit !

— Isprăvesc numaidecît, tovarăşi ! Daţi-mi voie să mă opresc asupra concluziilor. Cum v-am arătat mai înainte, după datele secţiei agricole raionale, am semănat, în primele cinci zile, trei sute optzeci şi trei de hectare. Socotesc că trebuie să mobilizăm fără întîrziere tot activul din centrul nostru raional şi să-l trimitem în grabă pe la colhozuri. După părerea mea, trebuie să îndemnăm prin toate mijloacele pe oameni să nu iasă din colhoz şi să punem conducerile colhozurilor şi pe secretarii de celulă

să întreprindă zilnic printre plugari o muncă de lămurire, lucrul de căpetenie fiind deplina desluşire a colhoznicilor... Se va arăta tuturor ce înlesniri dă statul colhoznicilor, ceea ce nu s-a lămurit de loc în atîtea părţi. Foarte mulţi nu ştiu nici pînă astăzi cîte credite s-au deschis colhozurilor şi încă atîtea lucruri. În afară de acestea, propun: să luăm cît mai grabnic în cercetare cazurile celor ce au săvîrşit exagerările din pricina cărora n-am putut să facem însămînţările şi care, pe temeiul hotărîrii din 15 martie a Comitetului Central, trebuiesc înlăturaţi de la lucru. Propun să-i luăm în cercetare cît mai neîntîrziat şi să-i tragem la răspundere, cu asprime, pe linie de partid. Asta-i tot ce am avut de spus.

— La cineva cuvîntul asupra raportului lui Beglîh? întrebă secretarul comitetului raional, rotindu-şi ochii asupra celor de faţă, dar ferindu-se într-adins de privirile lui Nagulnov.

— Ce să mai vorbim? Situaţia-i limpede, zise oftînd unul dintre membrii biroului, şeful miliţiei raionale, un om voinic, îndesat, cu numeroase cicatrici pe capul său ras, lucios, cu ţinută militărească, şi care asuda tot timpul.

— Luăm ca bază pentru hotărîrea noastră concluziile lui Beglîh? întrebă secretarul.

— Bineînţeles.

— Să trecem acum la cazul lui Nagulnov. Pentru întîia oară de cînd începuse şedinţa, secretarul îşi aruncă ochii spre Makar. Îşi opri cîteva clipe asupra lui o privire absentă, rătăcită: Ştiţi cu toţii că el, în calitate de secretar al celulei de partid din Gremeacii-Log, a săvîrşit un şir de abateri grave de la linia partidului... În pofida indicaţiilor date de comitetul raional, el a urmat o linie stîngistă în timpul colectivizării şi al strîngerii fondului de seminţe. A lovit cu revolverul pe un mijlocaş, gospodar individual. A pus la popreală pe nişte colhoznici... Însuşi tovarăşul Samohin s-a dus la Gremeacii-Log, a cercetat pricina aceasta şi a descoperit, în sarcina lui Nagulnov, strigătoare

încălcări ale legalității revoluționare, o primejdioasă abatere de la linia partidului. Dau cuvîntul tovarășului Samohin. Adu la cunoștința biroului, tovarășe Samohin, ce-ai stabilit cu privire la activitatea criminală a lui Nagulnov.

Secretarul își lăsă pleoapele umflate și se sprijini greoi în coate.

Chiar în clipa în care sosise la comitetul raional, Nagulnov își dăduse seama că lucrurile, în ceea ce-l priveau, stăteau prost și că n-avea de așteptat nici o cruțare. Secretarul comitetului raional îi dăduse ziua bună cu o neobișnuită răceală și, ferindu-se pesemne de a intra în vorbă, se îndreptase îndată, cu o întrebare oarecare, către președintele comitetului executiv raional.

— Cum rămîne cu mine, Korcijinski? îl întrebase Makar nu fără oarecare sfială.

— Biroul are să hotărască, răspunsese el fără chef.

Dar și ceilalți fugeau de privirile întrebătoare ale lui Nagulnov. Se fereau. Pesemne chestia lui fusese hotărîtă dinainte între ei. Numai Balabin, șeful miliției, îi zîmbise înțelegător, strîngîndu-i mîna cu putere.

— Nu te teme, Nagulnov! Într-adevăr ești vinovat de unele încălcări. Te-ai încurcat puțintel și ai făcut boroboațe. Dar nu-i o taină pentru nimeni că, politicește, nu avem cine știe ce pregătire. Alții mai mintoși decît tine și tot au scrîntit-o!

Își sucea în dreapta și în stînga capul rotund, puternic și neted ca un bolovan de rîu. Își ștergea de sudoare ceafa scurtă, roșie, și plescăia cu compătimire din buzele-i groase.

Îmbărbătat, Makar se uită la fața îmbujorată a lui Balabin și îi zîmbi cu recunoștință, simțind că omul acesta citește într-însul ca într-o carte, îl înțelege și se uită la el cu simpatie. „Au să-mi trîntească o mustrare aspră și o să mă desărcineze din funcția de secretar", se gîndi Makar, aruncînd o privire neliniștită spre Samohin. Acest

om mărunt, cu fruntea lată, care nu suferea divorţurile, îl neliniştea mai mult decît toţi ceilalţi. Iar cînd Samohin scoase din geantă o mapă groasă, Nagulnov simţi ca o alarmă, ca o înţepătură ascuţită şi dureroasă. Inima începu să-i bată cu zgomot puternic, sîngele îi năvăli în cap, tîmplele îi ardeau şi o uşoară greaţă îl făcea să simtă ca un nod în gît. Aşa îi venea totdeauna înainte de acces. „Numai de nu m-ar apuca acum!" se gîndi cu groază Makar în adîncul lui, ascultînd cuvîntarea tărăgănată a lui Samohin.

— Din însărcinarea comitetului raional şi a comisiei raionale de control, am cercetat această pricină. Ascultînd pe Nagulnov însuşi, ca şi pe colhoznicii şi pe gospodarii individuali din Gremeacii-Log care au avut de suferit de pe urma faptelor lui, precum şi pe temeiul arătării martorilor, am stabilit următoarele: tovarăşul Nagulnov n-a îndreptăţit, fără îndoială, încrederea partidului, căruia i-a pricinuit, prin faptele sale, mult rău. Astfel, pe vremea colectivizării, în luna februarie, Nagulnov umbla din casă în casă şi, ameninţînd cu revolverul, silea pe oameni să intre în colhoz. În felul acesta a tîrît el în colhoz, ca să zicem aşa, şapte mijlocaşi. Nici chiar Nagulnov nu neagă lucrul acesta...

— Sînt nişte albi înrăiţi! rosti cu voce răguşită Nagulnov, sculîndu-se de pe scaun.

— Nu ţi-am dat cuvîntul. Linişte! îl întrerupse aspru secretarul.

— ...Apoi, în timpul strîngerii fondului de însămînţare, el a lovit cu revolverul, pînă la pierderea cunoştinţei, pe un mijlocaş individual. Şi asta a făcut-o în văzul colhoznicilor şi al vătăşeilor care erau de faţă. L-a lovit, fiindcă acesta nu voise să aducă numaidecît grînele de sămînţă...

— Ce ruşine! rosti cu voce tare procurorul.

Nagulnov îşi frecă gîtul cu palma, păli la faţă, dar nu scoase nici un cuvînt.

— În aceeaşi noapte, tovarăşi, Nagulnov, purtîndu-se ca un poliţai oarecare, a închis trei colhoznici într-o cameră neîncălzită şi i-a ţinut pînă dimineaţa, ameninţîndu-i cu revolverul, pentru că se împotriviseră să aducă neîntîrziat sămînţa.

— Pe dînşii nu i-am ameninţat...

— Am redat declaraţiile lor, tovarăşe Nagulnov, şi te rog să nu mă întrerupi! În urma stăruinţei lui, a fost deschiaburit şi izgonit mijlocaşul Gaev, care nu intra de loc în rîndul celor ce trebuiau să fie deschiaburiţi, deoarece, după starea lui materială, oricum, nu putea fi socotit chiabur. A fost totuşi deschiaburit după stăruinţa lui Nagulnov, fiindcă în 1928 a avut un argat. Dar ce fel de argat? A tocmit, tovarăşi, pentru o lună, în vremea secerişului, o fată chiar de acolo, din Gremeacii-Log. Gaev a tocmit-o numai fiindcă fiul său fusese luat în Armata Roşie, în toamna lui 1927; iar Gaev, care are mulţi copii, nu dovedea singur. Legislaţia sovietică nu oprea pe atunci acest fel de folosire a mîinii de lucru. Gaev a angajat argata printr-un contract încheiat cu comitetul salariaţilor agricoli şi şi-a îndeplinit îndatoririle contractuale. Am verificat acest lucru. În afară de aceasta, Nagulnov duce o viaţă sexuală destrăbălată. Aceasta, desigur, nu-i fără însemnătate pentru caracterizarea unui membru de partid. Nagulnov s-a despărţit de nevasta lui... de altfel nici nu s-a despărţit, ci a gonit-o din casă ca pe un cîine: şi aceasta numai din pricină că s-ar fi uitat, cică, la un flăcău oarecare din Gremeacii-Log care îi dădea tîrcoale. Într-un cuvînt: s-a folosit de bîrfeli şi a alungat-o ca să aibă mîinile libere. Nu ştiu cu ce femei are legături acum; dar toate datele îl arată, tovarăşi, ca trăind în desfrîu. Altfel, de ce şi-ar fi izgonit nevasta din casă? Gazda lui Nagulnov mi-a spus că vine zilnic foarte tîrziu acasă. Ea nu ştie pe unde se duce, dar noi, tovarăşi, ştim unde poate umbla! Nu sîntem copii mici şi ştim unde umblă un bărbat care şi-a gonit

nevasta şi, ca să nu-i fie urît, schimbă femeie după femeie... Ştim noi! Iată, tovarăşi, înşirarea în rezumat a faptelor eroice (Samohin surîse ironic la acest punct al rechizitoriului său) pe care le-a săvîrşit într-un scurt răstimp Nagulnov, secretarul de pomină al celulei. La ce au adus acestea? Şi care-i obîrşia lor? Trebuie s-o spunem pe faţă: aici nu-i vorba de „o ameţeală de pe urma succeselor", cum a spus tovarăşul Stalin, conducătorul nostru. Aici este o deviere stîngistă, un atac împotriva liniei generale a partidului. Nagulnov, de pildă, nu s-a mărginit să deschiaburească mijlocaşi şi să-i aducă pe oameni cu revolverul în colhoz, dar a făcut să treacă în adunarea colhoznicilor hotărîrea de a se socializa păsările domestice ca şi vitele mărunte şi cele de lapte. Tot el a încercat, după arătările unor colhoznici, să statornicească în colhoz o disciplină neînchipuit de aspră.

— Comitetul raional nu dăduse nici o instrucţiune cu privire la păsări şi la vitele mici, zise încet Nagulnov.

Stătea în picioare, drept, ţinînd mîna stîngă încleştată la piept.

— Ba să mă ierţi! izbucni secretarul. Comitetul raional v-a dat instrucţiuni. Nu da vina pe alţii. Avem statutul artelului şi tu nu eşti copil de ţîţă ca să nu te poţi descurca.

— ...În colhozul din Gremeacii-Log critica e gîtuită, urmă Samohin. Nagulnov a introdus teroarea. Nu lasă pe nimeni să vorbească. În loc să ducă o muncă de lămurire, el urlă la plugari, bate din picior, îi ameninţă cu arma. De aceea, la colhozul din Gremeacii-Log toate merg alandala. Oamenii ies pe capete din colhoz, semănatul de-abia a început şi, fără îndoială, n-au să-i poată face faţă. Comisia de control a raionului, chemată să cureţe partidul de tot felul de elemente descompuse, de oportunişti de toate nuanţele, care ne împiedică în măreaţa noastră operă de construcţie, va trage desigur concluziile cuvenite cu privire la Nagulnov.

— Ai isprăvit? îl întrebă secretarul.

— Da.

— Dau cuvîntul lui Nagulnov. Să ne spună cum a ajuns la viaţa asta. Vorbeşte, Nagulnov.

Mînia cumplită care îl cuprinsese ca o flacără pe Makar spre sfîrşitul cuvîntării lui Samohin se mistui deodată fără urmă, lăsînd loc nesiguranţei şi spaimei. „Ce-au de gînd să facă cu mine? Cum se poate una ca asta? Vor să mă prăpădească?" se gîndi uluit Nagulnov, apropiindu-se de masă. Nu-i mai rămăsese nimic din întîmpinările înverşunate, pregătite în timpul cuvîntării lui Samohin. Capul îi era gol. Nu-i venea nici o vorbă potrivită în minte. Se petrecea ceva neobişnuit cu el...

— Din timpul revoluţiei sînt în partid, tovarăşi. Am fost în Armata Roşie...

— Ştim toate astea. Vino la chestie, îl întrerupse nerăbdător secretarul.

— M-am bătut cu albii pe toate fronturile... Şi în Armata I de cavalerie... am fost decorat...

— N-o lua razna, te rog!

— N-o iau razna de loc.

— Nu umbla cu fofîrlica, Nagulnov! Meritele dumitale din trecut n-au ce căuta aici, îl întrerupse preşedintele comitetului executiv raional.

— Dar lăsaţi-l pe tovarăş să vorbească! De ce-i închideţi gura? strigă mînios Balabin, în timp ce creştetul lucios al capului rotund şi chel i se acoperi dintr-o dată de o culoare vînătă, ca la damblagii.

— Să vină la fapte!

Nagulnov stătea tot aşa, fără să-şi ia mîna stîngă de la piept, iar dreapta ducîndu-şi-o încet spre gîtul uscat, dureros de înţepenit. Pălind, el urmă cu greutate:

— Lăsaţi-mă să vorbesc. Doar nu sînt vrăjmaş. De ce vă purtaţi aşa cu mine? Am suferit o contuzie lîngă Kastornaia... un obuz de calibru mare dintr-un tren blindat...

Şi Nagulnov tăcu... Buzele-i înnegrite trăgeau aerul cu un plescăit.

Balabin turnă în grabă apă din carafă în pahar şi i-l întinse fără să se uite la dînsul.

Korcijinski aruncă o privire spre Nagulnov, dar îşi întoarse repede ochii în altă parte. Mîna lui Makar, care strîngea paharul, tremura nestăpînit.

În tăcere se auzi limpede clănţănitul mărunt al dinţilor lui pe marginea paharului.

— Nu te tulbura, vorbeşte! îi spuse Balabin înciudat.

Korcijinski se încruntă. În inima lui se strecură, fără să vrea, un sentiment de milă. Dar se stăpîni. Credea cu tărie că Nagulnov este o pacoste pentru partid şi că trebuie nu numai îndepărtat din funcţie, ci şi exclus din partid. Toţi îi împărtăşeau părerea, afară de Balabin.

Makar dădu de duşcă paharul de apă. Răsuflă adînc, apoi începu:

— Recunosc cele spuse de tovarăşul Samohin. Într-adevăr, am făcut toate astea. Dar nu fiindcă voiam să mă ridic împotriva partidului. În privinţa asta, Samohin minte. Minte de îngheaţă apele şi cînd îi vorba de desfrîul meu. Născociri! Mă feresc de femei. Nu de ele îmi arde mie acum...

— De aceea ţi-ai şi izgonit nevasta? îl întrebă răutăcios Homutov, responsabilul secţiei organizatorice.

— Da, de aceea, răspunse Makar serios. Dar toate acestea le-am făcut... pentru că am vrut binele revoluţiei. Poate că am greşit... Nu ştiu... Voi sînteţi mai învăţaţi decît mine. Aţi urmat cursuri. Vedeţi mai bine lucrurile. Nu vreau să-mi micşorez vina. Judecaţi-mă cum vreţi. Un singur lucru vă rog să înţelegeţi... Şi el îşi pierdu din nou răsuflarea, se întrerupse la jumătatea cuvîntului şi tăcu o clipă. Înţelegeţi, fraţilor, că ceea ce am făcut, am făcut fără vreun gînd rău împotriva partidului. Iar pe Bannik l-am lovit tocmai că şi-a bătut joc de partid şi voia să dea la porci grîul de sămînţă...

— Nu mai spune! îl întrerupse batjocoritor Samohin.

— Spun ceea ce a fost. Şi acum încă îmi pare rău că nu l-am ucis. Altceva nu mai am de adăugat.

Korcijinski se îndreptă din şale; fotoliul gemu sub dînsul. Voia să isprăvească cît mai repede această chestiune grea şi neplăcută. Începu să vorbească grăbit:

— După cum vedeţi, tovarăşi, totu-i limpede ca lumina zilei. Nagulnov a mărturisit singur. Deşi caută în chestiile mici să scape şi să se justifice, dar justificările lui nu-s convingătoare. Fiecare om tras la răspundere încearcă să înlăture o parte din vină sau să treacă răspunderea asupra altora... Eu socotesc că Nagulnov, ca unul care a călcat cu rea-credinţă linia partidului în mişcarea colhoznică, şi care, fiind membru de partid, are o viaţă particulară destrăbălată, urmează să fie exclus din rîndurile partidului. Nu vom ţine seama de fostele merite ale lui Nagulnov: asta-i o etapă depăşită. Trebuie să-l pedepsim ca să fie de învăţătură altora. Vom lovi fără cruţare pe toţi aceia care încearcă să întireze partidul şi să-l tragă la stînga sau la dreapta. Nu ne este îngăduit să ne oprim la jumătăţi de măsură cu privire la Nagulnov sau la alţii de teapa lui. Destul l-am dădăcit pînă acum! Încă de anul trecut, cînd se organizaseră tovărăşiile agricole, el trăgea spre stînga. L-am prevenit încă de atunci. Dacă n-a ascultat, cu atît mai rău pentru dînsul! Să trecem la vot! Cine este pentru excluderea lui Nagulnov din partid? Votează, bineînţeles, numai membrii biroului. Aşadar, patru voturi pentru. Eşti împotrivă, tovarăşe Balabin?

Balabin bătu cu palma în masă. Reţelele de vinişoare încîlcite i se umflaseră la tîmple.

— Nu numai că sînt împotrivă, dar mă opun categoric! Hotărîrea aceasta e profund nedreaptă.

— Poţi să faci opinie separată, rosti cu răceală Korcijinski.

— Nu! Lasă-mă să vorbesc.

— E prea tîrziu. Hotărîrea de excludere a lui Nagulnov s-a luat cu majoritate de voturi.

— Asta-i o atitudine birocratică față de om. S-avem iertare ! Eu nu las lucrurile așa. Am să apelez la comitetul de district ! Să dați afară pe un vechi membru de partid decorat cu „Steagul roșu"... V-ați pierdut mințile, tovarăși ? Ce, nu sînt și alte sancțiuni ?

— Degeaba mai discutăm. Doar am votat !

— Pentru așa vot ați merita palme !...

Glasul lui Balabin răsună ascuțit. Gîtul încordat i se umflă atît de tare, încît ți se părea că, dacă l-ai atinge chiar ușurel, ar țîșni sîngele de sub deget.

— Cît privește palmele, fii mai cu băgare de seamă, mormăi cu răutate Homutov, responsabilul secției organizatorice. Te putem chema și pe tine la ordine. Aici nu ești la miliție, ci la comitetul raional de partid.

— Știu asta și fără să mi-o spui tu. Dar de ce nu mă lăsați să vorbesc ?

— Fiindcă-i de prisos ! izbucni Korcijinski și, ca și Balabin, se înroși și își încleștă mîinile de speteaza fotoliului. Eu sînt aici în calitate de secretar al comitetului raional. Îți iau cuvîntul. Iar dacă ai gust de vorbă, poftim afară, în cerdac.

— Nu te înfierbînta, Balabin ! De ce te-ai aprins ? Mă rog, înaintează-ți opinia comitetului de district. Dar așa, cum vine asta ? Noi am votat, iar tu ai început să-ți arăți pumnii după încăierare, căuta președintele comitetului executiv să-l potolească pe șeful miliției.

Și, apucîndu-l pe Balabin de mîneca bluzei de uniformă, îl trase într-un colț și-i spuse ceva cu voce scăzută.

În timpul acesta, înciudat de ciocnirea cu Balabin, Korcijinski își ridică asupra lui Makar ochii mici, care-i scăpărau de mînie pe sub pleoapele-i umflate ; și, fără să-și mai ascundă dușmănia, îi spuse :

— Am isprăvit, Nagulnov ! Prin hotărîrea biroului eşti exclus din rîndurile noastre. Partidul n-are nevoie de astfel de oameni. Depune aici carnetul de membru ! zise el, bătînd în masă cu palma mîinii acoperită de păr roşcat.

Nagulnov se făcu galben ca un mort. Îl zguduia un tremur puternic. Aproape nici nu i se auzea vocea cînd răspunse :

— Carnetul de membru nu-l dau.

— O să te silim să-l dai.

— Du-te la comitetul districtului, Nagulnov ! strigă Balabin din colţul camerei şi, întrerupînd la mijlocul cuvîntului convorbirea cu preşedintele comitetului executiv, ieşi din casă, trîntind uşa cu zgomot.

— Carnetul de membru nu ţi-l dau ! repetă Makar. Glasul îi era acum iarăşi puternic. Paloarea albăstrie i se ştergea încet de pe frunte şi de pe faţa cu pometii ieşiţi. Partidul o să mai aibă nevoie de mine... Dar nici eu nu pot trăi fără partid ! N-am să mă supun ţie !... Uite carnetul aici, în buzunarul de la piept... Încearcă să-l iei. Îţi rup beregata !

— Începe tragedia ! zise procurorul, ridicînd din umeri. Te rog, fără istericale...

Neluînd în seamă spusele procurorului, Makar, cu ochii la Korcijinski, vorbea încet şi parcă cumpănind în căutarea cuvintelor :

— Ce să fac fără partid ? Şi de ce ? Nu, carnetul de partid nu-l dau ! Mi-am pus într-însul toată viaţa... toată viaţa... Deodată, el începu să se frămînte fără rost, cu gesturi jalnice de bătrîn. Bîjbîind cu mîinile pe masă şi împleticindu-se la vorbă, mormăi grăbit şi nedesluşit : Mai bine porunceşte băieţilor... să mă pună la zid... Nu-mi mai rămîne altceva de făcut... Nu mai am ce face cu viaţa. Excludeţi-mă şi din ea... Va să zică, aşa-i : cît lătra, Serko era de folos... A îmbătrînit — afară cu el din bătătură...

Faţa îi încremenise ca o mască de ipsos. Numai buzele îi tremurau şi se mişcau. Dar la ultimele cuvinte, pentru întîia dată în viaţa lui de om în toată firea, şiroaie de lacrimi îi izbucniră din ochii ficşi. Curgeau, udîndu-i din belşug faţa, întîrziind în perii aspri a bărbii lui de mult nerase şi desenînd picăţele negre pe piepţii cămăşii.

— Destul! Asta nu-ţi ajută la nimic, tovarăşe!

Şi secretarul se încruntă ca-ntr-o durere.

— Tu nu-mi eşti tovarăş! răcni Nagulnov. Eşti o sălbăticiune! Toţi sînteţi nişte năpîrci veninoase! Sînteţi tari acuma! Aţi învăţat să vorbiţi frumos! Tu, Homutov, ce te rînjeşti? Rîzi de lacrimile mele! Tu!... În 1921, cînd Fomin cutreiera prin părţile astea cu banda lui, îţi aduci aminte c-ai venit la comitetul districtual? Mai ţii minte, porc de cîine ce eşti! Ai venit şi ai dat carnetul de membru, spunînd că vrei să te ţii numai de plugărie... Îţi era frică de Fomin! De aceea te-ai lepădat de carnetul de membru... Pe urmă, iarăşi te-ai strecurat în partid, ca un melc vîscos printre pietre!... Şi acum votezi contra mea? Durerea mea de moarte te face să rîzi?

— De ajuns, Nagulnov, nu ţipa, te rog. Avem şi alte treburi, zise împăciuitor oacheşul şi frumosul Homutov fără să se tulbure, păstrînd acelaşi surîs pe sub mustăţile-i negre.

— Cu voi am isprăvit. Dar am să-mi găsesc dreptatea! Am să merg pînă la Comitetul Central!

— Da, da! Du-te! Acolo au să-ţi rezolve chestia cît ai clipi din ochi! De mult te aşteaptă... zîmbi Homutov.

Makar porni încet spre uşă. Se lovi cu tîmpla de uşor. Gemu. Cea din urmă izbucnire de mînie îl sleise cu totul de puteri. Fără nici un gînd, fără nici o simţire, el ajunse la poartă. Dezlegă căluţul de la gard şi, neştiind ce face, porni cu el de dîrlogi. La ieşirea din staniţă, Nagulnov voi să încalece, însă nu putu; de patru ori ridică piciorul spre scară dar, clătinîndu-se ca beat, scăpă mîna de pe oblînc.

Pe prispa unei căsuţe de la marginea staniţei şedea un bătrîn vioi la înfăţişare, urmărindu-l cu luare-aminte, pe sub cozorocul scorojit al chipiului său căzăcesc, cum încerca să încalece. Apoi zîmbi a încurajare :

— Mîndru şoim ! Soarele-i hăt sus pe cer şi el nu-şi mai poate ridica piciorul. Cu ce prilej te-ai îmbătat aşa devreme ? N-o fi fiind sărbătoare azi ?

— Sărbătoare-i, moş Fedot ! îi strigă un vecin, uitîndu-se de după gardul de nuiele. Azi e sfîntul Semion cel chefliu. Trebuie să treci pe la toate crîşmele.

— Aha, îmi închipuiam eu, zîmbi bătrînul. Cine-i mai voinic ca vinişorul ? Uite cum îl dă jos din şa ! Ţin-te bine, căzăcelule !

Makar scrîşni din dinţi şi, abia atingînd scara cu vîrful cizmei, zbură în şa uşor ca o pasăre.

CAPITOLUL XXXIII

În ziua aceea, sosiră de dimineaţă în Gremeacii-Log douăzeci şi trei de căruţe colhoznice din satul Iarski. Bannik le întîlni lîngă moara de vînt. Cu căpăstrul pe umăr, el se ducea în stepă să-şi caute iapa. Cînd cea dintîi căruţă ajunse în dreptul lui, Bannik intră în vorbă :

— Bună ziua, cetăţeni cazaci !

— Mulţumim, răspunse un zdrahon de cazac cu barba neagră, care mîna o pereche de cai cu cozile scurt-tăiate.

— De unde-s căruţele ?

— De la Iarski.

— Caii voştri de ce n-au coadă ? De ce v-aţi bătut joc de dînşii ?

— Ptrruuu ! Stai ! Drăcoaică afurisită ! Cu coada retezată, şi tot îşi face de cap... De ce n-au coadă, întrebi ? Le-am tăiat-o pentru stat. Muierile de la oraş au să alunge muştele cu cozi de cai... Nu se găseşte la dum-

neata oleacă de tutun, om bun? Fă-ne o cinste, că-i ducem dorul.

Cazacul sări din căruță.

Căruțele din urmă se opriră și ele. Acum îi părea rău lui Bannik că intrase în vorbă. Scoase punguța de tutun cu inima îndoită, căci văzu cum încă cinci oameni veneau dinspre căruțe, rupînd din mers bucăți de gazetă pentru țigări.

— Mi-l fumați tot... zise tușind zgîrcitul Bannik.

— Acuma-i colhoz, nu știi? Totul trebuie să meargă laolaltă, zise aspru bărbosul, apucînd, ca din punga lui, o mînă bună de tutun cultivat și prelucrat acasă.

Cazacii își aprinseră țigările. Bannik își vîrî repede punguța în buzunarul șalvarilor și zîmbi, uitîndu-se cu milă și cu dezgust la cozile cailor retezate atît de mult, încît nu le rămăseseră decît cioturile. Muștele de primăvară, însetate de sînge, necăjeau caii, așezîndu-li-se pe coastele asudate și pe greabănul ros de ham. După vechea lor obișnuință, caii dădeau din coadă, încercînd să gonească muștele; dar, lipsite de păr, cioturile scurte nu le erau de nici un folos.

— Încotro arată cu coada? întrebă Bannik cu răutate.

— Tot într-acolo, spre colhoz. Dar la voi nu s-au tăiat cozile?

— Ba da, dar numai de o șchioapă.

— Așa a hotărît președintele sovietului nostru. A luat și premiu; iar cînd vor ieși musculițele, au să se prăpădească caii. Ei, hai să pornim. Mulțumim pentru tutun. Am fumat și ni s-o mai muiat inima... Tot drumul am turbat fără un fum de țigară.

— Dar încotro vă duceți?

— La Gremeacii.

— Adică la noi. Și cu ce treburi?

— După sămînță.

— Adică... cum vine asta?

— A venit poruncă de la raion să luăm de la voi fondul de însămînţare ; patru sute treizeci de puduri. Hi, boală !

— Ştiam eu ! răcni Bannik şi, bălăbănind căpăstrul, se întoarse fuga în cătun.

Căruţele din Iarski nici n-apucaseră să ajungă la conducerea colhozului, cînd jumătate din cătun şi aflase că sătenii din Iarski sosiseră să ridice grîul de sămînţă. Bannik nu-şi cruţa picioarele, alergînd într-un suflet din bătătură în bătătură.

Cele dintîi se strînseră în ulicioare femeile. Trăncăneau şi făceau zarvă ca nişte cîrduri de potîrnichi speriate.

— Ni se ia grîul, suratelor !

— N-o să avem ce semăna !

— Vai de capul nostru !

— Spuneau doar unii să nu ducem grîul la hambarul obştesc...

— Dacă ne-ar fi ascultat cazacii pe noi !

— Hai să spunem cazacilor să nu dea grîul !

— Dar şi fără ei n-o să-l dăm ! Să mergem, cumetre, la hambare ! Să punem mîna pe pari şi să nu-i lăsăm să s-atingă de lăcăţi !

Mai tîrziu se iviră şi cazacii. Printre dînşii porniră aceleaşi vorbe. Trecînd din hudiţă în hudiţă şi din uliţă în uliţă, oamenii se îmbulziră şi o luară spre hambare.

În vremea asta, Davîdov citea nota preşedintelui comitetului de conducere a Uniunii agricole raionale, notă adusă de oamenii din Iarski.

„Tovarăşe Davîdov, scria Lupetov, ai de dat statului o rămăşiţă de 73 chintale de grîu, rămas nepredat la colectări. Binevoieşte a da acest grîu — toate cele 73 chintale — colhozului din Iarski, care duce lipsă de sămînţă. Această măsură s-a luat de acord cu agenţia «Soiuzhleb» [1]."

---

[1] *Soiuzhleb* — denumirea de atunci a organizaţiei comerciale de stat însărcinate cu colectarea cerealelor (n r.).

După ce citi nota, Davîdov dădu dispoziţii să se elibereze grîul. Iarskienii porniră din curtea colhozului spre hambare. Dar, în dreptul hambarelor, uliţa era ticsită de o mulţime de oameni. Vreo două sute de femei şi de cazaci înconjurară căruţele.

— Încotro ?

— După grîul nostru ? Dracu v-a adus ?

— Înapoi !

— Nu-l dăm !

Diomka Uşakov dădu fuga după Davîdov. Acesta veni într-un suflet la hambare.

— Ce-i cu voi, cetăţeni ? De ce v-aţi adunat aici ?

— De ce dai grîul nostru celor din Iarski ? Pentru dînşii l-am strîns ?

— Cine ţi-a dat dreptul ăsta, Davîdov ?

— Dar noi ce-o să semănăm ?

Davîdov se urcă pe podeţul hambarului celui mai apropiat şi, liniştit, dădu lămuriri : predarea se face după dispoziţia Uniunii agricole raionale, şi nu din grîul de sămînţă, ci din datoria către stat rămasă de la colectare.

— N-aveţi nici o grijă, cetăţeni. Nimeni nu se atinge de grîul nostru. În loc să umblaţi lela ronţăind seminţe, mai bine v-aţi duce la cîmp. Să ştiţi că brigadierii ţin socoteala de cei ce nu ies la cîmp ! Cine nu va ieşi are să fie amendat.

O parte dintre cazaci îşi văzură de drum. Mulţi dintre ei, liniştiţi de spusele lui Davîdov, plecară la cîmp. Magazionerul începu să elibereze iarskienilor grîu din hambare, iar Davîdov se întoarse la sediul colhozului.

Dar peste o jumătate de ceas, o schimbare bruscă se petrecu în starea de spirit a femeilor rămase de pază lîngă hambare. Aici îşi vîrîse coada şi Iakov Lukici, care strecură la urechea cîtorva cazaci :

— Davîdov spune minciuni ! Se ia grîul de sămînţă ! Colhozul are ce semăna... Dar ceea ce s-a strîns de la gospodarii individuali, se dă colhozului din Iarski.

Femeile porniră iarăşi să se frămînte. Bannik, Demid Molciun, moş Donețkov şi încă vreo treizeci de cazaci, după ce se sfătuiră, se apropiară de cîntare :

— Nu dăm grîul ! declară Donețkov în numele tuturor.

— Nu te întreabă nimeni, se oţărî Diomka Uşakov.

Se iscă un schimb viu de cuvinte între dînşii. Oamenii din Iarski săriră în ajutorul lui Diomka. Zdrahonul cu barba neagră, pe care Bannik îl cinstise cu tutun la intrarea în sat, se urcă în picioare într-o căruţă, cît era de lung, sudui cumplit vreo cinci minute şi apoi începu să răcnească :

— De ce vă puneţi împotriva stăpînirii ? De ce ne obijduiţi ? Am făcut cale de patruzeci de verste, într-o vreme cînd ne scapără ochii de treburi, iar voi vreţi să ţineţi aici, fără drept, grîul statului ? Pui de lele ce sînteţi, ar trebui să putreziţi la Solovki ! Ţineţi grîul vostru ca dulăii — vorba ceea : v-aţi înfundat în fîn ; nici voi nu crăpaţi, dar nici altora nu daţi. De ce nu vă duceţi la cîmp ? Ce-i ? Zi de sărbătoare ?

— Da ce te priveşte pe tine ? Te mănîncă spinarea ? Acuşi ţi-o scărpinăm !... Într-o clipă ! urlau Beshlebnov şi Akim „cel tînăr", suflecîndu-şi mînecile şi făcîndu-şi loc spre căruţă.

Cazacul cel bărbos din Iarski sări jos. Nu-şi suflecă mînecile cămăşii cafenii, ieşită de soare, dar îl întîmpină pe Akim „cel tînăr" cu o lovitură atît de cumplită şi dată cu atîta meşteşug în falcă, încît Akim zbură vreo doi stînjeni, dînd cu spatele peste oameni şi bălăbănindu-şi mîinile, ca moara de vînt aripile.

Se încinse o păruială cum nu se văzuse de mult în Gremeacii-Log. Cei din Iarski fură bătuţi măr. Stîlciţi şi plini de sînge, ei lepădară sacii cu grîu, săriră în căruţe şi, dînd bice cailor, străbătură mulţimea de femei care ţipau pe toate glasurile.

Din ceasul acela porni în Gremeacii-Log un val de tulburări. Lumea voia să smulgă lui Diomka cheile hambarului; dar Uşakov, bănuind ce-l aşteaptă, o şterse din mulţime în timpul bătăii şi se duse fuga la sediul colhozului.

— Unde să ascund cheile, tovarăşe Davîdov? Ai noştri îi bat pe cei din Iarski şi se pare că acuşi ne vine şi nouă rîndul!

— Dă-mi cheile mie, zise liniştit Davîdov.

Luă cheile, le puse în buzunar şi se îndreptă spre hambare.

În timpul acesta, femeile izbutiră să-l scoată pe Andrei Razmiotnov din sovietul sătesc, ţipînd în gura mare:

— Fă un miting!

— Măi, femeilor! Leliţelor! Mămuţelor! Puiculiţele mele! Acum nu-i vremea mitingurilor! Trebuie să semănăm, nu să ne ţinem de mitinguri! Ce v-a pălit nevoia de miting? Miting — asta-i vorbă soldăţească: Înainte de a o rosti, trebuia să fi stat trei ani în tranşee! Să fi fost la război, să fi ţinut în subzistenţă păduchii, şi pe urmă să vorbeşti despre miting, încercă Razmiotnov să vîre mintea în capul femeilor.

Dar ele nici nu-l ascultau. Încleştîndu-se de pantalonii posomorîtului Andrei, de mînecile şi de poala bluzei lui, îl aduseră la şcoală, urlînd din răsputeri:

— Nu ne trebuie tranşee!

— Nu ne trebuie război!

— Începe mitingul! Altfel îl începem noi!

— Spui minciuni că nu poţi... mama ta! Eşti doar preşedintele sovietului. Poţi foarte bine!

Andrei dădea în lături femeile, îşi astupa urechile şi, silindu-se să le întreacă ţipetele, urlă:

— Tăceţi din gură, blestematelor! Daţi-vă oleacă la o parte! Pentru ce vă trebuie miting?

— Pentru grîu ! Vrem să vorbim cu voi pentru grîu !

În cele din urmă, Razmiotnov se văzu silit să spună :

— Declar adunarea deschisă.

— Daţi-mi cuvîntul, ceru văduva Ekaterina Guleaşceaia.

— Dar vorbeşte odată, lua-te-ar dracu !...

— Nu mă drăcui, tovarăşe preşedinte ! Că acuşi te spurc eu... Cu voia cui v-aţi îngăduit să ne risipiţi grîul ? Cine a poruncit să se dea grîul celor din Iarski şi pentru ce ?

Şi Guleaşceaia, cu mîinile în şold, se înclină înainte, în aşteptarea răspunsului.

Andrei făcu cu mîna către dînsa, ca şi cum ar fi încercat să se apere de o muscă supărătoare.

— Tovarăşul Davîdov v-a dat lămuriri cu greutatea cuvîntului său. Am deschis adunarea nu pentru astfel de prostii, ci fiindcă, iubiţi cetăţeni (şi Andrei oftă adînc), trebuie să începem din răsputeri lupta împotriva ţîstarilor...

Manevra lui Andrei nu prinse însă.

— Care ţîstari ?

— Nu ne arde de ţîstari !

— Daţi-ne grînele !

— Gureşule, usca-ţi-s-ar limba-n gură ! Ce tot îi dai cu ţîstarii ? Dar despre grîne cine are să vorbească ?

— N-avem ce vorbi despre grîne !

— A-a-a ! N-ai ce vorbi ? Daţi-ne grînele înapoi !

Femeile, în frunte cu Guleaşceaia, se îndreptară spre scenă. Andrei stătea lîngă cuşca de tablă a suflerului. Se uita cu un zîmbet răutăcios la femei, dar simţea în adîncul sufletului o oarecare nelinişte : prea erau aspre chipurile cazacilor care se îmbulzeau în fund, după broboadele femeieşti, albe ca un cîmp de romaniţe.

— Umbli încălţat în cizme şi iarna, şi vara, iar noi n-avem piele nici de-o pereche de papuci.

— Ai ajuns comisar !

— Mult îi de cînd purtai nădragii bărbatului Marinei ?

— S-a îngrăşat ca un porc !

— Descălţaţi-l, măi femei !

Izbucniră strigăte ca nişte pîrîituri de armă, în neorînduială. Cîteva zeci de femei se îmbulziră chiar lîngă scenă. Zadarnic încerca Andrei să facă linişte : nici nu i se auzea glasul.

— Scoateţi-i cizmele ! Hai odată, femeilor !

Într-o clipă, o mulţime de mîini se întinseră spre scenă. Îl apucară pe Andrei de piciorul stîng. El se încleştă de cuşca suflerului, pălind de ciudă ; dar femeile îi şi traseră o cizmă din picior şi o aruncară spre fund. Numeroase mîini prinseră cizma şi o zvîrliră mai departe. Porniră hohote de rîs răutăcioase, care nu făgăduiau nimic bun... De departe, din fund, glasuri bărbăteşti răsunau a încuviinţare :

— Descălţaţi-l !

— Să mai umble şi fără nădragi largi !

— Trageţi-i şi cealaltă cizmă !

— Daţi-i înainte, femeilor ! Jos cu el, vier afurisit !

Îi smulseră şi cealaltă cizmă. Andrei îşi scoase obielele şi răcni :

— Nu cumva vă trebuie şi obielele ? Luaţi-le ! Poate aveţi nevoie să vă ştergeţi la nas !

Cîţiva flăcăi se îndreptară cu paşi grăbiţi spre scenă. Unul dintr-înşii îşi făcu loc printre femei şi se urcă pe scenă : era Efim Trubaciov, un vlăjgan buzat, fiul unui hatman, un lungan înalt de un stînjen, rămas gospodar individual.

— N-avem nevoie de obielele tale, zise el, zîmbind şi gîfîind din greu, dar nădragii o să ţi-i scoatem, tovarăşe preşedinte.

— De nădragi avem mare nevoie ! Sărăcimea umblă fără nădragi. Straiele chiaburilor n-au ajuns la toţi, lă-

muri dezgheţat un altul, mai tînăr şi mai mic de statură, dar mai îndrăzneţ şi mai înfipt.

Flăcăul acesta, poreclit Dîmok [1], avea un păr nemaivăzut de creţ, bălan-fumuriu, ca un caracul, în care se părea că pieptenele nu intrase niciodată, atît de neastîmpărat îi ţîşneau cîrlionţii de sub ponosita lui şapcă căzăcească. Tatăl lui Dîmok fusese ucis în războiul cu nemţii. Mama îi murise de tifos exantematic. Micul Dîmok fusese crescut de o mătuşă, care se îngrijise de dînsul. De mic copil, el fura din grădinile de zarzavat străine castraveţi şi ridichi, din livezi — vişine şi mere, şi căra cu sacii pepeni verzi din bostănării. Iar cînd ajunse flăcău, îi merse buhul, încît nici o mamă din Gremeacii-Log, care avea fată mare în casă, nu se uita fără teamă la Dîmok, la statura lui, nu toemai înaltă, dar bine clădită, ca de şoim. Care cum îl vedea scuipa numaidecît într-o parte şi se pornea un glas şuierat :

— Uite-l pe satana, cel cu ochi spelbi ! Cum umblă dulăul în călduri, aşa umblă şi el prin sat... Apoi, întorcîndu-se spre fiică-sa : Ei, ce te boldeşti ? Ce-mi stai spînzurată-n fereastră ? Numai să vii cu vreun plod în poală, că te gîtui cu mîinile mele. Du-te, diavoliţo, şi adă tizic ca să aţîţăm focul şi apoi aleargă după vacă !

Călcînd cu paşi moi, de fiară, în încălţări rupte şi fluierînd încetişor printre dinţi, Dîmok se plimba pe lîngă pîrleazuri şi de-a lungul gardurilor, privind pe sub genele-i răsfrînte spre ferestre, prin ogrăzi... Şi cum se iţea undeva o broboadă de fată, neîndemînaticul şi leneşul Dîmok, într-o clipită, parcă era altul ; îşi întorcea repede capul cu o mişcare scurtă şi sigură, de şoim, şi îşi îndrepta deodată statura. Dar privirile ochilor spălăciţi nu-i erau de loc prădalnice, ci pline de dezmierdări şi de o adîncă duioşie. Pînă şi ochii săi parcă îşi schimbau atunci culoarea, făcîndu-se albaştri, fără fund, ca cerul de iulie. „Fektiuşka ! Luminiţa mea albastră ! Azi, cum

[1] *Dîmok* — în ruseşte fumuşor, diminutiv de la „dîm" — fum (n.r.).

o amurgi, am să vin în dosul curții. Unde dormi la noapte ?" „Vai, lasă-mă în pace cu prostiile tale !" îi răspundea din fugă fata, cu asprime, ca una la care nu poți ajunge.

Surîzînd înțelegător, Dîmok se uita în urma ei, apoi își căuta de drum. La apusul soarelui cînta lîngă hambarul obștesc din armonica izgonitului Timofei Rvanîi, prietenul său. Iar de îndată ce se lăsau umbre sinilii peste grădini și peste livezi, cum se potoleau vuietul lumii și mugetul vitelor, Dîmok se îndrepta fără grabă pe ulicioară spre casa Fektei. Și peste vîrfurile plopilor care-și șopteau ceva trist, deasupra satului amuțit trecea luna, tot atît de singuratică și de rotundă la față ca și Dîmok.

Dar nu numai fetele erau bucuria vieții lui Dîmok. Îi plăcea și votca, și mai mult încă încăierările... Unde era vreo bătaie, hop și Dîmok ! La început, el se uita numai la încăierare cu capul plecat, încleștîndu-și aprig pumnii la spate. Apoi, genunchii începeau să-i tremure. Tremurul ajungea de nestăpînit și, nemaifiind în stare să-și înfrîngă patima copleșitoare, intra și el în luptă. Pînă la douăzeci de ani, Dîmok izbuti să-și piardă șase dinți. A fost bătut de cîteva ori atît de crunt, încît i-a dat sîngele pe gură. Mînca bătaie și din pricina hîrjonelilor cu fetele și pentru amestecul în certurile altora, încheiate cu ajutorul pumnilor. Mai tușea Dîmok, mai scuipa sînge, mai zăcea cîte o lună pe cuptor la mătușa lui, care se tînguia într-una. Apoi apărea din nou la jocuri, iar ochii albăstrii îi scăpărau încă și mai nesățios. Și încă mai harnice îi alergau degetele pe clapele armonicii. Numai că, după boală, glasul i se făcea mai surd și mai răgușit, întocmai ca oftatul foalelor roase ale vechii armonici.

Dar nu-i puteai smulge cu una, cu două sufletul din trup. Era plin de viață, ca pisica. L-au dat afară din Comsomol. L-au judecat pentru bătăi și punere de foc.

Nu o dată l-a arestat Razmiotnov pentru tărăboi şi l-a ţinut peste noapte în şura sovietului sătesc. De mult avea Dîmok straşnică pică pe el. De aceea, acum, socotind că a sosit clipa cea mai potrivită ca să-i plătească toate cele, se urcă pe scenă să se răfuiască cu dînsul.

Se apropia din ce în ce mai mult de Andrei. Îi tremurau genunchii, parcă juca pe loc.

— Dă-ne nădragii... mîrîi Dîmok, răsuflînd adînc. Haţi, scoate-i !...

Scena se umplu de femei. Mulţimea îl împresură iarăşi pe Razmiotnov cu nenumărate mîini, strîngîndu-l ca într-un cerc de fier. Îi simţea răsuflările fierbinţi pe faţă şi în ceafă.

— Eu sînt preşedintele sovietului ! răcni Razmiotnov. Cine îşi bate joc de mine, îşi bate joc de Puterea sovietică ! În lături ! Nu vă dau voie să luaţi grînele. Declar adunarea închisă !

— Le luăm noi singuri !

— Ho-ho ! A închis-o !

— O deschidem noi !

— Hai la Davîdov, să-l scuturăm şi pe dînsul !

— Haidem spre conducerea colhozului !

— Pe Razmiotnov trebuie să-l ţinem la popreală !

— Păliţi-l, băieţi !

— Nu-i mai căutaţi în coarne !

— E împotriva lui Stalin !

— La răcoare !

O femeie trase faţa de satin roşu de pe masa prezidiului şi o aruncă pe la spate peste capul lui Razmiotnov. Pe cînd Andrei încerca să se descotorosească de faţa de masă care mirosea a cerneală şi a praf, Dîmok îi dădu o lovitură scurtă la lingurică.

Eliberîndu-şi capul, înăbuşindu-se de mînie oarbă şi de durere, Andrei îşi smulse revolverul din buzunar. Femeile se dădură la o parte, ţipînd. Dar Dîmok, Efim

Trubaciov şi încă vreo doi cazaci care se urcaseră pe scenă îl prinseră de mîini, dezarmîndu-l.

— A vrut să tragă în norod! Mama lui! urlă bucuros Trubaciov, ridicînd deasupra capului revolverul lui Razmiotnov, cu butoiaşul gol, fără nici un glonte...

Davîdov, fără să vrea, îşi încetini pasul, auzind urletul neîntrerupt şi ameninţător care venea de la hambare. „A-a-a-a-a" ţîşnea în înaltul cerului, pe deasupra glasurilor adînci, ţipătul piţigăiat al femeilor. Ţipătul acesta se desprindea limpede din zarva glasurilor, aşa cum se desprinde toamna din hărmălaia vînătorii, în pădurea atinsă de suflul celui dintîi îngheţ, ţăhnitul pătimaş şi înecat al copoaicei care schelălăie furioasă, alergînd împreună cu toată haita pe urma proaspătă a sălbăticiunii.

„Ar trebui să trimit după brigada a doua, altfel au să care toate grînele", îşi zise Davîdov. Hotărî să se întoarcă la conducerea colhozului, ca să ascundă undeva cheile de la hambarele cu sămînţă. Diomka Uşakov stătea buimăcit în poartă.

— Eu mă ascund, tovarăşe Davîdov. Ăi să mă schingiuiască, ca să le dau cheile.

— Treaba ta! Unde-i Naidionov?

— La brigada a doua.

— Dar din brigada a doua nu-i nimeni aici?

— Ba da. Kondrat Maidannikov.

— Unde-i? Ce caută aici?

— A venit după sămînţă. Iată-l că vine.

Maidannikov se apropie grăbit. Încă de departe, vînturînd biciul, strigă:

— Obştea l-a închis pe Andrei Razmiotnov! L-au băgat în beci şi acum se îndreaptă spre hambare. Ascunde-te, tovarăşe Davîdov, să nu iasă cumva lucru cu păcat... Parcă a intrat neeuratul într-înşii!

— Nu mă ascund. Ce, ai înnebunit? Na cheile şi dă fuga la brigadă. Spune lui Liubişkin să ia cincisprezece

oameni, să încalece pe cai şi să vină la galop aici. Vezi că la noi... începe o fierbere primejdioasă. Nu vreau să alarmez raionul. O s-o scoatem singuri la capăt. Tu cum ai venit ?

— Cu căruţa.

— Deshamă un cal, încalecă şi zboară !

— În doi timpi şi trei mişcări !

Maidannikov îşi vîrî cheile în buzunar şi porni în goană pe ulicioară.

Davîdov se îndreptă încet spre hambare. Aşteptîndu-l să se apropie, mulţimea se mai potoli puţin. „Vine vrăjmaşul !" ţipă o femeie isteric, arătîndu-l. El însă nu se grăbea. Se opri în văzul tuturor ca să-şi aprindă ţigara, întorcîndu-se chiar cu spatele către vînt, ca să nu se stingă chibritul.

— Haide, hai ! O să mai ai cînd fuma !

— O să te saturi de fumat pe ceea lume !

— Ai adus cheile ori nu le-ai adus ?

— A-du-us-s ! Se simte cu musca pe căciulă !

Cu mîinile în buzunare, pufăind din ţigară, Davîdov se apropie de rîndurile din faţă. Înfăţişarea lui liniştită, sigură de sine, mişcă mulţimea în două chipuri deosebite : unii simţiră în siguranţa asta conştiinţa puterii şi a superiorităţii, care erau de partea lui Davîdov. Pe alţii însă liniştea lui aparentă îi scoase din sărite. Strigătele răpăiau ca grindina pe un acoperiş de tablă :

— Dă cheile !

— Desfă colhozul !

— Ia-ţi tălpăşiţa de-aici ! Cine naiba te-a poftit la noi ?

— Dă-ne sămînţa !

— De ce nu ne laşi să semănăm ?

Un vîntişor slab se juca cu capetele broboadelor femeieşti, foşnea în pămătuful stufului de pe acoperişurile hambarelor, aducînd din stepă un iz sălciu de ţărînă uscată şi mireasma de must nefiert a ierburilor tinere. Mirozna

de faguri a mugurilor plini de sevă de pe crengile plopilor era atît de dulceagă, încît Davîdov, cînd începu să vorbească, simţea că i se lipesc parcă buzele ; iar cînd atingea cu limba cerul gurii, simţea chiar gust de miere.

— Ce-i asta, cetăţeni ? Nu vă mai supuneţi hotărîrilor Puterii sovietice ? De ce n-aţi dat grîu colhozului din Iarski ? Nu vă gîndiţi că va trebui să răspundeţi în faţa judecăţii pentru zădărnicirea campaniei de însămînţări ? Aveţi să daţi seama ! Hotărît ! Puterea sovietică n-are să vă ierte asta !

— Puterea ta sovietică stă deocamdată aici, la poartă ! răspunse, gîndindu-se la arestarea lui Razmiotnov, Miron Dobrodeev, un căzăcel şchiop şi mărunţel, care nu intrase în colhoz.

Ici-colo izbucniră rîsete, iar Bannik ieşi în faţă, strigînd cu mînie :

— Nu aşa porunceşte Puterea sovietică, cum aţi născocit voi aici ! La asemenea Putere sovietică, cum ţi s-a năzărit ţie şi lui Makarka Nagulnov, noi nu ne supunem ! Unde aţi mai văzut ca plugarii să nu fie lăsaţi să semene ? Ştii ce-i asta ? Asta este o abatere de la linia partidului.

— Te-am împiedicat pe tine să semeni ?

— Vrei să spui că nu ?

— Ai adus sămînţa în hambarul obştesc ?

— Ei, am adus-o.

— Ai primit-o înapoi ?

— Am primit-o. Ei şi ?

— Cine dar te împiedică să semeni ? Ce tot te fîţîi pe lîngă hambare ?

Bannik rămase puţin încurcat de întorsătura neaşteptată a convorbirii. Încercă totuşi să iasă cu obraz curat :

— Nu pentru mine mă doare inima, ci pentru oamenii care au ieşit din colhoz. Nu le daţi înapoi nici grînele, nici avutul lor. Asta-i ! Dar şi mie, adică, ce pămînt mi-aţi dat ? Şi de ce aşa departe ?

— Hai, pleacă de-aici! nu se putu stăpîni Davîdov. Vorbim noi cu tine mai pe urmă. Hotărît! Iar în treburile colhozului să nu-ţi mai vîri nasul, că ţi-l retezăm pe loc. Te-ai pus să aţîţi lumea? Pleacă de-aici, cînd îţi spun.

Mormăind ameninţări, Bannik se retrase; dar în locul lui ieşiră buluc, în faţă, femeile. Stîrniră o gălăgie într-un glas, nelăsîndu-l pe Davîdov să rostească un singur cuvînt. El căuta să cîştige timp, pentru ca Liubişkin să poată sosi împreună cu brigada lui. Dar femeile îl înconjurară ţipînd asurzitor, susţinute de tăcerea aprobatoare a cazacilor.

Uitîndu-se în dreapta şi-n stînga, Davîdov o zări pe Marina Poiarkova. Stătea mai la o parte, încrucişîndu-şi pe piept braţele puternice, goale pînă la cot. Vorbea însufleţit cu femeile, încruntîndu-şi sprîncenele negre, bătînd în albăstrui, îmbinate la rădăcina nasului. Davîdov întîlni privirea ei duşmănoasă şi, în aceeaşi clipă, dădu cu ochii, lîngă dînsa, de Iakov Lukici care, tulburat, vorbea în şoaptă cu Demid Molciun, zîmbind cu aerul unui om care aşteaptă ceva.

— Dă cheile! Dă-le cu binişorul, n-auzi?

O femeie îl apucă pe Davîdov de umeri şi-i vîrî mîna în buzunarul pantalonilor.

Davîdov o îmbrînci cu putere; femeia dădu îndărăt şi, căzînd pe spate, izbucni în bocete prefăcute:

— Văleu, m-a omorît, m-a omorît! Nu mă lăsaţi, oameni buni!

— Ce-i asta? spuse cineva, cu un glas tremurat de tenor, din ultimele rînduri ale mulţimii. Va să zică sare la bătaie? Trageţi-i una să-l umple borşul!...

Davîdov făcu vreo doi paşi, ca să ridice de jos femeia care căzuse. Dar în clipa aceea, şapca îi zbură din cap. Primi cîteva lovituri peste faţă şi în spinare. Se simţi apucat de mîini. Scuturîndu-şi umerii, el zvîrli în lături femeile care tăbărîseră asupra lui; dar ele, ţipînd, îl

înhățară din nou, îi sfîșiară gulerul bluzei și, în cîteva clipe, îl căutară și-i întoarseră buzunarele pe dos.

— N-are cheile la dînsul.

— Unde-s cheile ?

— Dă che-i-le ! Altfel, rupem lacătele !

O bătrînă voinică, mama lui Mișka Ignationok, se apropie de dînsul gîfîind și, înjurîndu-l de mamă, îl scuipă în obraz :

— Na, satană, ne-cre-din-cio-su-le !

Davîdov păli, își adună toate puterile, încercînd să-și elibereze mîinile. Dar nu putu : vreun cazac se grăbise pesemne să vină în ajutorul femeilor. Niște degete puternice și scorțoase îl apucară pe la spate de coate, strîngîndu-l ca într-un clește. Atunci Davîdov încetă să se mai zbată. Înțelese că lucrurile ajunseseră prea departe și că nimeni dintre cei de față n-o să-i sară în apărare. De aceea se hotărî să se poarte altfel.

— Cheile de la hambar nu-s la mine, cetățeni. Cheile se păstrează...

Davîdov își înghiți vorba. Voia să spună că cheile nu se păstrează la dînsul. Dar într-o clipă își dădu seama că, dacă se dă el la o parte, mulțimea are să se arunce pe urmele lui Diomka Ușakov, o să-l găsească fără îndoială și atunci are să fie vai și amar de capul lui : au să-l omoare. „Spun mai bine că le am acasă, iar acolo le caut și arăt că le-am pierdut. În vremea asta va sosi și Liubișkin. Iar pe mine nu cred că vor îndrăzni să mă omoare. Dar, la urma urmei, dracu să-i ia !“ Tăcu, ștergîndu-și cu umărul sîngele de pe fața zgîriată, apoi zise :

— Cheile sînt la mine acasă. Dar nu vi le dau. Iar cît privește ruperea lacătelor : aveți să răspundeți după toată asprimea legii. S-o știți. Hotărît !

— Hai acasă la tine ! Luăm noi singure cheile ! stărui mama lui Ignationok.

Îi tremurau de tulburare obrajii puhavi şi negul mare de pe nas, iar sudoarea îi curgea într-una pe faţa-i zbîrcită. Îl îmbrînci cea dintîi pe Davîdov, care porni mulţumit, dar cu paşi înceţi, spre casa lui.

— Da ştii bine că-s acolo cheile ? Nu cumva ai uitat ? îl iscodi bănuitoare Avdotia, nevasta lui Bannik.

— Acolo-s, acolo-s, mătuşă, o încredinţă Davîdov şi îşi plecă capul, ascunzînd un zîmbet.

Patru femei îl ţineau de mîini. A cincea venea în urma lui cu un par zdravăn. În partea dreaptă, bătrîna lui Ignationok, bîţîind toată, călca cu paşi mari, bărbăteşti ; iar pe stînga, desfăcîndu-se grupuri-grupuri, mergeau femei. Cazacii rămăseseră lîngă hambare, în aşteptarea cheilor.

— Slobozeşte-mi mîna, mătuşă. Doar n-am să fug, se rugă Davîdov.

— Naiba ştie ! Te pomeneşti c-o iei la sănătoasa ! ?

— Da de unde !

— Mergi şi aşa. În chipul ăsta sîntem mai liniştite.

Ajunseră la locuinţa lui Davîdov. Doborînd gardul şi portiţa de nuiele, ele dădură buzna în ogradă.

— Du-te şi adă cheile. Dacă nu le aduci, îi chemăm aici pe cazaci şi ei au să-ţi sucească gîtul într-o clipă.

— Vai, mătuşilor, repede aţi mai uitat de Puterea sovietică. Dar ea n-are să vă ierte lucrul acesta !

— Răspundem o dată pentru toate cele. Ce ni-i să crăpăm de foame la toamnă, fiindcă n-am semănat, ori să răspundem acuma ? Totuna-i ! Hai, mişcă, nu mai sta !

Davîdov intră în odaia lui şi, ştiindu-se supravegheat, se prefăcu că umblă stăruitor după chei. Scotoci peste tot, în geamantan şi pe masă, scutură toate hîrtiile, se băgă sub patul de campanie şi sub masa cu picioare strîmbe.

— Nu-s cheile, dădu el de veste, ieşind în pridvor.

— Atunci unde-s ?

— De bună seamă la Nagulnov.

— Dar el îi plecat!

— Ei şi? El a plecat, dar cheile le-o fi lăsat acasă. De bună seamă că le-a şi lăsat. Astăzi trebuia să dăm grîne de sămînţă pentru brigada a doua.

Alaiul îl petrecu la locuinţa lui Nagulnov. Pe drum, femeile tăbărîră asupra lui. Întîi numai îl ghionteau uşor şi-l înjurau, dar mai pe urmă (înverşunate din pricină că el rîdea şi şuguia tot timpul) începură să-l bată de-a binelea.

— Cetăţence! Drăguţele mele! Numai cu bătul să nu daţi! le ruga el pişcîndu-le pe cele mai aproape de dînsul, în timp ce-şi ferea capul şi se silea din răsputeri să zîmbească.

Femeile îi cărăbăneau pumni fără cruţare pe spatele lat şi încovoiat, care răsuna sub lovituri. Din cînd în cînd mîrîia doar, îşi scutura umerii şi, cu toată durerea, cerca încă să glumească:

— Bunicuţo! Eşti cu un picior în groapă, şi încă îţi mai arde de bătaie? Lasă-mă să te pocnesc măcar o dată. Mă laşi?

— Proclet fără simţire! Inimă de piatră! izbucni aproape cu lacrimi în ochi tinerica Nastionka Doneţkova, care ciocănea cu rîvnă în spinarea lui Davîdov cu pumnişorii ei micuţi, dar tari. Mi-am stîlcit mîinile bătîndu-l, şi lui nici nu-i pasă!

— Să nu dai cu bătul! mormăi o singură dată Davîdov cu asprime printre dinţii încleştaţi de mînie şi smulse din mîna unei femei o jordie uscată de salcie, pe care o rupse cu trosnet de genunchi.

Îi stîlciră urechea pînă la sînge, îi striviră buzele şi nasul. El însă tot mai zîmbea cu buzele-i umflate, arătîndu-şi gura ştirbă. Împingea la o parte, fără grabă şi fără sforţare, pe femeile care năvăleau mai sălbatic asupra lui. Mai mult decît celelalte, se ţinea de capul lui bătrîna lui Ignationok, căreia negul de pe nas îi tremura de mînie.

îl lovea dureros, căutînd să-l nimerească între ochi sau în tîmplă. Îl pocnea, nu ca celelalte, ci cu dosul pumnului, cu osişoarele degetelor strînse. Zadarnic se întorcea Davîdov din mers cu spatele spre dînsa. Ea, gîfîind, le dădea pe celelalte femei în lături, ieşea înaintea lui şi striga cu glas răguşit :

— Lasă-mă să-i dau una peste bot ! Peste bot !

„Aşteaptă, broască rîioasă, îşi zicea Davîdov cu o furie rece, ferindu-se de lovituri ; numai să se ivească Liubişkin, şi-ţi ard una, să te duci învîrtindu-te ca ciocîrlia !"

Dar Liubişkin cu călăreţii lui tot nu se zăreau. Ajunseră la locuinţa lui Nagulnov. De data asta, femeile intrară în cameră împreună cu Davîdov. Cotrobăiră pretutindeni, împrăştiară hîrtiile, cărţile, albiturile... Căutară cheile şi la gazdă. Nu găsiră bineînţeles nimic. Îl îmbrînciră pe Davîdov în pridvor :

— Unde-s cheile ? Te omorîm !

— La Ostrovnov, răspunse Davîdov, aducîndu-şi aminte de administrator care, în mijlocul mulţimii de la hambare, zîmbea cu o bucurie răutăcioasă.

— Minciuni ! L-am iscodit mai înainte ! Spunea că cheile trebuie să fie la tine !...

— Cetăţence ! zise Davîdov, atingîndu-şi cu degetele nasul stîlcit, şi zîmbi domol. Cetăţencelor ! Degeaba m-aţi bătut. Cheile sînt la colhoz, în sertarul meu. Aşa-i ! Chiar acum mi-am adus aminte.

— Îţi rîzi de noi ! ţipa Ekaterina Guleaşceaia, care tocmai atunci sosise de la hambare.

— Duceţi-mă acolo. Cum pot să-mi rîd de voi ?! Numai, vă rog, fără bătaie !

Davîdov coborî din pridvor. Îi era straşnic de sete. Îl cuprinse o mînie neputincioasă. Mai fusese bătut, şi nu numai o dată. Dar pentru întîia dată îl băteau nişte femei. Şi asta nu-i era tocmai la îndemînă. „Numai de nu m-aş prăbuşi la pămînt. Atunci ele se vor sălbătici cu totul şi te pomeneşti că mă vor snopi în bătăi pînă

mi-oi da sufletul. Prostească moarte ar mai fi şi asta! Hotărît!" îşi zise el, aruncîndu-şi ochii plini de nădejde spre deal. Dar pe şleau nu se zărea volbura prafului stîrnit de copitele cailor. Nu se zăreau nici călăreţi venind ca o ceată risipită. Pe deal nu era picior de om. Pustiul se întindea pînă la gorganul îndepărtat din zare... Pustii erau şi uliţele. Oamenii se strînseseră cu toţii lîngă hambare, de unde venea mare zarvă de glasuri.

Pînă să ajungă la colhoz, femeile îl bătură pe Davîdov atît de crunt, că de-abia se ţinea pe picioare. Nu mai glumea. Din ce în ce mai des se poticnea chiar pe loc drept. Se apuca tot mai des de cap şi, pălind, se ruga cu voce surdă:

— Destul! Vreţi să mă omorîţi?!... Nu-mi mai daţi în cap... N-am cheile! Am să vă duc aşa pînă la noapte, dar de chei nici vorbă... Nu vi le dau!

— A-a-a, pînă la noapte! scrîşneau mînioase femeile, prinzîndu-se iarăşi de dînşul ca nişte lipitori; era acum sleit de puteri, şi femeile îl zgîriau, îl băteau, îl muşcau.

Chiar lîngă conducerea colhozului, Davîdov se aşeză în drum. Bluza de pînză îi era plină de sînge. Pantalonii orăşeneşti, prea scurţi (cu manşetele ferfeniţă din pricina vechimii), erau rupţi în genunchi. Prin deschizătura largă a gulerului desfăcut, se vedea pieptul arămiu, tatuat. Răsufla greu şi horcăia. Avea o înfăţişare jalnică.

— Mişcă... mama ta!... strigă bătrîna lui Ignationok, bătînd din picior.

— Totu-i pentru voi, ticăloaselor! rosti Davîdov cu un glas neaşteptat de răsunător, rotindu-şi împrejur ochii plini de o lumină ciudată. Pentru voi ne străduim! Şi chiar voi mă ucideţi? Ah! Nu vă dau cheile. Auziţi? Hotărît! Nu vi le dau.

— Daţi-l dracului... strigă o fată care venea în fugă. Cazacii au rupt lăcăţile şi acum împart grînele!

Femeile îl lăsară pe Davîdov lîngă poarta colhozului şi se duseră în goană la hambare.

El se ridică cu mare greutate. Intră în curte. Scoase în pridvor un ciubăr cu apă stătută şi bău mult, mult; apoi începu să-şi toarne apă pe cap. Îşi spălă gemînd sîngele de pe faţă şi de pe gît. Se şterse cu o pătură întinsă pe parmaclîc şi se aşeză pe prag.

În curte nu era ţipenie de om. Undeva, cotcodăcea o găină speriată. Pe acoperişul cuştii de grauri ciripea, cu capul dat pe spate, o ciocîrlie negricioasă. Dinspre stepă se auzea chiţcăitul ţîstarilor. Un strat de nouraşi liliachii, ca nişte trepte acopereau soarele; dar în văzduh plutea o zăpuşeală atît de moleşitoare, încît chiar vrăbiile, care se scăldau în grămezile de cenuşă din ogradă, şedeau nemişcate, cu gîturile întinse, bătînd rar din evantaiele micuţe ale aripioarelor desfăcute.

Auzind un tropăit surd şi moale de copite, Davîdov ridică capul. Pe poartă năvăli în plin galop un căluţ şarg, înşeuat, cu crupa lată. Se întoarse scurt, scurmă pămîntul cu picioarele de dinapoi, şi, sforăind, făcu înconjurul ogrăzii. De pe crupă, pale pufoase de spumă albă i se scurgeau pe pămîntul fierbinte. Se opri la uşa grajdului şi mirosi pragul.

Căpăstrul împodobit, bătut în argint, îi era rupt. Capetele dîrlogilor i se bălăbăneau. Şeaua îi lunecase pe grumaz, curelele rupte ale chingii îi atîrnau pînă-n pămînt şi se loveau din cînd în cînd de scoicile negre, bătînd în liliachiu, ale copitelor. Răsufla din greu, umflîndu-şi nările trandafirii. Smocuri cafenii de scaieţi uscaţi i se prinseseră de moţul auriu şi de coama încîlcită.

Davîdov privi calul cu uimire. În vremea asta, uşa fînăriei scîrţîi lung şi dintr-însa se ivi capul lui moş Şciukar. Puţin după aceea, ieşi însuşi moşul, deschizînd uşa cu cea mai mare băgare de seamă şi aruncîndu-şi ochii cu frică în toate părţile.

Pleava de fîn îi acoperea, într-un strat gros, cămaşa udă de sudoare. În bărbuţa-i încîlcită, i se încurcaseră

spice de pir pline de seminţe, frunze şi fire de iarbă uscată, ca şi pulbere galbenă de sulfină. Faţa lui moş Şciukar era vînătă, avînd întipărită o spaimă de moarte. De la tîmple îi curgeau pe barbă şi pe obraji şiroaie de sudoare...

— Tovarăşe Davîdov! rosti el cu o şoaptă rugătoare, apropiindu-se în vîrful picioarelor de pridvor. Ascunde-te, pentru numele lui dumnezeu! Dacă au tăbărît pe noi, înseamnă că acuşi-acuşi ajung şi la moarte de om. Ian te uită cum te-au pocit, de nu-ţi mai recunoşti faţa! Eu m-am pitit în fîn... E o zăpuşeală acolo! Nu-i chip de răbdat, m-au trecut toate sudorile; în schimb stai cu inima liniştită, zău aşa! Hai să aşteptăm la loc ferit pînă ce-a trece şi asta. Să ne ascundem împreună. Ce zici? Singur, parcă ţi se face părul măciucă... Ei, spune şi dumneata, adică de ce să murim? Zău că nu ştiu! Ascultă cum bîzîie femeile, ca nişte bărzăuni, sta-le-ar în gît să le stea! Vezi că lui Nagulnov, pesemne, i-au şi făcut felul. Doar calul care a venit în fugă, îi calul lui... A plecat azi la staniţă călare pe şargul ăsta. Azi-dimineaţă s-a poticnit în poartă calul sub dînsul şi chiar atunci i-am spus: „Întoarce-te, Makar, că-i semn tare rău!" Dar parcă el ascultă vreodată pe un om cu scaun la cap? De cînd lumea! Nu face decît după căpăţîna lui! Şi uite: l-au omorît. Iar dacă s-ar fi întors, s-ar fi putut ascunde foarte bine.

— Atunci poate că-i acasă? zise şovăitor Davîdov.

— A-ca-să? Atunci de ce-a venit calul singur, în fugă? De ce sforăie, adulmecînd parcă a mortăciune! Semnele astea mi-s prea bine cunoscute! Lucru-i limpede ca lumina zilei: s-a întors de la raion... a văzut că oamenii pradă grîul din hambare, ei, s-a pus împotrivă, nu l-a răbdat inima lui aprinsă, ei, şi, pesemne, l-au ucis.

Davîdov tăcea. De la hambare se auzea cum vuiau într-una glasurile mulţimii, cum scîrţîiau carele şi cum huruiau roţile căruţelor. „Cară grînele... îşi zise Davî-

dov. Dar ce s-o fi întîmplat oare cu Makar? Să fie adevărat că l-au ucis? Mă duc să văd!" Şi se sculă în picioare.

Crezînd că Davîdov s-a hotărît să se ascundă împreună cu dînsul, moş Şciukar se apucă să se foiască încoace şi încolo:

— Haidem, că aici ne paşte urgia! Dacă îl aduce Aghiuţă pe careva şi ne vede împreună, ne cîntă cucul pe creangă uscată la amîndoi. Într-o clipită ne şi dau gata! În fînar însă-i o minunăţie! E o mirozna de fîn uşoară şi veselă. Aş sta şi o lună în fîn, numai de mi s-ar aduce de crăpelniţă. Atîta doar, că m-a scos ţapul de acolo... Îmi venea să-l ucid, vrăjmaşul! Cînd am auzit că femeile pradă colhozul şi că te-au luat în răspăr pentru grîne, mi-am zis: „Ei, te duci pe copcă, Şciukar, şi te duci de florile mărului!" Doar toate femeile ştiu, pînă la una, că numai eu şi cu dumneata, tovarăşe Davîdov, stăm în frunte din cea dintîi zi a revoluţiei, că noi am întemeiat colhozul din Gremeacii şi l-am deschiaburit pe Titok. Va să zică, pe cine trebuiau să-l ucidă mai întîi şi întîi? Socoteala-i limpede: pe mine şi pe dumneata. „Stăm prost, îmi ziceam, trebuie să mă ascund, altfel au să-l omoare pe Davîdov şi are să-mi vină şi mie rîndul. Şi atunci cine o să dea mărturii, la cercetare, despre moartea tovarăşului Davîdov?" Cît ai clipi din ochi, mă afund în fîn, mă îngrop cu cap cu tot şi stau. Îmi era frică să răsuflu mai tare. Deodată aud că umblă cineva pe fîn, deasupra mea... umblă şi, firește, strănută din pricina prafului. „Mamă, măiculiţă! îmi zic. Mă caută, fără îndoială, pe mine... de bună seamă că a venit cineva după sufletul meu." Şi acela umblă şi tot umblă prin fîn şi uite-l că mă calcă pe pîntece... Eu tac chitic! De spaimă, simţeam cum mi se desface sufletul de trup, dar zac ca legat de duhurile rele, fiindcă, de, tot n-aveam încotro să fug! Cînd colo, mă calcă chiar pe faţă. Atunci

fac cu mîna „haţ!" şi prind o copită flocoasă. Părul mi se făcuse măciucă în vîrful capului. Pînă şi pielea începuse să mi se desprindă de pe trup. Nici nu mai suflam de groază! Ştii ce m-am gîndit cînd am dat peste copita flocoasă? „Necuratul!" mi-am zis. În fînărie — întuneric beznă, şi, cum se ştie, tuturor spurcăciunilor le place la întunecime. „Va să zică, chitesc eu, o să mă calce în picioare şi o să mă gîdîle pînă mi-o ieşi sufletul... Mai bine mă lăsam pe mîna muierilor." Mda-a-a! Am tras o spaimă pe cinste! Să fi fost un altul în locul meu, vreun flăcău fricos, ar fi plesnit inima într-însul, ba şi mărunţaiele... Asta te apucă totdeauna dintr-o spaimă neaşteptată. Eu însă am simţit numai nişte fiori reci, dar nu m-am mişcat. Cînd colo, mă trăsneşte o straşnică duhoare de ţap... Deodată mi-am adus aminte că ţapul deschiaburitului Titok îşi face veacul în fînar. Uitasem de el, afurisitul! Crăp un ochi — aşa şi era: ţapul lui Titok hălăduia în fîn, căuta salvie, ronţăia un fir de pelin... Ei, cînd dau cu ochii de dînsul, mă scol în picioare şi încep să-l chelfănesc. Şi l-am purtat prin toată şura, trăgîndu-l de barbă şi de ce s-a nimerit. „Nu te vîrî în fîn, satană bărboasă, cînd e răscoală în sat! Nu ţopăi fără rost, dimon puturos!" Aşa de tare m-am supărat, că eram cît pe ce să-l omor pe loc, pentru că, chiar dacă-i dihanie necuvîntătoare, el trebuie totuşi să priceapă cum şi ce fel, cînd poate să se preumble fără rost prin fîn şi cînd trebuie să stea tupilat şi să tacă... Dar încotro, tovarăşe Davîdov?

Fără să răspundă, Davîdov trecu pe lîngă fînar şi se îndreptă spre poartă.

— Încotro? şopti speriat Şciukar.

Uitîndu-se pe portiţa crăpată, el văzu cum Davîdov, ca împins din spate de un vînt năvalnic, se îndrepta cu pas nesigur, dar grăbit, către hambarele obşteşti.

CAPITOLUL XXXIV

Alături de drum e un gorgan funerar. Pe culmea lui netezită de vînturi foşnesc trist steble uscate de pelin şi de sulfină de anul trecut. Posomorîţi, ciulinii îşi pleacă la pămînt vîrfurile roşcate, iar pe povîrnişuri, din creştetul lor şi pînă la poale, se aştern mănunchiuri de pănuşiţă galbenă şi pufoasă. Triste şi veştede, ieşite de soare şi de vreme rea, buruienile îşi întind tulpinile aţoase deasupra străvechiului pămînt zbicit de vînturi. Chiar şi primăvara, în mijlocul biruitoarei înfloriri a ierburilor, buruienile uscate, mohorîte şi ofilite, au o înfăţişare bătrînească... şi numai tîrziu, toamna, strălucesc într-o mîndră revărsare de promoroacă albă, şi numai toamna, gorganul, încremenit în măreţia lui, stă parcă de pază în stepă, îmbrăcat tot în platoşă cu solzi de argint.

Vara, în amurg, i se lasă uneori pe creştet, din înaltul norilor, cîte o pajură de stepă. Cu foşnet de aripi, cade pe gorgan, face cîţiva paşi neîndemînatici, se opreşte să-şi ciugulească, cu pliscul coroiat, evantaiul cafeniu al aripii întinse şi vîrful cozii vrîstat cu pene ruginii. Apoi încremeneşte somnoroasă cu capul dat pe spate, pironindu-şi, în cerul pururi albastru, ochiul de chihlimbar, tivit cu chenar negru. Încremenită ca o stîncă pustie de piatră galben-roşcată, pajura se odihneşte înaintea vînătorii de seară. Apoi, desprinzîndu-se uşor de pe pămînt, îşi ia din nou zborul. Şi, pînă la apusul soarelui, umbra sură a aripilor sale împărăteşti brăzdează mereu stepa în lung şi în lat.

Încotro au s-o ducă asprele vînturi de toamnă ? La poalele albăstrii ale Caucazului ? În stepa Mugană ? Poate în Persia sau în Afganistan ?

Iarna, cînd gorganul funerar se îmbracă în mantia de hermină a zăpezii, în revărsatul azuriu al zorilor, se iveşte zilnic pe creştetul movilei un vulpoi bătrîn, cu grumazul cărunt. Timp îndelungat, el rămîne pe loc,

încremenit, sculptat parcă din marmură galben-purpurie de Carrara. Stă, lăsîndu-şi coada stufoasă şi roşcată pe zăpada liliachie, şi îşi întinde împotriva vîntului botul ascuţit, cu vîrful negru-fumuriu. În clipa aceea trăieşte numai botu-i de agată, umed, în măreaţa lume a mirosmelor îmbinate, adulmecînd lacom, cu nările larg deschise, tremurătoare, şi izul sălciu al zăpezii împrăştiat pretutindeni, şi amăreala stăruitoare a pelinului sfîrogit de ger, şi aburul plăcut al balegii de cal, cu aromă de fîn, de pe şleaul din apropiere, şi mirosul de-abia simţit, nespus de ademenitor, al puilor de potîrniche poposiţi departe, între buruieni, pe un răzor...

În urma potîrnichii rămîn atîtea mirosuri strîns împletute, încît vulpoiul, ca să-şi sature nasul, trebuie să se coboare de pe gorgan şi să plutească parcă vreo cincizeci de stînjeni cu picioarele înfundate în zăpada care scapără ca steluţele, tîrîndu-şi pîntecele supt, plin de ţurţuri, peste vîrfurile buruienilor. De-abia atunci, în nările-i negre, răsfrînte, năvăleşte şuvoiul tare al miresmelor care parcă-i ard nasul : acreala stifoasă a proaspătului găinaţ de pasăre şi mirosul îndoit al penelor ; cele ude de zăpadă, care au atins iarba, sînt îmbibate în amăreala pelinului luată din ierburi şi de izul iute al peliniţei. Acesta-i mirosul de deasupra al penelor. Iar de la rădăcina albăstrie a penei, împlîntată pe jumătate în carne, se împrăştie un miros cald şi sărat de sînge.

...Vînturile uscate macină ţărîna gorganului, cărată de mîna omului şi îndesată de vreme, soarele amiezii îl dogoreşte, ploile torenţiale îl spală, iar gerurile bobotezei îl fac să crape. Dar gorganul, tot atît de neclintit, domneşte şi astăzi asupra stepei, ca acum o mie de ani, cînd peste rămăşiţele pămîntești ale unui mîrzac polovţian ucis şi înmormîntat acolo cu mare cinste ostăşească, s-a înălţat gorganul, clădit de mîinile arămii, încărcate de brăţări, ale soţiilor, de mîinile oştenilor, ale neamurilor, ale robilor...

Stă gorganul pe o spinare de deal, la opt verste de

Gremeacii-Log. Din bătrîni, cazacii îl numesc „Măgura morții". Legenda spune că la poalele lui a murit cîndva un cazac rănit, poate tocmai acela despre care spune vechiul cîntec :

...Scăpără în grabă fac cu tăișul spadei sale ;
Apoi focul și-a aprins din tulpine de pelin.
A pus apă de izvor pe cărbuni la încălzit
Și cu apă și-a spălat, singur, rănile de moarte :
„Vai, rănile mele, răni, sîngele mi-ați supt din față !
Gheara morții, neagră, grea, mi-a frînt inima semeață..."

Nagulnov străbătu la galop cele douăzeci de verste de la staniță spre casă. Își opri șargul de-abia lîngă „Măgura morții". Descălecă și șterse cu palma spuma de pe gîtul calului.

Era o căldură neobișnuită pentru începutul primăverii. Soarele dogorea pămîntul ca-n mai. Apa morților tremura fumurie deasupra zării unduioase. Dinspre iazul îndepărtat din stepă, vîntul aducea gîgîitul gîștelor, măcăitul felurit al rațelor, țipătul plîngător al nagîților.

Makar scoase zăbala calului, îi legă capătul frîului de piciorul de dinainte și slăbi chinga. Calul se întinse lacom spre iarba tînără, smulgînd din mers tulpinile uscate de pir de anul trecut.

Un stol de rațe trecu peste gorgan cu un puternic și mărunt șuiet de aripi. Se lăsară pe iaz. Makar le urmări zborul cu gîndul în gol. Văzu cum cădeau rațele pe iaz ca niște pietre. Apa despicată de ele prinse a fierbe lîngă o mică insulă acoperită de stuf. De lîngă iezătură se ridică îndată un stol de gîrliță speriate.

În stepa moartă nu se vedea țipenie de om. Makar stătu culcat mult timp la poalele gorganului. La început, auzea cum sforăia calul în apropiere și cum păștea, zornăindu-și zăbalele. Apoi, calul coborî în vale, unde iarba era mai bogată. În jur se întinse o tăcere adîncă, ca într-o zi de toamnă tîrzie, în stepa părăsită de oameni, după sfîrșitul muncilor la cîmp.

„Ajung acasă, îmi iau rămas bun de la Andrei şi de la Davîdov, îmi pun mantaua cu care m-am întors de pe frontul polonez şi mă împuşc. Nimic nu mă mai leagă de viaţă! Revoluţia n-are să sufere din pricina asta. Destui oameni se luptă pentru ea! Unul mai mult sau mai puţin... se gîndea el, fără să-i pese, culcat pe pîntece, cu ochii pironiţi de aproape la tulpiniţele încîlcite ale năgarei — de parcă ar fi fost vorba de altcineva. Davîdov are să spună la mormîntul meu: «Cu toate că Nagulnov a fost exclus din partid, el s-a dovedit a fi un bun comunist. Gestul sinuciderii nu-l aprobăm! Hotărît! Dar cauza pentru care s-a luptat el cu contrarevoluţia mondială avem s-o ducem la capăt!»" Cu o nemaipomenită limpezime, Makar şi-l închipui pe Bannik umblînd de colo pînă colo prin mulţime, bucuros, cu un zîmbet pe buze, netezindu-şi mustăţile bălane şi aruncînd cîte un cuvînt: „A mai crăpat unul, slavă domnului! Unui cîine îi trebuie o moarte cîinească!"

— Ba nu, pui de şerpoaică! N-am să mă împuşc! Te pun eu cu botul pe labe pe tine şi pe alţii de soiul tău, rosti Makar cu glas tare, scrîşnind din dinţi şi sărind ca ars drept în picioare. Gîndul la Bannîk îl făcu să-şi schimbe hotărîrea. Căutîndu-şi cu ochii calul, îşi mai spuse: „Ba pe dracu! Mai întîi vă dau eu gata pe toţi şi... numai după aceea mă duc şi eu! N-am să vă dau prilej să vă bucuraţi de moartea mea! Korcijinski? Dar parcă el are ultimul cuvînt? Cum isprăvim semănatul, mă duc la district. Au să mă primească înapoi în partid! Altfel mă duc la ţinut, la Moscova, dacă e nevoie, iar de nu — pot să mă bat cu năpîrcile şi în afară de partid!"

Îşi roti dintr-o dată ochii luminaţi asupra lumii întinse împrejurul său. I se păru că starea lui nu-i chiar atît de deznădăjduită şi de ireparabilă pe cît îi păruse cu cîteva ceasuri mai înainte...

Coborî grăbit în valea unde intrase calul. Speriată de paşii lui, o lupoaică cu pui se sculă dintre buruieni. O clipă, fiara se opri. Îşi plecă fruntea lată, cercetînd cu privirea omul care se ivise în faţă. Apoi îşi culcă urechile pe spate, îşi strînse coada între picioare şi porni cu pas mărunt spre o padină. Gurguiele negre şi lăbărţate i se bălăbăneau moale sub pîntecele supt.

Makar nu apucă să se apropie de cal, cînd acesta începu să dea nărăvaş din cap. Frîul legat de picior se rupse.

— Ptrru! Vasiok! Ptrru! Stai! se încercă Makar să-l înduplece cu glas scăzut, căutînd să se apropie pe la spate de căluţul care prinsese a zburda şi să-l apuce de coamă sau de scară.

Dînd din cap, şargul iuţi pasul, aruncînd priviri piezişe spre călăreţ. Makar începu să alerge. Dar calul nu-l lăsă să se apropie. Zvîrlind, tăie drumul cel mare şi o luă spre cătun într-un galop năvalnic.

Makar trase o înjurătură şi porni după cal. Merse vreo trei verste pe cîmp, către arăturile de toamnă care se zăreau lîngă sat. Din pîrloage se ridicau spurcaci şi perechi de potîrnichi. Mai departe, pe povîrnişul văii, păşea un dropioi, păzind dropia culcată. Cuprins de neînvinsa năzuinţă a împreunării, dropioiul îşi desfăşura în evantai penele scurte ale cozii roşcate, căptuşite cu fulgi albi-ruginii, îşi desfăcea aripile, zgîriind cu ele pămîntul uscat, lăsînd pe jos pene cu puf trandafiriu la rădăcină...

În stepă se săvîrşea marea taină a zămislirii: ierburile creşteau năvalnic, păsările şi fiarele se împerecheau. Numai ogoarele părăsite de om îşi desfăşurau în tăcere, sub cerul primăverii, întinderile nesemănate, pe care fumegau aburi alburii.

Încrîncenat de mînie, Makar călca pe bulgării uscaţi ai arăturii de toamnă. Se pleca cu o mişcare grăbită, lua puţină ţărînă şi o freca în palme. Praful de cerno-

ziom, amestecat cu gingaşe fire de iarbă moartă, era uscat şi fierbinte. Arăturile se stricau! Trebuia să se trimită neîntîrziat boroanele de trei, patru ori pe ogoarele uscate, pline de rădăcini încîlcite, ca să sfărîme cu colţii de fier pămîntul stătut. Şi numai după aceea trebuiau mînate semănătorile pe brazdele afînate, pentru ca boabele de aur ale grîului să intre mai adînc în pămînt...

„Am întîrziat! Prăpădim pămîntul! îşi zise Makar, cu inima strînsă, privind de jur împrejur arăturile negre, nelucrate, groaznice în goliciunea lor. O zi, două — şi s-a dus dracului arătura. Toate în fire, afară de noi, oamenii, toate sînt curate în treburile astea. Şi vietăţile, şi copacul, şi pămîntul ştiu vremea cînd trebuie să-şi lepede sămînţa, pe cînd oamenii... noi sîntem mai prejos şi mai parşivi decît jivina cea mai scîrnavă! Uite, oamenii nu ies la semănat, fiindcă li s-a urcat la cap simţul proprietăţii... Blestemaţii! Cum ajung, îi gonesc pe toţi la cîmp! Pe toţi, pînă la unul!"

Îşi iuţea mersul, trecînd chiar din cînd în cînd la pas alergător. De sub căciulă îi curgea sudoarea. În spate, bluza îi era neagră, leoarcă. Buzele i se uscaseră. Pe obraji îi apăreau tot mai vii pete de roşeaţă bolnăvicioasă...

CAPITOLUL XXXV

Nagulnov intră în sat cînd împărţeala grîului de sămînţă era în toi. Liubişkin cu brigada lui se găsea încă pe cîmp. Lîngă hambare era o înghesuială cumplită. Sacii cu grîu erau aruncaţi cu grabă pe cîntar. Căruţele se perindau una după alta. Cazacii şi femeile cărau grîul în saci, în şorţuri. Boabele împrăştiate pe jos acopereau cu un strat gros pămîntul şi treptele hambarelor...

Nagulnov înțelese dintr-o aruncătură de ochi cum stăteau lucrurile. Împingînd pe săteni în lături, el își făcu drum spre cîntar.

Fostul colhoznic Batalșcikov Ivan, ajutat de sfrijitul Apollon Peskovatskov, cîntărea și elibera oamenilor grînele. Nici Davîdov, nici Razmiotnov și nici un brigadier nu se aflau lîngă hambare. Numai o clipă se zări din mulțime chipul zăpăcit al administratorului Iakov Lukici ; dar și acesta se mistui undeva, după căruțele strînse grămadă una lîngă alta.

— Cine v-a dat voie să împărțiți grînele ? răcni Makar, îmbrîncindu-l pe Batalșcikov și urcîndu-se pe cîntar.

Mulțimea tăcea.

— Cine te-a împuternicit să cîntărești grînele ? îl întrebă Makar pe Batalșcikov fără să coboare glasul.

— Obștea...

— Unde-i Davîdov ?

— Nu m-am dus să-l caut !

— Unde-s oamenii din conducerea colhozului ? Conducerea a dat voie ?...

Demid Molciun, care stătea lîngă cîntar, zîmbi și-și șterse sudoarea cu mîneca. Tunetul glasului său gros răsună plin de siguranță și de simplitate :

— Noi singuri ne-am dat voie fără conducerea colhozului. Singuri luăm grîul !

— Singuri? Va să zică așa... Din două sărituri, Nagulnov ajunse pe podeț. Îl doborî cu un pumn pe flăcăul din pragul hambarului. Trînti cu zgomot ușa și se sprijini cu spinarea într-însa : Împrăștiați-vă ! Nu vă dau grîne ! Care se apropie de hambar îl declar dușman al Puterii sovietice !

— Oho ! rosti în bătaie de joc Dîmok, care ajuta un vecin să încarce grîul în căruță.

Ivirea lui Nagulnov a fost un lucru cu totul neașteptat pentru cei mai mulți. Înainte de plecarea lui la centrul de reședință al raionului, umblau prin Gremeacii-Log

zvonuri stăruitoare, ba că Nagulnov are să fie judecat pentru lovirea lui Bannîk, ba că va fi scos din funcție și că, fără îndoială, va fi băgat la închisoare... Încă de dimineață, Bannik, auzind de plecarea lui Makar, dăduse ca lucru sigur :

— Nagulnov nu se mai întoarce ! Chiar procurorul mi-a spus că au să-l pedepsească cu toată asprimea ! Lasă să-l vadă și el pe dracu ! Au să-l zvîrle și din partid. Și atunci o să afle ce înseamnă să bați pe un plugar. Nu mai sînt acum vechile rînduieli !

Tocmai de aceea ivirea lui Makar lîngă cîntar fusese întîmpinată cu o tăcută zăpăceală și nedumerire. Dar după ce Nagulnov se repezise de la cîntar pe podețul hambarului și se înfipse, astupînd cu trupul lui ușa, se lămuri îndată starea de spirit a celor mai mulți. După izbucnirea lui Dîmok, porniră strigătele :

— Puterea-i acum în mîna noastră !

— Puterea norodului !

— Huiduiți-l, băieți !

— Du-te de unde ai venit !

— Co-man-dant !...

Cel dintîi se îndreptă spre hambar Dîmok, legănîndu-și voinicește umerii și aruncînd zîmbitor, din cînd în cînd, cîte o privire îndărăt. După dînsul se puseră în mișcare, nehotărîți, încă vreo cîțiva cazaci. Unul dintr-înșii ridică o piatră din mers...

Nagulnov scoase revolverul fără grabă din buzunarul pantalonilor și-i ridică cocoșul. Dîmok se opri, codindu-se nehotărît. Se opriră și ceilalți. Acel care se înarmase cu o piatră grea începu s-o poarte dintr-o mînă în alta ; apoi o zvîrli în lături. Toți știau că Nagulnov, dacă a ridicat cocoșul, n-are să stea mult pe gînduri, ca la nevoie să-i dea drumul, ceea ce Makar adeveri numaidecît :

— Numai după ce am să omor șapte năpîrci, aveți să intrați în hambar. Ei, care-i cea dintîi ? Apropie-te !

Doritori nu se prea găseau. Pentru cîteva clipe, toţi rămaseră încurcaţi. Dîmok stătea pe gînduri, nehotărîndu-se să se apropie de hambar. Lăsînd ţeava revolverului în jos, Nagulnov strigă :

— Împrăştiaţi-vă ! Împrăştiaţi-vă îndată ! Altfel încep să trag !...

Nu apucă să isprăvească fraza, cînd un piron de fier se şi izbi cu putere de uşă, deasupra capului său. Îl aruncase Efim Trubaciov, prietenul lui Dîmok, ţintind în capul lui Makar ; dar văzînd că dăduse greş, el se cinchi iute în dosul unui car. Nagulnov lua repede hotărîri, ca la luptă : ferindu-se de o piatră aruncată din mulţime, el trase un foc în sus şi în aceeaşi clipă sări de pe podeţ. Mulţimea dădu înapoi ; răsturnîndu-se unii peste alţii, oamenii din faţă o rupseră la fugă. Oiştile căruţelor şi ale carelor începură să pîrîie. O femeie răsturnată în goană de cazaci prinse să ţipe deznădăjduit.

— Nu fugiţi ! Nu i-au mai rămas decît şase gloanţe ! se auzi glasul lui Bannik, care se ivise nu se ştie de unde, căutînd să însufleţească şi să oprească pe cei ce fugeau.

Makar se întoarse iarăşi la hambar, dar nu se mai sui pe podeţ, ci se opri lîngă perete, ca să aibă sub ochi şi celelalte hambare.

— Nu vă apropiaţi ! strigă el către Dîmok, Trubaciov şi către ceilalţi, care încercau să se apropie iarăşi de cîntar : Nu vă apropiaţi, băieţi ! Vă împuşc !

Din mulţimea îngrămădită la vreo sută de paşi de hambare, ieşiră Batalşcikov Ivan, Atamanciukov şi încă trei foşti colhoznici. Ei hotărîră să întrebuinţeze viclenia. Făcură vreo treizeci de paşi. Batalşcikov îl preveni, ridicînd mîna :

— Tovarăşe Nagulnov, aşteaptă, lasă revolverul în pace !

— Ce vreţi ? Împrăştiaţi-vă, v-am spus o dată !...

— Ne împrăştiem îndată, dar tu te aprinzi degeaba... noi luăm grînele cu învoire...

— Cu învoirea cui ?

— A venit cineva de la district... din partea comitetului executiv de district... sau aşa ceva. El ne-a dat învoire.

— Şi unde-i acum ? Davîdov unde-i ? Razmiotnov ?

— Ţin şedinţă la conducerea colhozului.

— Minţi, ticălosule ! Pleacă de la cîntar, n-auzi ? Haide !

Nagulnov îşi rezemă pe cotul îndoit al braţului stîng ţeava albă a revolverului care, din pricina vechimii, îşi pierduse brunajul.

Batalşcikov urmă fără frică :

— Dacă n-ai încredere în noi, du-te şi vezi. Iar de nu, ţi-i aducem noi aici. Lasă ameninţările cu arma, tovarăşe Nagulnov. Altfel are să fie rău. Împotriva cui te ridici ? Împotriva norodului ? Împotriva satului întreg ?

— Nu te apropia ! Nici un pas mai departe ! Tu nu-mi eşti tovarăş. Eşti un contrarevoluţionar, dacă prazi grînele statului !... N-am să vă las să călcaţi în picioare Puterea sovietică.

Batalşcikov vru să mai spună ceva, dar în aceeaşi clipă, de după colţul hambarului, se ivi Davîdov. Bătut într-un hal îngrozitor, tot numai vînătăi, zgîrieturi şi umflături, venea cu pas nesigur, poticnindu-se. Nagulnov îl zări şi se repezi la Batalşcikov cu un strigăt răguşit :

— A-a-a, năpîrcă ! Vreţi să ne înşelaţi ! Să ne bateţi ?

Batalşcikov şi Atamanciukov o luară la fugă. Nagulnov trase două focuri după dînşii, dar nu-i nimeri. Mai deoparte, Dîmok rupea un par dintr-un gard. Ceilalţi, fără să se dea un pas înapoi, mîrîiau surd.

— Nu vă las... să călcaţi... în picioare... Puterea sovietică, mugi Makar printre dinţii încleştaţi, năpustindu-se asupra mulţimii.

— Pe dînsul!

— Eh, dacă am avea o armă, cît de proastă! gemu Iakov Lukici în rîndurile din urmă, plesnind din palme şi blestemînd pe Polovţev, care îşi luase tălpăşiţa la o vreme atît de nepotrivită.

— Cazaci! Ia potoliţi-l pe viteazul ăsta!... răsună, pătimaş şi plin de mînie, glasul Marinei Poiarkova. Aceasta ba îi îndemna pe cazaci să iasă înaintea lui Makar, care venea în fugă, ba îl întreba cu ură pe Demid Molciun, zgîlţîindu-l: Ce fel de cazac eşti tu?... Ţi-i frică?

Deodată mulţimea se sparse, risipindu-se în lături. Oamenii fugeau care încotro dinaintea lui Makar...

— Miliţia!!! strigă cu groază sălbatică Nastionka Donetkova.

De pe colnic, risipindu-se ca o lavă, vreo treizeci de călăreţi coborau la galop, spre cătun. De sub copitele cailor zbucneau rotocoale de colb primăvăratic, ca un fum uşor, străveziu...

Peste cinci minute, nu mai rămăseseră în bătătura pustie de lîngă hambare decît Davîdov şi Makar. Tropotul de copite al cailor se apropia din ce în ce. Călăreţii se iviră pe imaş. În frunte galopa Liubişkin Pavlo, călare pe buiestraşul lui Lapşinov. La dreapta lui venea Agafon Dubţov, cel ciupit de vărsat, înarmat cu o măciucă şi cumplit în hotărîrea lui. Iar la urmă în neorînduială, pe cai de diferite culori, veneau la galop colhoznicii brigăzii a doua şi a treia...

Pe înserate sosi de la raion un miliţian, chemat de Davîdov. Ivan Batalşcikov, Apollon Peskovatskov, Efim Trubaciov şi încă cîţiva „activişti" dintre foştii colhoznici au fost arestaţi pe cîmp, iar bătrîna lui Ignationok a fost ridicată de la dînsa de acasă. Toţi au fost trimişi la raion,

împreună cu martorii. Dîmok se înfăţişă singur la sovietul sătesc.

— Ai sosit, porumbelule ? îl întrebă triumfător Razmiotnov.

Uitîndu-se în bătaie de joc la dînsul, Dîmok îi răspunse :

— Am venit. La ce să mă joc de-a baba-oarba, dacă am tras peste douăzeci şi unu...

— Adică cum vine asta ? se posomorî Razmiotnov.

— Ei, cînd tragi peste douăzeci şi unu la jocul de cărţi ! Nu ţi-au ieşit douăzeci şi unu de ochi — înseamnă că ai tras peste... Unde trebuie să mă duc ?

— Ai să te duci la raion.

— Unde-i miliţianul ?

— Vine îndată, n-ai să-i duci prea mult dorul ! Tribunalul popular are să te înveţe minte, pentru că ai bătut pe un preşedinte de soviet ! N-o să-ţi rămînă dator !

— Asta-i lucru ştiut ! încuviinţă lesne Dîmok şi, căscînd, urmă : - Mi-i somn, Razmiotnov. Du-mă în şură şi închide-mă ; pînă vine miliţianul, să dorm puţin. Dar te rog să mă închizi... altfel o şterg prin somn.

A doua zi, conducerea colhozului porni să strîngă grînele prădate. Makar umbla din casă în casă la gospodarii care luaseră grîne în ajun. Fără să le dea bună ziua şi uitîndu-se în altă parte, el îi întreba stăpînit :

— Ai luat grîne ?

— Am luat...

— Le aduci înapoi ?

— Păi, trebuie să le aduc...

— Adă-le ! şi, fără să-şi ia rămas bun, ieşea din casă.

Mulţi foşti colhoznici luaseră mai multe grîne decît aduseseră la strîngerea fondului de însămînţare. Împărţeala se făcuse după declaraţia fiecăruia. „Cît grîu ai adus ?“ întreba nerăbdător Batalşcikov. „Cîte şapte puduri pentru trei deseatine.“ „Adă sacii la cîntar !“

De fapt însă primitorul adusese la strîngerea fondului de sămînță cu șapte pînă la paisprezece puduri mai puțin. În afară de asta, femeile căraseră vreo sută de puduri necîntărite, în șorțuri și desagi.

Pînă-n seară se adună tot grîul, afară de cîteva puduri. Nu se ajunseră numai douăzeci de puduri de orz și cîțiva saci de porumb. În aceeași seară, gospodarii individuali primiră în întregime sămînța care le aparținea.

Adunarea sătească se ține în Gremeacii-Log, după ce se întunecă. Davîdov luă cuvîntul în fața oamenilor adunați la școală în număr neobișnuit de mare:

— Ce înseamnă, cetățeni, faptele de ieri ale foștilor colhoznici și ale unei părți din gospodarii individuali? Înseamnă că aceștia s-au dat cu chiaburii! Hotărît! S-au dat de partea dușmanilor noștri. Și ăsta-i un fapt rușinos pentru voi, cetățeni, care ați cărat tîlhărește grînele din hambare, călcînd în picioare grăunțele neprețuite, și le-ați prădat cu pestelcile. Din rîndurile voastre, cetățeni, au pornit îndemnuri nechibzuite ca femeile să mă bată... și, într-adevăr, ele m-au bătut cu ce le-a căzut în mînă; iar o cetățeancă a izbucnit chiar în plîns, fiindcă nu dădeam nici un semn de slăbiciune. Despre dumneata vorbesc, cetățeancă! și Davîdov o arătă pe Nastionka Donețkova, care stătea la perete și-și acoperise repede fața cu broboada, de cum începuse să vorbească Davîdov. Tu mă ciocăneai cu pumnii în spinare și plîngeai de necaz, spunînd: „Eu îl bat, îl bat, iar el, procletul, parcă-i de piatră!"

Fața îmbrobodită a Nastionkăi ardea de rușine ca focul. Toată adunarea se uita la dînsa; iar ea, cu ochii în pămînt, stingherită și tulburată, ridica numai din umeri, ștergînd varul de pe perete.

— Te zvîrcolești, năpîrcă, ca șarpele sub țăpoi! zise Diomka Ușakov, nemairăbdîndu-l inima.

— Ai măturat tot peretele cu spinarea! susținu Agafon Dubțov, cel stricat de vărsat.

— Nu te mai foi, holbato! Te-ai priceput să baţi, apoi învaţă să şi priveşti adunarea în ochi! mugi Liubişkin.

Davîdov urmă să vorbească neînduplecat, dar pe buzele zdrobite îi lunecă un zîmbet cînd spuse:

— ...Ar fi vrut să-i cad în genunchi, să-i cer cruţare şi să-i dau cheile de la hambar! Dar noi, bolşevicii, nu sîntem făcuţi dintr-un astfel de aluat, cetăţeni, încît oricine să facă din noi ce vrea! În războiul civil m-au bătut iuncherii, dar nici ei n-au scos un cuvînt de la mine! Bolşevicii n-au stat în genunchi înaintea nimănui şi nici n-au să stea vreodată. Hotărît!

— Adevărat! izbucni răguşit, din toată inima, Makar Nagulnov, cu glasul tremurînd de tulburare.

— ...Ne-am deprins, cetăţeni, ca noi înşine să-i punem în genunchi pe duşmanii proletariatului. Şi avem să-i punem!

— Şi avem să-i punem în toată lumea! se vîrî iarăşi în vorbă Nagulnov.

— ...Vom face-o în toată lumea. Ieri însă voi aţi trecut de partea acestui duşman şi i-aţi dat ajutor. Cum să vă socotesc fapta, cetăţeni, cînd aţi rupt lacătele hambarelor, pe mine m-aţi bătut, iar pe Razmiotnov mai întîi l-aţi legat şi l-aţi băgat în beci, iar apoi l-aţi dus la sovietul sătesc, vrînd pe drum să-i atîrnaţi o cruce de gît... E o adevărată acţiune contrarevoluţionară! Mama colhoznicului nostru Mihail Ignationok, care se află acum arestată, striga în gura mare, cînd îl duceau pe Rozmiotnov: „Uite-l pe anticrist! Ucigă-l toaca!" Voia, cu ajutorul altor femei, să-i lege la gît o cruciuliţă spînzurată de un şnur. Dar tovarăşul nostru Razmiotnov — cum se şi cuvine unui comunist — nu s-a putut supune unei astfel de bătăi de joc! Andrei a vorbit pe şleau faţă de femei şi de pacostele de babe, îndobitocite de popime, spunîndu-le: „Cetăţence! Eu nu sînt pravoslavnic, ci comunist! în lături cu crucea!" Dar ele nu s-au

potolit cu una, cu două. Nu l-au lăsat în pace decît cînd Razmiotnov a rupt cu dinţii şnurul şi a început să dea din mîini şi din picioare. Ce-i asta, cetăţeni? Asta-i adevărată contrarevoluţie! Tribunalul popular are să pedepsească cu asprime pe cei ce au săvîrşit această batjocură, ca de pildă pe mama lui Mihail Ignationok.

— Eu nu răspund pentru mama. Ea are drept de vot. N-are decît să răspundă singură! strigă din primele rînduri Mihail Ignationok.

— Dar eu nici nu vorbesc despre tine. Vorbesc despre cei ce urlau împotriva închiderii bisericilor. Nu le-a plăcut cînd s-au închis bisericile. Dar să atîrni cu de-a sila o cruce de gîtul unui comunist, asta nu-i nimic? Bine şi-au mai dat în vileag făţărnicia! Aţîţătorii acestor răzvrătiri şi făptaşii mai colţoşi au fost arestaţi. Ceilalţi, care s-au lăsat prinşi în undiţa chiaburilor, trebuie să-şi vină în fire şi să-şi dea seama că au fost nişte rătăciţi. Asta v-o spun pe faţă. Pe masa biroului cineva a aruncat un bilet în care întreabă: „E adevărat că toţi cei ce au luat grîne vor fi arestaţi şi surghiuniţi, iar averea lor confiscată?" Nu, cetăţeni, asta nu-i adevărat! Bolşevicii nu se răzbună: ei pedepsesc fără cruţare numai pe duşmani. Pe voi, cu toate că aţi ieşit din colhoz şi v-aţi lăsat ademeniţi de vorbele chiaburilor, cu toate că aţi prădat grîul şi ne-aţi bătut, noi nu vă socotim vrăjmaşi. Voi sînteţi mijlocaşi, şovăitori, rătăciţi vremelnic, şi noi nu vom lua măsuri administrative împotriva voastră, ci vă vom deschide ochii asupra adevăratei stări de lucruri.

Un murmur stăpînit de voci făcu înconjurul sălii. Davîdov urmă:

— Şi tu, cetăţeancă, să n-ai nici o frică, poţi să-ţi descoperi faţa! Nimeni n-are să se atingă de tine, deşi mi-ai cărăbănit pumni din belşug. Dar dacă mîine ieşim la semănat şi tu ai să lucrezi prost, atunci am să-ţi dau eu o mamă de bătaie, s-o ţii minte! Am să-ţi trag nu

pe spinare, ci mai jos, ca să nu te poţi aşeza, nici culca, lua-te-ar naiba să te ia !

Rîsul sfios spori. Pînă să ajungă în rîndurile din fund se prefăcu într-un tunet de hohote, care aduse tuturor uşurare.

— ...A dat ieri strechea în voi, cetăţeni, dar destul ! Arătura se strică, vremea trece, trebuie să vă apucaţi de lucru, nu să vă ţineţi de prostii. Hotărît ! După ce-om semăna, atunci o să ne putem lua şi la trîntă, şi la bătaie... Vă vorbesc răspicat : cine este pentru Puterea sovietică — acela iese mîine la cîmp. Cine-i împotrivă — n-are decît să ronţăie seminţe de floarea-soarelui. Dar cine nu merge mîine la semănat, aceluia, noi, adică colhozul, îi luăm pămîntul şi-l semănăm singuri !

Davîdov se retrase de la marginea scenei, se aşeză la masa prezidiului ; dar cînd întinse mîna spre carafa cu apă, un glas adînc mişcat şi vesel, din fundul sălii, răsună cu căldură, în semiîntunericul străbătut de lumina portocalie a lămpii :

— Să trăieşti, Davîdov ! Halal să-ţi fie ! Că nu ne porţi pică.... şi nu ţii minte răul... Oamenii se frămîntă... nici nu îndrăznesc să-şi ridice ochii... Li-e ruşine... Nici femeilor nu li-i îndemînă... Doar o să trăim împreună. Hai, Davîdov, să zicem aşa : cine şi-o mai aduce aminte de trecut să-i sară ochii din cap. Aud ?

*

A doua zi dimineaţă, cincizeci de foşti colhoznici înaintară cereri de reprimire în colhoz. Gospodarii individuali şi cele trei brigăzi ale colhozului din Gremeacii-Log porniră din zori în stepă.

Liubişkin propuse să se lase o strajă lîngă hambare. Dar Davîdov zîmbi :

— Cred că nu mai e nevoie...

În patru zile, colhozul semănă aproape jumătate din arăturile de toamnă. La două aprilie, brigada a treia începu arăturile de primăvară. În tot acest timp, Davîdov trecu numai o singură dată pe la conducerea colhozului. Scoase la cîmp pe toţi cîţi erau în stare să muncească. Îl dezlegă vremelnic chiar pe moş Şciukar de îndatoririle de vizitiu şi-l trimise la brigada a doua. Davîdov pleca în revărsatul zorilor spre tarlalele brigăzilor şi nu se întorcea în sat decît după miezul nopţii, cînd cocoşii dădeau glas prin bătăturile oamenilor.

CAPITOLUL XXXVI

În ograda năpădită de ierburi de la conducerea colhozului era linişte, ca pe imaşul de lîngă sat. Ţiglele ruginii de pe acoperişul hambarelor aveau o lucire caldă şi ştearsă în soarele amiezii. Dar la umbra şurilor, pe iarba bătătorită, mai atîrnau boabe de rouă, parcă turnate, grele, liliachiu-fumurii...

În mijlocul ogrăzii stătea o oaie tunsă, grozav de urîtă în slăbiciunea ei. Alături, în genunchi, un ied alb, ca şi maică-sa, împungea harnic în ugerul caprei.

Liubişkin intră în curte călare pe o iepuşoară cu mînz; trecînd pe lîngă un şopron, el şfichiui înciudat cu biciúşca ieduţul, care se uita la dînsul de pe acoperiş, cu ochi verzi de spiriduş. Liubişkin mîrîi:

— Te caţeri într-una pe sus, michiduţă! Cîş de-acolo!

Liubişkin era posomorît şi mînios. Venise în grabă din stepă şi, fără să treacă pe acasă, se îndreptă spre conducerea colhozului. După iapa lui puţin arătoasă, alerga, cu coada înfoiată în vînt, un mînz cu picioare subţiri şi cu chişiţele îngroşate, în zornăitul surd al zurgălăului de la gît. Iapa era atît de mică faţă de înălţimea lui Liubişkin, încît scările slobode i se bălă-

băneau mai jos de genunchi. Călăreţul, gheboşat, parcă-şi ducea ca-n poveşti mîrţoaga între picioarele-i uriaşe.

Diomka Uşakov, care se uita la Liubişkin din pridvor se învcseli :

— Parc-ai fi Isus Christos intrînd în Ierusalim călare pe măgar... Semănaţi leit, ca două picături de apă !

— Ba tu eşti măgar ! se oţărî Liubişkin apropiindu-se de pridvor.

— Strînge-ţi picioarele : nu vezi că ari pămîntul cu ele ?

Fără să-l învrednicească cu vreun răspuns, Liubişkin descălecă, legă frîul de parmaclîc şi întrebă aspru :

— Davîdov e aici ?

— Aici. Şade şi tînjeşte. Nu mai poate de dorul tău. De trei zile încheiate nu pune nimic în gură, nici nu bea. O ţine într-una : „Unde-i neuitatul meu Pavlo Liubişkin ? Viaţa fără dînsul n-are nici un rost ! Nici lumina zilei nu mă mai bucură !"

— Mai dă-i cu gura ! Mai dă-i ! Acuşi îţi smulg limba din gură !

Diomka trase cu coada ochiului la biciul lui Liubişkin şi amuţi pe loc. Liubişkin intră în casă.

Davîdov, Razmiotnov şi reprezentantele femeilor tocmai isprăviseră vorba despre înfiinţarea unei creşe. Liubişkin aşteptă pînă ieşiră femeile. Apoi se apropie de masă. Bluza lui de stambă, deschisă şi plină de praf la spate, mirosea o năduşeală, soare şi colb.

— Am venit de la brigadă...

— De ce-ai venit ? întrebă Davîdov, ridicîndu-şi sprîncenele.

— Treaba nu merge de loc ! Mi-au rămas buni de muncă numai douăzeci şi opt de oameni. Dar nici aceştia nu vor să muncească. Trag chiulul toată ziulica, ca nişte trîntori. Nici nu ştiu ce să mă fac cu dînşii. Lucrează acum la mine numai douăsprezece pluguri. Cu mare greutate am strîns plugarii. Numai Kondrat Maidannikov mun-

ceşte cît un bou. Cît despre Akim Beshlebnov, Kujenkov Samoha sau scîrba aceea răguşită de Atamanciukov şi ceilalţi sînt nişte prăpădiţi, nu plugari! Parcă de cînd sînt n-au pus mîna pe coarnele plugului! Ară de mîntuială. Trag o brazdă, se pun pe fumat şi nu-i poţi urni din loc nici cu boii.

— Cît araţi pe zi?

— Eu şi Maidannikov arăm cîte trei sferturi de deseatină, pe cînd ăştia... cîte o jumătate de deseatină de om. Dacă arăm tot aşa n-o să isprăvim de semănat porumbul nici la pocroave.

Tăcut, Davîdov ciocănea cu capătul creionului în masă; apoi îi strecură o întrebare:

— Ai putea să-mi spui de ce-ai venit? Ca să-ţi ştergem lacrimile?

Şi deodată ochii îi scînteiară furioşi.

Liubişkin se burzului:

— N-am venit cu lacrimi în ochi! Mie să-mi dai oameni şi adaugă-mi încă cîteva pluguri, că de glumit, pot glumi eu şi fără tine!

— Că ştii să glumeşti, aşa-i, hotărît! Dar ca să meargă bine treaba, n-ai destulă vîrtute! Halal briga-dier! Nu ştii ce să faci cu chiulangiii! Hotărît! Păi sigur că n-ai să le poţi face nimic, dacă ai slăbit disciplina şi rabzi la tine-n brigadă orice!

— Întăreşte tu disciplina ceea! îşi ridică glasul Liubişkin, asudat de necaz. Capul răutăţilor e Atamanciukov. Ăsta zăpăceşte mintea oamenilor, îndemnîndu-i să iasă din colhoz: dar ia încearcă tu să dai putoarea afară, că ar lua şi pe alţii după dînsul. Şi apoi, la o adică, Semion Davîdov, zău aşa, vrei să-ţi baţi joc de mine? Numai cotonogi şi slăbănogi mi-ai pus în cîrcă şi încă mai ai de gînd să ceri treabă de la mine? Ce să mă fac, de pildă, cu moş Şciukar? Nu-i bun, flecarul dracului, decît să-l pui ca o momîie în bostănării, drept sperietoare de ciori. Iar voi mi l-aţi băgat pe gît în brigadă. Mi l-aţi atîrnat ca

pe o tinichea de coada cîinelui !... La ce să-l pun ? La coarnele plugului — nu poate... să mîie boii ca pogonici — nici atîta ! Cu glasul lui de vrabie boii nici nu-l socotesc om şi nu se tem de dînsul ! Se agaţă de funia boilor, crăcănatul dracului şi, pînă să tragă o brazdă, cade de zece ori ! Ba îşi leagă şireturile de la ghete, ba se trînteşte pe spate, dîndu-şi picioarele peste cap, ca să-şi vîre vătămătura înapoi !... Iar femeile îşi leapădă boii şi curioase dau fuga să vadă ce-i cu moş Şciukar. Curată panoramă, nu muncă ! Din pricina vătămăturii l-am pus de ieri bucătar, dar nici acolo nu-i bun nici de zeama oului ! Nu face decît stricăciuni. I-am dat slănină ca s-o pună în păsat, dar el a crăpat-o singur. Iar în păsat a turnat prea multă sare şi a ieşit o fiertură cu spumă... Ei, spune-mi şi tu ce să mă fac cu dînsul ?

Lui Liubişkin începură să-i tremure de mînie buzele sub mustaţa-i neagră. Îşi ridică biciul, descoperind subsuoară un rotogol spălăcit şi dospit de sudoare pe cămaşa-i murdară şi spuse deznădăjduit :

— Sloboziţi-mă din slujba de brigadier. Nu mai am răbdare să mă necăjesc cu oameni ca aiştia care mă împiedică şi pe mine să muncesc !...

— Nu mai fă pe orfanul. Hotărît ! Ştim noi cînd trebuie să te scoatem. Deocamdată du-te la cîmp şi pînă deseară să fie arate douăsprezece hectare. Iar dacă n-ai să le ari, să nu fie cu supărare ! Peste două ceasuri viu la tine ca să văd ce faceţi. Şterge-o !

Liubişkin trînti uşa cu putere după dînsul şi coborî în fugă din pridvor. Legată de parmaclîc, iapa stătea cu capul în pămînt. În ochii ei liliachii, stropiţi cu picăţele de aur, strălucea soarele. Liubişkin îndreptă pătura de pe tarniţa şeii încălzită de soare şi încălecă fără grabă. Diomka Uşakov, mijindu-şi ochii, îl întrebă veninos :

— A arat mult brigada voastră, tovarăşe Liubişkin ?

— Nu-i treaba ta.

— Intr-adevăr nu-i treaba mea... dar uite că am să te iau la remorcă cu plugul meu, şi atunci are să fie treaba mea !...

Întorcîndu-se în şa, Liubişkin îşi strînse pumnul uriaş arămiu, de i se albiră degetele, şi-i făgădui :

— Arată-te numai ! Eu, încrucişatul dracului, am să-ţi îndrept ochii pe loc ! Ţi-i întorc la ceafă şi te învăţ eu să mergi cu dosul înainte !

Diomka scuipă cu dispreţ.

— Mare doftor mai eşti ! Tămăduieşte-ţi mai întîi plugarii, ca să are mai cu spor...

Ca şi cum ar fi pornit la atac, Liubişkin ţîşni la galop pe poartă şi pieri în stepă. Încă nu se stinse clinchetul întretăiat al zurgălăului care se bălăbănea la gîtul mînzului, cînd Davîdov ieşi în pridvor şi-i spuse repede lui Diomka :

— Mă duc pentru cîteva zile la brigada a doua. Te las să-mi ţii aici locul. Ai grijă de organizarea creşei, dă o mînă de ajutor femeilor. Să nu eliberezi ovăz brigăzii a treia. M-auzi ? Dacă nu merge ceva, repede-te călare pînă la mine. Ai priceput ? Înhamă calul şi spune lui Razmiotnov să vină după mine. Îl aştept acasă.

— Ce-ar fi să trec cu oamenii mei pe ţelină, ca să-l ajut pe Liubişkin ? propuse Diomka ; dar Davîdov drăcui numai, strigînd :

— Mofturi. Trebuie s-o scoată singur la capăt ! Uite, mă duc chiar acum la dînşii să-i zgîlţîi cum trebuie. Atunci n-au să mai are cîte o jumătate de deseatină. Hotărît !... Înhamă !

Razmiotnov trase la locuinţa lui Davîdov cu o trăsurică la care era înhămat unul din armăsarii lăsaţi pentru nevoile conducerii. Davîdov îl aştepta în poartă cu o legăturică subsuoară.

— Urcă-te ! Dar ce ? Ţi-ai luat merinde ? zîmbi Razmiotnov.

— Schimburi.

— Ce fel de schimburi ? De ce ?

— Un rînd de schimburi.

— Şi ce ai nevoie de ele ?

— Dar porneşte odată. Ce te ţii de capul meu ? Mă duc la brigadă... Ei, şi am hotărît să rămîn acolo pînă se isprăveşte aratul.

— Ian ascultă, nu cumva te-ai scrîntit la cap ? Ce-ai să faci acolo pînă la sfîrşitul aratului ?

— Am să ar.

— Laşi conducerea şi te duci la arat ? Na-ţi-o bună !

— Mînă ! Mînă ! se încruntă Davîdov.

— Da nu te înfuria ! Razmiotnov pesemne începuse să fiarbă. Lămureşte-mă ca lumea : crezi că fără tine n-au să se poată descurca ei singuri ? Tu trebuie să conduci, nu să mergi în urma plugului. Eşti doar preşedintele colhozului...

Lui Davîdov îi scăpărară ochii de mînie.

— Asta-mi place ! Îmi dai lecţii ! Eu mai întîi sînt comunist şi numai după aceea... Hotărît ! Numai după aceea sînt preşedinte de colhoz ! Mi se prăpădeşte arătura şi eu să stau aici ?... Hai, dă-i drumul, dă-i drumul ! N-auzi ?

— La urma urmei, ce-mi pasă mie ? Hii ! Ai adormit, gloabă ?

Razmiotnov arse una armăsarului cu biciul. Din pricina smuciturii neaşteptate, Davîdov se prăvăli pe spate, lovindu-se dureros cu cotul de coşul trăsuricii. Roţile huruiră surd pe drumul de ţară care ducea spre stepă.

Ieşind din sat, Razmiotnov lăsă calul la pas şi-şi şterse cu mîneca fruntea brăzdată de cicatrice.

— Davîdov, faci o prostie ! Tu pune-le treaba pe roate şi întoarce-te acasă. Nu-i cine ştie ce scofală să ari, măi frate ! Adevăratul comandant nu trebuie să se bage în linia de foc, ci să comande cu înţelepciune ! S-o ştii !

— Slăbeşte-mă, te rog, cu pildele ! Eu trebuie să-i învăţ să lucreze şi am să-i învăţ. Hotărît ! Tocmai asta în-

seamnă conducere ! Brigada întîi şi a treia au isprăvit semănatul păioaselor. Dar aici am un gol. Pesemne Liubişkin nu poate dovedi singur. Iar tu îndrugi într-una : „Adevăratul comandant" şi aşa mai departe... Şi ce-mi arunci praf în ochi ? Crezi că eu n-am văzut comandanţi buni ? Acela-i bun comandant care la ananghie ştie să-şi conducă oamenii, dînd pildă ! Şi eu trebuie să conduc aici în acelaşi fel !

— Mai bine le-ai trimite două pluguri de la brigada întîi.

— Dar oameni ? De unde să iau oameni ? Mînă mai repede, te rog !

Merseră în tăcere pînă pe culme. Un nor vînăt de ploaie cu grindină, învolburat în vînt atîrna drept deasupra capului, peste stepă, astupînd soarele. Avea pe margini rotocoale albe tivite cu strălucire de zăpadă, însă creştetul îi rămînea ameninţător într-o apăsătoare încremenire. Printr-o spărtură a norului, de după marginile colorate portocaliu, cădeau pieziş, în chip de evantai uriaş, razele soarelui. Ca nişte suliţe ascuţite razele se revărsau în şuvoaie din înaltul cerului. Cînd se apropiau de pămînt, pogorînd pe culmile stepei cafenii, desfăşurate departe în zare, ele o colorau şi-i dădeau o frăgezime fantastică, strălucitoare...

Sub umbra fumurie a norului, stepa supusă aştepta în tăcere ploaia. Vîntul răsucea pe şleau, în vîrtej, un stîlp cenuşiu de praf. Aducea răsuflări jilave cu iz de ploaie. Iar peste cîteva clipe începură să cadă cu zgîrcenie picături rare. Stropii mari şi reci se împlîntau în colbul de pe drum, prefăcîndu-se în mărunţi bulgăraşi de tină. Ţistarii chiţcăiau neliniştiţi, cîntecul prepeliţei răsuna mai limpede, chemarea pătimaşă a spurcaciului tăcu... Vîntul dădu năvală pe jos, peste mirişti de mei, zburlind ierburile care foşneau. Stepa se umplu de fîşîitul uscat al buruienilor din vara trecută. Aplecat într-o parte, căutînd să prindă cu aripile întinse şuvoiul văzduhului, un corb plutea spre

răsărit, sus, sub talpa norului. Un fulger scăpără orbitor de alb. Scoţînd un croncănit gutural de bariton, corbul se aruncă deodată năvalnic spre pămînt. O clipă, luminată în întregime de o rază de soare, pasărea străluci ca o faclă de smoală aprinsă. Se auzea cum îi trece vîntul printre penele aripilor, şuierînd ca vijelia. Dar, ajungînd la vreo cincizeci de stînjeni de pămînt, corbul se îndreptă scurt, începu să bată din aripi şi, în aceeaşi clipă, tunetul, cu un trosnet sec, pîrîi asurzitor.

Pe spinarea dealului se ivi tabăra brigăzii a doua, şi Razmiotnov zări pe coastă un om, care venea în întîmpinarea lor. Tăia de-a dreptul peste cîmp, sărind peste şanţuri şi pornind din cînd în cînd, într-un pas alergător, mărunt, bătrînească. Razmiotnov îndreptă armăsarul spre dînsul şi recunoscu încă de departe pe moş Şciukar. După cum se vedea, moşului i se întîmplase ceva rău. Se apropie de trăsurică. Pe capul gol, părul îi era lipit de ploaie. În sprîncene şi-n bărbuţa udă i se încîlciseră boabe de mei fiert. Era alb ca varul, speriat. Lui Davîdov îi încolţi în minte o presimţire rea. „S-a întîmplat ceva la brigadă... o fi vreo neorînduială..."

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă.

— De-abia am scăpat de la moarte, oftă moş Şciukar. Erau să mă omoare...

— Cine ?

— Liubişkin şi ceilalţi.

— De ce ?

— Din răsfăţ... S-au luat de la caşa de păsat... Eu am limba straşnic de ascuţită şi n-am putut răbda... Ei... atunci Liubişkin a pus mîna pe un cuţit şi — după mine... Dacă n-aş fi fost iute de picior aş sta acum înfipt într-un cuţit. Aşa mi-aş fi dat duhul !...

— Du-te în sat... Descurcăm noi lucrurile mai pe urmă, porunci Davîdov cu un oftat de uşurare.

Iată ce se petrecuse în tabăra brigăzii cu o jumătate de ceas mai înainte : moş Şciukar, care pusese în ajun prea

multă sare în casa de păsat, se hotărî să îmbuneze brigada. Se duse de cu seară în sat, unde rămase peste noapte; iar dimineața, își luă de acasă un sac și, în drum spre brigadă, se abătu pe la aria lui Krasnokutov, care locuia tocmai la marginea cătunului. Sări pîrleazul și se piti hoțește lîngă o grămadă de pleavă. Planul îi era tare iscusit: să pîndească o găină, s-o prindă cu băgare de seamă și să-i taie gîtul, ca să gătească cașă cu carne de pasăre — spre a căpăta astfel din partea brigăzii cinste și respect. Stătu culcat, ținîndu-și răsuflarea vreo jumătate de ceas, dar găinile, parcă în ciudă, scurmau undeva lîngă gardul de nuiele și nici prin cap nu le trecea să se apropie de mormanul de pleavă. Atunci moș Șciukar se puse să le cheme încetișor: „Pui, pui, pui!... Poftiți încoace, puicuțele mele! Pui, pui, pui", le tot îndemna el în șoaptă, pitindu-se ca o fiară după grămada de pleavă. Bătrînul Krasnokutov, care se găsea din întîmplare nu departe de arie, auzi un glăsușor care chema ademenitor găinile, și se pitulă după gardul de nuiele... Găinile se apropiară cu încredere de grămada de pleavă și, în aceeași clipă, Krasnokutov văzu cum o mînă, care ieșea din dosul movilei, înhăță de picior o găină tărcată. Șciukar răsuci gîtul găinii cu iuțeala unui dihor încercat și tocmai se pregătea s-o vîre în sac, cînd auzi un glas care-l întrebă încet: „Te-ai apucat de furat găini?" și-l văzu pe Krasnokutov ridicîndu-se de după gard. Moș Șciukar se fîstîci atît de tare, încît — scăpînd sacul din mîini — își scoase căciula și se închină așa, hodoronc-tronc: „Multă sănătate, Afanasi Petrovici!" „Mulțumim, răspunse Krasnokutov. Văd că-ți faci de lucru pe la găini!" „Chiar așa! Trec pe-aici, și ce să văd? O găină tărcată. Are niște pene minunate, în fel de fel de culori, că nu m-am mai putut stăpîni. Hai s-o prind, îmi zic: să văd mai de aproape ce pasăre măiastră-i? Am trăit o viață de om, dar o ciudățenie ca asta încă nu mi-a fost dat să văd."

Şiretenia îi era cu totul nelalocul ei. Krasnokutov îi tăie scurt vorba : „Nu minţi, mîrţoagă bătrînă ! Nu se cercetează găinile în sac. Mărturiseşte mai bine : de ce ai vrut s-o furi ?“ Şi Şciukar, recunoscîndu-şi vina, spuse că voia să ospăteze pe plugarii din brigada lui cu găină pe păsat. Spre mirarea lui, Krasnokutov nu crîcni nici o vorbă împotrivă, ci se mărgini numai să-l sfătuiască : „Pentru plugari, se poate. Asta nu-i păcat ! O dată ce-ai stricat o găină, vîr-o în sac. Şi mai otînjeşte cu cîrja una, dar nu pe asta, ci pe cealaltă... aceea moţată, care nu se ouă... Dintr-o găină n-ai să faci zeamă cu tăiţei pentru toată brigada. Prinde iute încă una şi ia-ţi repede tălpăşiţa, că, dacă, ferească dumnezeu, dă pe aci baba mea... n-are să ne fie la îndemînă nici unuia din noi !“

Mulţumit peste măsură de întorsătura lucrurilor, Şciukar prinse încă o găină şi sări în grabă pîrleazul. În două ceasuri ajunse la tabără, iar cînd sosi Liubişkin din sat, în ceaunul de trei vedre apa fierbea în clocote, boabele de mei răsfiert dădeau afară, iar carnea de găină, tăiată bucăţi-bucăţi, îşi lăsa grăsimea în mîncare. Caşa de păsat ieşi minunată. Singurul lucru de care se temea moş Şciukar era ca mîncarea să n-aibă iz de apă stătută, deoarece luase apa din heleşteul puţin adînc din apropiere care, neavînd scurgere, se acoperise de o mătreaţă foarte măruntă. Dar temerile nu i se adeveriră. Toată lumea înfulecă şi lăudă păsatul, iar brigadierul Liubişkin îi zise chiar :

— De cînd sînt, n-am mîncat nişte bucate aşa de bune. Iţi aduc mulţumiri, moşule, din partea întregii brigăzi.

Ceaunul se deşertă în grabă. Cei mai harnici începură să scoată păsat mai gros şi bucăţile de carne de la fund. În clipa aceea se petrecu însă un lucru care puse capăt pentru totdeauna carierei de bucătar a lui Şciukar... Liubişkin tocmai scosese o bucăţică de carne şi era cît pe ce s-o ducă la gură, cînd deodată, se dădu îndărăt, pălind :

— Ce-i asta ? îl întrebă el pe Şciukar cu un ton prevestitor de furtună, ridicînd în vîrful degetelor o bucăţică de carne răsfiartă, de culoare albă.

— Pesemne-i o aripioară, răspunse liniştit moş Şciukar.

Faţa lui Liubişkin, în cumplita-i mînie, se acoperea treptat de o roşeaţă vînătă.

— Ar-ri-pioa-ră ?... Ia uită-te încoace, bu-că-ta-rule ! răcni el.

— Ah, măiculiţă ! izbucni o femeie. Are gheare !...

— Ai chiorît, blestemato ! se stropşi moş Şciukar la femeie. De unde să aibă aripa gheare ? Caută-le mai bine sub fustă la tine !

Moşul îşi trînti lingura pe ţolişorul întins pe jos şi se apropie să vadă ce-i. În mîna tremurătoare a lui Liubişkin se bălăbănea un osişor fraged, avînd la capăt nişte pieliţe şi gheare mărunte...

— Fraţilor ! izbucni înspăimîntat Akim Beshlebnov. Să ştiţi că am mîncat o broască !...

Auzind aceste cuvinte, toată lumea începu să se frămînte : una dintre femeile care se îngreţoşau mai uşor sări cu un geamăt în picioare şi, astupîndu-şi gura cu palmele, se mistui în dosul barăcii de cîmp. Zărind ochii holbaţi de straşnică uimire ai lui moş Şciukar, Kondrat Maidannikov se răsturnă pe spate şi, zguduit de rîs, de-abia putu să strige : „Vai, muierilor, v-aţi înfruptat !"

Cazacii care se îngreţoşau mai anevoie îi ţineau isonul. „Nu mai păpaţi voi împărtăşanie !" strigă Kujenkov, cu o groază prefăcută.

Dar Akim Beshlebnov, înfuriat din pricina rîsului celorlalţi, răcni cumplit : „Ce-i de rîs aici ? Trebuie să-l zvîntăm în bătaie !"

— Cum a putut nimeri broasca-n ceaun ? îl luă la cercetare Liubişkin.

— Păi a scos apă din heleşteu. Va să zică, n-a băgat de seamă.

— Mama ta... Hodorog bătrîn !... Ce ne-ai dat să mîncăm ?... ţipă Aniska, nora lui Donecţkov, şi se puse pe bocit : Sînt îngreunată şi ce mă fac dacă lepăd din pricina ta, păcătosule ?...

Cu aceste cuvinte Aniska zvîrli păsatul din strachină drept în faţa lui Şciukar.

Se iscă un tămbălău mare. Toate femeile se aruncară cu mîinile la un loc spre barba lui Şciukar fără să ţină în seamă faptul că moşul, zăpăcit şi speriat, o ţinea într-una ţipînd : .

— Potoliţi-vă oleacă ! Asta nu-i broască ! Isuse Christoase, zău că nu-i broască !

— Atunci ce-i ? nu se lăsă Aniska Donecţkova, cumplită în mînia ei.

— Vi se pare numai ! Vi s-a năzărit o vedenie ! încercă Şciukar s-o scoată la capăt printr-o şiretenie.

Dar moşul nu vru pentru nimic în lume să înghită osişorul „vedeniei", după cum îi propusese Liubişkin. Poate lucrurile s-ar fi isprăvit aici, dacă Şciukar, pe care femeile îl scoseseră din fire în cele din urmă, n-ar fi strigat :

— Bîrfitoarelor ! Drăcoaice cu fuste ! De sărit la bătaie vă pricepeţi, dar nu sînteţi în stare să înţelegeţi că asta nu-i o broască oarecare, ci o *strudie*.

— Ce-e-e ? se minunară femeile.

— O *strudie*, aşa cum vă spun ! Broasca-i o spurcăciune, pe cînd *strudia* e ceva de soi. Un cumătru al meu, care sub vechiul *rigim* a fost ordonanţă tocmai la generalul Filimonov, mi-a povestit că generalul le mînca cu sutele pe inima goală. Le mînca crude ! N-apuca *strudia* să iasă din găoace, că el o şi chema cu furculiţa. O străpungea dintr-o parte pînă-n cealaltă, şi gata cu dînsa ! Ea ţipa jalnic, dar el — gogîlţ ! — îi şi dădea drumul pe gît. De unde ştiţi voi că mortăciunea asta nu-i şi ea din neamul *strudiilor* ? Generalii se înnebuneau după ele. Iar eu poate v-am pus-o într-adins în mîncare, să-i iasă zeama din ea, proştilor, pentru gust...

Aici Liubişkin nu se mai putu stăpîni. Puse mîna pe un polonic de aramă, sări în picioare şi începu să răcnească cît îl ţinea gura :

— Generalii ? Să-i iasă zeama... ? Eu sînt partizan roşu şi tu îmi dai de mîncare broaşte... ca unui general oarecare ?...

Şi cum lui Şciukar i se păru că Liubişkin avea în mînă un cuţit, o luă la sănătoasa fără să se mai uite înapoi...

Davîdov află toate acestea după ce ajunse în tabăra brigăzii. Deocamdată însă, după ce plecă moş Şciukar, îl rugă pe Razmiotnov să dea bici cailor şi în curînd ajunse în tabără. Ploaia mai răpăia încă în stepă. De la Gremeacii-Log pînă la iazul din depărtare, pe o jumătate a bolţii cereşti, se întindea ca un arc bogăţia de culori a curcubeului. În tabără nu era nici ţipenie de om. Luîndu-şi rămas bun de la Razmiotnov, Davîdov se îndreptă spre tarlaua cea mai apropiată dintre cele arate. Alături, pe fîneaţă, păşteau desjugaţi nişte boi ; iar Akim Beshlebnov, plugarul, fiindu-i lene să se ducă la tabără, se culcase pe brazdă şi, acoperit cu zăbunul peste cap, aţipise în murmurul peltic al picăturilor de ploaie. Davîdov îl trezi :

— De ce nu ari ?

Akim se ridică alene şi căscă, zîmbind.

— Pe ploaie nu se poate ara, tovarăşe Davîdov. N-ai ştiut asta ? Boul nu-i tractor. Cum i se udă cît de cît blana pe grumaz, jugul îi roade gîtul pînă la sînge şi atunci s-a isprăvit cu lucrul. Aşa-i, aşa-i ! încheie el, băgînd de seamă că Davîdov îl privea cu neîncredere, şi îi dădu un sfat : Mai bine te-ai duce şi ai despărţi pe voinicii năzdrăvani de acolo. De azi-dimineaţă Kondrat Maidannikov se ţine de capul lui Atamanciukov... Uite, chiar acuma s-au încăierat tocmai pe tarlaua aceea. Kondrat îi spune să desjuge boii, iar Atamanciukov de colo : „Să nu te atingi de boii mei, că-ţi sparg capul"... Ia te uită, mi se pare că se iau chiar acum de piept.

Davîdov îşi aruncă ochii spre capătul tarlalei a doua de după colnic, văzu într-adevăr ceva care semăna a bătaie. Maidannikov avea în mînă un resteu de fier, pe care îl mînuia ca pe o sabie. Iar Atamanciukov, cel înalt de statură, cu o mînă îl dădea în lături de lîngă jug, iar pe cealaltă, făcută pumn, o ţinea la spate. Glasurile nu li se auzeau. Îndreptîndu-se grăbit într-acolo, Davîdov strigă de departe :

— Ce v-a apucat ?

— Cum se poate una ca asta, tovarăşe Davîdov ? Burează, şi el ară. Aşa poate să strice grumazul boilor ; îi spun cu frumuşelul : „Desjugă cît ţine ploaia". Dar el mă înjură : „Nu-i treaba ta !" Dar treaba cui îi... mama ta ! A cui treabă-i, diavol răguşit ! răcni Maidannikov, adresîndu-se de data asta lui Atamanciukov şi ameninţîndu-l cu resteul.

Apucaseră pesemne să se încaiere : Maidannikov avea sub ochi o vînătaie cît o prună, iar piepţii cămăşii lui Atamanciukov erau sfîşiaţi ; din buza umflată, îi picura sînge.

— Nu te las eu să păgubeşti colhozul ! răcnea Maidannikov, încurajat de sosirea lui Davîdov. Auzi ce spune : „Nu-s boii mei, ci ai colhozului !" Va să zică dacă-s ai colhozului, poţi să iei pielea de pe dînşii ? În lături de lîngă boi, vrăjmaşule !

— N-ai să-mi porunceşti tu ! Şi nici să mă baţi n-ai dreptul ! Ia vezi... Acuşi scot oticul şi te stropşesc ! Eu trebuie să îndeplinesc norma şi tu îmi pui beţe în roate ! strigă cu glas hîrîit Atamanciukov, alb ca varul, căutîndu-şi cu mîna stîngă gulerul cămăşii ca să şi-o încheie.

— Pe ploaie se poate ara ? îl întrebă Davîdov, luînd din mers resteul din mîna lui Kondrat şi aruncîndu-i-l la picioare.

Ochii lui Atamanciukov scăpărară de mînie. Sucindu-şi în dreapta şi în stînga gîtul subţire, sîsîi cu răutate :

— În gospodăria ta nu se poate, dar la colhoz trebuie...

— Ce înseamnă „trebuie" ?

— Așa ! Planul trebuie îndeplinit. Plouă, nu plouă, dar de arat trebuie să ari. Iar de nu ari, Liubișkin îți roade o zi încheiată, cum roade rugina fierul...

— Lasă vorbele astea... Dar ieri, cînd era senin, ai arat o normă întreagă ?

— Am arat cît am putut !

Maidannikov pufni :

— Ai arat un sfert de deseatină ! Și uite ce boi are ! Nu le ajungi cu mîna la coarne ! Și cum ai arat ? Hai, Davîdov, să vezi. Îl apucă pe Davîdov de mîneca udă a paltonului și-l duse de-a lungul brazdei. Glasul i se înecă de ciudă. Mormăia : Am hotărît să nu arăm mai puțin de trei verșoace și jumătate adîncime. Iar aicea cît îi ? Măsoară !

Davîdov se aplecă și își vîrî degetul în brazda moale și lipicioasă. Din fundul ei și pînă la scoarța zgrunțuroasă nu erau mai mult de unul jumătate, două verșoace.

— Asta-i arătură ? Înseamnă că scarpini pămîntul, nu-l ari. Încă de azi-dimineață era să-l bat pentru silința asta. Cutreieră toate ogoarele — aceeași adîncime-i pretutindeni.

— Ia poftim încoace ! Ție îți vorbesc. Hotărît ! strigă Davîdov către Atamanciukov, care începuse să desjuge boii cam în silă.

Acesta se apropie alene.

— Ce-i asta ? De ce ari așa ? îl întrebă încet Davîdov rînjind cu gura știrbă.

— Dar ce ați vrea, la adică ? Să ar de opt verșoace ? Atamanciukov se încruntă mînios și, scoțîndu-și șapca de pe capul tuns chilug, se închină adînc. Vă foarte mulțumesc. Încercați și voi să arați mai adînc. Sînteți buni numai de vorbă, dar la treabă — ioc !

— Tare am mai dori, ticălosule, să fii dat afară din colhoz, răcni Davîdov, îmbujorat la faţă. Şi avem să te dăm afară!

— Mă rog, n-aveţi decît! Plec şi singur! Nu-s osîndit să-mi dau toată vlaga aicea... şi să-mi sleiesc puterile, dracu ştie pentru ce!

Şi plecă, fluierînd, spre tabără.

Seara, cînd toată brigada se strînse la tabără, Davîdov luă cuvîntul:

— Întreb toată brigada: ce să facem cu acel fals colhoznic care înşală colhozul şi Puterea sovietică, şi care, în loc să are adînc de trei verşoace şi jumătate, ară numai de un verşoc şi jumătate?! Ce-i de făcut cu acela care, cu bună-ştiinţă, vrea să betejească vitele lucrînd pe ploaie, iar pe timp frumos nu îndeplineşte decît jumătate din normă?

— Să-l dăm afară! zise Liubişkin.

Femeile îl susţinură cu deosebită înverşunare.

— Avem printre noi un astfel de colhoznic care face numai stricăciuni. Iată-l! Şi Davîdov îl arătă pe Atamanciukov, care şedea pe oiştea unei harabale: Brigada este toată strînsă aici. Pun la vot. Cine-i pentru izgonirea din colhoz a sabotorului şi trîntorului Atamanciukov?

Din douăzeci şi şapte de colhoznici, douăzeci şi trei votară „pentru". Davîdov numără voturile, apoi spuse rece lui Atamanciukov:

— Pleacă! De astăzi nu mai eşti colhoznic! Hotărît! Peste un an, o să vedem. Dacă te îndrepţi, te primim îndărăt. Şi acum, tovarăşi, ascultaţi-mi puţinele cuvinte despre un lucru de mare însemnătate. Aproape toţi lucraţi prost, chiar foarte prost. Nimeni afară de Maidannikov nu-şi îndeplineşte norma. Ăsta-i un fapt ruşinos, tovarăşi din brigada a doua! Aşa, poate să ne meargă buhul. Cu o astfel de muncă o să ne trezim pe lista neagră şi acolo o să încremenim! În colhozul „Stalin" să se petreacă o ruşine ca asta? Trebuie să stîrpim răul din rădăcină!

— Norma-i prea mare. E peste puterile noastre. Nu trag boii! zise Akim Beshlebnov.

— Peste puteri? Pentru boi? Fleacuri! Dar de ce pentru boii lui Maidannikov nu-i peste puteri? Eu rămîn în brigada voastră, iau boii lui Atamanciukov şi vă arăt, pildă vie, că pot să ar într-o zi un hectar, ba chiar un hectar şi un sfert...

— Ehei, Davîdov, şmecher mai eşti! Nu eşti prost! rîse Kujenkov, frămîntîndu-şi în mînă bărbuţa scurtă şi căruntă... Cu boii lui Atamanciukov poţi răsuci şi coarnele lui Scaraoschi! Cu dînşii, şi eu ar un hectar...

— Dar cu boii tăi nu poţi?

— Pentru nimic în lume!

— Atunci hai să facem schimb: tu să ari cu boii lui Atamanciukov, iar eu cu ai tăi. Ne-am înţeles?

— Să încercăm, răspunse serios şi cu băgare de seamă Kujenkov după o clipă de gîndire.

...Davîdov îşi petrecu noaptea neliniştit. Dormi în baraca de cîmp, trezindu-se des, fie din pricină că vîntul zdrăngănea o tablă din acoperişul barăcii, fie din pricina frigului de la miezul nopţii, strecurat sub paltonul care nu i se uscase încă după ploaie... fie datorită puricilor bucşiţi din belşug în şuba de oaie întinsă sub dînsul...

În zori, îl trezi Kondrat Maidannikov, care sculase toată brigada. Davîdov ieşi repede din baracă. În partea dinspre asfinţit a cerului păleau stelele. Iar craiul nou se desprindea ca o încrustaţie de aur pe platoşa albăstrie a cerului. Davîdov se spălă, scoţînd apă din iaz. Stînd lîngă dînsul şi muşcîndu-şi cu ciudă vîrful mustăţii gălbui, Kondrat îi spuse:

— O deseatină şi ceva pe zi — cam mult!... Ai cam sărit ieri peste cal, tovarăşe Davîdov. Numai să nu dăm cinstea pe ruşine...

— Totul e-n mîinile noastre. Toate sînt ale noastre. Ce om ciudat eşti! De ce te temi? îl încurajă Davîdov, dar în sinea lui se gîndea: „Mor pe arătură, dar am s-o fac!

Voi ara noaptea la lumina felinarului ! Voi ara un hectar și un sfert, altfel nu-i chip ! N-am să dau de rușine clasa muncitoare !..."

În timp ce Davîdov își șterse fața cu poalele bluzei de pînză, Kondrat își înjugă întîi boii lui, apoi pe ai lui Davîdov. Strigă după aceea :

— Haidem !

Roțile plugurilor începură să scîrțiie. Kondrat îi lămuri lui Davîdov rînduielile simple, statornicite în timp de zeci și zeci de ani, după care se ară cu boii :

— Noi socotim că cel mai bun plug este plugul lui Sak. Să luăm plugul din Aksaiskei, plug bun, n-am ce zice... dar este departe de ăstălalt ! N-are același meșteșug. Noi am hotărît să arăm așa : Dăm fiecăruia cîte o parcelă, și dă-i drumul ! Beshlebnov, Atamanciukov și Kujenkov, la care se alăturase și Liubișkin, porniră la arat unul în urma celuilalt : „Dacă-i colhoz, ziceau, înseamnă că trebuie să meargă plug după plug". Zis și făcut ! Numai că ce văd : lucrurile nu merg acătării... Dacă se oprește plugul din față, se opresc și celelalte. Dacă cel dintîi ară alene, trebuie și celelalte pluguri — vrînd-nevrînd — să meargă la fel. Atunci m-am ridicat împotrivă : „Sau lăsați-mă pe mine în frunte, zic, sau dați fiecăruia parcela lui". Atunci a înțeles și Liubișkin că, în felul ăsta, aratul n-are nici un spor. Nu se vede ce face fiecare. Am împărțit tarlaua în parcele. Am luat un loc mai departe, și i-am întrecut pe toți diavolii ăștia. Fiecare parcelă are o deseatină : o sută șaizeci de stînjeni în lungime și cincisprezece în curmeziș.

— De ce nu se ară ogorul și de-a curmezișul ? întrebă Davîdov uitîndu-se la partea arată a parcelei.

— Uite de ce : isprăvești brazda în lung și la capăt întorci boii. Așa-i ? Dacă întorci boii din scurt, jugul îi bate la grumaz și îi dă gata. Nu mai ai cu ce ara ! De aceea ții brazda în lung, la capăt întorci plugul și-l lași să meargă cincisprezece stînjeni în gol. Tractorul poate să se

întoarcă în loc. Roţile din faţă se întorc atît de scurt, încît una intră chiar sub el — şi apoi îl pui să răstoarne brazda vecină înapoi. Dar cum poţi să întorci înapoi trei-patru perechi de boi ? Ar trebui, ca la oştire, să facă stînga-mprejur pe călcîiul stîng, ca să poată ara înapoi fără să lase petice nelucrate ! Din pricina asta nu se pot face parcele mari la aratul cu boii. Cu cît e brazda mai lungă, pentru tractor e mai bine, pe cînd cu boii, după ce am arat o sută şaizeci de stînjeni în lungime, plugul merge de-a curmezişul ogorului cu cuţitele ridicate. Uite, să-ţi arăt... Şi, oprindu-se, Kondrat desenă pe pămînt cu lopăţica de curăţat fiarele plugului o parcelă în formă de dreptunghi : Să zicem că aici sînt patru deseatine. În lungime sînt o sută şaizeci de stînjeni : iar în lăţime — şaizeci. Să zicem că ar o brazdă în lung, uite : arînd o deseatină, trebuie să mîn plugul cu cuţitele ridicate — cincisprezece stînjeni: iar la patru deseatine — şaizeci. Nu ieşi la socoteală. Ai înţeles ? E pierdere de vreme.

— Am înţeles ! Ai dovedit-o cum nu se poate mai bine.

— Ai mai arat vreodată ?

— Nu, frate, n-am avut prilejul. Plugul îl cunosc puţin, dar nu ştiu cum să-l pun în mişcare. Arată-mi, o să învăţ repede.

— Îţi rînduiesc eu plugul pentru lucru, trag cu dumneata vreo două brazde şi pe urmă te descurci singur.

Kondrat îi aşează plugul, mută cîrligul la înălţimea cuvenită, potrivi adîncimea de trei verşoace şi jumătate ; şi, trecînd pe nesimţite de la „dumneata" la „tu", îi dădu din mers lămuriri :

— Începem să arăm. Tu ai să vezi, dacă li-i greu boilor, atunci învîrţi o dată şi jumătate sculişoara asta. Noi îi zicem butoiaş. Îl vezi ? Are un lanţ care trece peste dînsul, în vreme ce lanţul de la brazdă merge singur. Cînd învîrteşti butoiaşul, brăzdarul se apleacă puţin, merge pieziş şi n-apucă în lăţime opt verşoace, ci numai şase,

și boilor li-i mai ușor. Ei, să pornim! Hăis, pleșuvule! Hăis! Nu-ți cruța burta, tovarășe Davîdov!

Pogoniciul lui Davîdov, un flăcăiaș, pocni din harapnic. Boii din cap o luară bine din loc. Davîdov puse mîna pe coarnele plugului. Porni după plug, privind cum, tăiată de cuțit, brazda grasă și lucie de pămînt negru se desface de sub brăzdar și, alunecînd pe luciul cormanei, se răstoarnă pe o coastă, ca un pește somnoros.

Cînd ajunse cu brazda la capătul parcelei, pe toloacă, Maidannikov veni în fugă spre dînsul:

— Apleacă plugul spre stînga, pentru ca cuțitele să treacă pe deasupra. Iar ca să nu fii nevoit să cureți cormana, faci așa, uite! Și Maidannikov apăsă pe cornul din dreapta și așeză astfel plugul ca brazda de pămînt să treacă pieziș și apăsat pe cormană, curățind plugul de noroi, de parcă l-ar fi lins. Uite cum trebuie să faci! Kondrat răsturnă plugul, zîmbind: Și asta-i tehnică. Dacă nu ții plugul așa, apoi în timp ce boii merg spre capătul brazdei, tu trebuie să cureți cu sticul noroiul de pe cormană. Acum însă plugul e ca spălat și ai timp pe drum să-ți răsucești chiar o țigară pentru mulțumirea sufletului. Poftim!

Și Kondrat întinse lui Davîdov punga de tutun, răsucită ca un sul. Își făcu și el o țigară, apoi arătă cu capul spre boii săi:

— Uite cum lucrează muierea mea! Plugu-i bine potrivit... rar sare afară din brazdă. Ar putea ara și singură...

— Nevasta ți-i pogonici? îl întrebă Davîdov.

— Da, nevasta! Cu dînsa mi-i mai îndemînă. Poți s-o miruiești cîteodată cu cîte un cuvînt mai tare. Nu se supără. Și chiar dacă se supără, supărarea ține numai pînă în amurg... Noaptea ne împacă: oricum, nu sîntem străini...

Kondrat zîmbi, apoi porni peste arătură cu pași mari și legănați.

Pînă la prînzişor, Davîdov ară aproape un sfert de deseatină. Mîncă în silă caşa aşteptînd să se sature boii: apoi îi făcu un semn cu ochiul lui Maidannikov:

— Începem?

— Eu sînt gata, Aniutka, mînă boii!

Şi iarăşi, brazdă după brazdă, ţelina tare, împietrită de veacuri, se răsturnă, despicată de cuţit şi de brăzdar. Ierburile moarte îşi întindeau spre cer rădăcinile răsturnate, răsucite de mîna morţii. Stratul de pămînt întelenit, plin de rădăcini, se ascundea fărîmiţat de plug sub brazdele negre. Pămîntul de lîngă cormană se clătina, se răsturna, plutind parcă. Izul sălciu al pămîntului negru era dulceag şi înviorător. Soarele era încă sus, cînd blana boului înaintaş, care începuse să năpîrlească, prinse a se întuneca ici-colo, udă de sudoare... Către seară, Davîdov simţi cum îl dor picioarele, roase de ghete. Şalele îi erau frînte. Îşi măsură parcela poticnindu-se; iar pe buzele-i arse, înnegrite de praf, trecu un zîmbet: arase într-o zi o deseatină.

— Ei, cît ai dovedit? îl întrebă răutăcios Kujenkov, cu un zîmbet abia zărit, cînd Davîdov, tîrîndu-şi picioarele, se apropie de tabără.

— Dar tu cît crezi?

— Ai venit de hac la vreo jumătate de deseatină?

— Nu, lua-te-ar naiba, o deseatină şi o brazdă!

Kujenkov, care îşi ungea cu grăsime de hîrciog piciorul tăiat în colţii boroanei, porni gemînd să măsoare parcela lui Davîdov. Peste jumătate de ceas, cînd se întunecase de-a binelea, se întoarse şi se aşeză mai la o parte de foc.

— Şi de ce taci, Kujenkov? îl întrebă Davîdov.

— Mă cam doare piciorul... N-am ce spune: de arat, ai arat... Mare lucru! răspunse el în silă şi se culcă lîngă foc, trăgîndu-şi zăbunul peste cap.

— Ţi-a astupat botul? De acum n-ai să mai latri? rîse cu hohote Kondrat.

Dar Kujenkov tăcea, ca şi cum n-ar fi auzit nimic.

Davîdov se culcă lîngă baracă : închise ochii. De la foc venea miros de cenuşă. Îi ardeau tălpile de atîta umblet. Îşi simţea picioarele ca de plumb. Oricum şi le-ar fi aşezat, tot nu-i venea bine. Mereu ar fi vrut să le schimbe locul... Aproape îndată după ce se culcă, pămîntul negru porni să-i alunece valuri-valuri, pe dinaintea ochilor. Brăzdarul alb luneca mut, iar alături pămîntul negru clocotea ca smoala, schimbîndu-şi mereu forma şi şerpuind în tăcere... Simţind greaţă şi o uşoară ameţeală, Davîdov deschise ochii şi-l strigă pe Kondrat.

— Nu poţi dormi ? îl întrebă acesta.

— Nu, mi se învîrte capul şi tot văd înaintea ochilor cum iese pămîntul de sub plug...

— Totdeauna-i aşa, zise Kondrat cu un zîmbet înţelegător. Te uiţi toată ziua la picioare. De aceea ţi se învîrte capul. Iar duhul pămîntului e aşa de îndrăcit şi de curat, că te poţi chiar îmbăta. Mîine, nu te mai uita atîta la picioare, Davîdov, ci caută mai mult pe de lături...

Noaptea, Davîdov nu simţi nici pişcăturile puricilor, nu auzi nici nechezatul cailor, nici gîgîitul stolului întîrziat de gîşte sălbatice, care poposiseră peste noapte pe culmea dîmbului. Dormi tun. Înainte de a miji zorile, cînd se trezi, îl văzu pe Kondrat cu zăbunul pe el, apropiindu-se de baracă.

— Unde-ai fost ? îl întrebă Davîdov, pe jumătate adormit, ridicînd capul.

— Am păzit boii mei şi ai tăi... S-au hrănit bine. I-am mînat într-o vîlcea unde se află o iarbă straşnică...

Glasul cam răguşit al lui Kondrat parcă se îndepărtă cu mare iuţeală, pînă se stinse... Davîdov nu auzi sfîrşitul frazei. Somnul îi răsturnă iarăşi capul pe şuba udă de rouă, şi-l acoperi cu negura uitării.

În ziua aceea, Davîdov ară pînă seara o deseatină şi două brazde... Liubişkin, o deseatină în cap ; Kujenkov, o deseatină fără ceva şi — lucru neaşteptat pentru dînşii

— în fruntea tuturor ieşi Antip Graci, care pînă atunci făcuse parte din grupa codaşilor, numită în şagă de Davîdov „echipa slăbănogilor". Muncea cu boii istoviţi ai lui Titok. La vremea prînzului, nu pomeni cît arase. După masă, nevastă-sa, care lucra cu el ca pogonici, hrăni boii din poală dîndu-le şase funturi de turte, cît li se cuvenea. Iar Antip strînse de pe prelată chiar fărîmiturile de pîine rămase de la prînz, şi le aruncă nevestei în poală : adaos la hrana boilor. Liubişkin băgă de seamă şi zîmbi :

— Departe chiteşti, Antip !

— Şi de ce nu ? Neamul nostru n-a fost niciodată codaş la lucru, răspunse sfidîndu-l Graci [1], a cărui faţă se înnegrise încă şi mai mult, pîrlită de soarele primăverii.

Munci vîrtos şi pînă seara ară o deseatină şi un sfert. De-abia cînd se întunecă, îşi aduse şi Kondrat Maidannikov boii în tabără. La întrebarea lui Davîdov : „Cît ai făcut ?" el răspunse răguşit : „O deseatină jumătate, fără o brazdă. Dă-mi tutun pentru o ţigară... de la amiază n-am fumat..." şi-l privi pe Davîdov cu ochii obosiţi, dar biruitori.

După cină, Davîdov scoase cîteva încheieri :

— Tovarăşi din brigada a doua, întrecerea socialistă s-a desfăşurat la noi cum nu se poate mai bine ! Mersul lucrului merită toată lauda. Pentru arat, conducerea colhozului aduce brigăzii mulţumiri bolşevice ! Vom ieşi din impas, scumpi tovarăşi. Hotărît ! Şi cum să nu facem faţă, dacă am dovedit cu fapta că norma poate fi împlinită ? Acum trebuie să stăruim asupra grăpatului. Să grăpăm neapărat de trei ori ! Aduc mulţumiri mai cu seamă lui Maidannikov, care-i un adevărat udarnic.

Femeile spălară vasele. Plugarii se duseră la culcare. Boii fură mînaţi la păscut. Kondrat aţipise cînd nevasta i se strecură sub zăbun şi, dîndu-i un ghiont în coastă, îl întrebă :

---

[1] *Graci* — în ruseşte „cioară de cîmp" (n.r.).

— Kondraşa, Davîdov te-a preamărit... cică eşti de laudă... Dar ce-i aceea udarnic?

Kondrat auzise de multe ori acest cuvînt, dar nu-l putea lămuri. „Trebuie să-l întreb pe Davîdov!" îşi zise el, puţin necăjit. Dar nu se putea să nu-şi lămurească nevasta... Şi-ar fi pierdut toată fala; de aceea o lămuri cum putu:

— Udarnic? Uf, cap de muiere! Udarnic adică? Hm! Asta-i... Cum să-ţi spun mai pe înţeles? Uite, de pildă, arma are un cuişor care loveşte în capsa cartuşului şi care se cheamă tot udarnic. La armă asta-i scula cea mai de seamă... fără ea nu poţi trage cartuşul... Aşa-i şi la colhoz: udarnic este omul cel mai de seamă. Ai priceput? Hai, culcă-te acum şi nu te mai băga în mine!...

CAPITOLUL XXXVII

Pînă în ziua de 15 mai, semănatul păioaselor se sfîrşi în tot raionul. Colhozul „Stalin" din Gremeacii-Log îndeplini pînă la această dată întregul plan de însămînţări. În ziua de 10, la amiază, brigada a treia isprăvi semănatul celor din urmă opt hectare cu prăşitoare — porumb şi floarea-soarelui. Iar Davîdov repezi îndată o ştafetă călare la raion cu un raport către comitetul raional de partid despre sfîrşitul însămînţărilor.

Grîul răsărit timpuriu îţi bucura ochii. Dar pe tarlaua brigăzii a doua, erau aproape o sută de hectare cu grîu de Kuban semănat de-abia în cele dintîi zile ale lui mai. Davîdov se temea că grîul de Kuban, semănat cu întîrziere, nu va răsări bine. Această temere i-o împărtăşeau şi Liubişkin, şi Iakov Lukici, care spuse cu toată convingerea:

— N-o să răsară! Pentru nimic în lume n-o să răsară! Vreţi să semănaţi toată vara şi încă să răsară? Scrie în cărţi că cică în Eghipet se seamănă şi se culeg roade de două ori pe an. Dar Gremeacii-Log, tovarăşe Davîdov,

nu-i Eghipetul. Aici trebuie să păzeşti cu străşnicie vremea semănatului!

— Ce-i cu oportunismul ăsta? zise supărat Davîdov. La noi trebuie să răsară! Şi dacă va trebui, vom lua roade de două ori. Pămîntul e al nostru, noi sîntem stăpînii lui: vom stoarce dintr-însul ce vom vrea. Hotărît!

— Vorbeşti copilării!

— O să vedem. Prin vorbele dumitale, cetăţene Ostrovnov, dovedeşti o deviere spre dreapta, iar pentru partid devierea aceasta este păgubitoare şi nedorită: ea a fost destul de înfierată... Asta să n-o uiţi!

— Nu de devieri vorbesc, ci de pămînt! Nu mă pricep în devierile voastre.

Deşi se bizuia pe puterea de încolţire a grîului de Kuban, totuşi Davîdov nu-şi putea risipi îndoielile. De aceea înşeua în fiecare zi armăsarul conducerii şi se ducea să privească arăturile arse de soare, care-l înspăimîntau prin culoarea lor neagră, moartă.

Pămîntul se usca repede. Bobul încolţit, neavînd destulă hrană, nu putea răsări. Acul ascuţit al firului gingaş şi plăpînd zăcea ofilit sub bulgării înfoiaţi de pămînt cald, care mirosea a soare. El năzuia spre lumină, dar nu putea străpunge scoarţa aspră a pămîntului lipsit de umezeală Davîdov descăleca pe arătură. Se lăsa în genunchi, scormonea cu mîna pămîntul şi cerceta în palmă bobuşorul de grîu, din care ieşea o tulpiniţă subţirică. Încerca un amar simţămînt de milă faţă de milioanele de boabe îngropate în pămînt, care năzuiau cu atîta trudă spre soare, dar care erau aproape osîndite la moarte. Îl înnebunea gîndul că nu le putea veni în ajutor. Era nevoie de ploaie. Atunci grîul de Kuban s-ar fi aşternut ca un covor de pluş peste arături. Dar nu ploua... şi arăturile se acopereau de buruieni tari, care răsar oricum şi-s pline de viaţă.

Într-o seară, o delegaţie de bătrîni veni la Davîdov acasă.

— Am venit la dumneata cu o preaplecată rugăminte, începu moş Akim, „spaima găinilor", dînd bună ziua şi căutînd zadarnic o icoană, ca să-şi poată face cruce cu ochii la dînsa.

— Ce rugăminte ?... Icoană nu-i, moşule. N-o mai căuta degeaba.

— Nu-i ? Bine, fie şi aşa... nu face nimic... Uite care-i rugămintea bătrînilor...

— Care-i ?

— Grîul brigăzii a doua, după cum se vede, n-o să răsară.

— Încă nu se vede nimic, moşule.

— Nu se vede, dar pare să fie aşa.

— Mai departe.

— Ne trebuie ploaie.

— Da, trebuie.

— Dă-ne voie să chemăm un popă să facă o moliftă.

— De ce s-o facem ?

Şi Davîdov începu să se îmbujoreze la faţă.

— Se ştie de ce : ca dumnezeu să dea o ploiţă.

— Cît despre aşa ceva, moşule... Du-te acasă şi să nu mai vorbim de asta.

— Cum aşa, să nu mai vorbim ? Grîul nu-i al nostru ?

— E al colhozului.

— Bine ! Dar noi ce sîntem ? Noi sîntem colhoznici !

— Iar eu sînt preşedintele colhozului.

— Înţelegem asta, tovarăşe. Dumneata nu crezi în dumnezeu. Şi de aceea nici nu te rugăm să ieşi cu prapurii. Dar nouă dă-ne voie : noi sîntem credincioşi:

— Nu vă dau voie. V-a trimis adunarea colhozului ?

— Nu. Noi bătrînii am hotărît aşa.

— Păi nu vedeţi ? Voi sînteţi numai o mînă de oameni. Adunarea colhozului tot nu v-ar fi dat voie. Gospodăriei trebuie să-i purtăm de grijă, moşule, cu ştiinţa, nu cu popii.

Davîdov vorbi multă vreme şi cu băgare de seamă, căutînd să nu jignească sentimentele religioase ale bătrînilor. Moşnegii tăceau. Spre sfîrşit sosi Makar Nagulnov. Auzise că bătrînii — o delegaţie de credincioşi — se duseseră la Davîdov să-i ceară învoire pentru o moliftă şi venise în grabă.

— Va să zică nu se poate ? se ridică oftînd moş Akim, „spaima găinilor".

— Nu se poate şi n-are nici un rost. O să plouă şi fără asta.

Bătrînii ieşiră. Nagulnov păşi după dînşii în tindă. Închise bine uşa de la odaia lui Davîdov şi apoi le spuse în şoaptă :

— Ascultaţi, edecurilor ! Vă ştiu eu pe voi, diavoli îndărătnici ; vreţi s-o duceţi numai aşa cum aţi apucat ! Aţi vrea să ţineţi toate hramurile, ba şi să cutreieraţi cu icoanele prin stepă, călcînd lanurile în picioare... Dacă aduceţi cu de la voi putere vreun popă şi o porniţi pe cîmp, să ştiţi că vă calc din urmă cu pojarnicii şi vă mure aşa de bine cu tulumba, de vă fac mai uzi decît apa. Aţi priceput ? Iar popa mai bine nici să se arate. Că-l tund pe armăsarul ăsta păros, faţă de oameni, cu foarfecele de oi. Îl tund, şi-l fac de rîs în ochii lumii ; apoi îi dau drumul. V-a intrat în cap ?

Makar se întoarse apoi la Davîdov şi se aşeză pe o ladă cu un aer posomorît şi nemulţumit.

— Ce-ai şoptit cu bătrînii ? îl întrebă bănuitor Davîdov.

— Am vorbit despre vreme, răspunse Makar fără a clipi.

— Şi ?

— Au hotărît fără şovăială să nu mai facă molifte.

— Ce mai ziceau ?

Şi Davîdov se întoarse ascunzînd un zîmbet.

— Ce să zică ? Spuneau : ne dăm seama că religia e opiu... Dar ce te legi de mine, Semion ? Eşti o adevărată

pecingine : te lipeşti de om şi nu mai e chip de scăpare ! Ce-am vorbit, ce n-am vorbit... Am vorbit — şi gata ! Faci cu dînşii democraţie, cauţi să-i înduplecl, îi rogi... Dar cu moşnegăriile astea nu se vorbeşte aşa. Îi băgat într-înşii duhul cel rău. Sînt învechiţi în întuneric. Va să zică-i păcat să strici vorba pe dînşii. Trebuie să-i iei din scurt : un-doi, şi gata socoteala !

Izbucnind în rîs, Davîdov făcu cu mîna un gest deznădăjduit. Hotărît lucru : Makar nu mai putea fi îndreptat !

Nagulnov rămase în afară de partid numai două săptămîni. Între timp se schimbă conducerea comitetului raional de partid, Korcijinski şi Homutov fiind îndepărtaţi.

Noul secretar al comitetului raional, primind de la comisia de control a districtului apelul lui Nagulnov, trimise la Gremeacii-Log un membru al biroului ca să cerceteze cazul încă o dată. După aceea, biroul hotărî să anuleze decizia sa anterioară de excludere a lui Nagulnov din partid. Anulară decizia pe motivul că asprimea pedepsei nu era proporţională cu gravitatea faptelor. În afară de aceasta, o serie de învinuiri ridicate mai înainte împotriva lui Nagulnov („descompunere morală", „desfrîu") nu mai rămaseră în picioare în urma celei de-a doua cercetări. Makar căpătă o mustrare. Cu asta, cazul luă sfîrşit.

Davîdov, care îndeplinise vremelnic funcţiunea de secretar al celulei, predînd lui Makar dosarele, îl întrebă :

— Te-ai învăţat minte ? Ai să mai săvîrşeşti devieri ?

— Învăţat, cum să nu ! Numai că nu ştiu care dintre noi a deviat ? Eu, sau comitetul raional ?

— Şi tu, şi comitetul. Fiecare cîte puţin.

— Ba eu cred că şi comitetul de district săvîrşeşte devieri.

— De pildă, care devieri ?

— Uite care : de ce nu s-a hotărît să înapoiem foştilor colhoznici vitele ? Nu-i asta o colectivizare silită ? Sigur că este ! Au ieşit oamenii din colhoz, dar nu li se dau înapoi nici vitele, nici uneltele. Lucru-i limpede ca lumina

zilei : n-au cum trăi, n-au ce face şi intră din nou în colhoz. Schelălăie, dar intră.

— Vitele şi inventarul au intrat doar în fondul indivizibil al colhozului !

— Cui naiba îi trebuie asemenea fond, dacă oamenii se întorc fără voie în colhoz ? Ar trebui să-l aruncăm îndărăt : „Na, îndopaţi-vă şi înecaţi-vă cu uneltele voastre !" Eu nu i-aş lăsa nici să treacă pe lîngă colhoz, pe cînd tu ai primit vreo sută din ăştia care şi-au întors cojocul pe dos. Crezi că ai să scoţi dintr-înşii colhoznici conştienţi ? Ba pe dracu ! El, vrăjmaşul, are să-şi ducă viaţa în colhoz, dar pînă la cea din urmă suflare o să tragă cu coada ochiului la traiul lui individual, de altădată... Ştiu eu cîte parale fac ! Faptul că nu li s-au dat vitele şi uneltele agricole este o deviere de stînga ; dar reprimirea lor în colhoz este o deviere de dreapta. Măi frate, am ajuns şi eu om cu nivel politic ridicat ! Nu mă mai duci cu una, cu două !

— Unde ţi-i nivelul politic ridicat dacă nu înţelegi atîta lucru : că nu putem încheia socotelile acum, înainte de sfîrşitul anului agricol, cu cei ieşiţi din colhoz !...

— Ba nu. Asta o pricep.

— Uf, Makar, Makar ! Tu nu poţi trăi fără scrînteli.

Amîndoi se ciorovăiră încă multă vreme ajungînd în cele din urmă la ceartă, şi Davîdov plecă.

În două săptămîni se petrecură multe schimbări în Gremeacii-Log : spre marea mirare a întregului sat, Marina Poiarkova îl luă de bărbat pe Demid Molciun, care se mută în casa ei. Se înhămă singur noaptea la căruţă şi-şi strămută avutul său sărăcăcios. Iar la căsuţa lui bătu în scînduri uşa şi ferestrele.

„Şi-a găsit Marina pereche. Amîndoi pot trage mai dihai decît un tractor", vorbeau oamenii din Gremeacii-Log.

Lovit în inimă de măritişul vechii lui ibovnice, Andrei Razmiotnov se ţinu tare la început. Totuşi nu se putu stăpîni mult şi, ferindu-se de Davîdov, se puse pe băut. Davîdov însă băgă de seamă şi îl povăţui :

— Lasă-te de asta, Andrei! Nu-i bine!

— Am să mă las. Un lucru mă mîhneşte numai peste măsură, Sioma: cu cine m-a schimbat? Cu cine m-a schimbat?..

— Asta-i treaba ei.

— Dar e o obidă pentru mine.

— Poţi să suferi obida fără să bei. Acuma nu-i vremea de băut. În curînd începe plivitul.

Iar Marina, ca într-adins, ieşea din ce în ce mai des în calea lui Andrei, părînd, după înfăţişare, mulţumită, fericită.

Demid Molciun trebăluia în mica-i gospodărie, ca un bou bun de muncă. Rîndui în cîteva zile toate acaretu-rile din curte. Săpă într-o singură zi o pivniţă adîncă de un stînjen şi jumătate. Ducea în spinare grinzi şi stîlpi de cîte zece puduri... Marina îl spăla, îl cosea, îi cîrpea albiturile, nemaiisprăvind să laude, faţă de vecini, puterea de muncă a lui Demid.

— Ce să vă spun, cumetrelor, bine îmi mai prinde la gospodărie! E tare ca un urs. De orice se apucă, lucrul îi zbîrmîie în mînă. Cît despre meteahna că tace — nu mă plîng... Cu atît ne-om sfădi mai puţin...

Iar Andrei, pînă la care ajungeau zvonurile despre feri-cirea Marinei cu noul ei bărbat, îşi şoptea cu amărăciune:

— Ah, Marişa! Nu puteam şi eu să-ţi dreg şura sau să-ţi sap pivniţa? Mi-ai nenorocit tinereţele!

În Gremeacii-Log se întoarse din deportare deschiabu-ritul Gaev. Comisia electorală a ţinutului îl repuse în toate drepturile cetăţeneşti. De îndată ce Gaev, cel cu mulţi copii, sosi în cătun, Davîdov îl chemă la conducerea col-hozului.

— Cum ai de gînd să-ţi duci viaţa, cetăţene Gaev? La gospodăria ta individuală, sau intri în colhoz?

— Cum s-o nimeri, răspunse Gaev, care mai purta pică pentru deschiaburirea ilegală.

— Aş vrea totuşi să ştiu.

— După cum se vede, n-am să pot ocoli colhozul.

— Atunci fă cerere.

— Dar cu averea mea cum rămîne ?

— Vitele tale sînt în colhoz, inventarul agricol de asemenea. Straiele însă ţi-au fost împărţite. Cu asta are să fie mai greu. O parte ţi-om da înapoi ; iar pentru rest ai să primeşti bani.

— Dar grîul mi l-aţi luat pînă la cel din urmă bob...

— Ăsta-i lucrul cel mai uşor. Du-te la administrator. El are să vorbească cu magazionerul care-ţi va da deocamdată zece puduri de făină.

Makar prinse să fiarbă auzind că Davîdov are de gînd să-l primească pe Gaev în colhoz :

— Au început să adune pentru colhoz oameni de pe drum. Davîdov ar face mai bine să dea un anunţ în *Molot* că primeşte în colhoz pe toţi deportaţii care şi-au ispăşit pedeapsa, se plînse Nagulnov lui Andrei Razmiotnov.

După însămînţări, celula din Gremeacii-Log îşi îndoi numărul membrilor. Au fost primiţi drept candidaţi în partid : Pavlo Liubişkin, care fusese argat la Titok timp de trei ani, Nestor Loşcilin, colhoznic în brigada a treia, şi Diomka Uşakov. În ziua cînd se ţinu şedinţa celulei, la care au fost primiţi în partid Liubişkin şi ceilalţi, Nagulnov propuse lui Kondrat Maidannikov :

— Intră, Kondrat, în partid. Pentru tine mă pun chezaş cu dragă inimă. Ai slujit în escadron sub comanda mea. Aşa cum ai fost atunci cavalerist viteaz, eşti şi astăzi un colhoznic de mîna întîia. Hai, răspunde-mi, te rog : de ce te ţii departe de partid ? Lucrurile merg într-acolo : din ceas în ceas se apropie revoluţia mondială. Poate va trebui să slujim din nou în acelaşi escadron, ca să apărăm Puterea sovietică. Iar tu, după atîta trecere de vreme, stai ca şi înainte, în afară de partid. Nu faci bine ! Intră în partid !

Kondrat oftă şi-i spuse ceea ce avea pe inimă :

— Nu, tovarăşe Nagulnov, cugetul nu mă lasă să intru acum în partid... Sînt gata să mă lupt din nou pentru Puterea sovietică şi am să lucrez cinstit în colhoz, dar în partid nu mă pot înscrie...

— Şi adică, de ce ? întrebă posomorît Makar.

— Nu pot din pricină că, uite, sînt în colhoz, dar tînjesc încă după bunul meu... Buzele-i tresăriră şi el începu să vorbească repede, în şoaptă : Tînjesc după boii mei, mă doare inima după dînşii. Nu-s îngrijiţi cum trebuie... La grăpat, Akim Beshlebnov a lăsat hamul să roadă gîtul calului meu. Am văzut asta şi apoi o zi încheiată n-am putut duce nimic la gură... Cum să pui pe un căluţ un ham cît toate zilele ? De asta nu pot. Care va să zică, dacă nu m-am lepădat de simţul de proprietate, nu mă lasă cugetul să intru în partid. Eu aşa înţeleg lucrurile.

Makar stătu puţin pe gînduri, apoi îi răspunse :

— Adevărat grăieşti. Mai aşteaptă oleacă, nu intra. Avem să ducem o luptă fără cruţare împotriva tuturor neorînduielilor din gospodăria colhozului. Vom lua măsuri ca toate hamurile să fie potrivite. Dar dacă, şi cînd dormi, îţi vezi în vis foştii tăi boi, apoi desigur că nu poţi intra în partid. În partid nu poţi să intri cînd tînjeşti după proprietate. În partid trebuie să intri cînd eşti curat pînă în fundul sufletului, cînd eşti însufleţit de un singur gînd : să ajungi la revoluţia mondială. Tata ducea un trai îmbelşugat. Mă învăţa cu gospodăria de mic copil. Dar eu nu mă simţeam atras de gospodărie : ea nu însemna nimic în viaţa mea. De la un trai sătul şi de la patru perechi de boi am plecat la o viaţă de nevoi, la o viaţă de argat... Aşa că tu nu intra pînă nu te cureţi de această rîie — proprietatea.

Vestea că Liubişkin, Uşakov şi Loşcilin intră în partid se răspîndi ca fulgerul prin Gremeacii-Log. Un cazac îi spuse în glumă lui moş Şciukar :

— De ce nu intri şi tu în partid ? Doar faci parte din activul colhozului. Înaintează şi tu o cerere ! Au să-ţi dea slujbă. Îţi cumperi o geantă de piele, o iei la subsuoară şi umbli cu dînsa prin sat.

Şciukar se gîndi cît se gîndi, iar seara, cum se întunecă, se duse acasă la Nagulnov.

— Bună seara, Makaruşka.

— Bună seara ! Ce te aduce pe la mine ?

— Văd că oamenii intră în partid.

— Ei, şi ?

— Ce mă iei aşa ?

— Vorbeşte odată, omule !

— Iacă vorbesc : poate că vreau să intru şi eu în partid. Doar n-am să mă învîrt toată viaţa pe lîngă harmăsari. Nu m-am cununat cu dînşii.

— Drept vorbind, ce vrei ?

— Ţi-am spus-o verde : vreau să intru în partid. De aceea am şi venit să aflu ce slujbă capăt — şi altele... Arată-mi numai de-o pildă : ce să scriu, şi cum să scriu ?

— Adică cum ?... Îţi închipui că oamenii intră în partid pentru slujbe ?

— La noi toţi cei din partid au slujbe.

Makar se stăpîni şi schimbă vorba.

— De paşti a fost popa pe la tine ?

— Bineînţeles.

— Şi i-ai dat de pomană ?

— Cum de nu ? Cîteva ouă şi, firește, o bucăţică de slănină de vreo jumătate de funt.

— Prin urmare crezi încă în dumnezeu ?

— Fără îndoială, nu cine ştie ce, dar dacă se întîmplă să mă îmbolnăvesc, sau am vreo belea... ori, de pildă, cade trăsnetul, atunci, firește, mă închin şi-mi aduc aminte de dumnezeu.

Makar voise să se poarte cuviincios cu moş Şciukar. Voia să-l lămurească de-a fir-a-păr de ce nu poate fi pri-

mit în partid : dar stîrnind cheful de vorbă al lui Şciukar, nu avusese timp să se înarmeze cu răbdarea cuvenită şi de aceea izbucni dintr-o dată :

— Du-te dracului, hodorog bătrîn ! Dai ouă popilor, faci de bobotează cruci de gheaţă, nu visezi decît slujbe şi nici nu te pricepi cum se pregăteşte nutreţul pentru cai. Mare nevoie are partidul de tine, moară stricată ce eşti ! Îţi baţi joc de mine ? Crezi că se primesc în partid toate căzăturile ? Ştii numai să pălăvrăgeşti şi să tai pi-roane. Lipseşte de aici ! Nu mă scoate din sărite, că-s bolnav de nervi. Starea sănătăţii mele nu-mi îngăduie să vorbesc liniştit cu tine. Pleacă ! N-auzi ce-ţi spun ?

„Am căzut într-un ceas rău. Trebuia să fi venit după masă", gîndi cu părere de rău moş Şciukar şi trînti în grabă portiţa.

Cea din urmă noutate care a tulburat satul, şi mai cu seamă pe fetele din Gremeacii-Log, a fost moartea lui Dîmok.

Efim Trubaciov şi Batalşcikov, condamnaţi de tribu-nalul popular, au scris că, în drum spre gară, lui Dîmok i s-a făcut dor de libertate şi de Gremeacii-Log, şi a în-cercat să fugă.

Miliţianul, care escorta grupul de condamnaţi, a strigat de trei ori după Dîmok : „Stai !" Dar acesta, tupilîndu-se, alerga mai departe pe arătură, spre pădure. Mai avea vreo cincisprezece stînjeni pînă la tufişuri, cînd miliţianul se lăsă într-un genunchi, duse arma la umăr şi, la a treia împuşcătură, îl răni mortal.

În afară de mătuşa lui, nu era nimeni care să-l plîngă pe flăcăul cel fără de neamuri, iar fetele pe care Dîmok le învăţase arta nemeşteşugită a dragostei, chiar dacă l-au plîns, nu l-au plîns multă vreme.

Timpul îngroapă totul... Iar lacrimile de fată sînt ca roua în revărsatul zorilor...

CAPITOLUL XXXVIII

Pentru întîia oară, în 1930, n-a fost în Gremeacii-Log un „timp mort" [1]. În vremurile de altădată, cînd oamenii o duceau cum apucaseră din moşi-strămoşi, nu degeaba erau poreclite aceste două luni „timpul mort". După ce isprăveau semănatul, gospodarii se pregăteau pe îndelete de coasă. Boii şi caii păşteau pe ızlaz, adunîndu-şi puteri noi... Iar cazacii făceau cozi de greblă, dregeau harabalele, reparau secerătoarele... Rar se întîmpla ca cineva să-şi are în mai pîrloagele. Tăcerea se lăsa ca o povară asupra cătunelor. Dacă treceai la amiază pe uliţa pustie, nu întîlneai ţipenie de om. Cazacii fie că erau plecaţi, fie că se odihneau în casă sau în bordeie, fie că lucrau ceva, alene, cu toporul. Iar femeile somnoroase, aşezate undeva la răcoare, se căutau în cap. În cătune era pustiu şi amorţeală.

Dar chiar în cel dintîi an de viaţă colhoznică, se tulbură liniştea „timpului mort" în Gremeacii-Log. Cum se ridicară puţin păioasele, începu îndată plivitul.

— Vom plivi de trei ori, ca să nu rămînă nici o buruiană în lanurile colhozului ! spuse la o adunare Davîdov.

Iakov Lukici Ostrovnov triumfa. Lui — om vioi şi nedeprins să stea locului — grozav îi plăcea forfoteala gospodărească, cînd tot cătunul nu-şi găsea astîmpăr, toată lumea fiind prinsă de treburi şi de o frămîntare plină de griji : „Tare sus se avîntă Puterea sovietică ! S-o vedem cum s-o lăsa pe pămînt ! Şi să pliveşti păioasele, şi să ari pîrloagele, şi să te îngrijeşti de creşterea vitelor, şi să dregi la timp uneltele... Dar o să lucreze oare norodul ? Ai să poţi pune femeile la plivitul grînelor ? Asta doar nu s-a mai pomenit ! În tot ţinutul Oastei Donului nu se plivea mai înainte grîul. Şi păcat că nu se plivea ! Roada ar fi fost mai bogată. Chiar şi eu, dobitoc bătrîn, trebuia

[1] *Timp mort* — intervalul de timp între semănatul de primăvară şi cositul ierbii (n.r.).

să fi plivit. Tot stăteau femeile degeaba toată vara, trîndăvind!" îşi zicea Ostrovnov, părîndu-i rău că nu-şi plivise grîul pe vremea cînd avea gospodărie individuală.

Vorbind cu Davîdov, îi spunea :

— O să avem grîu berechet, tovarăşe Davîdov! Altădată arunca omul sămînţa în pămînt şi aştepta ce o să iasă. De ieşit, ieşea grîul, dar alături de el pir şi susai, şi odos, şi laptele-cîinelui, şi tot felul de buruieni blestemate. Începeai să treieri, grîul parcă era bun: dar după treierat îţi ieşeau la cîntar patruzeci de puduri de deseatină, ba încă şi mai puţin.

După ce oamenii din Gremeacii-Log căraseră grîul de sămînţă din hambarele colhozului, Davîdov vru să-l scoată pe Ostrovnov din slujba de administrator. O bănuială cumplită încolţise în mintea lui Davîdov... Îşi amintea că nu numai o umbră de fîstîceală, dar şi un zîmbet de aşteptare, plin de răutate, lunecase pe faţa bătrînului care se învîrtea pe lîngă hambare... Cel puţin aşa i se păruse atunci lui Davîdov.

A doua zi Davîdov îl chemase la dînsul în cameră, poftindu-i pe ceilalţi să iasă. Convorbirea urmă cu glas scăzut :

— Ce făceai ieri lîngă hambare ?

— Căutam să înduplec oamenii, tovarăşe Davîdov! Căutam să înduplec duşmanii, ca să-şi vină în fire şi să nu ia samavolnic grînele colhozului, răspunse fără şovăire Iakov Lukici.

— Dar femeilor... De ce-ai spus femeilor că cheile de la hambare trebuie să fie la mine ?

— Vai de mine! Ferească dumnezeu! Cui am spus eu una ca asta ? N-am spus nimănui nici pis...

— Chiar femeile mi-au spus-o cînd mă duceau pe drum...

— Minciuni! Pot să jur. Vorbe rele!... Au ciudă pe mine...

Davîdov şovăi în hotărîrea lui. Iar curînd după asta, Iakov Lukici desfăşură o activitate atît de clocotitoare la pregătirile pentru plivit şi la strîngerea celor necesare hranei obşteşti şi uimi conducerea cu atîtea proiecte gospodăreşti, încît Davîdov fu din nou subjugat de energicul său administrator.

Iakov Lukici propuse conducerii să facă iazuri noi în sectoarele brigăzilor de cîmp. Însemnă chiar văile unde s-ar păstra mai lesne apele primăverii. După socoteala lui noile iazuri trebuiau astfel aşezate, ca vitele brigăzilor să nu facă la adăpat mai mult de jumătate de kilometru. Davîdov, ca şi ceilalţi membri ai conducerii au fost nevoiţi să recunoască cît de preţios era proiectul lui Ostrovnov, deoarece vechile iazuri nu fuseseră de loc făcute în vederea unei gospodării colhoznice. Iazurile erau împrăştiate în stepă, fără nici o socoteală. Primăvara, vitele trebuiau să facă de la tabăra brigăzii pînă la locul de adăpat doi şi jumătate pînă la trei kilometri. Pierderea de vreme era foarte mare. Boii osteniţi pierdeau cu dusul la adăpat şi cu întorsul în tabără aproape două ceasuri. În acest timp, puteai ara sau grăpa mai mult de un hectar. Conducerea încuviinţă construirea noilor iazuri, iar Iakov Lukici, folosindu-se de întreruperea muncilor agricole, începu, cu ştirea lui Davîdov, să pregătească lemnele pentru iezături.

Ba ceva mai mult: Iakov Lukici făcu propunerea să se construiască o fabricuţă de cărămidă şi-l convinse cu uşurinţă chiar pe Arkaşka Menok, care nu credea în rentabilitatea unei astfel de întreprinderi, că-i mult mai convenabil să ai cărămida ta proprie pentru a zidi grajduri şi staule, decît s-o cari de la raion, drum de 28 km şi să mai plăteşti pe deasupra cîte patru ruble şi cincizeci de copeici suta de cărămizi. Tot Iakov Lukici îndupleca pe colhoznicii din brigada a treia să iezească Valea Rea, care în fiecare an mînca din bogatele pămînturi de lîngă cătun, unde mergea minunat meiul şi creşteau nişte pepeni verzi

neîntrecuți în mărime și-n dulceață. Sub conducerea lui, oamenii zăgăzuiseră valea cu stîlpi între care băturâ vreascuri și bălegar și îndesară pietre, iar pe taluz sădiră puieți de tei și de sălcii — ca rădăcinile lor să se împletească și să întărească pămîntul afînat. O suprafață de pămînt bunicică nu mai era amenințată să fie mîncată de ape.

Aceste împrejurări, luate la un loc, făcură ca situația lui Iakov Lukici în colhoz, zdruncinată în timpul din urmă, să se întărească din nou. Davîdov hotărî cu tărie să nu se lipsească pentru nimic în lume de administratorul colhozului și să-i sprijine în tot felul spiritul de inițiativă care era într-adevăr nesecat. Chiar și Nagulnov era mai blajin față de Iakov Lukici.

— Cu toate că nu-i de-al nostru, dar e bun gospodar. Pînă cînd ne vom pregăti un om de-al nostru tot atît de priceput, îl vom ține pe Ostrovnov ca administrator. Partidul nostru e tare înțelept! Are milioane de minți: de aceea-i așa de ager. Se găsește cîte o năpîrcă de inginer contrarevoluționar în inima lui. Pentru ceea ce are el în cuget, de mult trebuia pus la zid, dar uite că nu-l punem. Dimpotrivă, îi dăm de lucru și-i spunem: „Ești om învățat! Na bani, crapă cît o intra în tine, cumpără muierii tale ciorapi de mătase să se bucure: dar pune-ți creierul în mișcare și fă construcții inginerești spre binele revoluției mondiale!" Și el face. Deși trage cu coada ochiului la viața dinainte, dar face. Dacă l-ai împușca, ce-ai căpăta de la dînsul? Ar rămînea o pereche de pantaloni purtați și, poate, un ceas cu breloc. Dar așa, el lucrează și-ți aduce folos de mii și mii de ruble. Tot așa și cu Ostrovnov al nostru. Lasă-l să zăgăzuiască văile și să sape iazurile. Asta-i în folosul Puterii sovietice și pentru grăbirea revoluției mondiale! spusese o dată Makar, la o ședință de celulă.

Viața lui Iakov Lukici își căpăta din nou un fel de cumpănească. El își dădea seama că toate acele forțe, care stă-

teau în spatele lui Polovțev și diriguiau pregătirea răscoalei, dăduseră de data asta greș. Era adînc convins că răscoala nu va mai izbucni, deoarece scăpaseră momentul și fiindcă chiar și în sufletul cazacilor celor mai porniți împotriva Puterii sovietice, se făcuse o cotitură. „Pesemne, Polovțev și Liatievski au șters-o peste granță", se gîndea Iakov Lukici. Părerea lui de rău că nu se putuse descotorosi de Puterea sovietică era însoțită de o bucurie liniștitoare, de un fel de mulțumire : acum nimic nu mai amenința traiul îndestulat al lui Iakov Lukici. Astăzi, cînd se uita la miliținanul de sector care venea în Gremeacii-Log, Ostrovnov nu mai simțea un nod de groază în gît. Înainte însă, numai cînd zărea mantaua neagră a miliținanului, îl și apucau toate bîțîielile.

— Cînd se isprăvește oare cu stăpînirea asta păgînească ? Vin degrabă ai noștri ? îl întrebă o dată între patru ochi bătrîna-i mamă.

Indignat peste măsură de această întrebare nelalocul ei, Iakov Lukici răspunse supărat, cu amărăciune :

— Nu ți-i totuna, mămuță ?

— Apoi tocmai asta-i, că nu mi-i totuna. Au închis bisericile...

— Ești tare bătrînă, mamă, roagă-te lui dumnezeu... Nu te mai băga în treburile lumești... Prea te ții scai, mămuță !

— Dar ofițerii unde s-au mistuit ? Zăpăcitul cel chior, care fuma într-una, încotro a apucat ? Dar nici tu nu ești mai breaz ! Ba mi-ai cerut blagoslovenie, ba slujești iarăși stăpînirea asta ! se ținu lipcă bătrîna, care nu se putea dumiri de ce Iașka, fiul său, nu vrea „să răstoarne stăpînirea".

— Oh, mămuță, mă faci să-mi înghețe sîngele în vine ! Să nu mai vorbești prostii de astea ! La ce bun să-ți mai aduci aminte de asta ? Poți să mai faci o boroboață și față de lume ! Vrei să-mi pierd capul, mămuță ? Chiar dumneata spuneai : „Tot ce face domnul, e spre binele

omului". Stai, dară, liniştită şi trăieşte-ţi zilişoarele. Ai două găuri la nas, răsuflă în pace prin ele şi taci din gură... Pîinea de la gură nu ţi s-a luat... Atunci ce-ţi mai trebuie, doamne iartă-mă ?

După astfel de convorbiri, Iakov Lukici se repezea afară din cămăruţă, ca opărit cu apă clocotită, neputîndu-se linişti multă vreme. Iar lui Semion şi femeilor le poruncea cu mare străşnicie :

— Să nu scăpaţi baba din ochi. Are să mă nenorocească ! Cum calcă un străin pragul casei, închideţi-o îndată în cămăruţă.

De atunci, bătrîna era ţinută ziua şi noaptea închisă în casă, sub lacăt. Duminicile însă o lăsau slobodă. Ea se ducea la femeile de vîrsta ei — nişte babe tot aşa de dărîmate şi li se jeluia.

— Vai, suratelor ! Ai mei — Iakov şi femeia lui — mă ţin închisă cu lacătul... Nu mă mai hrănesc decît cu pesmeţi. Mănînc pesmetele şi-l ud cu lacrimi. Pe cînd înainte, cînd şedeau ofiţerii la noi — comandantul lui Laşka şi prietenul lui — îmi făceau şi mie, cînd era post, ciorbă de varză şi-mi dădeau chiseliţă... Dar acuma-s aşa de mînioşi pe mine, aşa de mînioşi... Şi nora şi fiu meu... of-of-of !... Aşa zile am ajuns, dragele mele ! Mi-i fiu drept şi s-a cîinit aşa ! Şi de ce, singură nu ştiu... Ba a venit să-i dau blagoslovenie ca să doboare stăpînirea asta păgînească, ba acuma nu mă lasă să crîcnesc nici un cuvînt împotrivă... mă ocărăşte şi mă ceartă...

...Totuşi, viaţa liniştită a lui Lakov Lukici, întunecată numai de convorbirile cu maică-sa, luă repede şi pe neaşteptate sfîrşit...

CAPITOLUL XXXIX

Încă pe timpul semănatului, Luşka, nevasta despărţită a lui Nagulnov, femeie veselă şi uşuratică, începu să lucreze la cîmp. Dată la brigada a treia, ea se mută bucu-

roasă în baraca brigăzii. În timpul zilei muncea ca pogonici la plugul lui Afanasi Krasnokutov. Iar noaptea, lîngă baraca roşie unde locuia Luşka, cînta pînă-n zori balalaica, oftau sunete de bas şi răsunau gingaş notele de jos ale armonicii. Flăcăii şi fetele jucau şi cîntau, iar Luşka era în fruntea acestor petreceri zgomotoase.

Pentru dînsa lumea fusese totdeauna luminoasă şi simplă. Nici o zbîrcitură de îngrijorare sau de nelinişte nu i se vedea pe faţa fără gînduri. Trecea prin viaţă uşor, sigură de sine. Păşea, ridicîndu-şi sprîncenele mîngîioase, ca într-o aşteptare. Parcă nădăjduia din clipă în clipă s-o întîmpine o bucurie. La Makar nu se mai gîndise chiar de-a doua zi după despărţire. Timofei Rvanîi se afla undeva, departe... Iar Luşka nu era femeia care să tînjească după prietenii plecaţi.

Agafon Dubţov încercă s-o cumînţească cu vorba, dar suferi o amară înfrîngere.

— De lucrat, lucrez cum trebuie, iar de jucat şi de făcut dragoste, nimeni nu mă poate opri. Tu, moş Agafon, nu te înciuda, acoperă-te mai bine cu zăbunul şi dormi sănătos. Dacă însă ţi-i ciudă şi vrei să iei parte la jocurile noastre, n-ai decît să vii. Îi primim şi pe cei ciupiţi de vărsat. Cică cei stricaţi de vărsat sînt tare iuţi la dragoste, îşi bătea joc de dînsul Luşka, rîzînd cu hohote.

De aceea Agafon, la cel dintîi prilej cînd se duse în sat, ceru ajutorul lui Davîdov :

— Anapoda rînduieli mai faci, tovarăşe Davîdov ! îi spuse el fierbînd. Lui Liubişkin i l-ai băgat pe gît în brigadă pe moş Şciukar, iar mie — pe Luşka Nagulnova... De ce mi-i trimiţi pe cap ? Fă-ţi timp şi vino într-o noapte să vezi ce se petrece în tabără. Luşka i-a înnebunit pe toţi flăcăii. Zîmbeşte tuturor. Iar ei joacă toată noaptea de se cutremură pămîntul. Ţi-i mai mare mila dé călcîiele lor, aşa de tare ţopăiesc, fără să-şi cruţe picioarele. Nici nu-ţi închipui ce arie bună mi-au făcut ei lîngă baracă ! Găinuşa se stinge pe cer, iar în tabără la noi e gălăgie ca

la iarmaroc... Turbă pînă-n zori, iar ziua ce treabă poţi aştepta de la dînşii ? Merg şi dorm de-a-n-picioarele. Uite ce, tovarăşe Davîdov : sau scoate-o din brigadă pe Luşka, sau povăţuieşte-o să se poarte ca o femeie la casa ei.

— Dar ce sînt eu ? izbucni furios Davîdov. Ce-s ? Îndrumătorul ei ? Duceţi-vă la dracu ! Veniţi la mine cu toate porcăriile. Vreţi să-i dau eu lecţii de bună purtare ? Dacă lucrează prost, dă-o afară din brigadă. Hotărît ! Ce deprindere-i asta : cum se întîmplă ceva, hai la conducere ! „Tovarăşe Davîdov, s-a rupt plugul !" „Tovarăşe Davîdov, s-a îmbolnăvit iapa !" Sau cu treaba asta : o femeie e rea de muscă şi, după tine, eu trebuie s-o învăţ cum să se poarte ? Daţi-o dracului ! Ai de dres un plug ? Du-te la fierar ! Li s-a întîmplat ceva cailor ? Du-te la veterinar ! Cînd vă veţi deprinde să aveţi şi voi iniţiativă ? Cîtă vreme trebuie să vă mai dădăcesc ? Hai, şterge-o !

Agafon plecă grozav de nemulţumit de Davîdov. Iar acesta, după plecarea lui, fumă două ţigări una după alta, trînti uşa şi trase zăvorul.

Povestirea lui Dubţov îl tulburase. Se înciudase şi ţipase nu fiindcă brigadierii nu-şi cunoşteau îndatoririle şi îi scoteau sufletul, adresîndu-i-se pentru dezlegarea tuturor fleacurilor gospodăreşti, ci din pricină că Luşka, după spusele lui Dubţov, „zîmbea tuturor".

După convorbirea aceea glumeaţă cu Luşka, cînd se întîlniseră lîngă conducerea colhozului şi cînd ea, ascunzînd un surîs batjocoritor în ochii ei cu genele pe jumătate lăsate, îl rugase să-i găsească un „mire dintre cei ce n-au căutare" iar pe urmă îl îmbiase s-o ia de nevastă, Davîdov, fără să-şi dea seama, îşi schimbă purtarea faţă de dînsa. În timpul din urmă el se surprindea din ce în ce mai des cu gîndul dus la femeiuşca asta aşa de uşuratică şi de nimic. Dacă înainte se purta faţă de ea cu oleacă de milă dispreţuitoare sau chiar cu nepăsare, acum avea cu totul alt sentiment... Iar faptul că Dubţov venise

la dînsul cu o plîngere fără noimă împotriva ei îi sluji de pretext pentru dezlănţuirea mîniei.

Din ce în ce mai des, Davîdov se trezea noaptea aşa, din senin. Fuma o ţigară, se încrunta chinuit, ascultînd fluieratul melodios şi trilurile privighetorilor care se îngînau. Închidea apoi furios ferestruica, trîntind-o, se acoperea peste cap cu plăpumioara de barchet şi sta trîntit pînă-n zori, cu ochii deschişi, lipindu-şi de pernă pieptul vînjos, tatuat...

În primăvara timpurie şi năvalnică a anului 1930, se cuibăriseră atîtea privighetori prin grădini şi prin livezi, încît umpleau nu numai pustiul adînc al nopţii cu sunetul tremurat al glasului lor puternic, dar nici în timpul zilei nu-şi găseau astîmpăr. Scurta noapte de primăvară nu era îndestulătoare pentru avînturile de dragoste ale privighetorilor. „Se drăgostesc în două schimburi, blestematele", îşi şoptea Davîdov cînd mijea de ziuă.

Luşka Nagulnova stătu la brigadă pînă la sfîrşitul însămînţărilor. Şi de îndată ce brigada, isprăvind cu semănatul culturilor de prăşitoare, se întoarse în sat, ea veni la Davîdov în seara aceleiaşi zile.

După cină, el sta culcat în cămăruţa lui, citind *Pravda*. În tindă cineva zgrepţănă uşurel la uşă, ca un şoarece. Apoi se auzi un glas încet, de femeie:

— Pot să intru?

— Poftim!

Davîdov sări din pat şi-şi îmbrăcă haina.

Luşka intră şi închise încetişor uşa. Şăluţul negru îi îmbătrînea faţa bătută de vînt şi arsă de soare. Pe obrajii pîrliţi pistruii deşi şi mărunţi se vedeau mai bine. Dar sub întunecata streaşină a şăluţului ochii rîdeau şi scînteiau mai vii.

— Am venit să te văd...

— Intră, ia loc.

Mirat şi bucuros de sosirea ei, Davîdov îi întinse un scăunel şi, încheindu-şi haina, se aşeză pe pat.

El tăcea, aşteptînd. Se simţea neliniştit şi stingherit. Iar Luşka, sigură pe mişcările ei, se apropie de masă şi se aşează potrivindu-şi fusta (să nu se boţească), cu un gest îndemînatic, de-abia schiţat.

— Ce mai faci, tovarăşe preşedinte al colhozului?

— Ce să fac, bine!

— Nu ţi-i urît?

— N-am cînd şi nici de ce.

— Dar de mine nu ţi-i dor?

Davîdov, care nu se zăpăcea niciodată, se îmbujoră la faţă şi se încruntă. Cu o prefăcută smerenie Luşka îşi plecă genele. În colţul buzelor îi tremura însă un surîs nestăpînit.

— Ce-ţi mai trăsneşte şi ţie prin cap! răspunse şovăitor Davîdov.

— Va să zică, nu ţi-a fost dor?

— Da de unde... Hotărît! Ai vreo treabă cu mine?

— Am... Ce noutăţi mai scriu gazetele? Ce se aude cu revoluţia mondială?

Luşka se sprijini cu coatele de masă, iar chipul ei căpătă o înfăţişare serioasă, potrivită întrebărilor. Îndrăcitul zîmbet de mai înainte se ştersese, nemailăsîndu-i nici o urmă pe buze.

— Gazetele scriu multe şi mărunte... Cu ce treabă ai venit la mine? o întrebă Davîdov, ţinîndu-se tare.

Gazda trăgea cu urechea, fără îndoială, la convorbirea lor. Davîdov şedea ca pe jeratic. Se găsea într-o situaţie fără noimă, strașnic de încurcată! Gazda va împrăştia mîine prin tot satul ştirea că fosta nevastă a lui Makar vine noaptea la chiriaşul ei, şi atunci s-a dus dracului faima nepătată a lui Davîdov! Femeile, ahtiate de zavistii, vor trăncăni pe la răscruci şi lîngă fîntîni. Iar colhoznicii, întîlnindu-l, îi vor zîmbi cu înţeles. Razmiotnov îl va lua la vale pe tovarăşul căzut în mrejele Luşkăi. Vestea are să ajungă pînă la raion şi la uniunea agricolă raională. Şi — cine ştie? — poate au să-i pună în cîrcă şi istoria

asta. Vor spune: „De aceea n-a isprăvit însămînțările decît la zece, fiindcă vin femei la dînsul. Se ține pesemne mai mult de trebușoarele dragostei decît de însămînțări!" Doar nu degeaba a spus secretarul comitetului de district, înainte de a trimite în diferite raioane pe muncitorii din grupul „celor douăzeci și cinci de mii": „În sate, trebuie să țineți la cel mai ridicat nivel autoritatea clasei muncitoare — avangarda revoluției. Trebuie să vă purtați, tovarăși, cu cea mai mare luare-aminte. Nu vorbesc, tovarăși, numai de chestiile mari, dar chiar și în lucrurile mărunte ale vieții de toate zilele: trebuie să fiți prevăzători. La țară așa-i: bei de-o copeică, dar îți merge buhul că ai băut de o sută și te pătezi politicește"...

Îl trecură sudorile, gîndindu-se într-o clipă la urmările vizitei Lușkăi și ale convorbirii libere cu dînsa. Putea să se facă de rîs. Iar Lușka ședea mai departe, fără să bage de loc în seamă încercările chinuitoare prin care trecea. Ușor răgușit de tulburare, el o întrebă încă o dată, cu asprime:

— Ce treabă ai? Spune-mi și vezi-ți de drum! N-am timp să mă țin de fleacuri. Hotărît!

— Îți mai amintești ce mi-ai spus o dată? Lui Makar nu i-am cerut voie. Dar știu și așa; are să fie împotrivă...

Davîdov sări în picioare, dînd din mîini.

— N-am cînd! Pe urmă! Mai tîrziu!

În clipa aceea era gata să-i astupe cu mîna gura rîzătoare, numai s-o facă să tacă.

Lușka înțelese și își ridică disprețuitor sprîncenele.

— Halal bărbat! Și încă ești... Dar, fie... Dă-mi o gazetă... una mai atrăgătoare. Afară de asta n-am nici o treabă cu dumneata. Iartă-mă că te-am supărat...

Lușka plecă. Davîdov oftă ușurat. Dar peste cîteva clipe ședea în fața mesei, cu mîinile încleștate în păr: „Ah! cît sînt de dobitoc! Auzi! Mare lucru dacă s-ar vorbi de asta! Ce? N-are voie să vină la mine o femeie? Ce-s, călugăr? Sau ce sînt? Și la urma urmei:

cine şi ce treabă are? Ea-mi place... prin urmare pot să petrec cu dînsa... Numai să nu sufere lucrul... Încolo — nu-i treaba nimănui. Dar de-acum n-are să mai vină. Hotărît! M-am purtat cu ea prea grosolan. A şi băgat de seamă că eram cam speriat... Dracu s-o ia de treabă! Prost au mai ieşit lucrurile!"

Dar temerile nu-i erau întemeiate: Luşka nu făcea parte dintre oamenii care renunţă lesne la planurile făcute. Iar ea îşi pusese în gînd să-l cucerească pe Davîdov. Într-adevăr, doar nu era să-şi lege viaţa de vreun flăcău oarecare din Gremeacii-Log. Şi de ce ar face-o? Ca pînă la bătrîneţe să se usuce după cuptor şi să-şi prăpădească zilele în stepă lîngă boi şi arătură? Pe cînd Davîdov era un flăcău cumsecade, spătos şi plăcut. Nu semăna de loc cu Makar, care se înăsprise în treburi şi în aşteptarea revoluţiei mondiale. Nu semăna nici cu Timofei... Avea numai un mic cusur: era ştirb şi încă în locul cel mai uşor de văzut: drept în faţă. Dar Luşka se împăcase cu acest neajuns al înfăţişării alesului ei. În viaţa-i scurtă, dar plină de experienţă, îşi dăduse seama că în preţuirea unui bărbat — nu dinţii sînt lucrul cel mai de seamă.

A doua zi în amurg, Luşka veni din nou, gătită de astă dată încă şi mai aţîţător. Venea, chipurile, pentru gazete.

— Ţi-am adus gazeta... Pot să iau încă una? Dar cărţi n-ai? Aş vrea ceva atrăgător... despre dragoste.

— Gazete ia. Cărţi însă n-am. La mine nu-i casă de lectură.

Nemaiaşteptînd să fie poftită, Luşka se aşează şi legă o convorbire serioasă despre semănăturile brigăzii a treia şi despre neorînduielile văzute de dînsa la ferma de lapte înfiinţată în Gremeacii-Log. Căuta, cu o naivă lipsă de viclenie, să găsească o potrivire cu felul lui de a fi şi să se apropie de acel cerc de interese, în mijlocul căruia, după părerea ei, trebuia să-şi ducă viaţa Davîdov.

La început Davîdov o ascultă cu neîncredere. Dar apoi, atras de convorbire, el îi povesti despre planurile de organizare a fermei de lapte. Îi pomeni totodată şi despre ultimele noutăţi tehnice din străinătate, în ceea ce priveşte prelucrarea produselor laptelui. Îi spuse, în sfîrşit, nu fără amărăciune :

— Dar avem nevoie de o groază de bani. Trebuie să cumpărăm cîteva viţele din vacile care dau mult lapte. Trebuie să punem mîna pe un taur de rasă... Toate acestea trebuie să le facem cît mai repede, pentru că o fermă de lapte bine organizată va da un venit straşnic. Hotărît lucru că, ajutat de veniturile fermei de lapte, colhozul şi-ar îndrepta bugetul. Dar ce avem noi acum acolo ? Un separator vechi, care nu face două parale şi care n-ajunge pentru toată producţia de lapte din primăvară. Şi atîta tot. N-avem nici un bidon, şi laptele se pune ca-n vremea veche, în ulcioare de lut. Treabă-i asta ? Spuneai că laptele se strică la ei. Dar de ce se strică ? Desigur, fiindcă-i turnat în oale murdare !

— Nu se usucă bine oalele la foc. De aceea se strică laptele

— Asta spuneam şi eu. Nu se păstrează bine vasele. Apucă-te de treaba asta. Fă acolo rînduială. Ce trebuie de făcut — fă ! Conducerea are să te ajute întotdeauna. Altfel, ştii ce are să se întîmple ? Laptele o să se prăpădească mereu, dacă nimeni nu are grijă de vase, dacă femeile vor mulge ca şi acum, cum am văzut nu de mult ; se aşază de-a dreptul la burta vacii fără să spele ugerul ; şi nici mîinile femeii nu-s de fapt spălate. N-am avut timp să mă apuc de treaba asta. Dar am să mă apuc eu. Iar tu, în loc să te ţii de sulimanuri şi de găteli, mai bine te-ai îngriji de gospodărie la fermă. Ce zici ? Te numim conducătoarea fermei de lapte ? Te trimitem la cursuri. Ai să înveţi să conduci ferma după cărţi. Ai să fii calificată într-o meserie.

— N-am nevoie! N-au decît să gospodărească şi fără mine! oftă Luşka. Are cine să facă rînduială acolo. Nu vreau să fiu conducătoare, nici să plec la învăţătură. Prea multă bătaie de cap. Mie îmi place munca uşoară, viaţa largă. Dar aşa... Munca-i numai pe placul nerozilor.

— Iar începi să vorbeşti prostii! zise cu ciudă Davîdov; dar nu mai încercă s-o convingă.

Curînd după aceea, Luşka se pregăti de plecare. Davîdov o petrecu. Păşeau alături pe ulicioara întunecată, multă vreme fără să-şi spună un cuvînt. Deodată, ea, prinzînd uimitor de repede toate preocupările lui Davîdov, îl întrebă:

— Ai fost azi să vezi grîul de Kuban?

— Am fost.

— Ei, cum arată?

— Prost. Dacă nu plouă nici săptămîna asta... tare mă tem că n-o să răsară. Şi îţi dai seama că toate lucrurile astea — naiba să le ia — se leagă unul de altul? Moşnegii care au fost la mine ca să le învoiesc moliftele au să înceapă a rînji. Hotărît! „Aha! vor zice, nu ne-ai lăsat să facem rugăciuni. De aceea n-a dat dumnezeu ploaie!" Dar ce legătură are asta cu dumnezeul lor, dacă barometrul a înţepenit la „variabil"? Moşnegii însă au să se agaţe şi mai mult de credinţa lor prostească, adevărată belea! Hotărît! În parte sîntem şi noi vinovaţi... Trebuia să dăm naibii bostănăria şi o parte din culturile de prăşitoare, şi să fi pus grîul mai repede. Aici am dat greş! Cu „melionopus" s-a întîmplat acelaşi lucru. Am arătat bușteanului aceluia de Liubişkin că, după toate datele agronomice, soiul acesta de grîu, în condiţiile de la noi, este cel mai potrivit...

Davîdov se învioră din nou şi, dînd peste calul lui de bătaie, ar fi vorbit multă vreme cu foc, dar Luşka îl întrerupse cu o vădită nerăbdare:

— Nu mai vorbi tot de grîu şi iar de grîu ! Hai mai bine să ne aşezăm, să stăm puţin jos, zise ea, arătînd marginea şanţului, în lumina azurie a lunii.

Se apropiară de margine, Luşka îşi strînse poalele fustei, spunîndu-i grijuliu :

— Vrei să aşterni haina ? Mă tem să nu-mi murdăresc fusta. E cea de sărbătoare...

După ce se aşezară alături amîndoi, pe haina aşternută pe jos, Luşka îşi apropie faţa ciudat de frumoasă şi gravă acum, de faţa zîmbitoare a lui Davîdov, şi-i zise :

— Am vorbit destul despre grîu şi despre colhoz. Nu de asta trebuie să vorbim acum... Simţi cît de frumos miroase frunza cea nouă a plopilor ?

Astfel se risipiră şovăielile lui Davîdov, care o dorea pe Luşka, dar care se temea ca legătura cu dînsa să nu-i scadă prestigiul.

...Privighetorile cîntau de zor, fără răgaz. Davîdov se sculă în picioare şi — stîrnită — ţărîna uscată se risipi cu foşnet în şanţ. Ascultînd risipa trilurilor de privighetoare, Davîdov îşi zise cu ciudă : „Ce pasăre blestemată şi răufăcătoare ! Poate să-l ducă pe omul cel mai aşezat pînă la şanţul ăsta. Hotărît !"

Luşka rămase încă culcată pe spate, cu braţele desfăcute, închizîndu-şi obosită ochii. Trecură cîteva clipe de tăcere... Deodată ea se ridică în capul oaselor cu o vioiciune neaşteptată şi, cuprinzîndu-şi cu mîinile genunchii, se porni pe un rîs înăbuşit, care o zgudui toată. Rîse aşa de parcă ar fi gîdilat-o cineva.

— De ce rîzi ? o întrebă Davîdov, nedumerit şi oarecum jignit.

Dar Luşka îşi curmă rîsul tot atît de brusc, apoi îşi întinse picioarele şi, mîngîindu-şi cu palmele şoldurile şi pîntecele, zise pe gînduri, cu o voce uşor răguşită, fericită :

— Mi-i așa de ușor acum !...

— Nu-ți vine să și zbori ? zise înciudat Davîdov.

— Nu-u-u ! Degeaba... degeaba te superi. Ciudat om mai ești ! Ce vrei, să plîng ? Șezi jos ! De ce-ai sărit în picioare ?

Davîdov se supuse fără chef. „Cum trebuie să mă port acum cu dînsa ? Ar trebui să dăm o formă oficială legăturii noastre. Hotărît ! Altfel nu șade bine față de Makar și îndeobște... Chelului tichie de mărgăritar îi trebuia", se gîndi el, privind cu coada ochiului fața Lușkăi, verzuie în lumina lunii.

Fără să atingă cu mîinile pămîntul, Lușka se înălță puțin din șale și îl întrebă zîmbitoare, privindu-l printre gene :

— Sînt drăguță ? Da ?

— Cum să-ți spun... răspunse în doi peri Davîdov, cuprinzîndu-i umerii înguști.

CAPITOLUL XL

A doua zi, după ploaia cu găleata căzută asupra cătunului Gremeacii-Log, Iakov Lukici se duse călare la Dumbrava Roșie. Avea să însemne cu mîna lui stejarii care urmau să fie tăiați, deoarece a doua zi aproape întreaga brigadă a treia trebuia să se ducă la pădure ca să taie lemnele pentru iezături.

Ostrovnov plecase de dimineață. Calul mergea alene, dînd din coada-i împletită gospodărește. Picioarele de dinainte, despotcovite, îi fugeau pe noroiul gras și lunecos. Dar Iakov Lukici nici nu încerca să ridice biciul asupra calului. N-avea de ce să se grăbească. Cu frîul lăsat pe oblînc, el își fuma fără grabă țigara, rotindu-și ochii asupra stepei care se întindea împrejurul cătunului Gremeacii-Log, stepa unde cunoștea din copilărie fiecare dîmb, fiecare vîlcea, și chiar fiecare vizuină de

hîrciog... toate atît de aproape de inima lui. Admiră arăturile afînate, îmbibate de umezeală şi grînele spălate şi culcate la pămînt de ploaia mare din ajun. „Prorocise el ploaia, ştirbul dracului, se gîndi Ostrovnov copleşit de ciudă şi de amărăciune. Frumos are să răsară grîul de Kuban! Îţi vine să crezi că dumnezeu ar fi de partea acestei Puteri afurisite! Mai înainte era tot secetă şi recolte slabe, dar de la 1921 — curat belşug de grîne! Toată firea parcă s-a dat de partea Puterii sovietice. Atunci cum vrei ca ea să cadă? Nu, dacă «aliaţii» nu ne dau o mînă de ajutor, ca să ne descotorosim de comunişti, singuri n-o să facem nici o scofală. Nici un Polovţev nu va rezista, oricît ar fi el de căpăţînos: Puterea frînge cerbicia. Atunci cum să te împotriveşti? Unde mai pui că şi oamenii s-au stricat, afurisiţii... Merge unul contra altuia, şi te pîrăsc în fel şi chip. Fiecare... mama lui... nu se gîndeşte decît la el; iar încolo — fie ce-o fi! Ticăloase vremuri! Unde o să ajungem peste un an-doi, numai dracu ştie! Eu însă m-am născut, pesemne, într-un ceas cu noroc. Altfel n-aş fi isprăvit cu bine povestea cu Polovţev. O păţeam rău de tot! Slavă domnului că totul a ieşit bine. Să mai aşteptăm! Să vedem ce are să mai fie de acum înainte. De data asta n-am izbutit să scăpăm de Puterea sovietică. Dar poate va veni vremea pentru o treabă mai cu temei!"

Mărgele de rouă tremurau pe firele de iarbă înviorate de soare, pe colţii vîrtoşi ai holdelor. Vîntul bătea dinspre asfinţit, scuturînd roua. Bobiţele se desprindeau de pe fire şi, sclipind în culorile curcubeului, cădeau pe pămîntul mîngîios, atît de dorit, care mirosea a ploaie.

Făgaşele din drum erau pline de apa încă nesuptă de pămînt. Deasupra satului, ceaţa dimineţii şi începuse să se ridice, plutind în nouraşi trandafirii peste plopi, în timp ce pe albastrul mat al cerului, parcă spălat cu

grijă de ploaie, craiul nou de argint, surprins de zori, era pe cale să pălească.

Subțire ca un filigran, craiul nou făgăduia ploi îmbelșugate. Iakov Lukici îl privi și în mintea lui se întări și mai mult convingerea că va fi roadă bună.

Ajunse în dumbravă pe la amiază, împiedică calul și-l lăsă să pască. Iar el, scoțînd din cingătoare barda de dulgher, porni să facă țencușe în coaja stejarilor de pe parcela pe care șeful ocolului silvic o repartizase colhozului din Gremeacii-Log.

După ce însemnă vreo șase stejari de la marginea pădurii, el trecu la alt copac. Era un stejar măreț, ca un catarg de corabie, drept și zvelt, cum rar se întîmplă. Se înălța mîndru deasupra vînjilor bătrîni și a ulmilor scunzi dimprejur, care-și întindeau ramurile în lături. Drept în vîrful lui, în frunzișul des, verde și lucios, se vedea, negru și mohorît, un cuib de corb. După grosimea trunchiului, stejarul trebuia să fi fost de o seamă cu Iakov Lukici care, scuipînd în palmă, privea cu părere de rău și cu tristețe copacul osîndit la moarte.

Făcînd țencușa, el însemnă cu creionul chimic, pe trunchiul dezgolit de coajă, literele „C.G.", adică colhozul din Gremeacii. Dădu la o parte cu piciorul surcica udă din care se scurgea seva copacului și se așeză să fumeze o țigară. „Cîți ani ai trăit, frățioare? N-aveai pe nimeni stăpîn. Dar iată că ți-a venit vremea să mori... Au să te doboare, au să te dezbrace de pocloabă, au să-ți taie frumusețea, crengile și lăstarii, cu topoarele. Ai să fii dus la iaz. Oamenii au să te îngroape ca stîlp în zăgaz... își zise Iakov Lukici, uitîndu-se de jos în sus la vîrful stejarului desfășurat ca un cort. Și ai să mucezești în iazul colhozului, pînă ce o să putrezești de-a binelea. Apoi apele mari te vor căra, într-o primăvară, undeva, în fundul rîpii. Iată care-ți va fi sfîrșitul!"

Din pricina acestor gînduri, Iakov Lukici se simți deodată cuprins de o neînțeleasă tristețe și neliniște. Nu

era în apele lui. „Să te iert şi să nu te tai ? Doar n-o să vîrîm toate cele în gura colhozului !“ Luîndu-şi o greutate de pe inimă, hotărî : „Trăieşte ! Creşte ! Desfăşură-ţi podoaba frumuseţii tale ! Ce necazuri ai tu în viaţă ? Nici biruri, nici autoimpuneri, nici nu trebuie să intri în colhoz... Trăieşte aşa cum ţi-a poruncit dumnezeu !“

Sărind grijuliu în picioare, Iakov Lukici luă o mînă de tină şi unse bine, bine ţencuşa : apoi se îndepărtă de acolo mulţumit şi liniştit...

După ce însemnă pe toţi cei şaizeci şi şapte de stejari, cu inima tulburată, încăleca şi porni pe marginea pădurii.

— Iakov Lukici, aşteaptă oleacă ! — îl strigă cineva, tocmai la plecare.

Din dosul unui tufiş de păducel se ivi un om cu căciula neagră de miel şi cu un surtuc gros, descheiat, făcut din postav de manta. Faţa-i era pămîntie, bătută de vînturi... Pielea, de slabă ce-i era, stătea întinsă pe umerii obrajilor. Ochii îi căzuseră în fundul capului. Iar deasupra buzelor uscate şi palide se vedea o mustăcioară neagră, mică, trasă parcă cu cărbunele.

— Nu mă mai cunoşti ?

Omul îşi scoase căciula din cap. Ieşi în poiană, aruncînd priviri îngrijorate împrejur. Numai atunci Iakov Lukici îşi dădu seama că necunoscutul era Timofei Rvanîi.

— De unde ai răsărit ?... îl întrebă Ostrovnov, uluit de întîlnirea cu Timofei, care era atît de slăbit şi de schimbat, încît cu greu l-ai fi putut recunoaşte.

— De unde nu se întoarce nimeni... din deportare... De la Kotlas.

— Cum ? Ai fugit ?

— Fugit ! N-ai ceva de mîncare la dumneata, moş Iakov ? Vreo bucată de pîine ?

— Ba am.

— Dă-mi-o, pentru numele lui dumnezeu ! De patru zile nu mănînc decît măcriş putred... zise Timofei, înghiţind în sec.

Buzele îi tremurau. Ochii îi scăpărau cu o căutătură de lup, urmărind mîna lui Iakov Lukici care scotea din sîn un codru de pîine.

Timofei se repezi la pîine cu atîta lăcomie, încît Iakov Lukici îşi pierdu răsuflarea. Sfîşia cu dinţii coaja arsă a pîinii, rupea miezul cu degetele ca nişte gheare, înghiţind lacom, aproape fără să mestece. Mărul lui Adam, ascuţit, i se mişca anevoie. Nu-şi ridică deasupra lui Iakov Lukici ochii, care-şi pierduseră strălucirea înfrigurată de odinioară şi se tulburaseră, decît după ce înghiţi, înecîndu-se, ultima îmbucătură.

— Eşti lihnit de foame, măi băiete !... rosti cu compătimire Iakov Lukici.

— Ţi-am spus că de patru zile n-am mîncat decît măcriş putred sau cîte o porumbică uscată, de anul trecut... Am slăbit.

— Cum ai ajuns aici ?

— Pe jos, de la gară. Umblam numai noaptea, răspunse Timofei obosit.

Păli încă şi mai mult. Mîncînd, parcă-şi pierduse şi cele din urmă puteri. Îl zguduia un sughiţ nestăpînit, silindu-l să-şi schimonosească dureros faţa.

— Tata mai trăieşte ? Ai tăi sînt sănătoşi ? urmă Iakov Lukici fără să descalece, uitîndu-se din cînd în cînd cu îngrijorare în toate părţile.

— Tata a murit de o aprindere de piept. Mama şi sora sînt acolo. Dar prin cătun ce mai e nou ? Lukeria Nagulnova e în sat ?

— S-a despărţit de bărbat, flăcăule !

— Şi unde-i acum ? se învioră Timofei.

— Stă la mătuşa ei, slobodă ca pasărea.

— Uite ce-i, moş Iakov... Cum ajungi în sat, spune-i ca numaidecît să-mi aducă ceva de mîncare aici. Am

slăbit cu totul. Nu pot să vin. Trebuie să mă mai odihnesc. Mai stau o zi aici. De altfel mi-am stîlcit și picioarele. O sută șaptezeci de verste și tot noaptea! Știi ce înseamnă să umbli noaptea prin locuri necunoscute? Mergi orbește... Lukeria să-mi aducă de mîncare. Cum am să mă mai îndrept puțin, vin și eu în cătun... Straşnic dor mi s-a făcut de meleagurile părintești! adăugă el cu un zîmbet, vinovat parcă.

— Cum ai de gînd s-o duci de azi înainte? vru să afle Iakov Lukici, neplăcut surprins de această întîlnire.

Cu fața cruntă, Timofei răspunse:

— Nu știi cum? Acuma-s ca un lup singuratic. Mă odihnesc oleacă, vin noaptea în sat, dezgrop arma... O țineam îngropată la arie... Și-mi găsesc de lucru! O singură cale mi-a rămas... Dacă ei mă pedepsesc, apoi am să-i pedepsesc și eu pe dînșii. Am să fac de petrecanie unora... Alții au să-și pună mîinile în cap! Stau în dumbravă pînă la toamnă. Iar cînd o veni frigul, am să mă las spre Kuban sau mai știu eu unde... Lumea-i largă și oameni ca mine s-or găsi destui...

— Știi că Luşka lui Makar se dă acum pe lîngă președintele colhozului? zise în doi peri Iakov Lukici, care nu o dată băgase de seamă că Luşka se învîrtea pe la casa lui Davîdov.

Timofei se trînti sub un tufiș, doborît de o cumplită durere de pîntece. Vorbi totuși cu întreruperi:

— Vrăjmașul de Davîdov are să fie cel dintîi... Poți să-l treci la pomelnic... dar Luşka mi-i credincioasă... Dragostea veche nu se uită... Nu-i ca ospeția. Găsesc oricînd drumul la inima ei. N-o fi el năpădit de buruiană... M-ai dat gata, unchiule, cu pîinea dumitale. Parcă mi se rupe ceva în pîntece... Așa! Spune Luşkăi... să-mi aducă slănină și pîine. Cît mai multă pîine.

Iakov Lukici îl vești că a doua zi începe în dumbravă tăierea copacilor. Ieși apoi din pădure și se îndreptă spre cîmpul brigăzii a doua, ca să vadă locul semănat

cu grîu de Kuban. Pe toată întinderea arăturii, nu demult neagră ca tăciunele, lucea — verde şi gingaş — covorul grîului răsărit.

Lukici nu ajunse în cătun decît noaptea. De la grajdul colhozului, porni spre casă cu sufletul stăpînit de apăsarea întîlnirii cu Timofei Rvanîi, apăsare care nu-l părăsise toată ziua. Dar acasă îl aştepta un alt necaz cu mult mai amar...

Abia intrat în tindă, nora lui sări din bucătărie şi îl vesti în şoaptă :

— Tătucă, avem oaspeţi...

— Pe cine ?

— Polovţev şi celălalt... spanchiul. Au venit cînd abia se înserase... eu şi mămuca tocmai mulgeam vacile... Amîndoi sînt în cămăruţă. Polovţev e tare băut, iar pe celălalt nici nu-l poţi înţelege. Sînt grozav de zdrenţăroşi. Foiesc păduchii pe dînşii... Le curg de pe straie !

În cămăruţă se auzea vorbă. Tuşind uşor, Liatievski vorbea ironic, veninos :

— ...Ei da, bineînţeles ! Ce eşti 'mneata, stimate domn ? N-auzi, prea stimate dom'le Polovţev ? Ţi-o spun eu ce eşti... Vrei ? Mă rog ! Eşti un patriot fără patrie, comandant fără armată ; iar dacă comparaţia o găseşti prea înaltă şi abstractă — atunci eşti un cartofor fără para chioară în buzunar !

Auzind glasul surd şi adînc al lui Polovţev, Iakov Lukici, sleit de puteri, se sprijini cu spatele de perete şi se apucă cu mîinile de cap.

Reîncepea zbuciumul de altădată.

CITIȚI CARȚILE APARUTE IN COLECȚIA „BIBLIOTECA PENTRU TOȚI"

1 M. Eminescu — *Poezii.* 2. I. L. Caragiale — *Teatru.* 3 F. M. Dostoievski. — *Amintiri din Casa Morților.* 4 — 5. V. Alecsandri — *Culegere de proză (I Călătorie în Africa, II Dridri).* 6. Ion Creangă — *Amintiri, povești, povestiri.* 7. H. Barbusse — *Focul,* roman. 6 M Sadoveanu — *Zodia Cancerului sau Vremea Ducă-vodă,* roman. 9. Petre Ispirescu — *Basme, legende, snoave.* 10 F. Gladkov — *Cimentul,* roman. 11. St. O Iosif — *Versuri.* 12. H. Sienkiewicz — *Nuvele.* 13 Mihai Beniuc — *Poezii.* 14. N Ostrovski — *Născuți în furtună,* roman. 15 G. Coșbuc — *Fire de iarbă,* versuri. 16. *** *Alexandria-Esopia* 17 Anatole France — *Crima lui Sylvestre Bonnard.* 18 N Bălcescu — *Românii sub Mihai-voievod Viteazul.* 19 Al Davila — *Vlaicu-vodă,* dramă. 20. Tudor Arghezi — *Versuri.* 21—23. Maxim Gorki — *Trilogia autobiografică (Copilăria, La stăpîn, Universitățile mele).* 24. Calistrat Hogaș — *Pe drumuri de munte.* 25 Goethe — *Suferințele tînărului Werther.* 26—27. Zaharia Stancu — *Desculț,* partea I și a II-a 28. I S. Turgheniev — *În ajun,* roman. 29. Mihail Sadoveanu — *Soarele în baltă* și *Divanul persan,* romane. 30 Guy de Maupassant — *Bulgări de seu,* nuvele și schițe. 31—32. Ioan Slavici — *Nuvele (I Moara cu noroc, II Pădureanca).* 33. Kovács György — *Cu ghearele și cu dinții,* roman. 34. Ion Ghica — *Din vremea lui Caragea.* 35. Eschil — *Perșii* * *Cei șapte contra Tebei.* 36. V. G. Korolenko — *Fără grai,* roman. 37—38 Liviu Rebreanu — *Răscoala,* roman, 2 vol 39 I L Caragiale — *La hanul lui Mînjoală,* nuvele și povestiri 40 Boris Gorbatov — *Neînfrînții,* roman. 41—42 B P Hasdeu — *Scrieri literare (I Poezii* * *Micuța* * *Ursita, II Răzvan și Vidra* * *Trei crai de la răsărit* * *Ioan-vodă cel Cumplit).* 43. A Fadeev — *Înfrîngere,* roman. 44. M. Sadoveanu — *Istorisiri despre vînători și pescari.* 45. Marin Preda — *Moromeții.*

roman 46. Jack London — *Călcîiul de fier*, roman. 47. N. D. Cocea — *Pamflete și articole, Vinul de viață lungă*. 48. Julius Fučik — *Reportaj cu ștreangul de gît*. 49. *** — *Flori alese din poezia populară*, antologia poeziei lirice. 50—51 Émile Zola — *Germinal*, roman, 2 vol. 52. Nicolae Filimon — *Ciocoii vechi și noi*, roman. 53—54. G. Călinescu — *Enigma Otiliei*, roman, 2 vol 55. Mark Twain — *Un yankeu la curtea regelui Arthur*, roman. 56. A. Tolstoi — *Gobelinul reginei Marie-Antoinette*, nuvele 57. Eusebiu Camilar — *Negura*, roman. 58. G. Karaslavov — *Tango*, nuvele. 59 Șalom Alehem — *Tevi lăptarul*, roman. 60. Mihail Sadoveanu — *Locul unde nu s-a întîmplat nimic* * *Însemnările lui Neculai Manea*, romane. 61 Mikszáth Kálmán — *Căsătorie ciudată*, roman 62. A. P. Cehov — *Doamna cu cățelul*, nuvele. 63. G. Topîrceanu — *Balade vesele și triste*, versuri. 64. Jan Drda — *Orășelul de pe coline*, roman. 65. L. N. Tolstoi — *După bal*, nuvele. 66. Eugen Barbu — *Tereza*, nuvele. 67—68 Titus Popovici — *Setea*, roman, 2 vol. 69. Guy de Maupassant — *O viață*, roman. 70 Rabindranath Tagore — *Ghirlanda dragostei*, povestiri. 71. Gala Galaction — *Lîngă apa Vodislavei*, nuvele. 72. Eugen Jebeleanu — *Poezii și poeme*. 73. M. I. Lermontov — *Un erou al timpului nostru*. 74. Heinrich Mann — *Profesorul Unrat*, roman. 75. Ioan Slavici — *Mara*, roman. 76. John Galsworthy — *Mărul în floare*, nuvele 77. Anton Pann — *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogea* * *Fabule și istorioare*. 78 M. Sadoveanu — *Mitrea Cocor* * *Aventură în lunca Dunării*. 79 N V. Gogol — *Serile în cătunul de lîngă Dikanka* 80—81. V. Em. Galan — *Zorii robilor*, roman, 2 vol. 82 *** — *Isprăvile unor vîntură-lume*. 83. B. Delavrancea — *Sultănica*, nuvele. 84. Leonid Leonov — *Bursucii*, roman. 85. Theodor Storm — *Iezerul albinelor*, nuvele. 86. Miron Costin — *Letopisețul Țării Moldovei* * *De neamul moldovenilor*. 87. K. Fedin — *Frații*, roman. 88. Francisc Munteanu — *Lența*, nuvele. 89. Al. Odobescu — *Scene istorice* * *Pseudo-cynegeticas*.

Redactor responsabil : Telcă Nicolae
Tehnoredactor : Stelu Petre

Dată la culeș 16.06.1961. Bun de tipar 05.08.1961. Apărut 1961. Tiraj 40.145 ex. broșate. Hîrtie tipar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 22,02. Coli tipar 13,5. Planșe tiefdruck 1. A. nr. 0579/1961. C. Z. pentru bibliotecile mari 6 S. C. Z. pentru bibliotecile mici 8 S—31=R.

Tiparul executat sub com. nr. 11 034 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. Stalin", București — R.P.R.

În colecția

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

vor apărea:

MIHAIL ȘOLOHOV

Pămînt desțelenit

roman, vol. II

AL. ODOBESCU

Scene istorice * Pseudo-cyne[illegible]cos

V. KOJEVNIKOV

Vi-l prezint pe [illegible]ev

[illegible]an

MARIA BANUȘ

Poezii

STENDHAL

Roșu și negru

roman, vol. I

STENDHAL

Roșu și negru

roman, vol. II

D. FURMANOV

Ceapaev

roman

Vol. I și II Lei 10